

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

**Ústav českých dějin
Diplomová práce**

Vojtěch Slouka

**Nekrologia Přemyslovského věku.
Limity jejich historiografické interpretace**

Necrologies of the Přemyslids era.
Limits of their historiographical interpretation

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně ocitovat všechny použité prameny a literaturu a že jsem práci nevyužil v rámci jiného vysokoškolského studia k získání stejného či jiného vysokoškolského titulu.

V Třebíči dne 21. srpna 2024

Práce využila databázi Czech Medieval Sources online, kterou poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná MŠMT ČR (projekt č. LM2023062).

Poděkování

Na vzniku tohoto textu se zprostředkovaně podíleli mnozí, a bohužel jen některé zde lze zmínit. V první řadě děkuji svým učitelům: vedoucímu bakalářské práce prof. PhDr. Josefu Žemličkovi, DrSc., který mne povzbudil, abych se dále věnoval právě nekrologiím, prof. PhDr. Janovi Klápště, CSc., který spolu s prof. Žemličkou zásadně směřoval mé interdisciplinární působení v rámci semináře k dějinám středověkého osídlení nejen během magisterského studia, a svému současnému vedoucímu PhDr. Jakubovi Izdnému, Ph.D., který se ujal vedení této práce a svými poznámkami, komentáři a způsobem organizování diplomního semináře nemalou hřivnou přispěl k celkovému výsledku. Velmi jsem zavázán také zaměstnancům všech knihoven a archivů, jejichž služeb jsem využil, zejména pak těm, kteří působí v Historickém kabinetu a v knihovně katedry PVH FF UK. Děkuji svým ctěným přátelům Davidovi a Martinovi za inspirativní diskuse, opakovaná povzbuzení a mnohé podněty, jichž se mi od nich dostalo. *A last but not least* děkuji své rodině za to, že jsem tam, kde jsem.

Abstrakt

Úmrtní záznamy jedinců připsané v kalendáriu, martyrologiu nebo volně zachycené, jejichž soubor v jednom rukopise se nazývá nekrologium, představují unikátní pramen (nejen) pro zkoumání středověké prosopografie a paměti. Navzdory této jedinečnosti doposud nekrologia vzniknuvší na území pod kontrolou Přemyslovců však unikala systematictějšímu zkoumání.

Relativní roztržitost dochovaných nekrologií vyžaduje širší časový záběr: základní časové rozpětí diplomové práce je proto určeno dobou vlády Přemyslovců v českém knížectví a království (do 1306), s výhradou těch mladších pramenů, které úzce souvisejí s přemyslovskou pamětí, nebo těch pramenů, které podstatně reflektují starší prameny pocházející z časů odpovídajících primárnímu vymezení. Pozornost věnovaná jednotlivým pramenům je asymetrická, v závislosti na jejich důležitosti.

Po vzoru zásadní stati Františka Grause je v diplomové práci primárně sledována rovina historiografické interpretace, tj. příběhy ukryté za úmrtními záznamy a jejich společenské souvislosti. Za tímto účelem je však nezbytné učinit některá předběžná zkoumání, která mohou být chápána jako historiografická interpretace v širším smyslu. Dotýkají se zejména vzniku pramene jako fenoménu a jeho formálních charakteristik, souvztažnosti s ostatními příbuznými typy pramenů, s narativními, analistickými i diplomatickými prameny, a konečně také problému identifikace zaznamenaných jedinců, bez níž nelze prameny uspokojivě interpretovat.

Klíčová slova: Čechy a Morava, 895–1306, Přemyslovci, nekrologia, sociální síť, prosopografie, paměť

Abstract

Obituary notes of individuals written in calendar, martyrology or existing *per se*, the collection of which in one manuscript is called necrology, represent unique source not only for research of medieval prosopography and memory. Despite this uniqueness, necrologies arisen in lands under Přemyslid's rule have been avoiding more systematic research focus.

The relative fragmentation of the surviving necrologies requires a broader temporal scope: the basic time span of the thesis is therefore determined by the reign of the Přemyslids in the Bohemian duchy and kingdom (until 1306), including those younger sources that are closely related to Přemyslid memory or those sources that substantially reflect older sources dating from the times corresponding to the primary demarcation. The attention given to individual sources is asymmetrical, depending on their importance.

Following the example of František Graus' key essay, the primary focus of the thesis is on the level of historiographical interpretation, i.e. the stories hidden behind the death records and their social context. For this purpose, however, it is necessary to make some preliminary investigations that can be understood as historiographical interpretation *sensu largo*. They concern in particular the emergence of the source as a phenomenon and its formal characteristics, its correlation with other related types of sources, with narrative, analytical and diplomatic sources, and finally the problem of identifying the individuals recorded, without which the sources cannot be satisfactorily interpreted.

Key words: Bohemia and Moravia, 895–1306, Přemyslids, necrologies, social network, prosopography, memory

Obsah

Úvod.....	8
I. Prameny a literatura	12
__ I.1. Stručný přehled relevantních nekrologií.....	12
__ I.2. Glosy k literatuře.....	19
II. Obecné poznámky	24
__ II.1. Nekrologium jako objekt historiografické interpretace	24
__ II.2 Typologie nekrologií	28
III. Interpretace nekrologií v širším smyslu.....	35
__ III.1. Nekrologická stopa Kosmových pramenů	35
___ III.1.1. Kosmas jako příležitost.....	35
___ III.1.2. Prameny Kosmovy chronologie.....	37
___ III.1.3. Kosmova denní data	39
___ III.1.4. Nekrologia a Kosmova prosopografie	56
__ III.2. Moravikální a bohemikální nekrologická tradice.....	64
___ III.2.1. Kapitula sv. Václava a klášter sv. Štěpána.....	64
___ III.2.2. Prameny <i>Olomouckého horologia</i>	73
___ III.2.3. Paralelní tradice aneb Nekrologická deperdita	77
___ III.2.4. <i>Necrologium Bohemicum</i> a stopy olomoucké tradice	83
___ III.2.5. <i>Necrologium Bohemicum</i> a pluralita jeho pramenů	88
IV. Interpretace nekrologií v užším smyslu	95
__ IV.1 Souvztažnost identifikace a interpretace	95
___ IV.1.1. Odjinud známý jedinec, známé datum úmrtí.....	95
___ IV.1.2. Odjinud známý jedinec, neznámé datum úmrtí.....	99
___ IV.1.3. Odjinud neznámý jedinec, známé datum úmrtí.....	106
___ IV.1.4 Odjinud neznámý jedinec, neznámé datum úmrtí	107
__ IV.2 Titulatura a jiné bližší specifikace nekrologických záznamů	109
___ IV.2.1. Není kníže jako kníže	109
___ IV.2.2. Dvojí titulatura	111
___ IV.2.3. Atypické tituly: <i>princeps</i> a <i>prefectus</i>	113
___ IV.2.4. Titul jako aspirace	115
___ IV.2.5. Staří i mladí	116

___ IV.2.6. Temporální a teritoriální specifikace.....	118
__ IV.3. Mrtvý blízký i vzdálený	122
___ IV.3.1. My a oni.....	122
___ IV.3.2. Místo úmrtí.....	126
___ IV.3.3. Exkluzivita výběru aneb Nekosmovské pojetí dějin.....	129
___ IV.3.4. Za hranicemi přemyslovského panství.....	132
__ IV.4. Argument <i>ex silentio</i> a jeho limity aneb Seznamy	143
___ IV.4.1. <i>Causa scribendi</i> aneb Vynechání omylem	144
___ IV.4.2. Chlumecký vítěz a poražený	146
___ IV.4.3. Vrstvy zápisu	149
___ IV.4.4. Kněžny Čechů, královny Čech.....	150
___ IV.4.5. Dynastické záznamy aneb Kdo je král?	153
___ IV.4.6. Třetí biskup a <i>libertas ecclesiae</i>	159
Exkurs I: Prameny <i>Doksanského nekrologia</i>	163
Exkurs II: Kontextualita Kosmova příběhu a nekrologické tradice.....	172
Závěr	176
Seznam v textu užitých tabulek	178
Seznam zkratk.....	179
Soupis citovaných rukopisů, vydaných pramenů a literatury	181

Úvod

Když jsem byl malý, líbilo se mi, že si moje babička každý rok zapisovala do nového kalendáře různé informace. Mezi zprávami majícími spíše charakter diáře se ovšem vyjímalý poznámky o tom, kdy má ten či onen člen rodiny narozeniny a také noticky o tom, kdy ten který blízký zemřel. V té době jsem si rozhodně nepomyslel, že je možné se úmrtními záznamy dávno zemřelých jedinců badatelsky zabývat. Když nad touto vzpomínkou zpětně rozvažuji, je nepochybné, že šlo o jakési každoročně obnovované osobní nekrologium. Těm nekrologiím, která jsou svázána s přemyslovským věkem, je věnována předložená diplomová práce.

Mohlo by se zdát, že sousloví přemyslovský věk uspokojivě vymezuje téma nejen prostorově, ale i časově, tj. skrze doménu Přemyslovců a dobu, kdy ji tito spravovali (konec 9. století – 1306). Časové rozhraničení je nutno chápat pouze přibližně už proto, že doba zápisu nekrologického údaje poskytuje pouze formální vymezení, na němž není možné lpět vzhledem ke zjevným přesahům do lucemburské epochy. To dokládá nejen tvorba ve svatojiřském klášteře pod patronátem abatyše Kunhuty († 1321), dcery Přemysla Otakara II., kulminující až poté, co vrahova ruka předčasně ukončila život Václava III., ale také tradice uchovávaná v některých dalších přemyslovských kláštěrech, jejíž prvé dochované ozvuky pocházejí z doby po roce 1306, mezi prvními v doksanském klášteře. Obdobně ani prostorové vytyčení tématu není zcela přímočaré.

Základní pojetí je nesporné: jde o rozbor takových pramenů a kladení otázek nad takovými prameny, které povstaly na území pod přemyslovskou vládou, v přemyslovské doméně. Pojem přemyslovské domény chápu konceptuálně v souřadnicích 13. století: rozumí se jí primárně české království a moravské markrabství, druhotně ovšem také ta území, jež se pod přemyslovskou kontrolu dostala pouze dočasně díky expanzivní politice přemyslovských knížat a králů. Zde ovšem přistupuje důležitý časový korektiv: bylo by protismyslné zabývat se detailně všemi prameny, které ve starším středověku povstaly na území nacházejícím se pouze efemérně pod kuratelou přemyslovských zbraní. Předestřené ohrazení však přirozeně nebrání tomu, aby prameny slezské, rakouské či bavorské proveniencie sloužily jako relevantní srovnávací materiál nebo jako objekt dílčího zkoumání „přemyslovských ozvěn“ za hranicemi.

Vymezení rodem představuje další úhel prostorového chápání tématu. Třebaže nemůže být těm pramenům nekrologické povahy, které reflektují ohlas Přemyslovců za hranicemi jejich domény, věnována detailní pozornost – a ani by to nebylo vhodné, má-li být nastíněn vývoj nekrologia jako typu pramene v relativně sevřených podmínkách domácí tradice –, přemyslovské reference v pramenech vzniknuvších mimo přemyslovskou doménu představují dílčí téma svého druhu mající významný evidenční a interpretační rozměr. Tyto prameny nemohly být zejména kvůli mým logistickým a časovým možnostem předmětem soustavného pramenovědného

rozboru, zahraniční politika Přemyslovců je ovšem nezanedbatelnou interpretační rovinou zkoumaného problému, a pod tímto prismaticem na ni budu nahlížet.

Jedním z uzlových bodů konstituování nekrologií jako odrazu paměti na blízké zesnulé je stabilita takové paměti. Stabilitu lze pojímat v čase z hlediska liturgické praxe i kontinuity záznamů v různých redakcích téhož pramene v témže místě, ale také – a z tohoto pohledu zejména – v sepletí s kodexy nesoucími kalendária s nekrologickými přípisky či nekrologia samotná, bez ohledu na to, kde se takový kodex v průběhu věků nacházel. Některá nekrologia nadto nesou stopy takových kulturně politických vazeb, jejichž jeden z konců se přímo nachází za hranicemi přemyslovské domény nebo za hranice této domény nepřímo směřuje, typicky skrze vztahy manželek Přemyslovců ke svým primárním rodinám. Znamená to, že nemusí obíhat pouze nekrologium, ale též samotná informace nekrologického charakteru. Také tyto vztahy, které ovšem přesahují přemyslovskou doménu tak, jak byla vymezena, je třeba přiměřeně zohlednit.

Podtitul předložené práce – limity historiografické interpretace – indikuje, že ve své práci vědomě pomímám primární rozměr existence nekrologií: jejich liturgický aspekt. Nezabývám se tím, jak byla nekrologia využívána při mších, zda byla čtena nebo na ně bylo pouze symbolicky odkazováno. Zajímá mě sekundární rozměr, zjednodušeně řečeno to, zda má nekrologium také historiografickou výpovědní hodnotu a jak tuto hodnotu lze využít v bádání o českém starším středověku. S tím souvisí také badatelská otázka: pokus o vystihnutí limitů toho, co může vypovědět nekrologium staršího středověku.

Abych mohl předřčené téma uspokojivě zpracovat, považoval jsem za nutné opustit převažující přístup k nekrologiím, který spočívá v tom, že se věnuje pozornost primárně jedinému prameni nebo nějak racionálně vymezenému a vzájemně úzce provázanému okruhu pramenů, přičemž ostatní nekrologické prameny slouží spíše jako tu více, tu méně matné zrcadlo identifikace záznamů. Širší záběr, objímající všechna vydaná a také některá nevydaná nekrologia, ovšemže s rozdílnou péčí jim věnovanou podle jejich významu a dosavadní badatelské pozornosti, po mém soudu umožňuje uspokojivější odpověď na předloženou otázku než detailní sonda věnovaná jedinému prameni.

Historiografickou interpretaci chápu ve dvojím smyslu, širším a užším. V širším smyslu po mém soudu jde zejména o povahu nekrologia jako pramene a o jeho vztah k ostatním, nejen nekrologickým pramenům, primárně z hlediska původu nekrologického záznamu. Tomu věnuji zejména třetí kapitolu, jejímž leitmotivem je jedno z nejstarších a interpretačně nejdůležitějších dochovaných nekrologií přemyslovského věku – *Necrologium Bohemicum* – a povaha jeho pramenů, jíž zkoumám na základě vztahů narativní a nekrologické tradice napříč přemyslovským panstvím. Čtvrtá kapitola je zasvěcena samotné historiografické interpretaci v užším smyslu, zvláště pak otázce souvztažnosti identifikace záznamů a jejich následné interpretace, otázce titulatury, resp. obecněji přípisků k samotnému jmennému

záznamu, charakteru vztahu zaznamenaného jedince a instituce, v níž se na něj vzpomínalo, a závažnému interpretačnímu argumentu seznamem či vynecháním, kdy se vyvozuje nějaký závěr z vzájemné souvztažnosti záznamů nebo z toho, že ten, na něhož by mělo nekrologium vzpomínat, chybí. K práci jsou připojeny dva exkursy: v prvním zkoumám přemyslovský horizont pramenů *Doksanského nekrologia* z roku 1373, ve druhém se pokouším o identifikaci nekrologického záznamu prostřednictvím narativního pramene. Zároveň si uvědomuji, že provázanost jednotlivých dílčích otázek zpravidla neumožňuje jednoduché stanovení, v jaké kapitole a na jakém místě je nejvhodnější se tím či oním problémem zabývat. Snažil jsem se však látku členit co nejsrozumitelněji a nejsmysluplněji.

Omlouvám se čtenáři za místy poněkud tuhý sloh. Obávám se, že relativně technicistní povaha pramene (v podstatě tabulkové záznamy) jinou variantu neumožňuje, má-li být výklad alespoň přiměřeně přesný. S povahou zkoumaných pramenů také souvisí některá specifika poznámkového aparátu. Je sice pravda, že většina relevantních nekrologií je edičně zpracována, kvalita tohoto zpracování je však kolísavá. Nadto leckdy nelze ani při nejlepší editorově vůli postihnout všechny aspekty záznamu, a to nejen proto, že nekrologium typicky podléhalo následným doplňkům a editacím. Proto jsem nucen místy odkazovat přímo na rukopis, nikoli pouze na edici. Snažím se však o uživatelskou přístupnost plynoucí z principu falzifikovatelnosti a subsidiarity dostupnosti. To znamená, že u každého odkazovaného záznamu se snažím uvádět také jeho denní datum. Je-li takový odkaz vypovídající, odkazuji pouze na edici. Pokud tento nepostačuje, připojuji místy také citaci, respektující ediční zpřístupnění. Mám-li za to, že ani toto není vypovídající, odkazuji také na rukopis, zde – vzhledem k jejich dostupnosti – typicky s citací.

Považuji za důležité učinit ještě několik poznámek k rukopisům. Nejsem školený archivář, proto rukopisy cituji spíše intuitivně a se snahou o srozumitelnost. Omlouvám se za to, že ne vždy respektuji nejpřesnější a nejkorektnější způsob jejich citování podle inventárního čísla apod. (takto jsem se vědomě provinil proti tzv. *Olomouckému kapitulnímu nekrologiu* z archivu MK Olomouc). Pokud cituji záznam přímo podle rukopisu, uvádím jej včetně všech zkratek; považuji to za důležité pro ověřování správnosti předložených úvah. Konečně podotýkám, že z nekrologií, které odpovídají časovému a geografickému vymezení předkládané diplomové práce, mi nebyl dostupný rukopis tzv. *Česko-slezského nekrologia* uložený v Morgan Library v New Yorku.

Předložená diplomní práce v jistém smyslu navazuje na mou práci bakalářskou obhájenou na ÚČD FF UK pod vedením prof. Josefa Žemličky (*Přemyslovci na přelomu 11. a 12. století. Některé chronologické a prosopografické otázky*). V ní jsem se věnoval genealogické chronologii v generaci vnuků a pravníků Břetislava I. a za tímto účelem jsem se dopustil několika úvah také o nekrologiích jako o zásadním prameni ke středověké prosopografii. Tuto badatelskou kontinuitu považuji za zcela přirozenou. Všude tam, kde na svou bakalářskou práci navazuji nebo jen využívám jejich výsledků, na svůj starší text odkazuji.

Jsa limitován svými jazykovými znalostmi, nemohl jsem vůbec reflektovat francouzskou historiografickou produkci zabývající se nekrologií. Konečně považuji za důležité zmínit, že v průběhu psaní této práce se objevilo na trhu idejí několik dalších statí nebo závěrečných prací, které jsem mohl zohlednit pouze přibližně. Především jde o článek Jana Zelenky věnovaný mj. nekosmovskému pojetí dějin, o nejnovější článek Hany Pátkové věnovaný doksanskému nekrologiu a o bakalářskou práci Lucie Křivánkové, obhájenou na FF MUNI, věnovanou rozboru některých typů zápisů přemyslovských nekrologií. Uvedené práce jsem se snažil přiměřeně zohlednit. Jde o danajský dar: autorova ješitnost utrpí, když tento zjistí, že někdo jen těsně před ním nebo v nezávisle na něm přišel na totéž; tam, kde bych bez inspirace těmito statěmi nebyl dospěl k uvedenému závěru, přiznávám ji. Nahlíženo z opačné perspektivy, čtení nejen těchto prací mi ovšem připomnělo, jak jednoduché je ve svých úsudcích chybovat a jak jednoduché je něco přehlédnout. A v neposlední řadě jsem rád, že se ukazuje, že nekrologia jsou relevantním badatelským tématem.

I. Prameny a literatura

I.1. Stručný přehled relevantních nekrologií

Do nejstarší vrstvy dochovaných přemyslovských nekrologií náležejí dva prameny vzniknuvší kolem poloviny 12. století. Nepatrně mladší z nich, sepsané jedinou rukou bez mladších přípisků, je *Necrologium Bohemicum* (dále též „NB“), které bylo do finální podoby sestavené v opatovickém klášteře, byť jeho předlohy byly zjevně různého původu.¹ Starší, ale později doplňované je nekrologium v tzv. *olomouckém* nebo také *Zdíkově horologiiu* (dále též „HO“) z prostředí olomoucké biskupské kapituly.² Oba výše zmíněné prameny mimořádné důležitosti podrobuji ve druhé a třetí kapitole své práce poměrně důkladnému rozboru stran původu a stáří jejich zápisů.

Další nekrologia náležejí do horizontu přelomu 12. a 13. století. Klášterní *nekrologium Břevnovské* (dále též „NBr“) se zachovalo bohužel pouze neúplně;³ to ale neznamená, že stopy břevnovské tradice nelze hledat v jiných pramenech. Naproti tomu nekrologium ostrovského kláštera (dále též „NO“) se zachovalo v úplnosti, a jeho edice pořízená Josefem Emlerem nadto umožňuje alespoň základní rozbor vrstev zápisu.⁴ Nepatrně mladší je *Podlažické nekrologium* (dále též „NP“), jedinečný a na zadních foliích proslulého *Codexu Gigantu* dochovaný pramen pocházející z přelomu

---

¹ Kvalitní moderní edici připravil F. Graus (NB – *Necrologium Bohemicum*, ČsČH 15, 1967. Ed. F. Graus, s. 801–810), úvodní studii cituji zvlášť (F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, ČsČH 15, 1967, s. 789–810, zde s. 789–801). Je vhodné pracovat také s popisem rukopisu od A. Kernbach (A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku. K dějepisectví přemyslovského období*, Brno 2010, s. 241–242), kde jsou však některé zápisy vynechány. V případě potřeby dále cituji samotný rukopis (ÖNB Wien, Cod. 395, ff.7r–34v). – Do prostředí svatovítské kapituly kladl nekrologium M. DRAGON, *Necrologium bohemicum – příspěvek k otázce místa jeho vzniku*, DP 20, 2002, s. 13–23, zde s. 14–17, se shrnutím starších názorů.

² Toto kalendárium a nekrologium má *sensu stricto* dvě edice: HO – *Necrologium Olomoucense*, AÖG 59, 1880. Ed. B. Dudík, s. 639–657, resp. péčí B. Mendla sepsanou přílohu u A. FRIEDLA, *Hildebert a Everwin. Románští malíři*, Praha 1927, zde s. 101–119. Vědecky „znělejší“ Dudíkova, která se v této souvislosti obvykle cituje, bohužel není prosta omylů; chybí v ní vzpomínka na olomouckého knížete Otu II. nebo na jeho matku Eufemii. Proto je vhodné užívat buď velice kvalitní komentář našeho největšího znalce horologia J. Bistříckého (J. BISTRÍCKÝ, *Dedikační obraz olomouckého kolektáře*, Umění 24, 1976, s. 407–416, zde s. 411–415; velmi podobně J. BISTRÍCKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium. Kolektář biskupa Jindřicha Zdíka*, Olomouc 2009, zde s. 77–85, s popisem rukopisu na s. 65–73), nebo samotný online přístupný rukopis (KB Stockholm, Ms. A 144, ff.2r–7v, dostupné online na https://www.loc.gov/resource/gdcwdl.wdl_11629/?st=gallery (poslední přístup 13. května 2024); k vynechávkám u B. Dudíka srov. f.2v, k 18. únoru; f.3v, k 2. dubnu a obrazovou přílohu č. 1 a 2).

³ NBr – *Paběrky z rukopisů Klementinských. XXXI. Nekrologické zápisky Břevnovské z konce XII. a počátku XIII. století*, Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění 8, 1899. Ed. J. Truhlář, s. 451–453; v případě potřeby lze užít také online přístupný rukopis (NK Praha, VI G 11, ff.1r–6r, dostupné online https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2F3%2FAIPDIG-NKCR_VI_G_11_4F6G3C3-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024). V nekrologiu chybí měsíc leden, měsíc únor je nečitelný.

⁴ NO – *Ein Necrologium des ehemaligen Klosters Ostrow*, SbKGBW 1878. Ed. J. Emler, s. 347–354. Emlerova edice je spolehlivá, chybí v ní pouze pražský biskup Heřman (KMK Praha, A 57/1, f.5r, k 17. září). Ohledně rozlišení jednotlivých rukou zaujme, že zápisy nejstarší ruky (I) se koncentrují téměř výhradně do měsíce října. K popisu rukopisu srov. J. VINTR, *Ostrovské rukopisy*, Olomouc 2014, zejm. s. 77–86.

první a druhé čtvrtiny 13. století. Jde o nejrozsáhlejší nekrologium, které lze bez pochybností spojit s přemyslovským věkem.⁵

Konec první poloviny 13. století je spojen se vznikem pozoruhodného *Česko-slezského nekrologia* (dále též „NBS“). Pramen je poměrně unikátní v tom, že lze alespoň částečně sledovat jeho putování mezi Bavorskem, přemyslovskými državami a prostředím slezských Piastovců, nebo přinejmenším splynutí tamějších tradic v jednom prameni. Vzhledem ke značnému množství dynastických záznamů a vzhledem k blízkosti záznamům *Doksanského nekrologia* lze také NBS považovat za nekrologium přemyslovského věku.⁶

Do druhé poloviny 13. století náleží zejména pozoruhodné nekrologium olomoucké biskupské kapituly (dále též „N1263“). Nekrologium je příznačné v tom, že bylo průběžně doplňováno ještě během 13. století a navázalo na ně mladší nekrologium systematicky reflektující donační a zádušní přípisky.⁷ Olomoucké kapitulní tradici se

---

⁵ NP – *Necrologium Podlažicense*, in: *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*. Edd. B. Dudík, G.E. Klemming, Brno 1852, s. 403–428. Edice je bohužel velmi nekvalitní. Je proto velmi vhodné pracovat také s online dostupným originálem: KB Stockholm, Ms. A 148, ff.304r–310r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FKBSN_%2F9%2FAIPDIG-KBSN_A_148_0H1WW09-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024). Vzhledem k unikátnosti kodexu jde patrně o nejprobádanější ze zde propíraných pramenů. Na mnohé Dudíkovy a Klemmingovy omyly v edici upozornil už J. PLAČEK, *Příspěvky k otázce Nekrologu Podlažického*, LF 34, 1907, s. 101–115, k dataci pramene pak s. 109–114. Srov. také A. FRIEDL, *Kodex Gigas. Český iluminovaný rukopis románský v Královské knihovně ve Stockholmu*, Praha 1929, zde s. 24–29; M. WOJCIECHOWSKA, *O największym kodeksie czeskim*, StR 3, 1964, s. 1–45, zde s. 20–25. Důkladněji nekrologium rozebrali I. HLAVÁČEK, *The Necrology of the Codex Gigas of Bohemia*, in: *The Durham Liber vitae and its context*. Ed. D. Rollason, Suffolk 2004, s. 191–205, a L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter v Podlažicích – Podlažické nekrologium*. Diplomová práce PedF UK, dostupné online na https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3320/DPTX_2005_1_11410_OSZD001_66455_0_20431.pdf?sequence=1&isAllowed=y (poslední přístup 14. května 2024), Praha 2006, zde s. 52–114. Codexu Gigantu se důsledně věnují K. BOLDAN – M. DRAGON – D. FOLTÝN – J. MAREK – Z. UHLÍŘ, *Codex Gigas – Ďáblova bible: tajemství největší knihy světa*, Praha 2007, *passim*.

⁶ NBS – *Necrologium Bohemico-Silesiense*, ZVGS 5, 1863. Ed. W. Wattenbach, s. 107–115. Nekrologium následně vydala a okomentovala ve své stati k rukopisu, v němž se kalendář s nekrologiem nachází, M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie. A thirteenth-century manuscript, now M.739 in The Pierpont Morgan Library*, New York 1937, s. 16–23, tamtéž v přílohách jsou publikovány faksimile mně jinak nepřístupného rukopisu. – Nekrologiu se říká též Třebnické, srov. M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé klášterní „paměti“ v přemyslovských Čechách*, in: *Kościół w monarchiach Przemyslidów i Piastów. Materiały z konferencji naukowej Gniezdno 21–24 września 2006 roku*. Ed. J. Dobosz, Poznań 2009, s. 285–304, zde s. 295. K místu původu a putování rukopisu (v linii Bavorsko – Čechy – Polsko) srov. alespoň K. JASIŃSKI, *Rękopis zwany Nekrologiem czesko-śląskim*, AUW 1162 (Historia 81), 1994, s. 39–71; TÝŽ, *Związki rękopisu zawierającego tzw. nekrolog czesko-śląski s Czechami*, in: *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Práce ofiarowane Profesorowi Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestopięćcolecíe pracy naukowej*. Edd. A. Radzimiński, A. Supruniuk, J. Wroniszewski, Toruń 1997, s. 477–492; G. T. BIŃOVEC, *Manuskrypt Cursus sanctae Mariae w świetle stosunków polsko-czeskich*, in: *Cysterki w dziejach i kulturze ziem polskich, dawnej Rzeczypospolitej i Europy Środkowej*. Edd. A. M. Wyrwa, A. Kiełbasa, J. Swastek, Poznań 2004, s. 155–163.

⁷ N1263 – *Necrologium vom Jahre 1263*, AÖG 65, 1883–1884. Ed. B. Dudík, s. 516–589, samotná edice na s. 516–589. Dudíkova edice je poměrně nepřehledná, protože editor se v ní snaží reflektovat obě vrstvy nekrologia naráz. Tam, kde to považují za účelné, citují samotný rukopis, uložený v olomoucké pobočce ZA Opava, nacházející se ve sbírce rukopisů Metropolitní kapituly Olomouc (MK Olomouc, MCO 12, s. 49–96, nekrologium s donačními a zádušními poznámkami na s. 97–104, seznamy obediencí na s. 113–116; někdy se označuje signaturou E I 40). Pramenem se poměrně detailně zabýval ve své nepublikované diplomové práci T.

důkladněji věnuji v samostatné kapitole, jelikož jde o jedinečnou možnost, jak sledovat vývoj tradice v určitém místě (za pomoci tamtéž náležejícího *HO*). Do podobného časového horizontu snad patří také nejstarší zápisky málo obsažného nekrologia kroměřížské kapituly (dále též „*NCr*“).⁸

Počet výše uvedených nekrologií přemyslovského věku je nevelký. Pramennou základnu ovšem lze relevantním způsobem mírně rozšířit čtyřmi okruhy pramenů. Do první skupiny spadají prameny, které sice vznikly později, ale do přemyslovské doby lze zařadit jejich předlohy, nebo jsou s Přemyslovci spojeny dynasticky. Hojné přemyslovské záznamy, a tím pádem předpokládané přemyslovské předlohy, jsou jednoznačně spjaty s *Doksanským nekrologiem* (dále též „*NDox*“). Oproti *NP* rozsahem (počtem zaznamenaných jedinců) téměř dvojnásobné nekrologium pochází v první vrstvě až z roku 1373, přece však jej lze řadit mezi přemyslovská nekrologia,⁹ některým pozoruhodným rysům práce opisovače *NDox* se věnuji v exkursu. V menší míře lze přemyslovský dobový horizont záznamů sledovat v nekrologiu připisovanému klášteru sv. Anny v Praze (dále též „*NA*“).¹⁰ Ještě méně lze přemyslovský horizont sledovat v nekrologiu, které se nacházelo ve vlastnictví olomouckých minoritů („dále též „*NOlMin*““).¹¹ Typickým zástupcem dynastického

---

ŠIMEK, *Česká nekrologia doby předhusitské jako historický pramen, I–II*. Diplomová práce FF MU, Brno 1959, který upozornil na řadu Dudíkových omylů a ve druhém dílu pramen znovu vydal a okomentoval. Jelikož však Dudíkova edice tak či onak zpřístupňuje všechny relevantní záznamy, cituji primárně ji, nikoli Šimkovu diplomní práci. – Za dobré rady, jak správně citovat rukopisy z olomouckých kapitulních sbírek a fondů, jsem velmi zavázán Mgr. Štěpánu Kohoutovi. – Jelikož jak *HO*, tak *N1263* byly přísně vzato nekrologii olomoucké kapituly, pro přehlednost takto nereferuji ani o jednom.

⁸ *NCr* – *Nekrologium kroměřížské kolegiální kapituly z XIII. století*, in: Nový pramen k období olomouckého biskupa Bruna, in: Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka. Ed. M. Kouřil, Olomouc 1968, s. 37 (rukopisně pak MK Olomouc, CO 258, ff.2r–7v). Nekrologické záznamy okomentoval M. KOUŘIL, *Nový pramen k období olomouckého biskupa Bruna*, in: Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka, Olomouc 1968, s. 31–38, zde s. 31–36.

⁹ *NDox* – *Necrologium Doxanense*, SbKBGW 1884. Ed. J. Emler, s. 83–144, samotná edice na s. 87–144. Rukopis částečně popsal A. FRIEDL, *Moravská knižní malba XI. až XVI. století*, Brno 1955, zde s. 17. Nekrologium je velmi komplexní a interpretačně problematické. Tam, kde to považuji za vhodné, cituji online přístupný rukopis: NK Praha, XIII D 25, ff.49r–72r, dostupné online na

https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2FB%2FAIPDIG-NKCR_XIII_D_25_4BHFxEb-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024). Premonstrátská nekrologia (kam patří také *NDox*) jsou vytrvalým objektem zájmu H. PÁTKOVÉ, *Chotěšov a Doksany ve 13. století. Dva kláštery premonstrátek v době posledních Přemyslovců*, in: Kościoł w monarchiach Przemysłodów i Piastów. Materiały z konferencji naukowej Gniezdno 21–24 września 2006 roku. Ed. J. Dobosz, Poznań 2009, s. 251–258, zejm. s. 253–255, nejnověji se prameni věnuje TÁŽ, *Nekrologium premonstrátek v Doksanech. Poznámky k jeho základnímu textu*, MHB 2/2022, s. 29–53. Za laskavé zaslání korektur článku před jeho vydáním děkuji autorce.

¹⁰ *NA* – *O nekrologiu kláštera sv. Anny v Praze*, SbKBGW 1878. Ed. J. Emler, s. 69–79, edice na s. 71–79. J. Emler datuje první vrstvu záznamů do první čtvrtiny 14. století. Nekrologium je, pokud vím, prosto dynastických přemyslovských záznamů, a ve sledovaném horizontu také biskupských úmrtních záznamů. Uvádím je proto spíše evidenčně, byť i zde lze nalézt zajímavé a interpretováníhodné momenty. V případě potřeby odkazují na rukopis NK Praha, XIV C 10, ff.1r–6v.

¹¹ *NOlMin* – *Das Nekrolog des Minoritenklosters in Olmütz*, AÖG 65, 1883–1884. Ed. J. Loserth, s. 231–255. Z hlediska jeho užívání v této práci platí totéž, co pro předřečené *NA*. V případě potřeby odkazují na rukopis (VK Olomouc, M II 100, ff.1r–91v). – Na další dva nevydané rukopisy spojené s minority a klariskami na Moravě, tentokrát však zřejmě až lucemburského věku, které obsahují nekrologické přípisky, upozorňuje M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*. Diplomová práce FF UK, Praha 2000, zde s. 247–248. První z nich (rkp. Cod. 1809,

propojení nekrologia a přemyslovského věku jsou nekrologia vzniklá v klášteře svatého Jiří na Pražském hradě na počátku 14. století (dále též „NSG“). Jejich jedinečnost spočívá ve kvantitě a možnosti časově horizontálního srovnání: necelá dvacítko rukopisů, z nichž jsou vzhledem ke svému obsahu zvláště důležité dva, si je velmi blízká svým okruhem záznamů, protože všechny rukopisy pro zjednodušení označují jako jedno nekrologium.¹² Do téže kategorie spadají poněkud volněji také kalendáře spojované s brněnským působením dvojnásobné královny-vdovy Elišky Rejčky († 1333, dále též „NPER“).¹³ Všechna výše uvedená nekrologia považují pro účely této práce za nekrologia přemyslovského věku.

---

uložený v ÖNB ve Vídni), ač obsahuje některé záznamy datovatelné do přemyslovské doby (Přemysl Otakar II., olomoucký biskup Dětrich), spadá co do počtu záznamů do kategorie nahodilých přípisků, jimiž se v této práci s jednou výjimkou (srov. pozn. 18) nezabývám.

¹² Dva nejvýznamnější rukopisy svatojiřských kalendárií (rpk. E, G) vydala spolu s nekrologickými záznamy Z. Hledíková (NSG – *Svatojiřské kalendáře doby abatyše Kunhuty*, AUC Phil et hist. 2, Z pomocných věd historických IX. Ed. Z. Hledíková, Praha 1991, s. 61–81, zde s. 64–81). V případě potřeby cituji oba online přístupné rukopisy E (NK Praha, XII D 9, ff.1v–7r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2F6%2FAIPDIG-NKCR_XII_D_9_0UNV746-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024), tzv. Kunhutin breviář) a G (NK Praha, VI G 16b, ff.1v–6v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2F3%2FAIPDIG-NKCR_VI_G_16B_1Z35S23-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024). Komplexní přehled nekrologických záznamů svatojiřských rukopisů pořídila R. Modráková (NSGc – *Sloučené nekrologium svatojiřského kláštera (Tabulka č.2)*, in: *Svatojiřský klášter ve světle jeho nekrologických přípisků. Jeden z méně užívaných pramenů ke klášterním dějinám. Diplomová a rigorózní práce FF UK. Ed. R. Modráková, Praha 2004, s. 179–190* nečíslováno). Při práci s komentářem je však vhodná křížová kontrola s komentáři nekrologických záznamů v samotném textu diplomní a rigorózní práce (R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter ve světle jeho nekrologických přípisků. Jeden z méně užívaných pramenů ke klášterním dějinám*. Diplomová a rigorózní práce FF UK, Praha 2004, zde s. 31–96). – Z ostatních svatojiřských rukopisů je třeba ještě zvláště upozornit na rukopis označovaný jako NM1: KNM Praha, XIV D 13, ff.FS, 2r–6v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/detail?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNMP_%2F5%2FAIPDIG-NMP_XIV_D_13_30QOEW5-cs%2F&imageId=https:%2F%2Fimages.manuscriptorium.com%2Ffloris%2FAIPDIG-NMP_XIV_D_13_30QOEW5-cs%2FIDFS&lang=en (poslední přístup 29. července 2024). Tento rukopis totiž zřejmě pochází z prostředí teplického benediktinského kláštera a do svatojiřského kláštera byl přinesen v bouřlivé době po smrti Přemysla Otakara II. K rukopisu srov. alespoň R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 88–95, edičně je součástí výše citované NSGc.

¹³ Jde zejména o rukopis Rejččina žaltáře (někdy také breviáře), pokud vím dosud nevydaný, leč online přístupný: Knihovna benediktinů Rajhrad, R 355, ff.1v–7r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FBOPPRB%2F5%2FAIPDIG-BOPPRBR_355_1JD2Y25-xx%2F (poslední přístup 13. května 2024). S ním jsou úzce příbuzné další dva rukopisy, taktéž online přístupné: ÖNB Wien, Cod. 1813, ff.2r–7v, dostupné online na https://digital.onb.ac.at/RepViewer/viewer.faces?doc=DTL_7663794&order=1&view=SINGLE (poslední přístup 12. srpna 2024), a ÖNB Wien, Cod. 1835, ff.1r–9v, dostupné online na https://digital.onb.ac.at/RepViewer/viewer.faces?doc=DTL_7649402&order=1&view=SINGLE (poslední přístup 12. srpna 2024). Rukopisy s ohledem na jejich miniaturní výzdobu popsal J. KVĚT, *Iluminované rukopisy královny Rejčky. Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XIV.*, Praha 1931, zde s. 97–128, kontext vzniku rukopisů vystihl J. MEZNÍK, *Lucemburská Morava (1310–1423)*, Praha 1999, zde s. 99–104. Nekrologické záznamy uvedených rukopisů, jimž kvůli jejich příbuznosti souhrnně říkám NPER, eviduje M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 113–114, srov. i K. JASIŇSKI, *Rekopis*, s. 57. Prve citovaný rukopis označuji A, druhý B, třetí C. Rukopisy A a B obsahují totožnou nekrologickou tradici, C se mírně odchyľuje.

Problematictější je situace některých barokních a mladších nekrologií, u nichž lze předpokládat přemyslovský horizont. Jejich evidence a interpretace přesahuje rozměry této práce, rámcově se věnuji pouze *Hradištskému nekrologiu* ze druhé poloviny 18. století (dále též „NGr“),¹⁴ protože toto souvisí s olomouckou nekrologickou tradicí, již lze v přemyslovském věku sledovat poměrně dobře. V jednotkách záznamů se přemyslovského horizontu dotýkají také pozdně středověká, resp. raně novověká nekrologia z premonstrátského Chotěšova (dále též „NChot“)¹⁵ a z cisterciácké Zlaté Koruny (dále též „NSC“).¹⁶

Druhým okruhem jsou nekrologické fragmenty. Jejich zkoumání je badatelským problémem svého druhu. Problematická je už jejich evidence¹⁷ a povšechná charakterizace. Jde také o to, kdy se z nahodilých nekrologických přípisků v kalendáriu stává nekrologium. V tomto se přidržuji konvence a pravidla o stavu zpřístupnění, pročež vydané prameny zde označuji za nekrologia, i když mají fragmentární povahu nebo povahu pouze velmi občasných nekrologických přípisků (NBr, NCr). Fragmenty se dále typicky odlišují tím, že jedinci, kteří jsou v nich zaznamenáni, jsou zpravidla určitelní nanejvýš co do společenského postavení. Jistou

---

¹⁴ NGr – *Necrologium Gradicense*, in: Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (až do r. 1300), VKČSN 12/1893. Ed. J. Teige, s. 16–17, komentář již u A. NEUMANNA, *Ztracené středověké kroniky moravské*, Sborník historického kroužku 23, 1922, s. 20–48, 106–114, zde s. 21–28. Zde a všude jinde cituji VKČSN podle ročníku, nikoli podle roku vydání (zpravidla o rok pozdější). Práci s Teigeho komentářem ztěžuje fakt, že ne zdaleka všechny plausibilně středověké záznamy jsou na cit. místě shrnuty, vynechání jsou mj. premonstrátského opati hradištského kláštera, které Teige rozebírá na jiném místě své stati (srov. J. TEIGE, *Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (až do r. 1300)*, VKČSN 12/1893, s. 1–80, zde s. 31, 36 aj., a rukopis MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, s. 6r, k 2. lednu; s. 74r, k 5. únoru; sign. 92/2, s. 125r, k 9. září aj.). V pátrání po rukopisu mi velmi pomohli Mgr. R. Krušínský a Mgr. J. Glonek z VK Olomouc.

¹⁵ NChot – *Das älteste Totenbuch des Praemonstratenser-Chorfrauenstiftes Chotieschau (1200–1640)*, VKČSN 2/1930. Ed. B. F. Grassl, zde s. 7–40. V případě potřeby odkazují na online přístupný rukopis: NK Praha, XIII G 20, ff.1r–140v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/detail?url=https%3A%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2FA%2FAIPDIG-NKCR_XIII_G_20_2P9X04A-cs%2F&imageId=https%3A%2F%2Fimages.manuscriptorium.com%2Floris%2FAIPDIG-NKCR_XIII_G_20_2P9X04A-cs%2FID0001r&lang=en (poslední přístup 29. července 2024). K podobě Grasslových edic oprávněně velmi kriticky F. MACHÁČEK, *Zprávy: B.F. Grassl, Das älteste Totenbuch des Praemonstratenserchorfrauenstiftes Chotieschau (1200–1640)*, ČČH 37, 1931, s. 424–426. K prameni interpretačně srov. také H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 253, 257–258.

¹⁶ NSC – *Necrologium Zlatokorunské*, VKČSN 1888. Ed. J. Emler, s. 42–83, zde s. 45–72. Emlerova citovaná edice se však dotýká pouze jednoho ze dvou zlatokorunských nekrologií, navíc toho mladšího; v případě potřeby odkazují na rukopis: NK Praha, VII A 8, ff.2r–31r. Starší rukopis (se signaturou VI E 4b, uložený v NK v Praze), pocházející ze druhé poloviny 14. století, jehož nekrologické zápisy pocházejí z první třetiny 15. století, eviduje M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 115. Relevanci zápisů NSC z pohledu konce 13. století se částečně dotýká P. CHARVÁT, *Laičtí bratři v českých, především cisterských kláštorech do roku 1300*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Edd. E. Doležalová, R. Šimůnek D. Dvořáčková-Malá, Praha 2006, s. 219–229, zde s. 221–222.

¹⁷ Některé nekrologické přípisky eviduje ve své diplomové práci M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, passim, některé, zvláště spjaté s fondy Metropolitní kapituly v Olomouci, zachycuje také T. ŠIMEK, *Česká nekrologia, díl II*, s. 151–171, zvl. s. 152–156. Rukopisným fragmentům se systematicky věnuje D. HAVEL, *Počátky latinské písemné kultury v českých zemích: nejstarší latinské rukopisy a zlomky v Čechách a na Moravě*, Brno 2018, charakteristika na s. 53–70, který tamtéž na s. 412 a 423 upozornil také na některé nekrologické přípisky, srov. i TÝŽ *Glosy a jejich role při odhalování nejstarších vrstvy břevnovského skriptoria*, SHB 60, s. 25–39, zde s. 29, 39.

výjimku představuje vydaný fragment nekrologia kláštera v Hradisku u Olomouce, pocházející ze třetí čtvrtiny 12. století (dále též „FNGr“).¹⁸ S výhradou jmenovaného fragmentu se jejich rozbořem ve své práci nezabývám.

Třetím okruhem jsou nekrologia zahraniční provenience, která zaznamenávají úmrtí jedinců pocházejících z přemyslovského *regna*. Jde obecně řečeno o prameny s vazbou na české prostředí čtverého typu. Zaprvé jsou spjaté s fundací založenou Přemyslovnou, jako například *Pegavské nekrologium* (dále též „NPeg“)¹⁹ nebo *Seligenthalské nekrologium* (dále též „NSael“).²⁰ Zadruhé jsou spjaté s rodovou fundací manželky Přemyslovce nebo manžela Přemyslovny, eventuálně s klášterem této rodině blízkým, jako například *Undensdorfské nekrologium* (dále též „NUnd“)²¹ spjaté s Wittelsbachi,²² s hrabaty z Bergu spjaté *Zwiefaltenské nekrologium* (dále též „NZwif“)²² a nekrologium v *Codexu Gertrudianu* (dále též „NCG“),²³ starší *Klosterneuburské*

---

¹⁸ FNGr – *Fragmentum Necrologii Gradicensis*, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999. Ed. M. Dragoun, s. 84–85. Rukopis objevil a popsal M. DRAGON, *Zlomek kalendáře premonstrátského kláštera v Hradišti u Olomouce z 3. čtvrtiny 12. století*, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999, s. 75–85; fragment je online dostupný: KNM Praha, 1 E c 79, f.1r–1v, dostupné online na <https://stt.opac.nm.cz/records/aaf7957a-0852-40b5-8b84-6a6950dd9f7c> (poslední přístup 13. května 2024). Základní charakteristiku rukopisu podal ve své vynikající práci D. HAVEL, *Počátky latinské písemné kultury*, s. 303–304. Fragment zařazují do přehledu přemyslovských nekrologií v příloze.

¹⁹ Edice pegavského nekrologia je pohříchu nevyhovující (NPeg – *Calendarium Pegaviense*, *Scriptores rerum Germanicarum praecipue Saxoniarum* II. Ed. I.B. Mencke, Lipsia 1728, s. 117–156), nekrologium okomentoval L. REITINGER, *Nekrologia kláštera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, in: *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010, s. 371–415, zde s. 375–398. Edici dále necituji, odkazují přímo na online přístupný rukopis: UB Leipzig, Ms. 848, ff.94r–114v (podle výše citované Reitingerovy stati tzv. Nekrologium III), dostupné online na https://dfg-viewer.de/show?tx_dlf%5Bdouble%5D=0&tx_dlf%5Bid%5D=https%3A%2F%2Fiiif.ub.uni-leipzig.de%2F0000004132%2Fpresentation.xml&tx_dlf%5Bpage%5D=190&cHash=66009f0a062c336af8666ea5d77520e6 (poslední přístup 13. května 2024).

²⁰ NSael – *Necrologium Saeldentalense*, MGH Necr. IV. Edd. M. Fastlinger, J. Sturm, Berlin 1920, s. 473–524. V případě potřeby cituji digitálně přístupný rukopis: Bibliothek der Abtei Seligenthal, Landshut, Hs. N, nefoliováno, dostupné online na <https://daten.digitale-sammlungen.de/0007/bsb00073352/images/index.html?ip=193.174.98.30&seite=9&pdfseite=> (poslední přístup 13. července 2024). Nejstarší záznamy nekrologia pocházejí z počátku 14. století, srov. ediční úvod.

²¹ NUnd – *Necrologium Undensdorfense*, MGH Necr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 172–198.

²² NZwif – *Necrologium Zwifaltense*, MGH Necr. I. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1888, s. 240–268, k podobě edice velmi kriticky G. SIGNORI, *The Necrology of Günterstal, the Notebook of the Priorisses and Abtesses, and Thoughts on the History of the Necrologia Germaniae*, *Mediaeval Studies* 81, 2019, s. 273–307, zde s. 277–280 (kritiku lze vztáhnout na většinu nekrologií z původní řady MGH Necr.). Proto v případě potřeby odkazují na dva nejdůležitější rukopisy: WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, ff.171v–208v, dostupné online na https://digital.wlb-stuttgart.de/index.php?id=6&tx_dlf%5Bid%5D=11647&tx_dlf%5Bpage%5D=342 (poslední přístup 13. července 2024), tj. rkp. A, a WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, ff.1v–37v, dostupné online na https://digital.wlb-stuttgart.de/index.php?id=6&tx_dlf%5Bid%5D=883&tx_dlf%5Bpage%5D=6 (poslední přístup 13. července 2024), který editor označuje jako rkp. B.

²³ NCG – *Codex Gertrudianus. Kalendarium und Nekrologium*, in: *Der Psalter Erzbischof Ekberts von Trier. Codex Gertrudianus*, in Cividale. Edd. H. V. Sauerland, A. Haselhoff, Trier 1901, s. 37–42, v případě potřeby odkazují na digitálně přístupný rukopis: MANAB Cividale del Friuli, codice CXXXVI, ff.2r–4v, dostupné online na <https://www.librideipatriarchi.it/en/books/egberts-psalter-codex-gertrudianus/> (poslední přístup 13. července 2024). K prameni nově G. PAC, *Kalendarz z Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. Wokół kultu świętych na styku chrześcijaństwa łacińskiego i wschodniego w XI wieku*, RH 84, 2018, s. 31–68, zde s. 31–47,

nekrologium (dále též „NC“) spjaté s Babenberky²⁴ nebo *Windberské nekrologium* (dále též „NWind“) spjaté s hrabaty z Bogenu.²⁵ Zatřetí jde buď o pramen spjatý s institucí nacházející se v blízkosti českých hranic, nebo jde o pramen, u něž lze předpokládat nějakou jinou vazbu, jako například nekrologium kláštera sv. Jimrama v Řezně (dále též „NEmRe“),²⁶ *Dolnoaltašské* (dále též „NAInf“)²⁷ i *Hornoaltašské nekrologium* (dále též „NASup“),²⁸ nekrologium premonstrátského opatství sv. Vincentia ve Vratislavi (dále též „NVW“).²⁹ Do téže kategorie spadají nekrologia spjatá se salzburským arcibiskupstvím; úřad salzburského arcibiskupa zastával mimo jiné Vojtěch, syn Vladislava II. Jde o nekrologia kláštera v Admontu, fundaci salzburských arcibiskupů (dále též „NAdm“),³⁰ o memoriální prameny sekavského kláštera (dále též „MNS“),³¹ *Seonské nekrologium* z téže diecéze (dále též „NS“),³² případně o memoriální prameny samotného salzburského katedrálního kostela sv. Rutuperta (dále též „MNSRS“).³³ A začtvrté jde o prameny, které reflektují jedince spjaté s přemyslovským prostředím spíše ojedinele a na základě převážně osobní vazby. Sem patří například nekrologium kláštera v Tegernsee (dále též „NTeg“),³⁴ hornorakouská *Svatofloriánská nekrologia* (dále též „NSF“),³⁵ *Weihenstephanské nekrologium* (dále též „NWS“)³⁶ nebo *Obermünsterské nekrologium* (dále též „NMSupRe“).³⁷ Plausibilně sem lze zařadit také v otonském

---

v kontextu piastovské dynastické tradice srov. i P. WISZEWSKI, *Domus Boleslai. Values and social identity in dynastic traditions of medieval Poland (c. 966–1138)*, Leiden – Boston 2010, zde s. 76–82.

²⁴ NC – *Monumenta necrologica Claustro-neuburgensia*, MGH Nocr. V. Ed. A. F. Fuchs, Berlin 1913, s. 3–105, starší nekrologium (se siglou A) na s. 5–78.

²⁵ NWind – *Necrologium Windbergense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 383–405, v případě potřeby cituji oba online přístupné rukopisy. Starší a co do počtu záznamů bohatší – v edici značený A – vznikl od poloviny 12. století (BSB München, Clm 1031, ff.9r–95r, dostupné online na <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb00140920?page=32> (poslední přístup 13. července 2024). Mladší z nich – v edici značený B – je z konce 15. století, doplňuje však místy již nečitelné záznamy již nečitelného rukopisu (BSB München, Clm 1030, ff.1r–48r, dostupné online na <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb00140919?page=8>, (poslední přístup 13. července 2024). – Uvedené kategorie se překrývají, zrovna NWind reflektuje kromě některých členů rodiny Vladislava II. poměrně zajímavým způsobem také některé premonstrátům blízké olomoucké biskupy. Srov. zejména kapitolu IV.3.4.

²⁶ NEmRe – *Das Martyrolog – Necrolog von S. Emmeram zu Regensburg*, MGH LM NS III. Edd. E. Freise, D. Geuenich, J. Wollasch, Hannover 1986, rejstříky na s. 140–251.

²⁷ NAInf – *Necrologium monasterii Altae Inferioris*, MGH Nocr. IV. Edd. M. Fastlinger, J. Sturm, Berlin 1920, s. 29–72.

²⁸ NASup – *Necrologium Altae Superioris*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 223–240.

²⁹ NVW – *Liber mortuorum abbatiae S. Vincentii Wratislaviensis*, MPH SN IX/1. Edd. B. Kürbis, R. Walczak, Warszawa 1971, k prameni alespoň ediční předmluvu a K. JASIŃSKI, *Kalendarz opactwa św. Wincentego we Wroclawiu*, AUW 1362 (Historia 98), 1993, s. 45–58.

³⁰ NAdm – *Necrologium Admuntense*, MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkell, Berlin 1904, s. 287–309. Tam, kde to je nutné, odlišuji jednotlivé rukopisy nekrologia podle edice.

³¹ MNS – *Monumenta necrologia Seccoviensia*. MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkell, Berlin 1904, s. 356–435.

³² NS – *Necrologium Seonense*, MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkell, Berlin 1904, s. 217–235.

³³ MNSRS – *Monumenta necrologia sancti Rudberti Salisburgensis*, MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkell, Berlin 1904, s. 77–199, jednotlivé typy pramenů (proto „monumenta necrologia“) a rukopisné tradice rozlišuji podle edice.

³⁴ NTeg – *Necrologium Tegernseense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 136–157.

³⁵ NSF – *Necrologia monasterii s. Floriani*, MGH Nocr. IV. Edd. M. Fastlinger, J. Sturm, Berlin 1920, s. 259–325.

³⁶ NWS – *Necrologium Weihenstephanense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 203–218.

³⁷ NMSupRe – *Necrologium Monasterii superioris Ratisbonensis*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 334–349.

horizontu vzniknuvší nekrologia z Magdeburku, Merseburku a Lüneburku (dále též „NMML“)³⁸ a karlovské nekrologium ze Saint Germain-des-Prés (dále též „NSGdP“).³⁹ Ani tyto prameny a zmínky v nich neviduji systematicky, pouze na ně upozorňuji tam, kde je lze identifikačně nebo interpretačně využít. Ve všech uvedených případech jde o prameny vzniklé nejpozději na počátku 14. století. Mladší nekrologia, třebaže pravděpodobně vycházející ze starších předloh, v této souvislosti nereflektuji.

A konečně posledním okruhem jsou rukopisy, které sice mají k přemyslovskému prostředí vztah co do svého původu nebo místa dochování, ale obsahově do něj spíše nepatří. Do této kategorie spadá například cisterciácké kalendárium s aniversářiím snad původně spojené s klášterem v Hradišti nad Jizerou, následně s plaským klášterem (dále též „AGC“),⁴⁰ které z přemyslovského *niveau* připomíná pouze dva z pražských biskupů, nebo tzv. Krátké magdeburské nekrologium (dále též „NNM“).⁴¹ Kvůli svému obsahu nebudou ani tyto prameny systematickým předmětem mého zájmu.

I.2. Glosy k literatuře

Nekrologia byla příležitostně využívána už ve velkých vyprávěních přelomu 19. a 20. století, spíše však jen jako doklady faktů, kdo kdy zemřel.⁴² Rovněž jim byla věnována výraznější pozornost editorů, z níž česká historická obec těží dodnes.⁴³ I když nekrologia byla využívána i v mezidobí, jak demonstruje dodnes inspirativní stať

---

³⁸ NMML – *Die Totenbücher von Merseburg, Magdeburg und Lüneburg*, MGH Ncr. NS II. Edd. G. Althoff, J. Wollasch, Hannover 1983.

³⁹ Výjimečně cituji pouze rukopis bez edice; ta mi nebyla přístupná (BNF Paris, Latin 13745, ff.157r–183v, dostupné online na <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84267850/f321.item> (poslední přístup 13. července 2024).

⁴⁰ AGC – *Anniversarium Gradicense ordinis Cisterciensis*, in: *Fiant festa per ordinem universum. Cisterský kalendář bohemikálního původu z první poloviny 13. století*. Edd. K. Charvátová, Z. Silagiová, Praha 2003, s. 93–136, faksimile rukopisu na s. 142–153 (netřeba tak odkazovat na rukopis, online pokud vím nepřístupný, uložený v NK Praha, XIII G 23). K lokalizaci K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa per ordinem universum. Cisterský kalendář bohemikálního původu z první poloviny 13. století*, Praha 2003, zde s. 85–88. Do Hradiště nad Jizerou rukopis opatrně klade také M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 111, naproti tomu I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 328, o prameni referuje jako o „plaském kalendáriu“. Leckteré své úvahy dotýkající se tohoto pramene jsem korigoval na základě čtení připravované disertační práce svého přítele Davida Trojana, za což mu děkuji.

⁴¹ Zásahu na znovuoobnovení pramene pro český historiografický diskurs má zejména A. QUÉRET-PODESTA, *Annales Magdeburgenses brevissimi. The Short Annals of Magdeburg and their significance in the discussion on the genesis of Czech and Polish annalistic productions*, Olomouc 2016, zejm. s. 74–89. Nekrologium je částečně editováno v rámci klasické řady MGH: NNM – *Notae necrologicae Magdeburgenses*, MGH SS XXX/2. Ed. O. Holder-Egger, Lipsia 1934, s. 749–750.

⁴² V našem prostředí klasicky V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034–1197)*, Praha 1913, passim; TÝŽ, *České dějiny I.3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*, Praha 1928, passim.

⁴³ Srov. například stručné, leč stále platné glosy J. Emlera v např. předmluvě k NA stran subjektivity pramene (SbKBGW 1878, s. 70).

Jiřího Pražáka o vztazích listinné a nekrologické tradice doksanského kláštera,⁴⁴ zájem o nekrologium jako o pramen v českém prostředí podnítil až na sklonku 60. let 20. století František Graus svou edicí jednoho z nejstarších dochovaných nekrologií, *NB*; jeho koncepce stop „nekosmovského pojetí dějin“ inspiruje i provokuje dodnes.⁴⁵ Už o desetiletí dříve se ve Freiburgu začala formovat badatelská škola kolem Gerda Tellenbacha, jehož zásadní a dodnes trvající přínos spočívá zejména v moderní konceptualizaci nekrologických edic.⁴⁶ Tellenbachovi žáci (a žáci jeho žáků) – mezi jinými Karl Schmid, Joachim Wollasch, Otto Gerhard Oexle a Gerd Althoff – z různých úhlů pohledu ve svých pracích nasvěcovali fenomén středověké prosopografie, paměti a vzpomínání (*memoria*); definici naposledy zmíněného fenoménu se věnoval zejména Otto G. Oexle.⁴⁷ Klíčovým metodologickým zamyšlením nad nekrologiem jako pramenem je kratičká stať Karla Schmida, v níž autor nejenže vystihuje zásadní nutnost analytického přístupu k nekrologiím namísto „vzobávání“ dílčích údajů (byť konkrétní podoba zejm. kvantitativního rozboru je zásadně ovlivněna charakterem říšských nekrologických pramenů), ale také upozorňuje na problematické rysy dosavadních editorských přístupů a z nich plynoucích interpretačních omylů.⁴⁸ V jiné své stati upozorňuje též autor na užitečnost prosopografického bádání (*Personenforschung*), vycházejícího z memoriálních pramenů (*Memorialquellen*).⁴⁹ Cenné jsou mj. syntetické stati Joachima Wollasche,⁵⁰ zdaleka nejzásadnějším počinem pro historiografickou interpretaci nekrologií je však habilitační spis Gerda Althoffa věnovaný říšským nekrologiím spojeným s dynastiemi Ottonů a Billungů. Ačkoli je vymezený časový rámec poněkud užší než několik století přemyslovské vlády, problémové okruhy se do značné míry podobají.⁵¹

---

⁴⁴ J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I. pro Doksany a jeho konfirmace z r. 1276 (Poznámky k dějinám doksanského klášterství ve XII. a XIII. století)*, SAP 5, 1955, s. 159–203, zejm. s. 171–193.

⁴⁵ Není bez významu, že F. Graus svým přístupem mohl reagovat na krizi dosavadních interpretačních přístupů, již stručně vystihuje D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisceví a politického myšlení*, Praha 1968, zde s. 23.

⁴⁶ Srov. např. R. SCHIEFFER, *Memorialquellen in den Monumenta Germaniae Historica*, in: *Libri vitae. Gebetsgedenken in der Gesellschaft des frühen Mittelalters*. Edd. D. Geuenich und U. Ludwig, Köln – Weimar – Wien 2015, s. 17–32, zejm. s. 22–26.

⁴⁷ O.G. OEXLE, *Memoria und Memorialüberlieferung im frühen Mittelalter*, FS 10, 1975, s. 70–95; TÝŽ, *Memoria als Kultur*, in: *Memoria als Kultur*. Ed. O.G. Oexle, Göttingen 1995, s. 9–78, zejm. s. 37–48. – Tellenbachovu školu stručně charakterizuje (a Oexleho badatelský přínos do kontextu zasazuje) M. BORGOLTE, *Stiftung und Memoria. Ein mediävistisches Forschungskonzept als universalhistorischer Perspektive*, in: *Memoria – Erinnerungskultur – Historismus. Zum Gedenken an Otto Gerhard Oexle (28. August 1939 – 16. Mai 2016)*. Edd. T. Schilp, C. Horch, Turnhout 2019, s. 75–92.

⁴⁸ K. SCHMID, *Gedenk- und Totenbücher als Quellen*, in: *Mittelalterliche Textüberlieferungen und ihre kritische Aufarbeitung*. Ed. H. Fuhrmann, München 1976, s. 76–85.

⁴⁹ K. SCHMID, *Personenforschung und Namenforschung am Beispiel der Klostersgemeinschaft von Fulda*, FS 5, 1971, s. 235–267.

⁵⁰ J. WOLLASCH, *O wartości źródłowej nekrologów średniowiecznych*, StZr 32–33, 1990, s. 7–15; TÝŽ, *Formen und Inhalte mittelalterlicher memoria*, in: *Libri vitae. Gebetsgedenken in der Gesellschaft des frühen Mittelalters*. Edd. D. Geuenich und U. Ludwig, Köln – Weimar – Wien 2015, s. 33–58.

⁵¹ G. ALTHOFF, *Adels- und Königsfamilien im Spiegel ihrer Memorialüberlieferung. Studien zum Totengedenken der Billunger und Ottonen*, München 1984, passim. Namátkou jde o vztahy k jiným typům pramenů, o příznakovost úmrtních záznamů, o otázku historiografických záznamů apod.

„Doba pograusovská“ je v českém prostředí z hlediska pramenného studia vymežitelná tvorbou edic dosud nevydaných nekrologií, o něž se zasloužili Ivan Hlaváček,⁵² Zdeňka Hledíková,⁵³ Hana Pátková⁵⁴ nebo Michal Dragoun,⁵⁵ nebo vyzdvihnutím některých poněkud zapadlých nebo doposud neuspokojivě interpretovaných nekrologií úsilím Jana Bistřického⁵⁶ a Lukáše Reitingera.⁵⁷ Bylo by však chybou omezit se pouze na tento rozměr bádání. Zásadní roli ve vyzdvžení nekrologií jako celku sehrál Josef Žemlička, který nejenže navázal na Františka Grause ve sledování stop po „nekosmovském pojetí dějin“, ale také zdůraznil důležitost nekrologií pro řešení prosopografických problémů přemyslovského středověku.⁵⁸ Na hradištskou tradici v NB pádně upozornil Martin Wihoda.⁵⁹ O kvantitativní zhodnocení středověkých nekrologií se pokusil Michal Dragoun⁶⁰ a částečně také Petr Charvát.⁶¹ Do kontextu historických narativů přemyslovských Čech zahrnul nekrologia David Kalhous.⁶² V souvislosti s přeshraničními kontakty některých institucí vedoucích nekrologium a jako demonstrace minuciózní interpretace nekrologií jsou hodné pozornosti velmi kvalitní stati Tomáše Veličky.⁶³ Zřejmě nejkomplexnějším obecným zhodnocením nekrologia jako pramene je kratší stať Ivana Hlaváčka, který ve svých dalších statích sledoval zejména knihovnické a kodikologické aspekty věci.⁶⁴ Důležitým otázkám nekrologických deperdit a

---

⁵² I. HLAVÁČEK, *Neznámý klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrologia)*, SAP 22, 1972, s. 163–182. Nekrologium je sice z lucemburské doby, ale obecné komentáře k povaze pramene jsou platné také pro přemyslovskou epochu.

⁵³ Srov. úvod k edici *NSG (Z pomocných věd historických IX)*, s. 61–64).

⁵⁴ H. PÁTKOVÁ, *Středověká bratrstva v katedrále sv. Víta v Praze*, SAP 47, 1997, s. 3–73, zde s. 34–73.

⁵⁵ M. DRAGOUN, *Zlomek kalendáře*, s. 75–85.

⁵⁶ V poslední, posmrtně vydané verzi J. BISTŘICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, passim.

⁵⁷ L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 375–398.

⁵⁸ J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130: Soud, nebo inscenace? (K „nekosmovskému“ pojetí českých dějin)*, in: Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Fr. Šmahela. Díl I. Edd. J. Pánek, M. Polívka, N. Rejchrtová, Praha 1994, s. 47–68, zde s. 54–67; TÝŽ, „Dvacet pánů“ české země (K vymezení panujícího rodu v 11. a 12. století), ČMM 117, 1998, s. 293–309, zde s. 300–303; TÝŽ, *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005, zde s. 45–48.

⁵⁹ M. WIHODA, *Benediktinská kapitola v dějinách kláštera Hradisko u Olomouce*, in: Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči. Edd. L. Jan, P. Obšusta, Brno 2002, s. 29–38, obdobně TÝŽ, *Moravští Přemyslovci v paměti klášterních skriptorií*, in: Campana codex civitas. Miroslav Flodr octogenario. Ed. F. Novák, Brno 2009, s. 121–135.

⁶⁰ M. DRAGOUN, *Necrologium bohemicum*, s. 21–23.

⁶¹ P. CHARVÁT, *Laičtí bratři*, s. 224, se zaměřením na konvrše napříč nekrologii.

⁶² D. KALHOUS, *Bohemi. Prozesse der Identitätsbildung in frühprämyslidschen Ländern (bis 1200)*, Wien 2018, zejm. s. 122–144, obdobně TÝŽ, *Sdílení paměti? K otázce významu a rozšíření historického povědomí v době přemyslovské*, SHB 1/62, 2015, s. 33–59.

⁶³ T. VELIČKA, *Markrabata z Vohburgu, české země a Chebsko ve 12. století*, SMB 7, 2015, s. 37–54; TÝŽ, *Kamenecké nekrologium a jeho využití pro dějiny Kladska na konci 13. století*, in: Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości. Edd. H. Krzyżostaniak, J. Kujawiński, M. Matla, Poznań 2012, s. 271–287. V úvodu druhé citované stati Velička stručně vystihuje povahu nekrologia jako pramene.

⁶⁴ I. HLAVÁČEK, *Piastové v českých nekrologiích přemyslovské doby*, in: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach*. Ed. A. Barciak, Katowice 2007, s. 319–333, z knihovnických a kodikologických statí pak TÝŽ, *Stručný přehled české knižní kultury 12. století*, in: *Kościół w monarchiach Przemyslidów i Piastów*.

fenoménu historické paměti se věnovala Marie Bláhová.⁶⁵ Zejména premonstrátská nekrologia jsou soustavným předmětem zájmu nástupkyně dvou předřečených profesorů Hany Pátkové, jejíž poslední, teprve nedávno vydaná stať důkladně rozebírá základní vrstvu *NDox*; k jejím závěrům jsem z časových důvodů mohl přihlídnout pouze minimálně. Jinak ale táž autorka nedávno otevřela neméně závažný problém pozdní nekrologické tradice, k němuž jistě nebylo ještě řečeno vše.⁶⁶ Konečně v nejnovějším čísle ČČH vyšel článek Jana Zelenky, v němž autor rozporuje smysluplnost Grausova „nekosmovského pojetí dějin“;⁶⁷ s některými Zelenkovými tezemi polemizují na patričních místech své práce.

Zvláštní kategorií nekrologického bádání jsou nepublikované kvalifikační práce. Některé z nich se nekrologií dotýkají pouze nepřímo. Jaroslav Zezulčík se primárně zabýval nejstarší českou a moravskou analistikou, ale jeho stať je cenným příspěvkem do nekrologického bádání tím, že se zabývá povahou starší tradice v hradištském klášteře.⁶⁸ Michal Dragoun sesbíral, charakterizoval a zanalyzoval veliké množství českých středověkých kalendárií, tj. typických nosičů nekrologia. Ve svých komentářích neopomíjel ani reflexi nekrologických přípisků, čímž je jeho bohužel nepublikovaná diplomová práce cenným pomocníkem v pátrání po nekrologických fragmentech.⁶⁹ Ludmila Luňáková se věnovala svátečním dnům v přemyslovských Čechách a způsobům datování a v té souvislosti se mj. dotkla povahy pramenů denních dat *Kroniky Čechů* svatovítského děkana Kosmy, což je jeden ze zde sledovaných okruhů.⁷⁰ Už dávno byla obhájena práce Tomáše Šimka, s velkým očekáváním anoncující široký záběr, byť ve výsledku sledující zejména mladší časové vrstvy olomouckého *N1263*.⁷¹ Pro změnu rukopisům *NSG* se věnovala Renáta

---

Materiały z konferencji naukowej Gniezno 21-24 wrzesnia 2006 roku. Ed. J. Dobosz, Poznań 2009, s. 333–343; TÝŽ, *Knihy a knihovny v českém středověku (Studie k jejich dějinám do husitství)*, Praha 2005, zejm. s. 36–52.

⁶⁵ M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 285–304; TÁŽ, *Historická paměť v pramenech raně přemyslovských Čech*, in: *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštika*. Edd. J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička, Praha 2003, s. 53–69; TÁŽ, *Sázavské dějepisectví*, in: *Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa*. Ed. P. Sommer, Praha 2006, s. 171–188; TÁŽ, *Historia foundationis monasterii Brevnoviensis*, in: *Milénium břevnovského klášteře (993–1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*. Edd. I. Hlaváček, M. Bláhová, Praha 1993, s. 147–161.

⁶⁶ H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 251–258; TÁŽ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 29–53; TÁŽ, *Stopy středověkého tepelského nekrologia v novověkých rukopisech?*, in: *Libri boni semper amici fidi erunt...* Kolektivní monografie k životnímu jubileu PhDr. Milady Svobodové, Praha 2023, s. 60–68. Za upozornění na tuto stať velmi děkuji svému příteli Martinu Šenkovi.

⁶⁷ J. ZELENKA, *Několik poznámek k (ne)kosmovskému pojetí českých dějin*, ČČH 122, 2004, s. 7–28.

⁶⁸ J. ZEZULČÍK, *Anály hradištsko-opatovické*. Diplomová práce FF UPOL, Olomouc 1984, *passim*. Za zprostředkování této bohužel nevydané diplomové práce jsem zavázán Tomáši Ekrtovi. Jen nepatrně nadsazeně lze říci, že v české medievistice je jen málo statí, jejichž nevydání by se litovalo více než Zezulčíkovy studie.

⁶⁹ M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, *passim*.

⁷⁰ L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny v přemyslovských Čechách aneb k úloze církevních svátků při veřejných událostech*. Disertační práce FF MU, dostupné online na <https://is.muni.cz/th/frbll/Disertace-LL-final-is-tisk.pdf> (poslední přístup 14. května 2024), Brno 2021, *passim*.

⁷¹ T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, *passim*. Na mírně zavádějící název Šimkovy práce upozorňuje už I. HLAVÁČEK, *Duchcovské dominikánky*, s. 165 a násl., s. 15. Při svém rozboru *N1263* Šimek cílí zejména na jeho mladší zápis (také tím je ospravedlněna pozornost, jíž ve své práci věnuji starším zápisům *N1263*). Jistým problémem Šimkovy práce, která je jinak velmi pozoruhodná tím, že zachycuje stav bádání před tellenbachovským obratem, je velké množství překlepů, které celkově snižují její výpovědní hodnotu.

Modráková. Její práce je cenná proto, že edituje Zdeňkou Hledíkovou vynechané rukopisy spjaté s klášteřem sv. Jiří, byť zejména z hlediska identifikace zaznamenaných jedinců nelze její komentáře považovat za zcela spolehlivé.⁷² Svatojiřskému klášteřu a jeho nekrologické paměti se věnoval ve své nedávno obhájené disertaci také Karel Pacovský.⁷³ O *NP* v kontextu vývoje klášteřa v Podlažicích velmi kvalitně pojednala Ludmila Muralová, jejíž text se vyznačuje přehledným tříděním záznamů s nápaditou identifikací zejm. některých společenských kategorií, místy se ale nechává příliš unést názory starší literatury.⁷⁴ Ze zahraničních kvalifikačních prací si jistě zaslouží zmínku Peter Molecz, který sesbíral a kriticky vyhodnotil všechny nekrologické záznamy spojené s rakouskými Babenberky, dobově relevantní i pozdní.⁷⁵ A konečně teprve před několika měsíci byla obhájena bakalářská práce Lucie Křivánkové věnovaná reflexi elit přemyslovské doby v nekrologiích, na níž jsem mohl z časových důvodů reagovat jen omezeně;⁷⁶ snažil jsem se však reflektovat ta místa, kde autorka upozornila na něco, na co jsem sám pozapomněl, na co jsem nepřišel nebo co se mi zdálo vhodné k reakci.

---

⁷² R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, passim.

⁷³ K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře sv. Jiří ve středověku*. Disertační práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/180283/140107694.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Praha 2022, passim.

⁷⁴ L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, passim.

⁷⁵ P. MOLECZ, *Die Babenberger im Spiegel des liturgischen Totengedenkens. Versuch einer Analyse der Babenbergereinträge in Memorialquellen unter Berücksichtigung aller Familienmitglieder*. Disertační práce, GF Universität Wien, Wien 2000, passim. Práce tak zároveň slouží jako genealogický přehled Babenberků.

⁷⁶ L. KŘIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia českých zemích jako odraz uchování paměti elit přemyslovské monarchie*. Bakalářská práce FF MU, dostupné online na https://is.muni.cz/th/I9ly3/Nejstarsi_nekrologia_ceskych_zemich_jako_odraz_uchovavani_pameti_elit_premyslovske_monarchie.pdf (poslední přístup 14. května 2024), Brno 2023, passim. Obecně lze říct, že kromě určité míry chybovosti, která je v nekrologickém bádání běžná a již jsem se jistě nevyhnul ani já, občas autorka podceňuje kontinuitu vzniku pramene, když neodlišuje vrstvy jeho vzniku i tam, kdy diferenciaci dovoluje ediční zpracování.

II. Obecné poznámky

II.1. Nekrologium jako objekt historiografické interpretace

Historiografický význam nekrologií je specifický zejména v tom, že primární účel pramene byl zjevně liturgický: nekrologia sloužila jako svého druhu pomůcka při mších, aby bylo jasné, za čí spásu je třeba se modlit.⁷⁷ To ovšem neznamená, že nemohla nést také historiografický obsah, přičemž je otázkou, jak široce tento obsah interpretovat.⁷⁸ Jde o to, že nekrologia typicky obsahují řadu dílčích faktů, nejběžněji jde o úmrtní data vzpomínaných jedinců;⁷⁹ takovým dílčím faktem může být však také třeba donační nebo jiný historiografický záznam⁸⁰ s nekrologickým zápisem související, datum vysvěcení kostela, kaple či oltáře⁸¹ nebo ve výjimečném případě vysvěcení biskupa,⁸² ba dokonce celý analistický záznam.⁸³ V přemyslovském prostředí není pokud vím dochovaný žádný záznam specifikující datum narození.⁸⁴ V každém případě jde o záznamy, které s liturgickým rozměrem pramene úzce souvisejí; výběrem jedinců, na něž se mělo vzpomínat, ba dokonce specifikací postavení těchto jedinců písař či iniciátor nekrologia dávali zřetelně najevo, na koho chtějí vzpomínat. Z celkových souvislostí pak lze vyvozovat, proč chtěli vzpomínat zrovna na toho či onoho jedince. V historiografii se někdy užívá sousloví liturgická

---

⁷⁷ Obecně srov. alespoň (s dalšími odkazy) E. FREISE, *Kalendarische und annalistische Grundformen der Memoria*, in: *Memoria: der geschichtliche Zeugniswert des liturgischen Gedenkens im Mittelalter*. Edd. K. Schmid, J. Wollasch, München 1984, s. 441–577, zde s. 442–446; K. SCHMID – J. WOLLASCH, *Die Gemeinschaft der Lebenden und Verstorbenen im Zeugnissen des Mittelalters*, FS 1, 1967, s. 365–405, zde s. 366–368; G. ALTHOFF, *Geschichtsbewußtsein durch Memorialüberlieferung*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel der nichthistoriographischer Quellen*. Ed. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 85–100, zde zejm. s. 87.

⁷⁸ V této souvislosti považují za důležité upozornit na to, že historiografický rozměr nekrologia má v obecné rovině dvojí polohu: dobovou a badatelskou. Je totiž třeba rozlišovat dobový záměr autorů – jiný než liturgický, jak lze vidět na příkladu zakládací listiny *N1263* (AÖG 65, 1883–1884, s. 493–495) a některých analistických záznamů tamtéž – a moderní interpretaci, kdy historik klade prameni otázky, na něž jeho autor vůbec nepomyslel. S dobovým záměrem autora nebo iniciátora nekrologia souvisí ještě jedna rovina, v níž lze na tento typ pramene pohlížet (z přemyslovských nekrologií ji opět nejlépe demonstrovuje *N1263*), totiž vytváření identity. Na uvedeném příkladu zakládací listiny *N1263* lze dobře demonstrovat význam nekrologia pro komunitu, která chtěla zapomenout na svá minulá příkoří ze strany metropolitě a biskupa dosazeného proti vůli kapituly. Srov. i kapitoly III.2.1, IV.4.1. a IV.4.6.

⁷⁹ Takový záznam je typicky uvozen slovesem *obiit*. Srov. porůznu zde. – V nekrologiích mimo přemyslovskou doménu lze identifikovat také k dennímu datu přiřazené záznamy o pochování papežů či (arci)biskupů, uvozené vazbou *depositio* s genitivem pohřbeného, výběrově srov. NAdm, MGH Necr. II, s. 291, k 15. únoru; s. 295, k 1. květnu aj.; *NPeg* (UB Leipzig, Ms. 848, f. 97v, k 28. únoru: „*Depositio Alberti archiepi[scopi] in Magdeb[ur]g fr[atris] n[ost]r[i]j*“).

⁸⁰ K donačním záznamům srov. např. pozn. 299, 382, k historiografickým např. pozn. 384, 1147 a násl.

⁸¹ Srov. pozn. 383.

⁸² Srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 793, srov. též rkp. NB (ÖNB Wien, Cod. 395, f. 17v, k 29. červnu; f.19r, k 21. červenci), též k citacím srov. pozn. 190, a NSG, *Z pomocných věd historických IX*, s. 72, k 29. červnu (rkp. G).

⁸³ Srov. např. pozn. 381, 551.

⁸⁴ Pozoruhodnému případu nekrologického záznamu data narození Karla Velikého věnoval studii M. ŠENK, *Datace narození Karla Velikého: Historické prameny a limity jejich výkladu*, *Genealogické a heraldické listy*, 3/44, 2024, s. 21–27 (v tisku).

paměť, kterýžto termín v sobě nese rysy obojí perspektivy: liturgické i historiografické.⁸⁵

Není pochyb, že historiografický význam nekrologií spočívá mimo jiné v tom, že obsahují celou řadu dílčích faktů, přičemž povahou obsahu se výrazně odlišují od jiných typů pramenů. Takto ostatně bývají nekrologia typicky užívána.⁸⁶ Bylo by však příliš zjednodušující historiografický rozměr nekrologia tímto způsobem zužovat. Ten se totiž nevyčerpává pouze tím, že nekrologia obohacují historickou prosopografii o nové, jinak nedoložené jedince, že upřesňují běh života jedinců již známých a doplňují je statusovými či jinými (donačními, osobními) notickami, čímž – s ohledem na sepjetí pramene a místa sepsání nebo s ohledem na vlastníka rukopisu – lze více či méně úspěšně rekonstruovat středověké „sociální sítě“.⁸⁷ Struktura zaznamenaných jedinců představuje příběh svého druhu,⁸⁸ který může v jistých konturách mít charakter specifického dějinného pojetí, byť na omezeném prostoru plynoucím z povahy pramene a z rozsahu, který je zaznamenaným jedincům dán. V jistém smyslu lze dokonce říct, že nekrologia svérázně reflektují přítomní pojetí dějin, když zaznamenané mrtvé zpřítomňují.⁸⁹

Dějinné pojetí v nekrologiích je možné popsat ještě jinak: každý rukopis měl svého autora či autory (výstižněji možná iniciátora či iniciátory), kteří jej sepisovali s nějakým záměrem. Na takový záměr lze nahlížet jak v obecné rovině, tj. ve vůli vzpomínat na

---

⁸⁵ Srov. M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 285–287, s dalšími odkazy. Ke dvojímu významu pojmu *memoria* jako paměti (*Gedächtnis*) a vzpomínání (*Erinnerung*) srov. O.G. OEXLE, *Memoria und Memorialüberlieferung*, s. 79–86. Ke strukturování paměti srov. F. NEISKE, *Die Ordnung der Memoria. Formen nekrologischer Tradition im mittelalterlichen Klosterverband*, in: *Institution und Charisma. Festschrift für Gert Melville zum 65. Geburtstag*. Edd. F. J. Felten, A. Kehnel, S. Weinfurter, Köln – Weimar – Wien 2009, s. 127–137, zde s. 127–136.

⁸⁶ Srov. např. J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 300–303, *TÝŽ, Přemyslovci*, s. 45–48.

⁸⁷ Srov. alespoň G. ALTHOFF, *Verwandte, Freunde, Getreue. Zum politischen Stellenwert der Gruppenbindungen im frühen Mittelalter*, Darmstadt 1990, zde s. 22–31.

⁸⁸ Proti tomuto konceptu, zřetelně vyjádřenému např. G. ALTHOFFEM, *Amicitiae und Pacta. Bündnis, Einung, Politik und Gebetsgedenken im beginnenden 10. Jahrhundert*, Hannover 1992, na příkladu *librorum vitae* z doby vlády Jindřicha I. Ptáčníka, vystoupil H. HOFFMANN, *Anmerkungen zu den Libri Memoriales*, DA 53, 1997, s. 415–459, který argumentoval, že relativní solitérnost dochovaných pramenů a metodologická nejednoznačnost brání přijmout Althoffovy závěry. Podle citované Althoffovy stati předmětné *libri vitae* vědomě zachycují pozoruhodnou strukturu osobních vazeb mezi králem, institucemi vedoucími jednotlivé pamětní knihy (či obecněji církví) a jedinci v nich zaznamenanými, jejímž smyslem bylo zachování soudržnosti mladé otonské říše, mj. ve světle maďarského nebezpečí. Podobně se Hoffmann v téže stati postavil proti snaze J. WOLLASCHE, *Ein cluniacensisches Totenbuch aus der Zeit Abt Hugos von Cluny*, FS 1, 1967, s. 405–443, doložit na základě struktury záznamů jednoho z clunyjského kláštera blízkých nekrologií místo vnesení jeho záznamů, tj. Hoffmann zpochybnil možnost identifikace původu nekrologických záznamů. Své koncepty ovšem oba kritizovaní autoři po mém soudu přesvědčivě obhájili v replice (G. ALTHOFF – J. WOLLASCH, *Bleiben die Libri Memoriales stumm? Eine Erwiderung auf H. Hoffmann*, DA 56, 2000, s. 33–53). Rámcově popsany spor má svůj význam také pro zde sledované téma, srov. výklad níže.

⁸⁹ Zcela odlišný přístup předmoderní společnosti k vnímání právního, ale i společenského postavení mrtvých vystihl klasicky O.G. OEXLE, *Die Gegenwart der Toten*, in: *Death in the Middle Ages*. Ed. H. Braet, Leuven 1983, s. 19–77, zejm. s. 20–35. K přítomnímu pohledu na příkladu nikoli nekrologických, ale narativních pramenů francouzské provenience 11. a 12. století H.-W. GOETZ, *The Concept of Time in the Historiography of Eleventh and Twelfth Centuries*, in: *Medieval Concepts of the Past: Ritual, Memory, Historiography*. Edd. G. Althoff, J. Fried, P.J. Geary, Cambridge 2002, s. 139–165, zde s. 153–163, obecněji pak A.J. GUREVIČ, *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978, zde s. 74–118, zvláště pak 100–101, 105–106.

zemřelé,⁹⁰ tak v konkrétnější perspektivě, tj. ve vůli vzpomínat právě a jen na uvedené zemřelé. Tito uvedení zemřelí byli typicky vybráni z nějakého důvodu; ostatně i pokud byli zaznamenáváni náhodně, jde o relevantní objekt zkoumání. Tato konkrétnější perspektiva je po mém soudu velmi důležitá v debatě o historiografické interpretaci nekrologií, která má v přemyslovském bádání svou tradici reprezentovanou grausovským konceptem „nekosmovského pojetí dějin“⁹¹ a jejíž podstatu nedávno zpochybnil Jan Zelenka poukazem na primárně liturgický charakter nekrologia, který ze své podstaty neumožňuje historiografickou interpretaci.⁹² V kontextu výše řečeného je ovšem po mém soudu třeba se ptát, proč se jednotlivá nekrologia liší v okruhu vzpomínaných jedinců, eventuálně skupin jedinců, nebo proč jsou některé nekrologické záznamy doprovázeny vysvětlujícím přípisem, zatímco jiné nikoli, proč má vysvětlující přípisek zrovna tu či onu podobu apod. Jan Zelenka tvrdí, že výskyt jedince v nekrologiu odráží buď význam jedince v rámci společnosti (není zřejmé, zda jde o komunitu vedoucí nekrologium nebo jakési *opinio communis*), nebo úzký (donační i jiný) vztah jedince k instituci, jež nekrologium vedla.⁹³ Nesvědčí snad obě alternativy ve prospěch toho, že je smysluplné zkoumat například to, proč přesně je jedinec v nekrologiu zapsán, tj. nekrologium historiograficky interpretovat?

Mám tedy za to, že fenomén autorského záměru, jinak typický prvek analýzy narativních pramenů,⁹⁴ se objevuje také u nekrologií. Důležitá je také skutečnost, že podobně jako jiné pramenné záznamy nejsou ani ty nekrologické objektivně platným úmrtním dnem, nýbrž – obecně – vyjadřují přesvědčení písaře či iniciátora, že jedinec toho dne zemřel (o čemž svědčí typické uvození „*obiit*“), nebo – přesněji – takové záznamy stanoví, kdy se má na zaznamenaného jedince vzpomínat bez ohledu na to, kdy opravdu zemřel.⁹⁵ Pokud nekrologium uvádí jiné uvození (např. „*depositio*“, tj.

---

⁹⁰ Tento aspekt je důležitý z hlediska vzniku fenoménu nekrologií v prostředí přemyslovských Čech, tj. jako inspirační nebo iniciační moment.

⁹¹ K této tradici F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 789–801; J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 54–67; M. WIHODA, *Anály hradištsko-opatovické nebo první moravská kronika? Po stopách nekosmovského pojetí českých dějin*, in: Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Sborník příspěvků z konference „Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě“, konané dne 28. 2. 2001 v Brně. Edd. J. Malíř, R. Vlček, Brno 2001, s. 25–32, srov. i kapitoly III.1.1 a IV.3.3.

⁹² J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 8–11. Sluší se podotknout, že Zelenka neodkazuje na žádnou speciální a zde porůznu citovanou literaturu k tématu.

⁹³ J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 10–11.

⁹⁴ Srov. precizně A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 58–60, 68. – Domnívám se, že právě takto je nutno explikovat problém subjektivity pramene; I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 320–321, ve prospěch subjektivity argumentuje absencí obecně platného předpisu specifikujícího okruhy institucí, které měly nekrologia vést, a okruhy jedinců, které se měly do nekrologií zapisovat; mám však za to, že i kdyby takový obecný předpis existoval (např. generální statuta cisterciácké kapituly, k nimž srov. K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa*, s. 36–38), nebylo by metodologicky korektní spoléhat na to, že byl za každých okolností dodržován. K povaze středověkého práva alespoň A.J. GUREVIČ, *Kategorie*, s. 119–161, k mé dosavadní představě viz V. SLOUKA – M. ŠENK, *Zakon sudnyj ljudem a otázka právního postavení žen*, *Revue církevního práva* 1/24, 2024, s. 53–73, zde s. 55–58.

⁹⁵ Ještě zřetelnější je tento faktor u anniversarií, kdy šlo o rozhodnutí vzpomínat zrovna v daný den, bez ohledu na to, zda byl dnem úmrtním (často se však oba dny shodovaly). Srov. K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa*, s. 48–57, a M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 55; TÁŽ, *Paměť zakladatelů*, s. 286–287, která však těmto pramenům říká obituaria. Již to ukazuje na značnou terminologickou nejednoznačnost.

datum pochování), platí výše řečené obdobně o tomto uvození. Také proto je z pohledu autorského záměru bezpředmětné, když se nekrologium v denním datu zmýlí. Důvodů takového omylu v denním datu může být v obecné rovině několik.⁹⁶ Časté je písařovo přehlédnutí při opisu své předlohy, které vedlo k posunu o několik dní,⁹⁷ ojediněle se objevuje také záměna jednotlivých částí měsíce v římském kalendáři⁹⁸ nebo naopak záměna měsíců, zatímco číslice uvádějící denní data se vesměs shodují.⁹⁹ Specifičností se vykazují ty omyly, které plynou z časové a geografické vzdálenosti mezi vzpomínajícím a vzpomínaným. S přibývajícím tou či onou vzdáleností sice rámcově roste chybovost úmrtního data, ale takový „mylný“ záznam nikterak nestírá důležitost vazby mezi zemřelým a vzpomínající institucí.¹⁰⁰ Ze všech uvedených důvodů by bylo po mém soudu krátkozraké hodnotit relevanci nekrologií jako historického pramene pouze na základě toho, nakolik denní datum úmrtí odpovídá jiným, často narativním nebo jiným nekrologickým pramenům.

Perspektiva autorského záměru se však bytostně dotýká nekrologií ještě v jednom aspektu, totiž v množství takových záměrů. To, že nekrologium mělo typicky více autorů nebo iniciátorů nebo že se tyto záměry mohly v čase proměňovat, není překvapivé zvláště v kontextu poměrně praktického primárního účelu jejich užívání.¹⁰¹ Zásadní spojitost autorského záměru s historiografickou interpretací pak tkví zejména v tom, že je třeba důsledně sledovat důvod zápisu,¹⁰² který je odlišný od liturgického účelu jeho existence. Důvodem zápisu míním to, proč se na daného jedince mělo v dané instituci vzpomínat.¹⁰³ Typicky tak jde o to, že danou instituci založil, že ji obdaroval, že v ní působil, že s ní byl v konfraternitním vztahu, že působil v instituci jí blízké, že ji navštěvoval, že měl blízko k lidem spjatým s onou institucí apod.¹⁰⁴ Takové důvody se však uplatní jednoznačně pouze tam, kde šlo o záznam vzniklý z autopsie; nekrologické záznamy totiž mohly být zapisovány jak z bezprostřední osobní znalosti, tak – častěji – proto, že byly nalezeny v jiném prameni, třeba i spjatém

---

⁹⁶ Na časté omyly tohoto typu důvodně upozorňuje už I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 320.

⁹⁷ K tomu srov. srovnávací tabulky, z nichž vyplývá, že drobné posuny v denních datech rozhodně nebyly výjimečné. Zcela unikátním případem je *NDox*. Jak důkladněji dovozují v exkursu I, v prameni lze detekovat několikero stopy po posunu celých souborů zápisů o jeden den.

⁹⁸ Tento typ omylu, pokud vím, nelze přímo vysledovat na přemyslovském nekrologickém materiálu, nýbrž na přemyslovských záznamech v jednom z nekrologií vzniknuvších v klášteře v Pegau (*NPeg*). Srov. kapitolu IV.3.2.

⁹⁹ Tento omyl lze po mém soudu detekovat alespoň v *N1263*, vyskytuje se také ve výše zmíněném *NPeg*, typický je pro pozdější nekrologia (*NGr*). Srov. kapitolu III.2. Zároveň je třeba upozornit na to, že shoda v číselném označení fáze měsíce podle římského datování nemusí vždy znamenat shodu ve dni podle našeho datování, k takovému případu srov. pozn. 740.

¹⁰⁰ Na základě denních dat úmrtí dochovaných v říšských nekrologiích týkajících se Fridricha I. Barbarossy, skonavšího v Malé Asii, ukázal drobné posuny J. WOLLASCH, *O wartyości*, s. 8. Srov. také kapitolu IV.3.2.

¹⁰¹ Důležitou poznávací cestou je zejm. analýza písařských rukou, k její důležitosti obecně srov. alespoň F. MACHÁČEK, *Zprávy: B.F. Grassl*, s. 425–426, též I. HLAVÁČEK, *Neznámý klášter*, s. 167–169.

¹⁰² V dalším textu používám promiscue pro důvod zápisu obrat „*causa scribendi*“.

¹⁰³ Na příkladu otonských *libri vitae* G. ALTHOFF, *Amicitiae und Pacta*, s. 52–68, na příkladu českých nekrologií rámcově I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 322.

¹⁰⁴ Některé z těchto důvodů lze vyčíst přímo z nekrologia, srov. např. záznam NP, in: *Forschungen*, s. 427, k 21. prosinci: „*Vrbata conditor ecclesie huius*“, srov. i M. BLÁHOVÁ, *Paměť zakladatelů*, s. 292. Přibližně ve výše zmíněných kategoriích typologizuje a dále analyzuje babenberské nekrologické záznamy P. MOLECZ, *Die Babenberger*, s. 231–237 a passim.

s touž institucí. Mohlo jít o text narativní, analistické či diplomatické povahy, nebo častěji o jiné nekrologium.¹⁰⁵ A právě tento z jiného nekrologia převzatý zápis mohl být do původního nekrologia vepsán z jiného důvodu než do nekrologia nového. Tam, kde jde o zápis převzatý z jiného pramene, je nadto vhodné rozlišovat oba důvody: jak ten, který vedl k převzetí zápisu do nového nekrologia, tak ten, který vedl k původnímu zápisu. Právě rozdílem v důvodu zápisu mezi předlohou a (novým) nekrologiem lze objasnit některá zcela zjevná nedorozumění v identifikaci opisovačem, která se odrážejí v dochovaných pramenech.¹⁰⁶ Pohříchu však platí, že *causa scribendi* nemusí být vždy bezpečně zjiřitelná: může splývat (tam, kde jedinec odpovídá více kritériím: například byl donátorem, blízkým potomkem zakladatele a zároveň osobou, která byla v klášteře pohřbena)¹⁰⁷ nebo nemusí být jasná ani náznakem.

II.2 Typologie nekrologií

Svou roli v historiografické interpretaci memoriálních pramenů (nekrologií v širokém smyslu)¹⁰⁸ hraje také jejich typologie. Považuji však za důležité zdůraznit dva podstatné faktory, které ovlivňují její význam. Zaprvé, je vhodné, aby účelem takové typologizace nebyla samotná typologie, nýbrž aby tato vždy měla na zřeteli nějaký jiný účel, typicky komunikační (aby bylo zjevné, co ony prameny mají společného a v čem se liší), nebo interpretační (aby bylo jasnější, s jakými výkladovými obtížemi u toho či onoho typu pramene je třeba počítat). A zadruhé, škála zvažovaných parametrů posuzovaného memoriálního pramene nutně závisí na dochovaném materiálu.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ Těmto vztahům se systematicky věnuji v následujících kapitolách (III.1, III.2.).

¹⁰⁶ K proslulému případu Bořivoje, prvního křesťanského knížete, srov. už kapitolu III.1.4.

¹⁰⁷ Uvedený příklad odpovídá knížeti-biskupu Jindřichu Břetislavovi vzpomínanému v NDox, SbKBGW 1884, s. 113, k 14. červnu, srov. i JARLOCH – *Continuatio Gerlaci abbatís Milovicensis*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 683–710, zde s. 708, k roku 1197.

¹⁰⁸ V českém prostředí se však termínu nekrologium nezdá užívat také pro prameny, které by přísně vzato spadaly do některé z níže uvedených kategorií pramenů memoriálního charakteru, viz H. PÁTKOVÁ, *Středověké nekrologium z Hořovic aneb „memoria“ venkovské farnosti*, MHB 11, 2007, s. 229–238, zde s. 231, 235–237.

Podobného přístupu se držím i já, pouze tam, kde by užívání termínu nekrologium bylo na úkor srozumitelnosti (kdy není jasné, užívám-li jej v užším nebo v širším smyslu), užívám obrat „pramen memoriálního charakteru“.

¹⁰⁹ K tomu srov. rámcově kapitolu I.1.

Základní kategorií je samotný obsah pramene memoriálního charakteru.¹¹⁰ Sem patří jak vlastní nekrologium,¹¹¹ tj. pramen zaznamenávající úmrtí jedince k určitému dni v měsíci, tak obituarium či anniversarium, které nad rámec denního data úmrtí zaznamenává ještě charakter povinností při vzpomínání. Pro vztah mezi nekrologiem v užším smyslu a obituariem je v přemyslovském prostředí příznačné, že obituarium v *N1263*, které jednoznačně pochází až z lucemburské doby, využívá kostry a záznamů původně přemyslovského nekrologia.¹¹² Mezi nekrologii přemyslovského věku sice lze nalézt také vročené nekrologické záznamy (nekrologické anály) tentokrát spadající ještě do přemyslovského horizontu, ty jsou však součástí „klasického“ nekrologia (*N1263*), a navíc jsou poměrně vzácné:¹¹³ z hlediska historiografické interpretace ovšem může být případně sledovat skupinu takto vročených záznamů vůči záznamům nevročeným. Pramenem povyšujícím úctu k mrtvým na vyšší úroveň oproti nekrologiu je martyrologium, kalendarijní přehled světců s mikrolegendami. Jeho význam pro zde sledované téma spočívá nejen v tom, že může být nosičem marginálních nekrologických záznamů, ale také v tom, že ve výjimečných případech může být jedinec v různých pramenech připomínán jak v nekrologiu, tak v martyrologiu.¹¹⁴

Poněkud stranou stojí ty memoriální prameny, které nezaznamenávají explicitně mrtvé v souvislosti se dnem či měsícem, kdy na ně má být vzpomínáno. Terminologie, jíž se v této souvislosti obvykle užívá, už předznamenává okruh jedinců i meze interpretace pramene. Sem patří soupisy živých i mrtvých členů konventu (*liber vitae*), případně také konventu jinak blízkých jedinců (*liber memorialis* či *liber memoriarum*).¹¹⁵ Tyto typy memoriálního pramene ovšem mezi dochovanými

---

¹¹⁰ Tuto kategorii systematicky řeší tzv. francouzská typologie, jíž v našich podmínkách reflektuje systematicky M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 54–55; TÁŽ, *Paměť zakladatelů*, s. 286–287. Těto typologie se přidržují na následujících řádcích, snad s výhradou anniversaria. Marie Bláhová totiž na citovaném místě za anniversarium považuje ten memoriální pramen, který řadí úmrtí záznamy pouze po měsících, nikoli po dnech. Na příkladu *AGC* (a obecně na vývoji cisterciáckých anniversarií) však lze dobře demonstrovat, že jde jen o jednu z forem záznamů, které samy sebe označují za anniversarium, nadto jde o formu v kontextu zde sledovaného tématu relativně pozdní (v cisterciáckém pojetí prosazovanou od roku 1273). Srov. k tomu K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa*, s. 52–55.

¹¹¹ Vlastní nekrologium není opakem quasinekrologia, srov. i pozn. 120.

¹¹² K tomu systematicky T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 27–28, 88–90. Podobný postup lze tušit také v případě pražské svatovítské kapituly; na rozdíl od kapituly olomoucké však v tomto případě schází ono původní nekrologium z přemyslovské doby. K pražským kapitulním záznamům nekrologické povahy srov. M. MAŘÍKOVÁ, *Aniversaria jako součást liturgického provozu pražské metropolitní kapituly a hmotného zajištění jejich členů v době předhusitské*, in: *Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości*. Edd. H. Krzyżostaniak, J. Kujawiński, M. Matla, Poznań 2012, s. 151–163, zde s. 150–153.

¹¹³ V případě *N1263* jde o vročené úmrtí záznamy některých přemyslovských králů a jejich blízkých příbuzných srov. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 558, k 26. srpnu; s. 546, k 21. červnu; s. 553, v edici k 5. srpnu; s. 541, k 11. květnu, blíže pak kapitolu III.2.1. – Vyloučené nejsou ani ojedinělé vročené záznamy jinde (*NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 65, k 13. únoru, rkp. E). Záznamy tak jsou vzácné ve smyslu ojedinělé, i vzácné ve smyslu referující o vzácném jedinci; onen citovaný záznam *NSG* se týká Vratislava I., zakladatele svatojiříského kláštera, k čemuž srov. citaci v pozn. 551.

¹¹⁴ Do této kategorie spadá například poustevník Vintíř, srov. M. DRAGON, *Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku*, MHB 6, 1999, s. 65–75, zde s. 67, a pozn. 203.

¹¹⁵ Srov. pozn. 110.

prameny přemyslovského období prakticky nejsou zastoupeny. Jedním z důvodů tohoto marginálního zastoupení může být i skutečnost, že jde o starší typ pramene, který byl postupně nahrazován soupisy s denními daty. Synchronní aspekt je velmi důležitý: nejstarší dochovaná přemyslovská nekrologia pocházejí z poloviny 12. století, kdy se již prosadila forma nekrologických zápisků závislá na kalendáři.¹¹⁶ V rámci nekrologických pramenů se v přemyslovském prostředí vyskytují pouze seznamy jedinců žijících v blízkém, formalizovaném vztahu s institucí, která takovou pamětní knihu vedla (*liber confraternitatum*), a to ještě výjimečně. V případě *N1263* je před samotné nekrologium předřazen rozsahem velmi skromný konfraternitní soupis,¹¹⁷ v případě *NP* je podobně předřazen seznam jedinců, který se ovšem i kvůli velmi obtížné čitelnosti úvodních řádků těžko jednoznačně přiřazuje k jednomu z výše uvedených typů (*liber vitae*, *liber memorialis*, *liber confraternitatum*).¹¹⁸ V každém případě se ukazuje, že jednotlivé typy pramenů nekrologického i nikoli nekrologického charakteru splývaly, často se vyskytovaly v jednom rukopise a sdílely autorské záměry.¹¹⁹

Další kategorií, jíž je se zřetelem k historiografické interpretaci třeba věnovat pozornost, je vztah nekrologia ke kalendáři a k martyrologiu, která jsou pro nekrologium jakýmsi nosičem. Asi nejobvyklejší formou navázání nekrologia na kalendárium je quasinekrologium:¹²⁰ nekrologické záznamy jsou připsány vpravo vedle datace a jmen svatých, připomínaných k onomu dni. Taková quasinekrologia jsou zároveň velmi obtížně zachytitelná a jako nekrologia editovatelná, jelikož může jít o kalendária, která obsahují jen jednotky nekrologických záznamů.¹²¹ Z hlediska jednoho z rozměrů jejich interpretace však jde spíše o výhodu: snadněji ukazují na vlastnické poměry rukopisu, případně na autorský záměr, na koho je třeba

---

¹¹⁶ Na skutečnost, že *libri vitae* a *libri memoriales* jsou starší vývojovou fází, upozornil již T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 9–13, přehledně věc popisuje také T. VELIČKA, *Kamenecké nekrologium*, s. 271–273. Z novější německé literatury problém systematicky postihuje J. WOLLASCH, *Formen und Inhalte*, s. 42–43. – Zvláštním způsobem propojují starší a novější typ nekrologií oba rukopisy *NZwif*: zápisy jsou sice primárně řazeny podle římského kalendáře, jsou ale členěny do čtyř kategorií zapsaných v diptychu (2 a 2 sloupce na protějších foliích), jak odpovídá staršímu typu memoriálních pramenů. K *NZwif* srov. pozn. 22.

¹¹⁷ MK Olomouc, MCO 12, s. 43, srov. AÖG 65, 1883–1884, s. 499–500, a T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 31. Je ale důležité, že děkan Bartoloměj o konfraternitním soupise sám hovoří (MK Olomouc, MCO 12, s. 42, srov. AÖG 65, 1883–1884, s. 495).

¹¹⁸ Srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.304r; NP, in: *Forschungen*, s. 403; I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 197–198; K. BOLDAN – M. DRAGON – D. FOLTÝN – J. MAREK – Z. UHLÍŘ, *Codex Gigas*, s. 37, 43, případně též obrazovou přílohu č. 12.

¹¹⁹ Srov. už M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 287. – Ze zahraničních nekrologií lze poukázat alespoň na zápisky vedené v remiremontském klášteře benediktinek při řece Mosele. V jednom rukopisu dochované nekrologické zápisky, vedené v rozmezí několika staletí (9.–12.), zahrnují tři nekrologia různého stáří, soupisy živých i mrtvých členů konventu (*libri vitae*) i jemu blízkých jedinců (*libri memoriales*) a donační soupisy. Pramen se souhrnně označuje jako *Liber memorialis*. Srov. LMR – *Liber memorialis von Remiremont*. MGH LM I.1,2. Edd. E. Hlawitschka, K. Schmid, G. Tellenbach, Dublin – Zürich 1970.

¹²⁰ Obrat užívá I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 194.

¹²¹ Některá z nich jsou však vydaná, např. *NBr* nebo *NCr* nebo některé rukopisy *NSG*. Na některá nevydaná nekrologia spadající do této kategorie upozorňuje T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl II, s. 151–171.

vzpomínat.¹²² Martyrologium jako kostra pro nekrologické záznamy se v přemyslovském prostředí příliš neobjevuje; právě takovou oporu však má jedno z nejslavnějších přemyslovských nekrologií, *NB*.¹²³ Interpretačních rizik je hned několik. Jednak jde o to, že byly-li nekrologické záznamy zapisovány marginálně k okraji folia,¹²⁴ mohl být při nešetrném seřiznutí záznam poškozen na hranu nebo až za hranu možnosti uspokojivé identifikace onoho jedince.¹²⁵ Také však jde o problém datace: jelikož marginální nekrologické poznámky nejsou nijak vázány strukturou řádku martyrologia, nemusí být vždy jasné, ke kterému dni zápis náleží.¹²⁶ Sluší se ale poznamenat, že nejistota přiřazení denního data se netýká pouze marginálních poznámek k martyrologiím; podobně sporné jsou například únorové záznamy *N1263*, u nichž se neshoduje nedělní písmeno a zlatý počet s římským datováním.¹²⁷ Na první pohled nepřehledné mohou být také záznamy *NP* psané mezi řádky kalendária, nikoli na ně.¹²⁸ Konečně pak nekrologia, která vznikala primárně za tímto účelem (tj. nikoli jako kalendária nebo martyrologia), jsou spíše mladší;¹²⁹ z relevantních nekrologií mezi ně patří *N1263* i *NDox*.

S výše probranými kategoriemi úzce souvisí kodikologický aspekt nekrologií. Zjednodušeně řečeno jde o souvztažnost nekrologia s ostatními texty dochovanými v témže konvolutu, a to i v symbolické podobě, jak na příkladu *Codexu Gigantu* ukázal Jaroslav Kolár.¹³⁰ Pochopitelně sem patří výše zmíněné nosiče, zejména pak martyrologia; jistý rozdíl oproti předchozí kategorii však spočívá v tom, že

---

¹²² To přesvědčivě ilustruje R. MODRÁKOVÁ, *Knižní kultura kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě*, Praha 2022, zde s. 168–171, na některých nekrologiích svatojiřských.

¹²³ Srov. už F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 790–791.

¹²⁴ S výjimkou Soběslava v *NB* (srov. ÖNB Wien, Cod. 395, f.9v, a Grausovu poznámku v edici *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803, pozn. 16).

¹²⁵ Srov. kapitolu III.1.3.

¹²⁶ Z říšských pramenů s bohemikální relevancí se tento problém dotýká *NWind*, rkp. A (k tomu srov. pozn. 948).

¹²⁷ Jak upozornil už Beda Dudík v edici (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 525), v nekrologiu není uvedeno datum 11. února podle římského kalendáře; po 10. únoru (IV. id. Feb.) následuje hned 12. únor (II. id. Feb.). Zlatý počet a nedělní písmena však pokračují, jako by 11. únor vůbec nebyl vynechán, a to až do konce měsíce února (poslední únorové zápisy počínaje 22. únorem pak nejsou vůbec datovány podle římského kalendáře). Proto lze přisvědčit Dudíkovi, že zápisy po 10. únoru je třeba datovat právě podle nedělních písmen a zlatého počtu; tak činím i zde, aniž na právě popsaný problém zvlášť upozorňuji. Srov. také obrazovou přílohu č. 16. Obdobný problém se týká prosincových zápisů, kdy byl vynechán 11. prosinec podle římského kalendáře (III. id. Dec.), 24. prosinec (IX. kal. Dec) je uveden dvakrát. Zlatý počet ale není spolehlivý (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 584–585). Je možné orientovat se podle nedělních písmen, určení konkrétního dne je však obtížné. Po vzoru edice se opatrně přikláním k tomu respektovat římské datování.

¹²⁸ Editoři v tomto případě zřejmě správně přiřazují zápisy ke dni předchozímu, srov. např. *NP*, in: *Forschungen*, s. 406, k 13., 14., 15., 17., 20., 23. a 30. únoru, resp. *KB Stockholm*, Ms. A 148, f.305r aj. Srov. i obrazovou přílohu č. 13 a 14 (na říjnovém příkladu).

¹²⁹ R. MODRÁKOVÁ, *Přemyslovský kult v rukopisech Kunhuty, abatyše svatojiřského kláštera*, in: *Panovnická reprezentace v písemné kultuře ve středověku. Sborník prací k životnímu jubileu profesora Ivana Hlaváčka*. Edd. M. Bláhová, M. Holá, K. Woitschová, Praha 2021, s. 40–50, zde s. 49, užívá v této souvislosti obrat „čisté nekrologium“ v protikladu ke „starším variantám kalendářů s občasnými nekrologickými přípisky“.

¹³⁰ J. KOLÁR, *Codex Gigas*, s. 673–676, kriticky však I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 195–196, a K. BOLDAN – M. DRAGON – D. FOLTÝN – J. MAREK – Z. UHLÍŘ, *Codex Gigas*, s. 28–43. – Systematicky se v literatuře věnuje značná pozornost právě popisu rukopisu, srov. alespoň A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 240–244, I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 193–194, 205, T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 23–30.

nekrologium nemusí být součástí martyrologia. V této souvislosti mezi přemyslovskými nekrologii zvlášť vynikají ta nekrologia, k jejichž historiografické interpretaci je zapotřebí využít právě jiného textu z konvolutu. Důležitost tohoto přístupu se pokusím v následujících kapitolách demonstrovat na příkladu *NB* a *Análů hradištsko-opatovických* (dále též „AGO“), tj. analistického pramene s dílčími narativními prvky.¹³¹ Patří sem ale také *N1263*, dochované v knize statut olomoucké kapituly,¹³² nebo *NDox*, jemuž předchází martyrologium.¹³³

Důležitý je také vlastnický aspekt. Lze se domnívat, že vzhledem k liturgickému účelu nekrologií byl rukopis – alespoň v době těsně po zaznamenání nejstarší vrstvy nekrologia – ve vlastnictví té instituce, pro jejíž potřeby byl sepsán. Mezi přemyslovskými nekrologii lze rozlišovat nekrologia klášterní či kapitulní, případně lze sestoupit na úroveň jednotlivých řádů;¹³⁴ jistá obtíž však spočívá v tom, že je třeba rozlišovat vlastnický aspekt a samotnou strukturu záznamů. Další problém vyvstane u těch nekrologií, kde lze důvodně předpokládat větší množství různě lokalizovatelných předloh; tato nekrologia pak mohou vykazovat obojetné (klášterní i kapitulní) znaky, typicky jde o *NB*.¹³⁵ Každopádně však význam tohoto členění může spočívat v rámcové sociologické identifikaci těch jedinců, kteří jsou jinak neidentifikovatelní, obecněji pak v konstrukci sociální sítě instituce a její geografické šíře i sociálně stratifikační hloubky. Mezi nekrologii přemyslovského věku zřejmě nelze přímo nalézt nekrologium farní.¹³⁶ Zvláštní skupinu nekrologií pak tvoří ta, která byla spíše než s klášterem spojena s jednotlivými představenými kláštera nebo dokonce s dobrodinci kláštera: v přemyslovském *niveau* lze nalézt několik vyloženě dynastických nekrologií, zjevně náležejících do vlastnictví členů či členek vládnoucí (nebo kdysi vládnoucí) dynastie. Mezi tato dynastická nekrologia náleží *NBS* nebo jeho část,¹³⁷ některé z rukopisů *NSG*, zejména pak breviář abatyše Kunhuty,¹³⁸ a snad také rukopisy spojené s Eliškou Rejčkou (*NPER*).¹³⁹

---

¹³¹ Srov. kapitoly III.1.1. a III.2.4. Anály hradištsko-opatovické dále cituji podle Wattenbachovy edice v MGH: *AGO – Annales Gradicensis et Opatowicenses*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 643–652 (rukopisně ÖNB Wien, Cod. 395, ff.111r–148v). Rukopis důkladně popsala A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 240–244, srov. i D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 130–131.

¹³² Srov. už Dudík v úvodu k edici *N1263* (AÖG 65, 1883–1884, s. 493–495), a T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 31.

¹³³ Srov. NK Praha, XIII D 25, ff.1v–43r.

¹³⁴ Důvodně např. M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 80–81. K řádové systematice (na příkladu kalendárií) TÝŽ, *Česká středověká kalendária*, passim). Řádovou perspektivu ve svém díle sledují např. K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa*, passim, se zřetelem k cisterciákům, nebo H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 251–258, resp. TÁŽ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 29–51.

¹³⁵ Srov. porůznu v následujících kapitolách. Některé, např. dynastické záznamy jsou z pohledu těchto znaků indiferentní.

¹³⁶ K takovému případu, ovšem přesahujícímu přemyslovský horizont, H. PÁTKOVÁ, *Středověké nekrologium*, s. 229–231.

¹³⁷ Srov. už M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 49–55.

¹³⁸ K tomu srov. alespoň R. MODRÁKOVÁ, *Kněžská kultura*, s. 169, 312–316, 343–347.

¹³⁹ K tomu srov. alespoň J. KVĚT, *Iluminované rukopisy*, s. 33–35.

Předřečená kategorie je úzce spojena s okruhy zaznamenaných jedinců. Základním prostředkem k identifikaci zemřelých jsou doplňující přípisy, které specifikují jejich společenské postavení (příp. postavení vůči komunitě, která na ně vzpomíná). Z tohoto pohledu lze rozlišovat nekrologia podle toho, zda takové přípisy převažují, nebo ne, případně podle toho, koho se ony přípisy převážně týkají.¹⁴⁰ Obecně lze říct, že v kontextu přemyslovských nekrologií jsou ta nekrologia, kde převažují jména bez specifikace, spíše výjimečná; takoví jedinci výrazněji početně převyšují onu druhou kategorii nanejvýš v *NP*; v některých případech (*NDox*) je dokonce zjevné, že dochovaná verze nekrologia prošla jakousi nedůslednou editací podle sociální struktury zaznamenaných.¹⁴¹ Ani blíže nespecifikovaní jedinci ovšem neztrácejí svoji historiografickou relevanci, např. s ohledem na původ či tvar svého jména.¹⁴²

Konečně poslední kategorii představuje způsob zapisování a kontinuita zápisů v nekrologiu. Je zcela typické, že první vrstva záznamů byla do nekrologia vepsána naráz.¹⁴³ To přirozeně vede k úvahám o pramenech dochovaného nekrologia, jelikož takto zaznamenaní jedinci často zemřeli dávno před tím, než byli do dochovaného nekrologia první rukou vepsáni. Některá z přemyslovských nekrologií byla postupně doplňována dalšími záznamy, ať už přerušovaně (nikoli ovšem průběžně),¹⁴⁴ nebo víceméně naráz; veskrze kontinuálně bylo doplňováno *NO*,¹⁴⁵ *NCr*¹⁴⁶ a některé rukopisy *NSG*,¹⁴⁷ dvě ruce písíci v rozpětí přibližně osmi desetiletí lze rozlišit také v *HO*.¹⁴⁸ Část z nich dokonce vykazuje znaky poměrně systematické péče s velkým množstvím rukou, což lze demonstrovat na příkladu *N1263*¹⁴⁹ a také *NDox*,¹⁵⁰ třebaže v obou případech (u *NDox* pak zcela zjevně) spadají tyto přípisy do lucemburského věku. Přirozeně existují také nekrologia, jejichž záznamy byly psány pouze jedinou rukou (to ještě *a priori* neznamena, že musely vzniknout naráz), což je případ *NB* a víceméně také *NP*.¹⁵¹ Platí, že rozlišování jednotlivých rukou a přibližné vymezení jejich relativního i absolutního stáří,¹⁵² ať už na základě paleografických nebo historiografických argumentů, je jedním z klíčových nástrojů k interpretaci nekrologií.

---

¹⁴⁰ K této druhé poloze srov. tabulku M. DRAGONA, *Necrologium bohemicum*, s. 21–23, která je relevantní také pro další konstatování v textu.

¹⁴¹ Srov. exkurs I.

¹⁴² K tomuto srov. s odkazy P. CHARVÁT, *Podlažické sestry dvanáctého století v zápisech Codexu Gigas*, in: *Archeologie východních Čech* 10, 2015, s. 99–105, zde s. 101.

¹⁴³ Jakousi výjimku podle tvrzení svého editora J. Emlera představuje *NO*, v němž není z hlediska počtu nekrologických záznamů určující základní ruka, srov. však úvod.

¹⁴⁴ I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 321, správně upozorňuje, že nekrologium bývalo typicky doplňováno přerušovaně, nikoli průběžně.

¹⁴⁵ Srov. už ediční poznámky J. Emlera (*SbKBGW* 1878, s. 348–349).

¹⁴⁶ V rukopisu jsem identifikoval asi šest rukou připisujících nekrologické záznamy, srov. MK Olomouc, CO 258, ff.2r–7v.

¹⁴⁷ K tomu srov. poznámky Z. Hledíkové v edici *NSG* (*Z pomocných věd historických IX*, s. 63–64) i R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 97–150.

¹⁴⁸ Srov. kapitolu III.2.1.

¹⁴⁹ Srov. T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 64–81, který identifikoval v rukopise vyšší desítky rukou.

¹⁵⁰ Srov. už výklad J. Emlera v předmluvě k edici (*SbKBGW* 1884, s. 84).

¹⁵¹ Po řadě srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 790, a I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 197.

¹⁵² I. HLAVÁČEK, *Neznámý klášter*, s. 167, přílehavě užívá kategorie relativní a absolutní chronologie rukou.

Navzdory možnosti jistého stupně typizace přemyslovských nekrologií je ovšem vždy třeba při jejich interpretaci vycházet ze samotného konkrétního nekrologia. Jak jsem naznačil výše, jednotlivé typy se v rámci vymezených kategorií mohly překrývat, nelze proto bez dalšího spoléhat pouze na zdánlivě jednoznačné zařazení pramene do té či oné škatulky. Typologizace zde působí dvousměrně, dovnitř nekrologia i navenek. Jednak je pochopitelné, že při identifikaci záznamů a jejich následné interpretaci je zcela zásadní pojatý záměr a způsob, jímž záznamy zapisoval právě písař konkrétního nekrologia. Jednak je zcela nepochybné, že znalost většího korpusu nekrologií je velmi užitečná nejen při identifikaci záznamů, ale také při interpretaci důvodu zápisu např. v rámci na sobě závislých nekrologií.

III. Interpretace nekrologií v širším smyslu

III.1. Nekrologická stopa Kosmových pramenů

III.1.1. Kosmas jako příležitost

Když František Graus před více než padesáti lety znovu vydal a okomentoval *Necrologium Bohemicum* a *Martyrologium Pragense*, charakterizoval zároveň jeden z ústředních problémů studia starších českých dějin: monopolní postavení Kosmovy *Kroniky Čechů*.¹⁵³ Grausovi zjevně primárně nešlo o prostý fakt, že ke Kosmou zachyceným zprávám a historkám často neexistuje žádný faktografický korektiv, nýbrž záleželo mu na hledání dějinného příběhu Čechů traktovaného v jiných konturách a s jinými slepými skvrnami než se podává ve fresce svatovítského děkana, případně v dílech jeho pokračovatelů. Tento ústřední motiv provokoval také Grausovy pokračovatele. Není náhodou, že badatelským odkazem jeho předního žáka Dušana Třeštíka je mimo jiné obhajoba pravosti Kristiánovy legendy,¹⁵⁴ tj. před Kosmův opus plausibilně datovatelného spisu vymezujícího přemyslovskou dynastickou koncepci sklonku 10. století, která konkuruje pojetí Kosmova.¹⁵⁵ Ke Grausově snaze o reflexi „nekosmovského pojetí dějin“ se dva historikové přihlásili programově (tj. v názvu stati), byť každý s jiným akcentem. Zatímco Josef Žemlička spatřoval v některých zápisech *NB* obhajobu rebelů vůči Soběslavovi I. (1125–1140), haněných pro změnu tzv. Kanovníkem vyšehradským,¹⁵⁶ čímž šířeji dokládá snahu o emancipaci části nobility na knížeti, která měla vyvrcholit knížecí aprobací allodiálního vlastnictví na sklonku 12. století,¹⁵⁷ Martin Wihoda se zaměřil na *AGO*, které jsou dochovány v témže rukopise (ÖNB Wien, Cod. 395) jako *NB*, přičemž v obou případech jde o jediný dochovaný manuskript.¹⁵⁸ Kromě podložené hypotézy, že *AGO* vykazují známky systematictějšího dějinného příběhu z moravské, případně olomoucké perspektivy,¹⁵⁹ otevřel Wihoda také otázku souvztažnosti *NB* a moravské

---

¹⁵³ Celý název Grausovy stati zní „stopy nekosmovského pojetí českých dějin“. Viz F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 789–810. Nejlepší edici Kosmovy kroniky pořídil v MGH B. Bretholz: *KOSMAS – Cosmae Pragensis chronica Boemorum*, MGH SRG NS II. Edd. B. Bretholz, W. Weinberger, Berlin 1923.

¹⁵⁴ Zásadně D. TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997, zde s. 117–137, k Třeštíkově roli v příběhu D. KALHOUS, *Legenda Christiani and Modern Historiography*, Leiden – Boston 2015, zde s. 113–118.

¹⁵⁵ Srov. D. KALHOUS, *Anatomy of a Duchy. Political and Ecclesiastical Structures of Early Přemyslid Bohemia*, Leiden – Boston 2012, zde s. 171–262.

¹⁵⁶ J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 54–67, k tzv. kanovníkovi vyšehradskému L. REITINGER, *Psal tzv. Kanovník vyšehradský opravdu na Vyšehradě? První Kosmův pokračovatel v kontextu dějepisectví přemyslovského věku*, ČČH 113, 2015, s. 635–668, zde s. 664–666, a L. LUŇÁKOVÁ, *Práce s časem v díle prvního Kosmova pokračovatele*, ČČH 114, 2016, s. 899–918, zde s. 900–901, 915–916.

¹⁵⁷ Žemličkův citovaný článek byl přípravou k Čechům v době knížecí, jež se transformací postavení české nobility završují. Srov. J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 59–60, a TÝŽ, *Čechy v době knížecí (1034–1198)*, Praha 2007², zde s. 358–364 a passim.

¹⁵⁸ M. WIHODA, *Anály hradištsko-opatovické*, s. 29–31, k dochování pak srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 789–790. K popisu rukopisu viz odkazy v pozn. 131.

¹⁵⁹ M. WIHODA, *Anály hradištsko-opatovické*, s. 29–30.

tradice, když upozornil na to, že některé ze záznamů *NB* mohou mít jiný než pražský původ.¹⁶⁰

Celkovou koncepci hledání stop „nekosmovského pojetí dějin“ se nově pokusil zpochybnit Jan Zelenka poukazem na to, že Graus se vůči Kosmově pojetí vymezoval, aniž je definoval, přičemž jemu samému se zdá, že přinejmenším ve vztahu *NB* a *Kroniky Čechů* nelze mluvit o žádných odlišných postojích.¹⁶¹ Na jiném místě se pokusím ukázat, že Zelenkova interpretace jím vyzdvižených záznamů *NB*, o něž své tvrzení opírá, není jediná možná.¹⁶² Prozatím postačí poukázat na to, že jisté nedorozumění mezi Grausovým a Zelenkovým přístupem může spočívat v jimi zaujaté perspektivě: myslím, že spolu s Grausem lze pod „nekosmovské pojetí“, nota bene pouze pod „stopy“ takového pojetí, zahrnout také polemiku v hodnocení minulosti; nemusí tak jít o samotné ideové základy knížecích Čech.¹⁶³

Mám za to, že vztah klíčového narativního pramene přemyslovského období a dochovaných nekrologií má ještě jednu, poněkud přízemnější rovinu. Dochovaný nekrologický materiál vybízí k úvahám o svých pramenech. Je to pochopitelné, protože nejstarší vrstvy většiny dochovaných nekrologií se vyznačují tím, že byly zapsány naráz, bez ohledu na to, kdy zapisovaní jedinci zemřeli.¹⁶⁴ V některých případech, jako například u *NB* nebo u mladšího *NP*, lze identifikovat dokonce jen jedinou vrstvu v celém nekrologiu.¹⁶⁵ Badatelskou situaci značně ztěžuje stav dochování a částečně i zpřístupnění nekrologií, následkem čehož není srovnávací materiál zrovna rozsáhlý. A právě v této pramenné nouzi lze využít *opus magnum* pražského děkana.

Relevance zkoumání vztahů nekrologia a jiného typu pramene je po mém soudu dána tím, že nekrologia mohla sloužit též jako pramen či datační opora pro autory či kompilátory jiných typů pramenů, zejména kronik či análů příležitostně reflektujících denní data.¹⁶⁶ Proto nabývá zásadního významu otázka, zda lze v *Kronice Čechů* nalézt stopy po nekrologiu, které by svým stářím převyšovalo všechna dochovaná přemyslovská nekrologia (tj. druhou čtvrtinu 12. století, kam lze klást první vrstvu *HO*), a to zejména s využitím *NB* jako pramene badatelsky spojovaného s prostředím

---

¹⁶⁰ M. WIHODA, *Benediktinská kapitola*, s. 34, obdobně TÝŽ, *Moravští Přemyslovci*, 127. Již F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 793–794, upozornil na to, že v rovině martyrologia se vyskytuje moravikum (konsekrace moravského biskupa Jana). K tomu srov. pozn. 190 a 1107.

¹⁶¹ J. ZELENKA, *Několik poznámek*, ČČH 122, 2004, s. 7–28, zde s. 8–11.

¹⁶² Blíže srov. kapitolu IV.3.3.

¹⁶³ F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 799.

¹⁶⁴ Jde například o písaře R *HO* nebo o ruku (II) *NO*, která byla zodpovědná za vnesení většiny starších záznamů. Srov. J. BISTRICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 77–81, a předmluvu k edici *NO* (SbKBGW 1878, s. 349).

¹⁶⁵ Srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 790; I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 197.

¹⁶⁶ Nekrologia v českém prostředí se neomezují pouze na denní data úmrtí (odhlížím zde od skutečnosti, že primární je samotná vzpomínka, relevance jejího zařazení v běhu roku je druhotná), nýbrž zahrnují také jiné výroční záznamy, ba dokonce analistické zprávy (srov. odkazy v úvodu kapitoly II.1).

pražských kostelů a klášterů, třebaže mladšího než *Kronika Čechů*.¹⁶⁷ Nebudu tedy v této kapitole primárně zkoumat soubory nekrologických záznamů, nýbrž se chci pokusit o opačný postup: zaměřím se na denní data *Kroniky Čechů* a jejich možný původ.

III.1.2. Prameny Kosmovy chronologie

Předmětnou otázku ovšem nelze uspokojivě řešit bez alespoň částečné reflexe ostatních Kosmových pramenů, zvláště pak těch, které byly podkladem pro časovou osu a pro denní data užitá v kronice. Stěžejní roli zde hraje tradice české analistiky, zejména pak nedochované tzv. *Staré pražské anály* (dále též *SAP*), které se však ozývají v mladších analistických svodech různé provenience.¹⁶⁸ Podle klasického Třeštíkovy schématu byla nejstarší verze *SAP* sepsána někdy kolem roku 1050 a výrazně se opírala o říšské analistické prameny, přičemž v pozdějších letech se ze *SAP* vyčleňovaly další, na nich závislé analistické svody, včetně nejstarší vrstvy polských análů.¹⁶⁹

V obecné rovině jsou *SAP* spjaty s několika problémy. Předně jde o nedochovaný, pouze předpokládaný pramen, jehož obsah se odvozuje od poměrně komplexního korpusu pramenů, s nímž se pojí neméně komplexní korpus otázek, jejichž geografický horizont přesahuje hranice přemyslovského panství.¹⁷⁰ Jinak řečeno, vzhledem k tomu, že dochované anály nepředstavují ucelený soubor sestavený k určitému roku, nýbrž v běhu času rozšiřovaný soubor vzájemně provázaných dat, čelí tento korpus pramenů (včetně *SAP*) problému partikulárního historiografického zpracování, kdy jsou jednotlivá témata řešena selektivně, potažmo se zřetelem k tradicím národních historiografií.¹⁷¹

Důsledkem výše řečené komplexnosti tématu a fragmentárnosti zpracování ovšem je, že jednotlivé hypotézy na sobě nejsou příliš závislé. Ukáže-li se některá z hypotéz jako nerelevantní, dochází často jen k dílčímu zpochybnění. Uvedenou vlastnost lze dobře demonstrovat na vztahu Kosmy, *SAP* a *AGO*. Právě na tomto vztahu obhajoval kdysi

---

¹⁶⁷ Původ záznamů *NB* se obvykle spojuje se svatovítským kostelem (M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 14–17) nebo s Břevnovem (F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 800–801), vyšehradskou alternativu jako možnou zmiňuje J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 63. – Nelze však zapomínat ani na ostatní relevantní nekrologia, srov. pozn. 194.

¹⁶⁸ Komplexně, byť nikoli bezvýhradně akceptovatelně D. TŘEŠTÍK, *Anfänge der böhmischen Geschichtsschreibung. Die ältesten Prager Annalen*, StŽr 23, 1978, s. 1–37, zde s. 6–36.

¹⁶⁹ K dataci D. TŘEŠTÍK, *Anfänge*, s. 32.

¹⁷⁰ Tyto zahraniční vlivy navíc mohou být poměrně netušené, jak naposledy demonstroval Adrien Quéret-Podesta, který do korpusu pramenů, z nichž *SAP* vychází, přičlenil *Annales Magdeburgenses* (A. QUÉRET-PODESTA, *Annales Magdeburgenses Brevissimi. The Short Annals of Magdeburg and their significance on Czech and Polish annalistic productions*, Olomouc 2016, zde s. 97–145). Ke starší diskusi k tomuto prameni srov. také D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 117, pozn. 869.

¹⁷¹ Posléze zmiňovaný problém se dotýká zejména polsko-českého rozměru *SAP*. Příkladmo P. WISZEWSKI, *Domus Bolezlai*, s. 94–99, A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 82–93. – Výjimkou není ani tato práce.

Václav Novotný existenci *SAP*, čímž se tyto definitivně staly součástí badatelské tradice.¹⁷²

Václav Novotný hájil představu, že Kosmova kronika byla do *AGO* včleněna teprve v Opatovicích po vyhnání benediktinských mnichů z Hradiska u Olomouce (k němuž došlo kolem roku 1150), a nikoli v jejich původním působišti, přičemž hradištský skladatel letopisů měl k dispozici některou z verzí *SAP*. Tento konstrukt však důsledně a přesvědčivě odmítl v nepublikované diplomové práci Jaroslav Zezulčík,¹⁷³ který upozornil na to, že skladatel *AGO* pouze mechanicky nepřebíral Kosmovy zprávy, nýbrž že užíval kroniky také jako stylistického vzoru. Tím zpochybnil validitu hlavního argumentu, proč Kosmas nemohl být znám v Hradisku: *AGO* podle Novotného nereфлекtuje řídká Kosmova moravika.¹⁷⁴ Zároveň Zezulčík doložil, že ostatní prameny, považované za reflexi *SAP*, jsou převážně závislé na *AGO* a nikoli naopak. Jestliže byly *AGO* považovány za nejstarší z analistické tradice, vyvstala přirozeně otázka jejich pramenů, již Zezulčík zodpověděl hypotézou o existenci starších hradištských analů.¹⁷⁵

Jak se ukáže v dalším výkladu, vztah opatovického a hradištského skriptoria se nedotýká *NB* jen v otázce vztahu ke Kosmovi, nýbrž též v otázce reflexe hradištské tradice *NB*. Prozatím ale je podstatné, že Zezulčík sice výrazně zpochybnil relevanci potenciálních ozvuků *SAP* v dochované verzi *AGO*, pochopitelně však nezodpověděl otázku Kosmových pramenů ani otázku původu těch jinde dochovaných analistických záznamů, které se v *AGO* neodrážejí.¹⁷⁶ Jelikož ne všechny analistické zprávy obsažené v dochovaných redakcích Kosmovy kroniky lze objasnit skrze říšské předlohy, shoduje se domácí historiografie, že Kosmas měl k dispozici nějaké starší záznamy.¹⁷⁷ Není cílem těchto řádků zkoumat charakter těchto pramenů; nadto zřejmě platí tvrzení Anny Kernbach, že filiační schéma bohemikálních analů je prakticky

---

¹⁷² V. NOVOTNÝ, *Studien zur Quellenkunde Böhmens*, *MIÖG* 24, 1903, s. 529–615, zde s. 602–615.

¹⁷³ J. ZEZULČÍK, *Anály*, s. 38–78. Závěry jeho pohříchu nepublikované diplomové práce byly v zásadě akceptovány brněnskou (M. WIHODA, *Morava v době knížecí*, Praha 2010, zde s. 73, pozn. 188, s pochybnostmi A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 90, spíše neutrálně D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 181, pozn. 1322) i olomouckou (J. ŠRÁMEK, *Zamyšlení nad stránkami analů hradištsko-opatovických. Poznámka na okraj jedné středověké památky ve světle současného bádání*, *VVM* 63, 2011, s. 305–314, zde s. 307–308) mediévistickou školou.

¹⁷⁴ J. ZEZULČÍK, *Anály*, s. 64–67. Reálně však (srov. i V. NOVOTNÝ, *Studien*, s. 586–588) jde o záležitosti spjaté s moravským biskupstvím, nikoli moravika jako taková).

¹⁷⁵ J. ZEZULČÍK, *Anály*, s. 73. – Paralelně se Zezulčíkovou hypotézou se pokusil D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 176–185 (téměř totožně TÝŽ, *Granum catalogi praesulum Moraviae jako pramen k dějinám Moravy v 10. století?*, *MHB* 11, 2007, s. 23–38, zde s. 23–37) hájit relevanci pramene zvaného *Granum catalogi praesulum Moraviae* z počátku 15. století, obsahujícího však zlomky klíčové pro interpretaci raných moravských církevních dějin, s pomocí odkazu na olomouckou biskupskou tradici první poloviny 12. století; k některým aspektům této představy srov. také kapitolu 3.6.

¹⁷⁶ Jde například o KOSMOVU, *MGH SRG NS II*, I.27, s. 49, zprávu o úmrtí knížete Slavníka (srov. i *AGO*, *MGH SS XVII*, s. 646 a *contrario*).

¹⁷⁷ *Partes pro toto* D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 60–64, resp. TÝŽ, *Počátky*, s. 104–106; M. BLÁHOVÁ, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota. Historický komentář. Rejstřík*, Praha 1995, zde s. 98; J. NECHUTOVÁ, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000, zde s. 65, 69–70.

nerekonstruovatelné.¹⁷⁸ Jelikož však Marie Bláhová,¹⁷⁹ Ludmila Luňáková¹⁸⁰ a opatrně také Dušan Třeštík¹⁸¹ považují za jeden z Kosmových pramenů také nedochované nekrologium, považují za účelné zaměřit se na charakter Kosmových denních dat.¹⁸² Středem pozornosti přitom nebudou otázky typu způsobu datování,¹⁸³ nýbrž „pouze“ otázka možného původu Kosmových denních záznamů.

III.1.3. Kosmova denní data

Před samotným rozбором Kosmových denních dat však považuji za vhodné učinit několik poznámek obecného charakteru. První poznámka se týká zdánlivě banální skutečnosti, že pramenem, v němž se denní datum objevuje poprvé a z něhož je dále přebíráno, nemusí být jen nekrologium. Závěr o nekrologickém původu záznamu dochovaného v nekrologiu je sice pravděpodobný a může se ukázat jako přesvědčivý, je však třeba jej vyargumentovat a nelze jej automaticky předpokládat.¹⁸⁴ Tato skutečnost má závažný dopad na několik otázek. Jednak pro inerciální zkoumání samotných nekrologií platí, že nelze automaticky předpokládat nekrologický původ denního záznamu, jehož stáří přesahuje stáří vzpomínající instituce. Jednak, a to je podstatné pro kosmovskou otázku ve vztahu k nekrologiím, u denního data dochovaného v narativním, analistickém nebo třeba hagiografickém prameni nelze předem vyloučit jiný než nekrologický původ.¹⁸⁵ To je zvláště závažné například u úmrtních záznamů dotýkajících se jedinců význačného společenského postavení, u nichž narativní pramen sám uvádí denní datum i rok úmrtí.

Další problém představuje autopsie a s ní související způsob vzniku pramene. Jde zejména o to, jak velká váha se přizná ústní tradici, případně samotné autoptické znalosti. Přijímám perspektivu, že o ústní tradici nelze co do přesné výpovědi uvažovat pro dobu přesahující dvě generace.¹⁸⁶ Řečené platí jak pro nekrologia, tak pro jiné prameny. V případě *Kroniky Čechů* to znamená, že analytickou pozornost věnuji prvním dvěma knihám. Důvodem není ani tak to, že jsem spolu s Václavem Hrubým a Martinem Wihodou přesvědčen, že právě první a druhá kniha představují

¹⁷⁸ A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 90–91.

¹⁷⁹ M. BLÁHOVÁ, *Die virtuelle Bibliothek des Cosmas von Prag*, in: *Die Bibliothek – The Library – La Bibliothèque*. Edd. A. Speer, L. Reuke, Berlin – Boston 2020, s. 746–758, zde s. 753

¹⁸⁰ L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 195–196.

¹⁸¹ D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 62–63.

¹⁸² Srovnání denních dat úmrtí v (několikvrstevnatém) nekrologiu a v narativním prameni provedl na příkladu *Magdeburského nekrologia* (zde o něm referuji jako o součásti *NMML*) a Dětmárovy kroniky G. ALTHOFF, *Adels- und Königsfamilien*, zde s. 228–236, byť s trochu jiným akcentem: Althoffovi šlo primárně o využití nekrologia (a vice versa, viz s. 235) v narativním prameni. Cílem následujících řádků bude primárně zjistit, zda Kosmas nějaké nekrologium užíval, a pokud ano, ve kterém z dochovaných nekrologií se toto ozývá.

¹⁸³ K nim fundovaně L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 147–200.

¹⁸⁴ Domnívám se, že opačný předpoklad může vést k interpretačnímu zkreslení. Z opačného předpokladu vychází ve své práci L. KRIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia*, s. 55–56, 62–63, srov. i pozn. 241. – Například v situaci, kdy denní datum je obsaženo v analistickém nebo narativním prameni, lze proto hovořit nanejvýš o nekrologické povaze záznamu, nikoli o nekrologickém záznamu jako takovém.

¹⁸⁵ K tomu srov. exkurs I na příkladu *NDox*.

¹⁸⁶ Tak již, s odkazem na J. Frieda, D. KALHOUS, *Granum*, s. 27, pozn. 15, i TÝŽ, *Bohemi*, s. 173, pozn. 1303.

původní Kosmův autorský záměr,¹⁸⁷ ale právě limity Kosmovy autopsie. Oproti Ludmile Luňákové proto považuji za relevantní ještě přinejmenším ty pasáže druhé knihy, které předcházejí Kosmovu návratu ze studií do Čech, tj. v krajním případě roku 1090.¹⁸⁸

S ohledem na srovnání Kosmových denních záznamů a nekrologických záznamů je vhodné brát v potaz specifický charakter těch nekrologických. Třebaže nekrologia zachycují primárně data úmrtí, nejde o jejich výlučný obsah; například v případě NB lze hovořit – kromě samotného nosiče, tj. pražského martyrologia¹⁸⁹ – také o dílčích anniversiálních přípiscích nikoli nekrologického charakteru dotýkajících se data vysvěcení pražského biskupa Šebíře a moravského biskupa Jana.¹⁹⁰ Již tím je ospravedlněn širší záběr, postihující Kosmova denní data¹⁹¹ ve své komplexnosti. Do popředí tak vystupuje otázka Kosmovy autopsie: jinak řečeno, je důvodné předpokládat, že od určité doby Kosmas reagoval na události své doby, aniž by k jejich analistické a literární reflexi potřeboval nějakou předlohu.

(V následující tabulce jsou zmíněna denní data pouze explicitě uvedená v I. a II. knize,¹⁹² zároveň jsou vynechána ta data, která se vyskytují pouze v rukopise A3

---

¹⁸⁷ V. HRUBÝ, *Na okraj nového vydání Kosmovy kroniky*, ČMM 49, 1925, s. 371–384, zde s. 376–384; M. WIHODA, *První česká království*, Praha 2015, zde zejm. s. 23–28, srov. i TÝŽ, *Kosmova kronika*, s. 10–12. Pod tíhou dosavadního kosmovského bádání jde o závěr, který není přijímán bez výhrad (naposledy se proti němu ostře, byť jen částečně vymezil J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 18–25). Soudím však, že charakter zakončení druhé knihy, omluva na počátku knihy třetí, 58., 59. a 60. kapitola knihy třetí spolu s ideovým provázáním začátku prvé a konce druhé knihy výrazně indikují, že předpoklad homogenního díla o třech knihách není udržitelný. Srov. i po řadě KOSMAS, MGH SRG NS II, II.51, s. 159; III.pref., s. 159; III.58–60, s. 237–238; I.5–8, s. 14–18; II.43–48, s. 148–155.

¹⁸⁸ L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 195–196, sice připomíná, že Kosmas mohl znát úmrtní data ze II. knihy z ústní tradice či z autopsie, sama ale na jiném místě – s. 147–148 – připouští, že Kosmas se mohl narodit až kolem roku 1055. – K časové perspektivě vzniku kroniky srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 50–51, s doplňky M. WIHODY, *První česká království*, s. 26–27, ke Kosmovu studijnímu pobytu v krajní interpretaci D. TŘEŠTÍKA, *Kosmova kronika*, s. 36–38 (léta 1074–1090), obdobně však i M. WIHODA, *První česká království*, s. 17–18. Konečně platí-li Třeštíková hypotéza o konsolidaci nejstarší české analistické tradice kolem roku 1050, nelze vyloučit, že jejím pendantem bylo právě nekrologium. Relevantním mezníkem by zřejmě byl Kosmův „studijní pobyt“; jelikož se však tento prakticky překrývá s koncem druhé knihy (v krajním případě 1090, resp. 1092), přidržel jsem se formálního kritéria; nadto mám za to, že – za předpokladu, že příběhy konce II. knihy jsou autoptického charakteru – ukáže se ve srovnání počátku a konce II. knihy lépe charakter Kosmovy autopsie.

¹⁸⁹ K typologii nekrologií vč. srovnání jejich nosičů srov. kapitolu I.2.

¹⁹⁰ Zápisy podchycuje v doprovodném komentáři k NB F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 793, srov. též rkp. (ÖNB Wien, Cod. 395, f. 17v: „Ord[inatio] Seueri ep[iscop]i VI. P[ra]gensis[s] e[cclesie]“, k 29. červnu, f.19r: „Ordinatio loh[ann]is t[er]cii moraviensis ep[iscop]i“, k 21. červenci). Šebířovo datum vysvěcení zná i KOSMAS, MGH SRG NS II, I.41, s. 77, viz i tabulku 1 níže. K identifikaci tohoto biskupa Jana srov. pozn. 1107.

¹⁹¹ Denní data v pramenech staršího českého středověku nejsou zcela nezkoumaným problémem. Systematicky se jim věnoval v kontextu propojení významných dnů a církevních svátků M. DRAGON, *Den všední, den sváteční a politika přemyslovských Čech*, MHB 4, 1995, s. 47–67, na což navázala svou disertací L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, passim, která se věnovala denním datům v souvislosti s významnými dny, ale i se zřetelem na formální a sanktorální aspekty zápisu data. K rytmice politického života přemyslovských Čech srov. i J. ŽEMLIČKA, „Politický kalendář“ přemyslovských Čech, ČČH 89, 1991, s. 31–47.

¹⁹² Absentuje tak např. datace „sub quadam festiva die“, kdy mělo být roku 995 vyvražďeno osazenstvo slavníkovské Libice – viz KOSMAS, MGH SRG NS II, I.29, s. 53 (z vojtěšských legend je známo, že se tak stalo na den sv. Václava, srov. J. SLÁMA, *Slavníkovci – významná či okrajová záležitost českých dějin 10. století?*, AR 47, 1995, s. 182–224, zde s. 210), obdobně není zahrnuto ani datum 1. dubna 1092 vymezující týden velké zimy –

vzniknuvším na Sázavě, jehož autorem byl jeden z Kosmových pokračovatelů, tzv. Mnich sázavský.¹⁹³ Roční datum se vztahuje ke Kosmově subsumpci událostí pod rok od narození Páně počínaje rokem 894 a Bořivojovou smrtí, bez ohledu na jeho následnou historiografickou korekci. Za relevantní nekrologia považuji primárně ta, u nichž lze vzhledem ke vzniku instituce, jíž pravděpodobně přináležela, předpokládat existenci starší předlohy, která mohla stářím převyšovat Kosmovu *Kroniku Čechů*.¹⁹⁴)

denní datum	rok	Událost	knihy	relevantní nekrologia
28.9.	929	Umučení sv. Václava	I.17	Leg., mart.
22.9.	929 (?)	Vysvěcení kostela sv. Víta	I.18	Leg.
4.3.	932	Translace sv. Václava	I.19	Leg., mart.
15.7.	967 ¹⁹⁵	† kníže Boleslav I.	I.21	
2.1.	969	† pražský ¹⁹⁶ biskup Dětmar	I.24	NB ¹⁹⁷
19.2.	969	Biskupská volba sv. Vojtěcha	I.25	Leg. ¹⁹⁸
3.6.	969	Investitura sv. Vojtěcha	I.25	

viz KOSMAS, MGH SRG NS II, II.50, s. 157. Konečně absentuje taky blíže neupřesnitelná datace „*eo die, quo iuxta morem [Jaromir] obsedit episcopalem cathedram*“ (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.26, s. 118–119), kdy měl svého úřadu se ujavší biskup Jaromír povýšit do proboštského úřadu ve svatovítské kapitule svého kaplana a pozdějšího reformátora Marka; Kosmas sice datuje Jaromírovu volbu, investituru a vysvěcení, nikoli však skutečné ujetí se biskupských pravomocí.

¹⁹³ Uvažuje jen ty události, kde Mnich sázavský denním datem rozvíjí Kosmův text, jde celkem o pět dat z I. a II. knihy: smrt augsburského biskupa Oldřicha, zatmění Slunce, pohřeb bratrů sv. Vojtěcha, vysvěcení kostela sv. Kříže na Sázavě Jaromírem a zabití předáka Benedy. K těmto datům po řadě M. SÁZ. – *Monachi Sazawiensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 238–269, zde s. 239, 240, 250, 251 (chybí pohřeb bratrů sv. Vojtěcha), srov. i KOSMAS, MGH SRG NS II, I.27, s. 48; I.28, s. 51; I.29, s. 53; II.27, s. 120; II.40, s. 145.

¹⁹⁴ Z nekrologií připadají do úvahy tzv. *Zdikovo horologium* (HO, AÖG 59, 1880, s. 639–657), *Necrologium Bohemicum* (NB, ČsČH 15, 1967, s. 801–810), *Ostrovské nekrologium* (NO, SbKBGW 1878, s. 349–353), *Břevnovské nekrologium* (NBř, Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění 8, 1899, s. 451–453), souhrnně editovaná nekrologia kláštera sv. Jiří (NSG, Z pomocných věd historických IX., s. 61–81, zde s. 64–81, srov. i NSGc, in: Svatojiřský klášter, s. 179–190 (nečíslováno), a také *Podlažické nekrologium* (NP, in: Forschungen, s. 403–428), které je sice mladší (z prvé třetiny 13. století), vzhledem k potenciálnímu břevnovského původu kodexu, v němž je obsaženo (k tomu I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, zde s. 193) však je nutno vzít jej do úvahy i zde. Na paralely s mladšími nekrologii, především *Doksanským nekrologiem* (NDox, SbKBGW 1884, s. 87–144) a novověkým *Hradištským nekrologiem* (NGr, in: Zpráva o pramenech, s. 16–17) upozorňují, kde je to nutné, v poznámce. Leg. = legendy, mart. = martyrologia, ani jeden typ pramenů nespécifikují.

¹⁹⁵ KOSMOU, MGH SRG SN II, I.21, s. 41, zmíněný rok úmrtí nedávno rehabilitoval a do širšího kontextu přesvědčivě zasadil J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy jako jednotného prostoru v dlouhém 10. století*. Disertační práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/111344/140074719.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Praha 2019, zde s. 162–163.

¹⁹⁶ Všichni dále v tabulce uvedení biskupové jsou pražští, není-li uvedeno jinak.

¹⁹⁷ Z něj další, např. NDox, SbKBGW 1884, s. 87, k přesné dataci srov. exkurs I (Prameny Doksanského nekrologia).

¹⁹⁸ Obě data reflektovaná Ioannem Canapariem ve *Vita prior* nekorespondují s těmi reflektovanými Kosmou, srov. pozn. 231. – Ve prospěch Canapariova autorství legendy, které bylo před časem zpochybněno, srov. přesvědčivě C. GAŠPAR, *(Re)claiming Adalbert. Patristic Quotations and Their Function in Canaparius' Vita S. Adalberti*, in: Promoting the Saints. Cults and Their Contexts from Late Antiquity until the Early Modern Period. Essays in Honor of Gábor Klaniczay for His 60th Birthday. Edd. O. Gester, J. Laszlovszky, B. Nagy, M. Sebök, K. Szende, Budapest 2011, s. 31–40, zde s. 32–34; J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy*, s. 17, pozn. 63.

11.6.	969	Vysvěcení sv. Vojtěcha	I.25	Leg., NSG (k 29.6.) ¹⁹⁹
23.4.	996	Umučení sv. Vojtěcha	I.31	Leg., mart.
7.7.	998	Vysvěcení biskupa Thiddaga	I.31	
7.2.	999	† kníže Boleslav II.	I.33	NSG, NO
11.11.	1004	Umučení pěti bratří	I.38	Mart. (k 12.11.) ²⁰⁰
11.6.	1017	† biskup Thiddag	I.39	NB, NP
8.8.	1023	† biskup Ekkard	I.40	NB
29.12.	1023	Vysvěcení biskupa Hizza	I.40	
12.7.	1024	† král (sic!) Jindřich II.	I.41	
17.6.	1025	† král Boleslav Chrabrý	I.41	
30.1.	1030	† biskup Hizzo	I.41	NB
29.6.	1031	Vysvěcení biskupa Šebíře	I.41	NB rkp.
9.11.	1037	† kníže Oldřich	I.42	NB, ²⁰¹ NSG
4.11.	1038	† kníže Jaromír	I.42	NB
23.8.	1039	Polská výprava Břetislava I. se položila před Prahou	II.5	
1.9.	1039	Translace sv. Vojtěcha	II.5	Mart. k 25.8. ²⁰²
9.10.	1045	† sv. Vintíř	II.13	NB, NP, NSG, Mart. ²⁰³
19.5.	1046	Vysvěcení kapit. chrámu ve Staré Boleslavi Šebířem	II.13	
10.1.	1055	† kníže Břetislav I.	II.13	NB, NO, NP
2.8.	1058	† kněžna Judita ze Schweinfurtu	II.17	NB, NO
28.9.	1060	Spytihněv II. rozhodl o zbudování nového kostela sv. Víta	II.17	
28.1.	1061	† kníže Spytihněv II.	II.17	NB, NO, NP
16.2. ²⁰⁴	1061	Jaromír se rozhodl ucházet se o otcovské dědictví	II.18	
3.3. ²⁰⁵	1061	Jaromír vysvěcen na jáhna	II.18	

¹⁹⁹ K NSG srov. níže v této kapitole.

²⁰⁰ Srov. pozn. 235.

²⁰¹ NB obsahuje tři zápisy znějící přibližně *Odalricus dux* v rozmezí tří dnů (8., 9. a 11. listopadu; k 8. listopadu je zápis martyrologický, srov. ÖNB Wien, Cod. 395, f.30v, a obrazovou přílohu č. 10). K podrobnostem viz exkurs II.

²⁰² V sanktorální tradici HO, NBr a některých dalších kalendářů je translace spojena s 25. srpnem, přičemž podle Kosmova vyprávění tamtéž byl sv. Vojtěch přinesen do Prahy dne následujícího poté, co se výprava před Prahou položila, tj. na sv. Bartoloměje (24. srpna). Omyl je zjevně na Kosmově straně, neboť jak velmi důvodně upozornila L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 110 (ke kalendářům pak též s. 392), Kosmas v dataci po římském způsobu velmi pravděpodobně pouze vynechal číslovku IX, čímž se z 24. srpna stalo 1. září. K posunu svátku translace z 24. na 25. srpna srov. tamtéž pozn. 608.

²⁰³ Záznamy, pod nimiž je Vintíř zaznamenán v NB, možná v NP a v NSG, jsou nekrologické povahy (v nominativu a mezi nekrologickými záznamy, s výjimkou NB, kdy je Vintíř zaznamenán na konci martyrologického příběhu k 9. říjnu). K martyrologiím, mezi nimiž je i kalendarijní složka NBr, srov. M. DRAGOUN, *Vintíř a Radim*, s. 67–68.

²⁰⁴ Kosmas zde datuje pomocí zvěrokruhu, k přesné dataci srov. L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 164, pozn. 180.

²⁰⁵ Srov. ediční poznámku B. Bretholze (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.18, s. 110, pozn. 1).

27.1.	1062	† kněžna Adléta uherská	II.20	NB ²⁰⁶
19.11.	1062 ²⁰⁷	† kněžic Vratislav	II.20	NB
9.12.	1067	† biskup Šebíř	II.21	NB, NO, NP
11.6. ²⁰⁸	1068	Volba biskupa Jaromíra	II.24	
? ²⁰⁹	1068	Jaromírovo vysvěcení	II.25	
14.11.	1098 ²¹⁰	† Marek, probošt pražského kostela	II.26	NB
8.6.	1070	Vysvěcení kostela v Žerčíněvsi Jaromírem	II.27	
1.9. ²¹¹	1074	Restituce biskupa Jaromíra do úřadu	II.31	
12.5.	1082	Bitva u Mailberka	II.35	
25.12.	1085	† Judita, dcera Vratislava II. a polská kněžna ²¹²	II.36	
29.4.	1086	Vydání tzv. sjednocovací listiny pražského biskupství	II.37	
9.6.	1086	† olomoucký kníže Ota I.	II.38	NB, HO, NGr
15.6.	1086 ²¹³	Korunovace Vratislava II.	II.38	
26.6.	1090	† biskup Jaromír ²¹⁴	II.41	NB, NP
4.3.	1091	Volba biskupa Kosmy	II.42	
17.4.	1091	Požár kostela i kapituly sv. Víta, Václava a Vojtěcha	II.43	
11.8.	1091	† princ Boleslav	II.43	NB (k 10.8.)
11.7.	1091	zabití předáka Zderada	II.44	

²⁰⁶ Zápis je seříznutý, srov. pozn. 267 a obrazovou přílohu č. 5.

²⁰⁷ Jde pouze o Kosmovu subsumpci (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.20, s. 112), blíže srov. pozn. 271.

²⁰⁸ Srov. jako v pozn. 204.

²⁰⁹ Kosmova datace je protichůdná. V příběhu o mohučské cestě biskupského zvolence Jaromíra-Gebharda za investiturou z rukou mladého Jindřicha IV. (srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.25, s. 118) se vyskytují hned tři data: vigilie svátku sv. Jana Křtitele (tj. 23. června), kdy měla výprava dorazit do Mohuče, pondělí 26. června, kdy měl Jindřich udělit zvolenci biskupskou berlu a prsten, a neděle 2. července, kdy měl být Jaromír vysvěcen mohučským arcibiskupem. Jak si povšimlo již starší bádání, totiž spočívá v tom, že 26. června (druhé datum) nebylo roku 1068 pondělí, nýbrž čtvrtek; pondělí však připadalo na 23. června (první datum). Ani 2. července nepřipadalo na neděli, nýbrž na středu. Srov. i V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2*, s. 132 a násl., pozn. 2 (který argumentuje ve prospěch změny posledních dvou dat na 30. června a 6. července, tj. že Kosmas užil číslovky VI namísto správné II, a to hned dvakrát), a L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 166, 175–176.

²¹⁰ Záznam je přísně vzato autoptický; KOSMAS, MGH SRG NS II, II.26, s. 119–120, Markovo úmrtí totiž zmiňuje v souvislosti s reformami v kapitule, které však datuje o třicet let dříve, do roku 1068. Srov. i NB, ČČH 15, 1967, s. 809, k témuž dni.

²¹¹ Srov. jako v pozn. 204.

²¹² Nepřímo Kosmas tamtéž datuje také narození Jitčina syna Boleslava (III. Křivoústého); Judita měla zemřít třetího dne po synově narození. Datu se však nedůvěřuje, za všechny srov. K. JASIŇSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, Kraków 2004², zde s. 185–187.

²¹³ Kosmovo denní datum nedávno důkladně ospravedlnil L. REITINGER, *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017, zde s. 99–101.

²¹⁴ Obdobně jako v Jitčině případě, tamtéž Kosmas nepřímo datuje Jaromírovo smrtelné onemocnění; měl zemřít sedmého dne své choroby.

1.1.	1092	Představení biskupských zvolenců Kosmy a Ondřeje císaři	II.49	
4.1.	1092	Vysvěcení Kosmy a Ondřeje	II.49	
14.1.	1092	† kníže a král Vratislav II.	II.50	NB, NO, NP ²¹⁵
1.2.	1092	Biskupové opouštějí Veronu	II.50	
21.3.	1092	Příjezd biskupů do Prahy	II.50	
28.3.	1092	Slavení Velikonoc na Vyšehradě	II.50	
6.9.	1092	† kníže Konrád I.	II.50	NB, NP ²¹⁶
14.9.	1092	Intronizace Břetislava II.	II.50	
20.9.	1092	Zatmění Slunce	II.50	
1.10. ²¹⁷	1092	Příjezd lžibiskupa Rotperta do Prahy	II.50	

Tab. 1: Kosmova denní data v I. a II. knize

Z výše podaného přehledu vyplývá několik skutečností. Jako relevantní se ukazují hypotéza Marie Bláhové o existenci jakéhosi biskupského soupisu obsahujícího posloupnost pražských biskupů (Kosmas důsledně dodržuje označování biskupů podle pořadí),²¹⁸ jejich denní data vysvěcení a úmrtí. Zda byla součástí téhož soupisu také roční data obou typů událostí, nelze jednoznačně určit. Počínaje volbou Vojtěchovou, resp. vysvěcením Thiddagovým, podřazoval Kosmas vysvěcení nového biskupa pod nejbližší možný rok až na dvě výjimky: vysvěcení biskupa Šebíře²¹⁹ bezmála rok a půl po smrti jeho předchůdce a totožný interval mezi smrtí biskupa Jaromíra a vysvěcením biskupa Kosmy. Za předpokladu, že Kosmas léta vysvěcení

²¹⁵ V NB, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 14. lednu, i v NP, in: Forschungen, s. 404, k 12. lednu, je zachycen *Wratislaus dux*. Konvenčně se předpokládá, že jde o Vratislava II. (srov. i Grausův komentář v edici NB). Řešení se nabízí hned několik, od ztotožnění obou jedinců s Vratislavem II. (s předpokladem závislosti předloh obou nekrologií, v krajním případně nekrologií samotných) k alternativě, že jde o někoho jiného, v krajním případě může jít hned o dva jedince. Srov. i pozn. 707.

²¹⁶ K dalším relevantním nekrologiím, jakož i k jejich výkladu, srov. kapitolu IV.1.1.

²¹⁷ Příběh lžibiskupa Rotperta (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.51, s. 158–159), je lemován ještě dalšími událostmi, jež Kosmas datuje podle dne či měsíce; jejich rozbor je však pro zde sledované téma zcela nepodstatný.

²¹⁸ Srov. M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 54, 57, která však v zásadě pouze rozvinula starší úvahy D.

TŘEŠTÍKA, *Anfänge*, s. 13, 32. – Do pořadí není zahrnut Kristián-Strachkvas. Bez ohledu na to, co se tehdy přihodilo při mohučské konsekraci (pokud k ní vůbec došlo), je zjevné, že Kosmas jej za biskupa nepovažoval. Zůstává otázkou, jak moc on sám do tradice biskupského pořadí zasáhl: řešení této otázky je závislé na chápání vztahu mezi Kosmou a později reflektovanou biskupskou tradicí, zejm. pak NB. (Jde o to, co bylo v Kosmově předloze. Připustíme-li, že Kosmas do pořadí zasáhl, musíme předpokládat, že jej nekrologická tradice konceptuálně reflektovala). – Ke Kosmovu zájmu o pražské biskupy srov. již P. HILSCH, *Herzog, Bischof und Kaiser bei Cosmas von Prag*, in: *Geschichtsschreibung und geistiges Leben im Mittelalter. Festschrift für Heinz Löwe zum 65. Geburtstag*. Edd. K Hauck, H. Mordek, Köln – Wien 1978, s. 356–372, zde s. 356–360, k jeho vztahu ke Strachkvasovi naposledy interdisciplinárně J. HASIL ml., *Kosmas: literát, ideolog a historiograf raného přemyslovského státu*, in: *Přednášky z 56. běhu Letní školy slovanských studií*. Edd. J. Hasil st., M. Hrdlička, Praha 2013, s. 138–146, zde s. 140–145.

²¹⁹ Datum Šebířova vysvěcení je podstatné proto, že je obsaženo také v rukopisu NB na závěr martyrologického příběhu k 29. červnu; totožným způsobem zachycuje martyrologium také vysvěcení moravského (olomouckého) biskupa Jana. K obojímu srov. pozn. 190 a 1107.

pouze mechanicky podřazoval, je druhý jmenovaný případ snadno vysvětlitelný Kosmovou bezprostřední znalostí věci, prvý potom analistickou souvztažností s další událostí, již Kosmas podřazuje pod rok 1031: s narozením budoucího Svytihněva II. Jelikož toto datum lze nejpravděpodobněji²²⁰ vysvětlit tak, že Kosmas měl k dispozici nějaké starší analistické záznamy pražské provenience (bez ohledu na to, zda se tyto záznamy ozývají v dochovaných análech, nebo ne), lze připustit, že Kosmova pražská předloha obsahovala oba zápisy.²²¹ Jistota ovšem chybí. Skutečnost, že Kosmas nereflakuje všechna vysvěcení pražských biskupů, nemusí znamenat, že nebyla obsažena v původním soupisu, stejně tak ovšem mohla být data vysvěcení biskupů Dětmara a Ekkarda vynechána už v Kosmově prameni.²²² Zatímco *NB* reflektuje data úmrtí všech pražských biskupů od Dětmara († 982) po Otu († 1148),²²³ *NP* z řady vynechává biskupy Dětmara, Ekkarda († 1023) a Hizza († 1030), pokračuje však v řadě nepřerušene až k biskupu Ondřejovi († 1223).²²⁴ V této souvislosti je pravděpodobné, že Kosmas a *NB* reflektují stejnou tradici.

S pražskými biskupy jsou v *Kronice Čechů* spjaty také mikropříběhy jejich nástupu do úřadu. Již Dušan Třeštík ovšem upozornil, že tyto se vykazují značnou schematičností (zejména co do popisu volby),²²⁵ což potvrzuje i sdílené schéma třídního intervalu mezi přijetím zvolence a jeho investiturou, resp. vysvěcením v případě biskupů Jaromíra a Kosmy.²²⁶ Biskup Jaromír, třebaže z něj Martin Wihoda sňal pověst Kosmova oblíbence, se v *Kronice Čechů* těší zvláštní pozornosti a je s ním spjata řada denních dat, povýtce zpravidla nikoli nekrologického rázu;²²⁷ v kontextu pozornosti věnované svěcení biskupů zaujme, že Kosmas referuje o denním datu Jaromírova

---

²²⁰ Méně pravděpodobnou alternativou je, že Kosmas znal jakési prameny moravské provenience; Kosmovo líčení k letům 1030 a 1031 se shoduje s líčením *AGO* k roku 1029. Jak bezpečně prokázal J. ZEULČÍK, *Anály*, s. 55–57, *AGO* zde evidentně excerptuje Kosmu.

²²¹ Správnost analistického vrocení bohužel nepotvrdí okolnosti smrti mohučského arcibiskupa Aribona († duben 1031 v Lombardii) a nástupu Bardona (1031–1051), viz E.-D. HEHL – F. JÜRGENSMEIER, *Die Mainzer Kirche in ottonisch-salischer Zeit (911–1122)*, in: *Handbuch der Mainzer Kirchengeschichte I. Christliche Antike und Mittelalter. Teil 1.* Ed. F. Jürgensmeier, Würzburg 2000, s. 195–289, zde s. 273–274. KOSMAS, MGH SRG NS II, I.41, s. 77, se totiž zmiňuje pouze o bezejmenném mohučském arcibiskupovi, Bardonem tohoto bezejmenného zve až z Kosmy opisující ANN. SAXO – *Die Reichschronik des Annalista Saxo*, MGH SS XXXVII. Ed. K Nass, Hannover 2006, s. 368, k roku 1031, kontextuálně K. NASS, *Die Reichschronik des Annalista Saxo und die sächsische Geschichtsschreibung im 12. Jahrhundert*, Hannover 1996, s. 257. – Jiné řešení navrhuje B. KRZEMIEŃSKA, *Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012–1034)*, ČsČH 25, 1977, s. 246–272, zde s. 257–258, která nechává biskupa Hizza zemřít až roku 1031. To je možné, leč neověřitelné.

²²² Dětmarovo vysvěcení je doloženo jinde (CAT. EPIS. ARG. – *Catalogi episcoporum Argentinensium*, MGH SS XIII. Ed. O. Holder-Egger, Hannover 1881, s. 321–324, zde s. 323), ale bez denního data a roční datum je vyvozováno pouze systematicky.

²²³ V tabulce nejsou uvedeni pražští biskupové Kosmas († 10. prosince 1098), Heřman († 17. září 1122), Menhart († 3. července 1134), Jan I. († 8. srpna 1139) a Ota († 10. července 1148), srov. po řadě *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809, 808, 806, 807, 806, též srov. srovnávací tabulku č. 3.

²²⁴ Srov. srovnávací tabulku č. 3 a kapitolu IV.4.6, k některým nepřípadným důvodům tohoto vynechání pak pozn. 1123.

²²⁵ D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 136–141.

²²⁶ K Jaromírovi srov. pozn. 209.

²²⁷ M. WIHODA, *Kosmas a Vratislav*, in: *Querite primum regnum dei. Sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové.* Edd. H. Krmíčková, A. Pumprová, D. Růžičková, L. Švanda, Brno 2006, s. 367–381, zde s. 372–374. K jistým zvláštnostem Kosmovy datace Jaromírových příběhů srov. L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 163–164.

jáhenského svěcení.²²⁸ Zcela zvláštní pramenná situace zjevně nastala u biskupa Vojtěcha: není vyloučeno, že Kosmas sám byl autorem jedné z vojtěšských legend.²²⁹ Dobré obeznámení se základními výkladovými schémata Vojtěchova biskupského povýšení prozrazuje i Kosmova stylistická závislost na vyprávění Canapariovy²³⁰ legendy *Est locus*. Ta sice obsahuje přibližné datace Vojtěchovy volby a vysvěcení, žádná se však nepřekrývá s datací Kosmovou.²³¹ Datum Vojtěchovy translace nepochází z legend, nýbrž pravděpodobně z pramene kalendarijního charakteru.²³²

Bezpečnou legendistickou stopu lze naproti tomu spatřovat u dat spjatých se sv. Václavem;²³³ alespoň částečnou znalost svatováclavské hagiografie ostatně dokládá sám Kosmas, když odkazuje své čtenáře na další čtení mj. o sv. Václavovi.²³⁴ Stěží nějak identifikovatelné je datum umučení Pěti bratří v Kosmově mikrolegendě, jejichž úmrtní den se – o den posunutý – běžně připomínal v českých středověkých kalendářiích.²³⁵ Specifičtější je Kosmův záznam o úmrtí mnicha Vintíře, lokálně

---

²²⁸ Poněkud podezřele jej ovšem spojuje s obvyklým světícím časem (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.18, s. 110: „... intrante Martio mense prima sabbati die quando celebrantur sacri ordines...“). To vyvolává dojem, že Kosmas toto datum pouze vydedukoval. Podobnou dedukcí může teoreticky být Kosmovo líčení o slavnostním vyhlášení Spytihněva II. nově vystavět kostel sv. Víta, Václava a Vojtěcha, k němuž mělo dojít na svátek sv. Václava (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.17, s. 108), spíše však v tomto posléze zmíněném případě jde o reálné provázání svátku svěťce a rozhodnutí vystavět jemu zasvěcený nový kostel. Za upozornění na toto vysvětlení děkuji svému školiteli.

²²⁹ D. TŘEŠTÍK, „Gloria regni“ Vratislava II. Hymnus „Versus post missam“ a kronikář Kosmas, in: Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám. Edd. E. Doležalová, M. Nodl, P. Sommer, Praha 2004, s. 285–298, zde s. 292–293. Tím se Třeštík pouze vrátil ke svým raným pracím, v nichž nepochyboval o textové blízkosti Kosmovy kroniky, vojtěšské legendy *Quatuor immensi* a hymnu *Versus post missam*, viz TÝŽ, *Radim, Kristián, vojtěšské legendy a textologie*, ČsČH 15, 1967, s. 691–704, zde s. 701–703.

²³⁰ Ke Canapariově legendě srov. pozn. 198. – Kosmas zřejmě znal i Brunovu legendu *Nascitur purpureus flos*, ta však denní data nemá, srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 57–59.

²³¹ Biskupská volba je u Canaparia (AVP – S. *Adalberti Pragensis episcopi et martyris Vita prior*, MPH SN IV/1. Ed. J. Karwasińska, Warszawa 1962, s. 11) datována nedělí, vysvěcení pak svátkem sv. Petra a Pavla (AVP, MPH SN IV/1, s. 12–13). Datum 19. února (tj. datum volby dle Kosmy) nevychází na neděli ani roku 969 (jak chce Kosmas), ani roku 982 (jak odpovídá obecně přijímané chronologii, za všechny srov. Sláma, AR). Svátek sv. Petra a Pavla připadá na 29. června, tj. třetí červencové kalendy. Shodné datum vysvěcení má také NSG, *Z pomocných věd historických IX*, s. 72. Není bez zajímavosti, že investitura připadá u Kosmy na třetí červnové nóny a vysvěcení na třetí červnové idy.

²³² Srov. pozn. 202; charakter Kosmova omylu v datu translace svědčí o písemné předloze, vzhledem k povaze kultu sv. Vojtěcha ve 12. století (srov. J. KADLEC, *Svatovojtěšská úcta v českých zemích*, in: *Svatý Vojtěch*. Sborník k miléniu. Ed. J.V. Polc, Praha 1997, s. 42–75, zde s. 42–43) a ke stáří nejstarších dochovaných kalendářií (datovatelných tamtéž) je však – s výjimkou vztahu *HO* a Kosmy, k němuž srov. kapitulu III.2.2. – nemožné jakkoli spekulovat o vztahu kalendářií a Kosmova opusu.

²³³ K datu vraždy, jakož i vysvěcení kostela sv. Víta srov. D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 249, 255–260.

²³⁴ KOSMAS, MGH SRG NS II, I.15, s. 35.

²³⁵ Kosmův příběh (KOSMAS, MGH SRG NS II, I.38, s. 68–72) zjevně není příliš kompatibilní s ostatními legendistickými tradicemi. Dále se na základě polské analistické tradice obvykle datuje do roku 1003, a nikoli 1004, jak tvrdí Kosmas, srov. S. TRAWKOWSKI, *Die Eremiten in Polen am Anfang des 11. Jahrhunderts*, in: *Svatý Vojtěch, Čechové a Evropa*. Mezinárodní sympozium uspořádané Českou křesťanskou akademií a Historickým ústavem Akademie věd ČR 19.–20. listopadu 1997 v Praze. Edd. D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 1998, s. 167–179, zde s. 168; J. SLÁMA, *Výkladový heslář vybraných historických osob, míst a reálií*, in: *Slavníkovci ve středověkém písemnictví*. Edd. R. Nový, J. Sláma, Praha 1987, s. 383–456, zde s. 427–428. – Ke slavení svátku pěti bratří srov. M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 338, 361 aj.

uctívaného v břevnovském klášteře.²³⁶ Přídomek *monachus*, jímž Vintíře pražský děkan obtěžkává, se shoduje s přídomek, kterým je Vintíř obdařen v martyrologické části *NB*, ovšem v zápise nekrologického charakteru.²³⁷ V ostatních nekrologiích je Vintíř buď uveden jako opat (*abbas*) či poustevník (*heremita*),²³⁸ nebo se nachází v kalendarijní části nekrologia.²³⁹ Stranou je nutno v této souvislosti ponechat záznam *NP*.²⁴⁰ Z výše podaného se zdá, že Kosmův záznam úzce souvisí se zápisem v *NB*, nelze však jednoznačně stanovit, v jakém poměru tyto zprávy jsou. Jde o to, že není zřejmé, zda *NB* reflektuje Kosmu, nebo naopak, případně zda Kosmas i opisovač *NB* vycházeli ze společné předlohy břevnovského či svatovítského původu. Pro zde sledované téma jde však o marginální otázku v tom směru, že existenci Kosmova nekrologického, nikoli martyrologického pramene – který nemusel být nutně spjatý se svatovítskou kapitulou – lze považovat za velmi pravděpodobnou, nezávisle na zodpovězení otázky, zda je zápis v *NB* původnější než Kosmův. Podstatné naopak je, že Kosmas zřejmě nevycházel z předlohy břevnovského nekrologia dochovaného ve formě *NBr*.²⁴¹

V řadě ohledů pozoruhodná jsou Kosmova denní data úmrtí přemyslovských knížat, jejich manželek a dětí. Vykazují totiž stopy hned několikerého původu a některá z dat jsou po mém soudu velmi relevantní pro zde zkoumanou otázku, totiž zda měl Kosmas k dispozici nějaké starší nekrologické záznamy. Nejstarším takto zmíněným Přemyslovcem je sv. Václav,²⁴² jehož denní datum úmrtí Kosmas zjevně znal přinejmenším z legend. Naproti tomu Boleslav I. nemá žádný nekrologický ani jiný pandán; tomuto faktu věnuji pozornost níže. Denní datum úmrtí Boleslava II. zachytila ostrovská a důsledně také svatojiřská tradice, přičemž obě stopy jsou vysvětlitelné Boleslavovým zakladatelským úsilím,²⁴³ třebaže ne nutně završeným za jeho panování

---

²³⁶ K lokální povaze kultu zejm. M. DRAGON, *Vintíř a Radim*, s. 66–68, P. KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, Praha 2011, s. 204–218, nejen ke stavebně historickým aspektům kultu v prostoru břevnovského klášteře srov. P. SOMMER, *Řezno a raně středověký Břevnov*, ČCH 93, 1995, s. 25–36, zde s. 25–35.

²³⁷ ÖNB Wien, Cod. 395, f.28r, k 9. říjnu: „*Gunther[us] monach[us] obiit*.“ Srov. i F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 794–795. Na nekrologickou povahu záznamu správně upozorňuje P. KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 207, pozn. 46, třebaže zásadní otázku, totiž komparativní aspekt nekrologického zápisu v martyrologiu v kontextu *NB*, ponechává nezodpovězenou.

²³⁸ NSG, Z pomocných věd historických IX, s. 77, k 9. říjnu, NSGc, in: *Svatojiřský klášter*, s. 188 (nečíslováno), k 9. říjnu, viz i říšský doklad z konce 11. století, který snáší P. KUBÍN, *Svatý Vintíř: poustevník, kolonizátor, diplomat*, Praha 2016, s. 14.

²³⁹ Toto je případ *NBr*. Blíže srov. M. DRAGON, *Vintíř a Radim*, s. 67.

²⁴⁰ *NP*, in: *Forschungen*, s. 422, k 8. říjnu (srov. i KB Stockholm, Ms. A 148, f.309r: „*obiit Guncherius*“), problému uvedení známého jména bez přídomek ke dni, u něhož by bylo lze podobný zápis očekávat, se na jiných příkladech věnuji v kapitole IV.1.

²⁴¹ Srov. také následující odstavec v souvislosti s Boleslavem II. a partií o Slavníkovi v kapitole III.1.4.

²⁴² Nekrologia sice znají úmrtní datum Václava otce Vratislava I., to zase ale nezná Kosmas. Podrobněji viz následující podkapitulu.

²⁴³ V případě *NSG* je třeba zdůraznit, že Boleslav II. patří k prakticky univerzálně přítomné skupině Přemyslovců (spolu s Vratislavem I. a svou sestrou Mladou, první svatojiřskou abatýší). K tomu již R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 37, 39, 49 aj.

(967–999).²⁴⁴ Je ovšem příznačné, že jej vynechává *NB*, což ale nutně neznamená, že jméno Boleslava II. nebylo uvedeno v předloze *NB*, někdy spojované se svatovítskou kapitulou. Dokonce ani fakt, že Boleslav II. není vzpomínán v nejstarší dochované verzi *NBr*, neznamená, že na něj nebylo na Břevnově pamatováno;²⁴⁵ jako potenciální důkaz nesouvislosti břevnovského založení s dobou Boleslava II. jeho absence v nekrologiu z konce 12. století sloužit nemůže. Boleslav III. zemřel patrně v polském vězení²⁴⁶ a Vladivoj této vrstvě paměti soudě dle dochovaných pramenů uniknul.²⁴⁷ Souvislá řada přemyslovských knížat, jejichž denní (a ovšem také roční) úmrtní data zná Kosmas a zároveň nekrologická tradice reprezentovaná *NB*, se zahajuje až Oldřichem.²⁴⁸ Výjimku, která přesahuje vymezený rozsah srovnání Kosmových a nekrologických údajů, představuje skutečnost, že v *NB* chybí Břetislav II., což se obvykle a nikoli nedůvodně interpretuje jako omyl při opisování.²⁴⁹

Klíčové v souvislosti s Kosmovými nekrologickými prameny jsou po mém soudu Kosmovy zprávy z let 1058–1062. Úmrtí s uvedeným denním datem jsou zmíněna čtyři: Judita ze Schweinfurtu, vdova po Břetislavovi I., jejich syn Spytihněv II., Adléta uherská, druhá choť knížete Vratislava II., a Vratislav, syn předchozích. Ve všech případech jde o příslušníky vládnoucího rodu a zároveň je důležité, že všichni zemřeli v době, v níž Kosmas velmi pravděpodobně žil, rozhodně však nijak v kapitule nepůsobil. Z jiného důvodu zajímavé úmrtní datum Spytihněva II.²⁵⁰ k doložení Kosmova nekrologického pramene neposlouží, alespoň ne ve srovnání s ostatními třemi záznamy, neboť spadá primárně do kategorie vládnoucích knížat. Vyvolává ovšem otázku o povaze Kosmových pramenů. Kromě možnosti, že Kosmas ona data znal z vlastní zkušenosti nebo ze zkušenosti jiných,²⁵¹ mohl být jeho pramenem soupis vládnoucích knížat²⁵² spolu s úmrtními záznamy, jakož i analistické záznamy pouze doplněné o denní datum úmrtí, třebaže pozdější analistická tradice tyto dva typy záznamů, denní a roční, nespojuje. Stejně dobře ovšem mohlo být Kosmovým pramenem také nekrologium, možná přímo předloha *NB*.

---

²⁴⁴ Srov. P. SOMMER, *Benediktini v raném českém státě*, in: Benediktini a střed Evropy. Kultura – křesťanství – společnost. Edd. D. Foltýn, P. Mašková, P. Sommer, Praha 2016, s. 127–137, zde s. 132–133, pro případ ostrovského kláštera.

²⁴⁵ Míněno v nedochovaném nekrologiu, viz kapitolu III.1.4. a kapitolu IV.4.1.

²⁴⁶ Srov. D. KALHOUS, *Boleslav III.: kníže na konci časů?*, in: Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám. Edd. T. Borovský, L. Jan, M. Wihoda, Brno 2003, s. 221–229, zde s. 226. – Není však pochyb, že vězení mohlo mít řadu podob, srov. i L. LUŇÁKOVÁ, *Násilí mezi přemyslovskými knížaty*, ČMM 136, 2017, s. 209–234, zde s. 227–231.

²⁴⁷ Srov. srovnávací tabulku č. 1.

²⁴⁸ V následující kapitole se pokusím ukázat, že nejde o náhodu.

²⁴⁹ Srov. kapitolu IV.4.1. Zde alespoň F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 796 a L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 371–415, zde s. 389–390.

²⁵⁰ Jde o pythickou Spytihněvovu srážku s vdovou přibližně půlrok před Spytihněvovou smrtí v kombinaci se zprávou uherských a říšských pramenů o bojích mezi pretendenty uherského trůnu, ke scéně nejlépe D. TŘEŠTÍK, *Češi a dějiny v postmoderním očistci*, Praha 2005, zde s. 41–44.

²⁵¹ Tímto ukončuje spor o kněžnu Adléta L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 196, pozn. 388.

²⁵² K tomuto typu pramene srov. kapitolu 3.6.

Zbylé tři údaje o kněžnách, respektive kněžici, jsou však průkaznější v tom smyslu, že Kosmas je těžko mohl čerpat z jiných typů pramenů než z nekrologií.²⁵³ Jde mj. o chronologicky nejstarší záznamy o knížecí manželce či nevládnoucím Přemyslovcí v *Kronice Čechů*, u nichž Kosmas reflektoval nikoli pouze jejich existenci²⁵⁴ nebo rok úmrtí,²⁵⁵ ale také jeho denní datum. Kapitola, v níž Kosmas zaznamenává smrt Judity ze Schweinfurtu, pramáti všech mladších Přemyslovců, vyvolává pozornost tím, že reflektuje nejméně dvojí tradici: jednak zjevně smyšlený příběh o jejím sňatku s dávno mrtvým uherským králem Petrem Orseolem († 1046),²⁵⁶ jednak samotné úmrtí (2. srpna 1058), které podle Kosmova vyprávění nastalo v Uhrách.²⁵⁷ Zvláště pokud opravdu Judita odešla do Uher v souvislosti s kroky svého prvorozence Spytihněva II.,²⁵⁸ vyvolává jisté pochybnosti samotné denní datum úmrtí. Bez ohledu na to, že Judita byla k tomuto dni zjevně připomínána,²⁵⁹ nelze popřít, že okolnosti jejího svatovítského pohřbu připouštějí alternativu, že onen 2. srpen ve skutečnosti odkazuje k pražským událostem, tj. právě k Jitčinu pochování.²⁶⁰ V takovém případě by byla Kosmova vazba k nekrologickým pramenům ještě bezprostřednější; jelikož, jak jsem poukázal výše, líčení data Jitčiny smrti není přímo závislé na vyprávění o okolnostech jejího vyhánění a následného sňatku (Kosmas tyto události „pouze“ podřazuje pod tíž

²⁵³ Předřčené považuji za důležitý metodický princip zkoumání pramenů nekrologické povahy, srov. i exkurs I. – Sluší se upozornit, že tvrzení L. KRIVÁNKOVÉ, *Nejstarší nekrologia*, s. 63, že autoři letopisů museli při zaznamenávání denních dat vždy vycházet z nekrologií, není zcela přesné, jelikož tito mohli vycházet z jiných analistických záznamů obsahujících denní datum; lze tak hovořit o zápise nekrologického charakteru, nikoli však o nekrologiu jako o liturgické pomůcce.

²⁵⁴ Jako v případě sv. Ludmily, Drahomíry a Václava, syna Boleslava II. Srov. po řadě KOSMAS, MGH SRG NS II, I.15, s. 34, I.32, s. 57.

²⁵⁵ Typicky v případě Boženy, matky Břetislava I., srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.13, s. 101, k roku 1052.

²⁵⁶ Je otázkou, jaké reminiscence (pokud vůbec nějaké) tento příběh nese; jakási interakce mezi stárnoucí kněžnou a příslušníkem uherské elity (zde přímo Arpádovcem) není vyloučena v kontextu exilu prince Domoslava, k němuž srov. M. LYSÝ, *Politika českého knížete Břetislava I. (1035–1055) voči Uhorsku*, HČ 52, 2004, s. 451–468, zde s. 461 a násl., pozn. 58.

²⁵⁷ Přenesení Jitčiny ostatků a jejich pochování po boku chotě Břetislava spojuje KOSMAS, MGH SRG NS II, II.17, s. 108, s vládou jejího mladšího syna Vratislava. Vratislav je Kosmou líčen jako nehodný vladař (srov. alespoň L. REITINGER, *Vratislav*, s. 55–63; M. WIHODA, *První česká království s. 18–23*; TÝŽ, *Kosmas a Vratislav*, s. 372–379), což vyvolává otázku, co vlastně Kosmas chtěl výše citovanou pasáží svému čtenáři sdělit. Jde o to, zda Kosmas Vratislava kritizuje proto, že Judita byla Němka, která nadto v Kosmově pojetí Čechy ponížila sňatkem s bývalým uherským králem, nebo zda jej naopak chválí, jelikož stlil svou matku. Konečně nelze vyloučit ani to, že jde z Kosmovy strany o prosté konstatování, třeba i s vědomím obou nastíněných interpretací. – K souslednosti Jitčiny a Vratislavova pobytu v Uhrách souhlasně L. REITINGER, *Vratislav*, s. 261. O zvláštní úctě Vratislava II. vůči své matce svědčí i to, že dvě ze svých tří doložených dcer pojmenoval po ní. Srov. aspoň D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie: Soupis členů původního českého panovnického rodu*, in: *Přemyslovci. Budování českého státu*. Edd. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 2009, s. 541–573, zde s. 555–556, a příloha tamtéž.

²⁵⁸ A to bez ohledu na to, zda tam odešla proto, že ji Spytihněv vyhnal, jak chce KOSMAS, MGH SRG NS II, II. II.14, s. 103–104, II.17, s. 108, nebo zda odešla sama za svým druhorozeným synem. Vzhledem k obdivu, který Kosmas choval pro Spytihněva II., a k zášti, jíž trpěl vůči Vratislavovi II., nelze totiž vyloučit, že Kosmovo líčení Jitčiny vdovských osudů pouze zastírá reálný důvod jejího odchodu, totiž spravedlivé rozhořčení nad osudy svých mladších synů, zejména pak pozdějšího Vratislava II.

²⁵⁹ Srov. NB, ČsČH 15, 1967, s. 807; NO, SbKGBW 1878, s. 352.

²⁶⁰ Srov. i případ Bořivoje II., týkající se ovšem Kosmovy bytostné současnosti, kdy Kosmas zmiňuje jeho datum úmrtí (připomínané i v nekrologiích) i datum přenesení (výstižněji asi přinesení) ostatků, viz KOSMAS, MGH SRG NS II, III.54, s. 227–228.

rok), je možné, že případná záměna data smrti a data uložení k poslednímu odpočinku není Kosmova, nota bene uvažuje poněkud přízemnější interpretaci Kosmova data narození, obvykle kladeného do roku 1045.²⁶¹ Právě skutečnost, že Kosmas si denní datum Jitčina úmrtí jistě nepamatoval či je sám nezaznamenal, mne vede k závěru, že jej – ať už původně šlo o datum úmrtí, nebo pochování – převzal z pramene nekrologické povahy.²⁶² Jelikož však rok Jitčina úmrtí zaznamenávají kromě Kosmy pouze AGO, které jsou na Kosmovi v této části zjevně závislé,²⁶³ vyvstává otázka charakteru nekrologia, jinak řečeno, zaznamenávalo-li pouze denní datum, nebo také rok smrti (v takovém případě by šlo o tzv. nekrologické anály).²⁶⁴ Kromě toho, že nelze vyloučit, že z pozdější analistické tradice toto datum vymizelo, lze užít i analogii s kněžnou Emmou, jejíž úmrtí Kosmas zaznamenává k roku 1006. Podle této analogie²⁶⁵ by Kosmas znal roční datum z autopsie. V neprospěch existence nebiskupských nekrologických análů ve 12. století lze argumentovat také poukazem na to, že se neozývají v žádném z dochovaných nekrologií té doby.²⁶⁶ Už proto považují za pravděpodobné, že v Kosmově nekrologické předloze bylo pouze denní datum Jitčiny smrti.

Úmrtní zápis kněžny Adléty († 1062), druhé manželky Vratislava II., je pozoruhodný v tom smyslu, že někteří historikové pochybují o tom, že lze ztotožnit Kosmův zápis s tím v NB. Zápis v NB je totiž oříznutý, zbývá z něj pouze část obvykle editovaná jako „...*ch ductrix*“. Ke ztotožnění pahýlu s Adléťou vede zejména datum, které je shodné s Kosmovým 27. lednem. Bez ohledu na implikace takové četby mám za to, že pozůstatek je nutno číst spíše jako „...*th ductrix*“.²⁶⁷ V takovém případě vzhledem k obvyklé podobě Adlétina jména (*Adleyth*) lze mít za to, že v rukopise původně skutečně stálo její jméno. Do úvahy je však třeba vzít fakt, že jména knížecích manželek (a to včetně manželek moravských Přemyslovců nebo jiných nevládnoucích členů dynastie honosících se titulem *dux*) do poloviny 12. století, kdy povstalo NB, nejsou beze zbytku známa, takže přísně vzato nelze vyloučit, že se pod propíraným zápisem

---

²⁶¹ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.59, s. 237, se sám zve osmdesátníkem. Reálně však, jak podnětně upozornil J. Hasil (J. HASIL ml. – I. VAN RENVOUDE, *Introduction*, in: *Cosmas of Prague: The Chronicle of the Czechs*. Edd. J. Bak, P. Rychterová, Budapest 2020, s. XV–LIX, zde s. XVIII–XX), může jít pouze o obrazné pojmenování starce či někoho, kdo zahájil osmou dekádu svého života.

²⁶² Nekrologický pramen je zdaleka nejlogičtější a nejpravděpodobnější variantou. Opačně by bylo nutno dokázat, že si Kosmas vymýšlel, znal-li kupř. roční datum. V takovém případě by ale bylo s podivem, že k podobnému výmyslu nesáhnul v případě záznamu o smrti Boženy, Břetislavovy matky († 1052), k čemuž srov. pozn. 76. To vše podporuje výše uvedený závěr.

²⁶³ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.17, s. 108, a AGO, MGH SS XVII, s. 647.

²⁶⁴ Srov. kapitolu II.2.

²⁶⁵ Jde o to, že KOSMAS, MGH SRG NS II, I.39, s. 72, tvrdí, že na vlastní oči viděl Emmin hrob s epitafem. Bez ohledu na to, kde Emma zemřela a kde byla pohřbena, nelze vyloučit, že součástí nápisu byl také rok úmrtí, který Kosmas zaznamenal do své kroniky. Srov. i pozn. 1052.

²⁶⁶ Třebaže záznam rukopisu E NSG (NSG, Z pomocných věd historických IX, s. 65, k 13. únoru), zaznamenává denní i roční datum úmrtí knížete Vratislava I., vzhledem k datu sepsání pramene (počátek 14. století) je velmi obtížné jakkoli tento analistický záznam spojovat s dobou o dvě století starší. Srov. také pozn. 551.

²⁶⁷ Srov. NB, ČsČH 15, 1967, s. 802, i tabulku F. GRAUSE, *Necrologium Bohemicum*, s. 797, rukopis NB (ÖNB Wien, Cod. 395, f.7v) a obrazovou přílohu č. 5. A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 241, seříznuté záznamy z konce ledna vůbec neuvádí.

v NB skrývá jiná, neznámá kněžna patrně stejného jména, třebaže taková možnost je poněkud méně pravděpodobná.²⁶⁸ Relevance nekrologického záznamu je dána už tím, že Adléta podle Kosmy zemřela roku 1062,²⁶⁹ přibližně rok po nastoupení svého manžela, tj. jako manželka vládnoucího knížete.

V případě obou kněžen Kosmas zachytil jejich denní i roční datum úmrtí. Přísně vzato tak nelze vyloučit, že jeho pramen byl výhradně analistické povahy a náhodou obsahoval též denní datum.²⁷⁰ Za korunní důkaz existence Kosmových nekrologických pramenů však lze považovat až Kosmovu zprávu o úmrtí Vratislava, stejnojmenného syna druhého knížete toho jména a předřečené uherské princezny Adléty. Tento záznam totiž Kosmas sice podřazuje pod rok 1062, ale nade vši pochybnost ze svých pramenů znal pouze denní, nikoli roční datum. Nebulózní obrat, že Vratislav zemřel „*primo flore iuventutis*“ dne 19. listopadu,²⁷¹ totiž připouští různé varianty, z nichž jen na některé upozornili Václav Novotný a František Graus.²⁷² Zejména pak ale Kosmas v souvislosti s Vratislavem neužívá jinak typický obrat „*eodem anno*“, jímž uvozuje děj, který se odehrál téhož roku jako děj bezprostředně předchozí (zde úmrtí kněžny Adléty).²⁷³

Specifická jsou denní a roční data vysvěcení kostelů. Zatímco denní datum vysvěcení kostela sv. Víta ještě za života sv. Václava se vyskytuje již ve svatováclavské hagiografické tradici,²⁷⁴ pozornost vzbuzují svěcení kostelů ve Staré Boleslavi Šebířem a v Žerčíněvsi Jaromírem. Nekrologickou relevanci nemají; zatímco v případě

---

²⁶⁸ Vzhledem k systematické záznamů NB považuji za velmi nepravděpodobné, že by onou kněžnou byl někdo jiný než manželka v Praze vládnoucího Přemyslovce, případně moravského knížete. K problému neznámých kněžen srov. kapitolu IV.4.4.

²⁶⁹ KOSMAS, MGH SRG NS II, II.20, s. 112.

²⁷⁰ Viz např. polské paralely (ACC – *Annales capitulae Cracoviensis*, MPH SN V. Ed. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1978, s. 19–105, zde s. 45, 48), srov. i P. WISZEWSKI, *Domus Boleslai*, s. 100–103.

²⁷¹ KOSMAS, MGH SRG NS II, II.20, s. 112: „*Anno dominice incarnationis MLXII. VI. kal. Februarii obiit ductrix Adleyth, mater Iudithe et Ludmile, similiter et Bracizlai iunioris et Wratislai, qui in primo flore iuventutis occidit XIII. kal. Decembris. ...*“

²⁷² Dle V. NOVOTNÉHO, *České dějiny I.2.*, 117 a násl., pozn. 2, zemřel roku 1061 (před matkou), dle F. Grause (srov. ediční poznámku v NB, ČsČH 15, 1967, s. 809) je třeba věřit Kosmově subsumpci pod rok 1062. Z dalších alternativ lze např. připustit, že Vratislav zemřel kdykoli předtím nebo potom, každopádně ale dříve, než se stihl jakkoli jinak propsat do tradice přemyslovských Čech (zejména v souvislosti s „následnickou“ denárovou ražbou Vratislava II., srov. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 73–77). Kromě toho, podobný záznam není v Kosmovi až tak neobvyklý, srov. i případ Václava, syna Boleslava II.

²⁷³ V souvislosti s denním datem – tj. analogicky s výše citovanou II.20 – užívá Kosmas obrat *eodem anno* u úmrtí biskupa Hizza, knížete Oldřicha, Oty I. olomouckého, v souvislosti s požárem svatovítské kapituly, se zatměním slunce, s vysvěcením oltáře sv. Víta atd. (srov. po řadě KOSMAS, MGH SRG NS II, I.41, s. 46, I.42, s. 47, II.38, s. 140, II.43, s. 148, III.3, s. 163). Není účelné vyjmenovávat zde všechny případy obdobného užití. Podstatné je, že Kosmas tento obrat užíval běžně tehdy, když chtěl vyjádřit, že nějaká událost spadá pod rok, k němuž je zapsaná, a zároveň tato událost není první, která je zaznamenaná k onomu roku. A to i v pasážích, které neznal z autopsie. – Jistým problémem však může být absence Kosmova autografu. K hledání rukopisů autografu blízkých srov. R. NOVÝ, *Dvojí redakce Kosmovy Kroniky Čechů*, AUC Phil. et hist. 2/1981, s. 93–123, zde s. 93–119.

²⁷⁴ Právě na tvrzení *První staroslověnské legendy*, že sv. Václav se veseloval na sv. Jimrama (tj. 22. září, kdy byla vysvěcena rotunda sv. Víta), postavil D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 259–260, ultimátní argument, že sv. Václav byl zavražděn až roku 935. – Nelze pominout ani úvahu, že datum bylo velmi pravděpodobně známo a tradičně slaveno v místě samém, kde působil i Kosmas, bez ohledu na Kosmovu znalost svatováclavské hagiografie.

staroboleslavského kostela vysvěceného Šebířem se snad lze domnívat, že Kosmas měl k dispozici nějaké lokální záznamy, případně byl informován o těchto záznamech či o faktu samém místními přáteli,²⁷⁵ v případě žerčíněveského kostela není vyloučeno, že jde o stopu obsáhlejších zápisů ze života biskupa Jaromíra.²⁷⁶

Se žádným dochovaným nekrologickým záznamem nekoresponduje ani zápis o úmrtí předáka Zderada, což ovšem nejméně ze dvou důvodů nepřekvapí. Kosmas byl zjevně důkladně obeznámen s událostmi kolem přemyslovské „války víc než občanské“ mezi králem Vratislavem a odpůrci jeho království. Mimo to, léta 1091–1092 jsou v Kronice Čechů nejzazším přelomem mezi pouze povrchní autorovou informovaností maskovanou častými stylistickými výpůjčkami či vulgárními historkami a reálnou autoptickou znalostí.²⁷⁷

Do Kosmovy absence v Čechách spadají některá význačná denní data, která však není možné bezpečně spojit pouze s nekrologickým původem. Zcela specifické je datum vydání tzv. sjednocovací listiny pražského biskupství, vycházející zjevně z Kosmovy znalosti originálu či jemu blízkého opisu.²⁷⁸ Další tři záznamy, datum bitvy u Mailberka mezi knížetem Vratislavem II. a rakouským markrabětem Leopoldem II. (12. května 1082) a data úmrtí Vratislavovy dcery a polské kněžny Judity (starší,²⁷⁹ 25. prosince 1085) a olomouckého knížete Oty I., bratra tehdy vládnoucího Vratislava II. (9. června 1086), mohou mít i analistický původ. Mimo to Kosmas všechna tři data doprovází příběhem, což by mohlo nahrávat variantě, že Kosmovým pramenem byli důvěryhodní svědkové nebo lidé mající blízko k vládnoucí rodině či ke kamennému stolci.²⁸⁰ Kosmas uvádí datum bitvy u Mailberka až na konci svého vyprávění o

---

²⁷⁵ Ke Kosmově sociální síti již Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas (O původu Jindřicha Zdíka)*, Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia 7, 1963, s. 7–19, zde s. 17–19; D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 42, 46–48.

²⁷⁶ Kosmas totiž věnoval značnou pozornost okolnostem Gebhardova nástupu; nejen jeho volbě, nýbrž také jeho mohučské cestě (viz tabulku výše). Tuto dobu sice Kosmas zažil, přesto nelze vyloučit, že se neopíral pouze o svou paměť či paměť jiných. Nelze konečně vyloučit, že svěcení žerčíněveského kostela bylo prvním takovým za Gebhardova pontifikátu. A pominout nelze ani to, že roku 1070, kam KOSMAS, MGH SRG NS II, II.27, s. 120, vkládá vysvěcení žerčíněveského kostela, pravděpodobně ještě pobýval v Čechách (k poslednímu srov. odkazy v kapitole III.1.2).

²⁷⁷ Ke Kosmově nepřítomnosti v katedrálním kostele srov. kapitolu III.1.2, k „válce víc než občanské“ přímo KOSMAS MGH SRG NS II, II.45, s. 151, II.47, s. 154. K „výplni“ srov. D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 38; M. WIHODA, *Kosmova kronika*, s. 7.

²⁷⁸ Ke Kosmovým pramenům stále nejlépe B. KRZEMIEŃSKA – D. TŘEŠTÍK, *O dokumentech praskim z roku 1086*, StZr 5, 1960, s. 79–88, zde s. 85–87. Olbřímí literaturu k tématu tzv. sjednocovací listiny pražského biskupství nověji shrnul a listině se věnoval D. KALHOUS, *Anatomy*, s. 81–92.

²⁷⁹ Zjevně ještě za života Judity starší narodila se Vratislavovi a jeho třetí choti dcera Judita mladší. Tu však Kosmas ve výčtu Vratislavových dětí nejmenuje (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.20, s. 112), třebaže zná mj. jejího manžela Wiprechta ve vazbě k Vratislavovi. Srov. již V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 274, pozn. 1. – K dalšímu podobnému případu, kdy se Přemyslu Otakarovi I. narodil za života syna Vratislava další syn stejného jména, srov. kapitolu IV. Týž fenomén lze spojovat i s Wittelsbachy a se jménem Ota (srov. W. DWORZACZEK, *Genealogia. Tablice*, Warszawa 1959, zde tab. 73). Oba bratři toho jména jsou vzpomínáni v bohemiálním NBS, ZVGS 5, 1863, s. 113, k 11. červenci, k 17. srpnu.

²⁸⁰ Přirozeně může jít o kombinaci obojího, písemné i orální tradice. – Jak ale upozornil M. WIHODA, *Kosmas a Vratislav*, s. 367–370 (srov. i TÝŽ, *Morava*, s. 144–145), Kosmův příběh není úplný; spojuje totiž *casus belli* s efemérním pohraničním konfliktem, zatímco rakouská tradice přesvědčivěji klade spor do souvztažnosti

konfliktu, což se podobá jinému místu v jeho kronice, kde obdobnou dataci zjevně čerpal z analistické předlohy.²⁸¹ Možný nekrologický původ ovšem mohou naznačovat další okolnosti záznamu, protože Kosmas s bitvou spojuje smrt několika bojovníků, jejichž jména mohl vyčíst z nedochovaného nekrologia;²⁸² stejně dobře ovšem může jít o ústní tradici. Jitčino úmrtní denní datum, v jehož vročení se Kosmas zjevně mýlí,²⁸³ se objevuje u Galla i v nekrologiích zpoza hranic přemyslovského panství, jejichž vazbu ke Kosmovi však nelze nijak prokázat.²⁸⁴ V žádném dochovaném přemyslovském nekrologiu její jméno nefiguruje. Otův úmrtní záznam v Kosmově podání je sice velmi pravděpodobně také vročený mylně (do roku 1086 místo 1087), ale přítomnost typického uvození „*eodem anno*“ naznačuje analistický původ.²⁸⁵ Každopádně však nekrologický původ toho či onoho záznamu nelze bezpečně prokázat.

Z komplexu tradice přemyslovských nekrologií se vymykají také denní data úmrtí antipodů říšské politiky první čtvrtiny 11. století, císaře Jindřicha II. († 1024) a polského knížete a krále Boleslava Chrabrého († 1025). Zatímco první jméno lze snad objasnit skrze Kosmovy říšské předlohy,²⁸⁶ denní datum úmrtí Boleslava Chrabrého se

---

s bojem o investituru. – Historika o Jitčině neplodnosti, zázračném narození syna Boleslava (III. Křivoústého) a následné brzké smrti se v lečtem podobá historce Gallově (GALLUS – *Galli Anonymi Chronica et gesta ducum sive principum Polonorum*, MPH SN II. Ed. K. Maleczyński, Kraków 1952, zde I.30–31, s. 56–59, II.1, s. 63, k níž z literatury srov. alespoň G. PAC, *Kobiety w dynastii Piastów. Rola społeczna piastowskich żon i córek do połowy XII wieku – studium porównawcze*, Toruń 2013, zde s. 82–117). – V případě Otově příběhem míním až později uvedenou zápletku hněvu krále Vratislava vůči svému bratru Konrádovi proto, že se tento zastal své ovdovělé švagrové a jejích malých dětí. Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.43, s. 184.

²⁸¹ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.35, s. 133, a I.40, s. 75, k roku 1021, kde Kosmas hovoří o Juditině únosu. K analistické předloze této datace a ke struktuře Kosmova vyprávění k roku 1021 srov. B. KRZEMIENSKA, *Wann erfolgte der Anschluß Mährens an den böhmischen Staat?*, *Historica* 19, 1980, s. 195–243, zde s. 212.

²⁸² KOSMAS, MGH SRG NS II, II.35, s. 133, k roku 1082: „[...] *Hac in cede occisi sunt Ztan, cum fratre Radim et Gridon, filius Zanek, et Dobrogost, filius Hines, et alii non adeo multi anno dominice incarnationis MLXXXII, IV. id. Mai.*“ Tito se, pokud vím, neodrážejí v žádném relevantním nekrologiu.

²⁸³ To vcelku přesvědčivě dokázal K. JASIŃSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 164–168, argumentuje ve prospěch roku 1086.

²⁸⁴ GALLUS, MPH SN II, I.1, s. 63; CCC – *Calendarium capitulae Cracoviensis*, MPH NS V. Ed. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1978, s. 107–195, zde s. 194, k 24. prosinci, dále srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 164–165.

²⁸⁵ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.38, s. 140. K Otově datu smrti, jeho pramenům a dalším genealogicko-chronologickým implikacím jsem se vyjádřil ve své bakalářské práci (V. SLOUKA, *Přemyslovci na přelomu 11. a 12. století. Některé chronologické a prosopografické otázky*. Bakalářská práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/124947/130300301.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Třebíč 2021, zde s. 98–99). Nad rámec tam uvedeného dodávám, že vzorec omylu (posunutí úmrtního roku o jeden rok zpět) se shoduje s omylem v případě Vratislavovy dcery Judity, zemřelé rok před Otou, což může nasvědčovat společnému prameni obou záznamů (totéž schéma pak opakuje AGO, MGH SS XVII, s. 648, k letům 1085 a 1086).

²⁸⁶ K pramenům reflektujícím Jindřichovo datum úmrtí nejlépe *Regesta imperii II.4. Die Regesten des Kaiserreiches unter Heinrich II. (1002–1024)*. Edd. J. F. Böhmer, T. Graff, Wien – Köln – Graz 1971, zde s. 1115, srov. i E. HLAWITSCHKA, *Die Ahnen der hochmittelalterlichen deutschen Könige, Kaiser und ihrer Gemahlinnen. Ein kommentiertes Tafelwerk. Band I. (911–1137), Teil 2*, Hannover 2006, zde s. 167. – A. QUÉRET-PODESTA, *Annales*, s. 66, upozorňuje na to, že královský titul namísto císařského může mít svůj původ u Lamperta z Hersfeldu (LAMPERT – *Lamperti Hersfeldensis Annales*, MGH SRG 38. Ed. O. Holder-Egger, Hannover – Lipsia 1894, s. 1–304, zde s. 52; tuto úvahu oslabuje fakt, že Lampert neuvádí denní datum). Sluší se ale připomenout,

zachovalo kromě Kosmova letopisu pouze v mladším *Lüneburském nekrologiu*,²⁸⁷ vycházejícím ovšem ze starší předlohy a obsahujícím masu záznamů z Chrabrého doby.²⁸⁸ V *NO* je sice ke 4. dubnu uveden „*Bolezlaus rex*“, toho je však třeba ztotožnit, jak již dávno prokázala Z. Kozłowska-Budkowa,²⁸⁹ s polským králem Boleslavem II. Smělým († 1082). Boleslav Chrabrý byl po matce Přemyslovec a během zmatků kolem roku 1000 nakrátko uchvátil také kamenný stolec na Pražském hradě, a třebaže z paměti knížecích Čech v podstatě vymizel,²⁹⁰ nelze zcela vyloučit, že v Kosmově hypotetické nekrologické předloze byl zahrnut.

Poslední datum úmrtí, které uvádí Kosmas a které nemá, pokud vím, žádnou odezvu v dochovaném nekrologickém (potažmo martyrologickém) materiálu, náleží Boleslavovi I. Jak jsem výše podotkl, absencí nekrologického ekvivalentu se záznam o úmrtí Boleslava I. jedinečně odlišuje od ostatních úmrtních záznamů dotýkajících se přemyslovských knížat.²⁹¹ Je vcelku pochopitelné, že zaznamenávalo-li nekrologium jedince, na něž se vzpomíná při liturgii,²⁹² byl ze souboru přemyslovských knížat vynechán bratrovrah. To však nevysvětluje, jak se Kosmas k onomu dennímu datu úmrtí dostal, neboť z autopsie jej pochopitelně znát nemohl. Vzhledem k tomu, že Kosmas nezná denní, ba ani roční data knížecích intronizací z časů před rokem 1092,²⁹³ je nedůvodnou domněnka, že onen 15. červenec byl v Kosmově předloze spojen s nastoupením Boleslava II. Alternativně lze uvažovat o analistické předloze (bez ohledu na její vztah ke korpusu dochovaných analů), která by selektivně obsahovala též denní data úmrtí; tato úvaha by ovšem ve svém důsledku přinejmenším částečně zpochybnila existenci jakéhokoli nekrologia (nikoli ovšem záznamů nekrologické povahy!) bezprostředně nesouvisejícího s postavami pražských biskupů. Konečně nelze vyloučit ani tu možnost, že úmrtní den Boleslava I. sice v Kosmově hypotetické nekrologické předloze obsažen byl, ale do žádného z dochovaných nekrologií se nedostal, patrně proto, že jejich písaři či ideoví otcové nepovažovali za vhodné vzpomínat druhého Kaina, zvláště v souvislosti s rostoucí rolí sv. Václava v ideové

že denní datum úmrtí Jindřichových předchůdců (a až na výjimku Jindřicha V. ani nástupců – k tomu KOSMAS, MGH SRG NS II, III.61, s. 240) Kosmas neznal.

²⁸⁷ NMML, MGH Necr. NS II, s. 11, 37, k 17. červnu. K pramenům reflektujícím rok úmrtí srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 83.

²⁸⁸ Srov. edici NMML, MGH Necr. NS II, s. XXXVI.

²⁸⁹ Z. KOZŁOWSKA-BUDKOWA, *Który Bolesław?*, in: *Prace z dziejów Polski feudalnej. Ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70 rocznicę urodzin*. Edd. Z. Budkowa, J. Dąbrowski, K. Lepszy, H. Łowmiański, T. Manteuffel, K. Piwarski, Warszawa 1960, s. 81–89, zde s. 83–84. Souhlasně L. REITINGER, *Vratislav*, s. 149–150, ale i G. PAC, *Kobiety*, 363–364. M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 23, tohoto Boleslava ztotožňuje s Boleslavem IV. Kadeřavým (dle Dragouna † 3. dubna 1172), k jehož datu úmrtí († 5. ledna 1173) přesvědčivě K. JASIŃSKI, *Rodowód*, s. 227–228, ke Smělému s. 154–155 tamtéž.

²⁹⁰ Jeho jméno nefiguruje v posloupnosti českých knížat a králů, obsažené v tzv. dražickém rukopise, srov. DDRB – *Závěrek sběratele*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 368–370, zde s. 370. K němu důkladněji srov. kapitulu 3.6. – V kontextu příběhu krále Bouga srov. M. WIHODA, *První česká království*, s. 48–52, hůře pak L. REITINGER, *Vratislav*, s. 307–314, který hledá za tímto Bougem právě Boleslava Chrabrého.

²⁹¹ V tradici *SAP* se zachovalo roční datum úmrtí Boleslava I., leč zjevně s písařskou chybou. Srov. pozn. 173.

²⁹² Viz úvodní pozn. v kapitole II.1.

²⁹³ Počínaje nastoupením Konráda I. (nepřímou) a intronizací Břetislava II., zahajuje se souvislá řada denních (a ovšem i ročních) dat knížecích intronizací.

koncepti přemyslovského panství.²⁹⁴ Která ze dvou posléze jmenovaných variant je pravděpodobnější, nelze bezpečně rozhodnout.

Předběžně lze shrnout, že leckterá Kosmova denní data lze objasnit i jinak než předpokladem existence nedochovaného nekrologia nejpozději z 11. století. Typickým příkladem jsou data spojená s pražskými biskupy, s jejich úmrtím a někdy i vysvěcením, která mohou být objasněna mj. skrze předpoklad existence jakýchsi biskupských análů nebo biskupského katalogu s denními daty úmrtí. Obdobně také u dat přemyslovských knížat nelze vyloučit, že denní data jejich smrti mohla být připojena k ročním datům v prameni analistické povahy, třebaže u pražských biskupů ani u českých knížat nelze vyloučit Kosmovu kombinaci obojího, tj. analistického a nekrologického záznamu; případné nekrologické analýzy se do žádného dochovaného nekrologia nepropsaly. Existenci Kosmovy nekrologické předlohy bezpečně prokazují až tři záznamy k letům 1058–1062, které se týkají kněžen Judity a Adléty a kněžice Vratislava. Tyto záznamy nelze pochopitelně objasnit skrze biskupské či panovnické katalogy, a zvláště případ kněžice Vratislava je průkazný v tom smyslu, že Kosmas velmi pravděpodobně znal pouze jeho denní, nikoli ovšem roční úmrtní datum.

Třebaže lze považovat za prokázané, že Kosmas a kompilátor *NB* vycházeli ze společné předlohy, poměr mezi *NB* a předlohou, z níž vycházel Kosmas, jednoznačněji popsat nelze. V úvahu připadají dvě varianty: kompilátor *NB* před sebou mohl mít jak pouze Kosmu spolu s nějakým recentnějším nekrologiem (tj. nikoli Kosmovým pramenem), tak oba prameny, jak Kosmu, tak jeho nekrologický pramen. Neznalost Kosmy lze u kompilátora *NB* prakticky vyloučit na základě vztahu mezi *AGO*, které se nacházejí ve stejném rukopise jako *NB*, a Kosmou.²⁹⁵

Předložené srovnání Kosmových denních dat a relevantních nekrologických záznamů ovšem není jedinou možností, jak zkoumat Kosmův vztah k potenciálním pramenům nekrologické povahy. Další dílčí závěry může přinést důkladnější rozbor těch nekrologických záznamů, které jsou identifikovatelné s jedinci vystupujícími v *Kronice Čechů*, aniž ovšem byla data úmrtí takto zaznamenaných osob uvedena v samotném narativním prameni. Tomu se věnují následující řádky.

---

²⁹⁴ K tomu přísně výběrově D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 184–215; M. WIHODA, *První česká království*, s. 82–85; R. ANTONÍN, *Ideální panovník českého středověku. Kulturně-historická skica z dějin středověkého myšlení*, Praha 2013, zde s. 138–150.

²⁹⁵ Sluší se pouze dodat, že tvrdí-li J. ZEZULČÍK, *Anály*, s. 67, že Kosmova kronika byla skladateli či skladatelům *AGO* známa už v Hradišti, a nikoli až v Opatovicích, kde svou dochovanou podobu nabylo *NB*, lze důvodně předpokládat, že hradištské benediktini si svou knihovnu (i s Kosmovou kronikou) přenesli s sebou do nového domova. K významu knižní kultury pro církevní ústavy srov. I. HLAVÁČEK, *Stručný přehled české knižní kultury 12. století*, in: in: Kościół w monarchiích Przemysłodów i Piastów. Materiały z konferencji naukowej Gniezdno 21–24 września 2006 roku, Poznań 2009, s. 333–343, zde s. 335, 340–342. – Ke vztahu *NB* a *AGO* srov. i kapitoly III.1.1. a III.2.4.

III.1.4. Nekrologia a Kosmova prosopografie

Srovnání relevantních nekrologických záznamů a těch prosopografických údajů Kroniky Čechů, které nemají svůj nekrologický pendant tamtéž, vyvolává nemalé obtíže. Část z nich je způsobena klasickými identifikačními obtížemi úmrtních záznamů v nekrologiích. Záznamů níže se týká především – kromě klasické absence vrocení – problém rozšířenosti některých jmen, problém nedostatečného upřesnění osobního postavení zaznamenaného jedince nebo riziko reálné proměny osobního postavení či absence shody jeho specifikace v narativním prameni a v nekrologiu.²⁹⁶

(V následující tabulce jsou vynecháni ti, kteří bezpečně zemřeli po 21. říjnu 1125,²⁹⁷ naopak jsou uvedeni ti jedinci, u nichž je pravděpodobné, že zemřeli před Kosmou, byť bezprostřední pramen chybí. Sázvské záznamy²⁹⁸ jsou opět vynechány. Podobně je kvůli své neurčitelnosti vynechán unikátní nekrologický záznam o vyvraždění Vršovců.²⁹⁹)

Nekrologický záznam			poslední zmínka u Kosmy ³⁰⁰		
pramen	den	nekrologický záznam	kniha	rok	souvislost u Kosmy
NB	4.1.	Cac	III.4	1096	Otec Vršovce Božeje
NB	25.1.	... arduus, fr. ... ini ³⁰¹	III.27	1109	Utišitel zmatku po vraždě knížete Svatopluka
NSG	2.2. ³⁰²	Borivoy dux, primus christianus	I.15	894	Otec Spytihněva a Vratislava
NSG	9.2.	Mlada, soror Boleslai, abatissa	I.26	969	Založení kláštera sv. Jiří
NB	13.2.	Wratislaus dux, pater s. Wenc.	I.15	894 ³⁰³	Historie od Bořivoje ke sv. Václavu
NSG	13.2.	Wratislaus, pater sancti Wenceslai ³⁰⁴			

²⁹⁶ Srov. kapitoly IV.1., IV.2. a IV.3.

²⁹⁷ Kosmovo úmrtní datum je známo z pramenů nekrologického charakteru (NB, ČsČH 15, 1967, s. 808, HO, AGO 59, 1880, s. 652) a z příspěvku některého z pokračovatelů (?), viz KOSMAS, MGH SRG NS II, s. 241.

²⁹⁸ V zásadě pouze případ řezenského biskupa Tutona, srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, I.20, s. 41.

²⁹⁹ Tak NB, ČsČH 15, 1967, s. 808, k 28. říjnu: „*Hic interfecti sunt Ursenses.*“ Jak připomíná F. Graus v komentáři v cit. edici NB, záznam vršovského vyvraždění, který zjevně patří do října 1108 (o něm KOSMAS, MGH SRG NS II, III.24, s. 192–193, ale též AGO, MGH SS XVII, s. 648), se textově podobá analistickému zápisu, který Kosmas a AGO zachycuje k roku 1003 (KOSMAS, MGH SRG NS II, I.37, s. 68: „*Hic interfecti sunt Wrissovici*“; AGO, MGH SS XVII, s. 647, totožně) a který zjevně souvisí s analistickou tradicí (srov. D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 106; J. ŽEZULČÍK, *Anály*, s. 54).

³⁰⁰ Hovoří-li Kosmas o daném jedinci na více místech, je reflektována pouze poslední zmínka, kde Kosmas hovoří o daném jedinci jako o živém.

³⁰¹ Relevantní pouze tehdy, je-li čteno Purchardus. Srov. dále v textu.

³⁰² Tak rkp. E (NK Praha, XII D 9, f.2r). Rkp. G (NK Praha, VI G 16b, f.1v) připisuje marginálně a nikoli zcela čitelně, původně však patrně také ke 2. únoru. Z. Hledíková v edici uvádí u obou rukopisů 2. únor (NSG, Z pomocných věd historických IX, s. 65), R. Modráková taktéž (NSGc, in: Svatojiřský klášter, s. 180 (nečíslováno).

³⁰³ Rok 894 je zápisu rubrikálně nadřazen.

³⁰⁴ V rukopisu E včetně vrocení (921), srov. NSG, Z pomocných věd historických IX, s. 65; NSGc, in: Svatojiřský klášter, s. 180 (nečíslováno).

NB	22.2.	Adleyth abbatissa ³⁰⁵	II.14	1055	Bezejmenná abatyše, dcera Brunonova, vyhnaná Spytihněvem II., protože jej kdysi urazila
NP	17.3.	Zlaunik pater sancti Adalberti	I.27	981	†, včetně nekrologu
NBr	18.3.	Zlau... us dux, pater s. Adalberti			
NB	2.4.	Eufemia ductrix	III.9	1099	Matka Svatopluka a Otíka, kteří zachovali věrnost Břetislavovi II.
HO ³⁰⁶	2.4.	Eufemia ductrix			
NO	4.4.	Bolezlaus rex	II.20	1062	Příbuzný Svatavy, manželky Vratislava II.
NB	15.4.	Asinus canonicus	II.51	1092	Kanovník podlehnuvší lžibiskupu Rotbertovi
HO	15.4.	Asinus canonicus			
NB	3.5.	Geruasius canonicus et magister	pref.I	N	Magister, jemuž Kosmas dedikoval prvou knihu své kroniky
NB	21.5.	Dionisius frater Iurate	II.40	1088	Jakýsi Jurata označen za otce Benedova
NB	22.5.	Andreas ep. Mor.	III.2	1094	Vysvěcení mohučským arcibiskupem spolu s pražským biskupem Kosmou (12. března)
NB	12.6.	Cac comes	III.4	1096	Viz výše k 4.1.
NB	29.7.	Vadislau rex Ungarorum ³⁰⁷	II.48	1091	Příjemce uprchlého Břetislava (II.)
NBS	28.7.	Wladislaus rex ³⁰⁸			
NB	21.8.	Severus prepositus	pref.0	N	Mělnický probošt, jemuž je dedikován prolog
NB	30.8.	Petrus prepositus	II.29	1073	Probošt kláštera sv. Jiří, člen knížecího poselstva k papežovi
NB	12.10.	Gaudentius archiep., frater s. Adal.	I.34	999	Ordinace Gaudentia jako hnězdenského biskupa (sic!)

³⁰⁵ Adlétu zná pozdější svatojiřská tradice zračící se v listině Přemysla Otakara I. z roku 1221 (CDB II – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, II (1198–1230)*. Ed. G. Friedrich, Praha 1912, č. 387, s. 436). Srov. i níže zde v textu.

³⁰⁶ HO není jediné nekrologium spjaté s Olomoucí, které pamatovalo na kněžnu Eufemii. Vzpomíná na ni také velmi pozdní NGr, ale k 10. dubnu (NGr, in: Zpráva o pramenech, s. 16–17), kteréžto datum připadá na IV. dubnové ídy. Podle ostatních nekrologických pramenů zemřela Eufemie o IV. dubnových nónách (2. dubna).

³⁰⁷ Uherský král Ladislav I. († 1095) je zaznamenán také v NSG (rkp. G, NK Praha, VI G 16b, f.3v), ovšem k 27. červnu (!) a zápis je martyrologického, nikoli nekrologického charakteru.

³⁰⁸ K tomuto záznamu srov. pozn. 1074.

NSG	12.10.	Gaudentius			
NP	12.10.	Gaudentius episcopus			
NB	24.10.	Ventilmunt ³⁰⁹ abbatissa	III.11	1100	Líčení zázraku sv. Ludmily
NB	11.11.	Odalricus dux Mor. ³¹⁰	III.15	1101	Neúspěšný pokus o dobytí stolce
NB	13.11.	Paulik canonicus	III.12	1100	† v podzimní šarvátce mezi Břetislavem II. a stoupenci Litolda znojemského
HO ³¹¹	25.11.	Johannes III. episcopus Olomucensis	II.37	1086 ³¹²	† téhož roku
NB	31.12.	Lukarth ductrix	III.3	1094	Sňatek s Břetislavem II.

Tab. 2: Vybraní jedinci, které zná Kosmas a jejichž denní data úmrtí reflektuje jen relevantní nekrologium

V Kosmově kronice se vyskytují bezmála tři desítky jedinců, jejichž denní datum úmrtí pražský děkan nezaznamenává, ovšem zná je *NB*, *HO*, *NO*, *NBr*, *NP*, *NBS* nebo některý z rukopisů *NSG*. Některá ztotožnění se však již na první pohled jeví jako problematická. Do této kategorie nepochybně spadá domnělé úmrtní datum Bořivoje I., které tradice *NSG* spojuje s 2. únorem, tedy nikoli náhodou se dnem, k němuž některé další prameny zaznamenávají úmrtí Bořivoje II.³¹³ Velmi nepravděpodobné je ztotožnění Diviše (*Dionysius*), Juratova bratra, s generací Juraty, otce udatného bojovníka Benedy († 1088). Zejména proto, že *comes* Diviš je zmíněn tzv. Kanovníkem vyšehradským jako jeden z věrných knížete Soběslava I. během líčení vzpoury roku

³⁰⁹ F. Graus čte Vencilmunt (NB, ČsČH 15, 1967, s. 808), A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 242, čte Venzemut; srov. ÖNB Wien, Cod. 395, f.28v. KOSMAS, MGH SRG NS II, III.11, s. 171, ji zve Windelmuth.

³¹⁰ Ke ztotožnění viz exkurs II.

³¹¹ Jde ovšem o mladší ruku B, z konce první čtvrtiny 13. století. Srov. J. BISTRICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78, 81, a kapitolu III.2.1. Zápis k témuž datu je uveden také v mladším N1263, AÖG 65, 1883, s. 580–581. NBr, Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění 8, 1899, s. 452, cit. podle rkp. NK Praha, VI G 11, f.3r, uvádí, že 23. června zemřel „Joh[anne]s ep[is]c[opus] morau[ie]“ (srov. i obrazovou přílohu č. 11); vzhledem k olomoucké tradici je třeba dát přednost listopadovému datu (bez ohledu na to, odkud měl biskup Jan pocházet). K záznamu *NBr* se sluší zde uvést alespoň to, že ke sklonku června zaznamenává olomoucká (a pražská narativní) tradice úmrtí Jindřicha Zdíka, jakož i to, že v pozdější olomoucké tradici je zachycen první biskup Jan, k němuž ovšem táž tradice nepřipisuje žádné úmrtní datum, a konečně taky to, že úmrtní datum se ani náznakem neblíží žádnému z ostatních do úvahy připadajících Janů na olomouckém biskupském stolci (srov. srovnávací tabulku č. 4). Pozdně středověké GRANUM – *Granum catalogi praesulum Moraviae*, AÖG 78, 1892. Ed. J. Loserth, s. 45–97, zde s. 67, k roku 1086, datuje úmrtí Jana I. shodně s olomouckou nekrologickou tradicí. – K dalším nekrologickým záznamům vzpomínajícím na Jana srov. alespoň D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 42, pozn. 175; J. ŠRÁMEK, *K výročí roku 1063: Moravský biskup Jan aneb O jednom obraze Kosmovy kroniky*, VVM 65, 2013, s. 228–244, zde s. 236, pozn. 80, 83, a také kapitolu IV.3.4.

³¹² Srov. pozn. 333.

³¹³ Tak HO, AGO 59, 1880, s. 642, k 1. únoru; NO, SbKBGW 1878, s. 349, k 1. únoru, a NP, in: Forschungen, s. 406, k 1. únoru. NB, ČsČH 15, 1967, s. 803, vzpomíná na zemřelého Bořivoje II., ve shodě s KOSMOU, MGH SRG NS II, III. 54, s. 227–228, k 2. únoru. K *NSG* srov. pozn. 302. R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 50, interpretuje záznam bez souvztažnosti s Bořivojem II., a to poněkud nepochopitelně s odkazem na *NB*, kde Graus na cit. místě ovšem o ztotožnění zápisu s prvním historicky doloženým Přemyslovcem neuvažuje.

1130,³¹⁴ a jak upozornil již František Graus, Jurata bylo poměrně běžné jméno dobře doložitelné v dochovaných pramenech.³¹⁵ Ostatní ztotožnění přirozeně narážejí na to, že do jisté míry nelze vyloučit, že v téže době žil jedinec se shodným jménem, k němuž je možné přiřadit shodný statusový identifikační přípisek, a to zvláště tehdy, je-li ono jméno dobově konvenční. Dále NB reflektuje dva Čáče, zatímco Kosmas jen jednoho; jelikož se denní data úmrtí výrazně odlišují (4. ledna a 12. června), o ztotožnění obou Čáčů nelze uvažovat.³¹⁶ Naproti tomu pravděpodobné je ztotožnění abatyše Adléty s bezejmennou svatojiřskou abatyší z časů vlády Břetislava I. (1034–1055). Konečně je nepravděpodobné ztotožnění neúplného zápisu k 25. lednu s Purchardem, pohybujícím se ve vojenském ležení Jindřicha V. na polské výpravě roku 1109;³¹⁷ vzhledem k porušení zápisu v rukopise do úvahy přicházejí další pramenně doložená jména (ale pochopitelně i ta nedoložená).³¹⁸

Relevance dalších záznamů z hlediska zkoumání Kosmových pramenů nekrologického charakteru je pochybná proto, že není zcela zřejmé, zda jedinci, jejichž ztotožnění v Kronice Čechů a relevantním nekrologiu (zde NB) je velmi pravděpodobné, skutečně zemřeli před svatovítským děkanem. Do této kategorie přísně vzato spadají oba Kosmovi přátelé, jimž tento dedikoval části svého vyprávění,³¹⁹ Šebír (*Severus*) a Gervasius; Gervasiovi věnovaná předmluva je datována

---

³¹⁴ CAN. WISS. – *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 201–237, zde s. 208, k roku 1130. (tak již F. Graus v edici NB, ČsČH 15, 1967, s. 805). Srov. i kapitolu IV.3.3.

³¹⁵ Jáhen Jurata, probošt pražského kostela, je zaznamenán v první vrstvě HO, AÖG 59, 1880, s. 647–648, k 26. červnu (srov. i J. BISTRČÍKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78). Jurata (v hodnosti probošta, CDB I – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I (805–1197)*. Ed. G. Friedrich, Praha 1904–1907, č. 135, s. 137) vystupuje ve visitační listině kardinála Guidona (1143); ke ztotožnění, které ale není nezpochybnitelné, již V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 787, pozn. 2. O písaři Juratovi se zmiňuje kladrubské falsum (CDB I, č. 390, s. 402 aj.), v němž se podle Novotného ozývá mj. původní Soběslavova písemnost, srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 18, pozn. 3, a TÝŽ, *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Praha 1932, zde s. 31, 50. A konečně velmož, či probošt (?) Jurata byl roku 1145 exkomunikován papežem Evženem III. za účast na spiknutí proti olomouckému biskupovi Jindřichu Zdíkovi (CDB I, č. 143, s. 146). Srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 795 a násl., pozn. 2; M. WIHODA, *Morava*, s. 192, 195, obdobně TÝŽ, *České 12. století mezi zbožnými ideály a zkušeností všedního dne*, in: *Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*. Ed. J. Hanuš, Brno 2011, s. 116–140, zde s. 129, 136.

³¹⁶ Obdobně již J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 63. Srov. též P. KOPAL, *Neznámý známý rod. Pokus o genealogii Vršovců*, SAP 51, 2001, s. 3–84, zde s. 34. O takovém ztotožnění nelze uvažovat, ledaže jsou k takovému ztotožnění rozumné důvody (shodný přípisek apod.; zde ale není nic).

³¹⁷ Mimo to není z KOSMOVA, MGH SRG NS II, III.27, s. 196, výkladu zřejmé, zda Purchardus náhodou nenáležel k lidem krále Jindřicha V.

³¹⁸ Soudě pouze podle prvního jména v zápise NB, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 25. lednu („... *ardus*“), do úvahy připadají – užívaje jako referenční soubor pouze CDB I vč. fals hlásících se do doby před polovinou 12. století – jména jako Meynardus (CDB I, č. 80, s. 87), Gebehardus (CDB I, č. 107, s. 109; č. 138, s. 142; č. 149, s. 151), Reginhardus (CDB I, č. 107, s. 109), potenciálně i Marquardus (CDB I, č. 158, s. 165; č. 390, s. 402, totéž č. 405, s. 434), Willehardus (CDB I, č. 396, s. 409), Eberhardus, Adelhardus (oba CDB I, č. 108, s. 110).

³¹⁹ Třetím Kosmovým přítelem, jemuž pražský děkan dedikoval část své kroniky, byl Kliment, opat břevnovského kláštera (KOSMAS, MGH SRG NS II, pref. II, s. 80–81). Jeho úmrtní rok († 1127) se zachoval v Kosmově pokračování z pera tzv. Mnicha sázavského (M. SÁZ., FRB II, s. 257) a není vyloučeno, že tento Kliment je totožný se zápisem v NB, ČsČH 15, 1967, s. 805, k 3. květnu: „... *Climata abbas obiit*“. K tomu srov. již Grausovu ediční poznámku a úvahu M. DRAGONA, *Necrologium bohemicum*, s. 14. – M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 56–57 (srov. i TÁŽ, *Sázavské dějepisectví*, s. 171–188, zde s. 175, 180–181), soudí, že mj. výše uvedený zápis Kosmova sázavského pokračovatele je jedním z pozůstatků nedochovaného nekrologia ve formě nekrologických

roky 1120–1122.³²⁰ Rok úmrtí není znám ani u některých dalších jedinců, u nichž nelze vzhledem ke kontextu jejich „kosmovské“ zmínky vyloučit, že pražského děkana přežili. To se týká důvěřivého svatovítského kanovníka Osla (*Asina*),³²¹ svatojiřské abatyše Windelmuth (Ventilmunt)³²² a také kněžny Luitgardy z Bogenu, manželky Břetislava II. († 1100).³²³

Zdaleka nejzásadnější jsou ty Kosmovy relace, kde svatovítský děkan sice zachycuje jedincovu smrt, ovšem bez denního data. Jejich význam spočívá v tom, že pouze u jedinců takto zmíněných se lze důvodně domnívat, že znal-li by Kosmas jejich denní datum úmrtí, uvedl by jej; jde ovšem pouze o obecnou domněnku, jíž může v každém konkrétním případě potvrdit pouze kontext Kosmovy úmrtní noticky ve srovnání s jinými obdobnými zprávami. Je totiž třeba pamatovat na to, že ne každou informaci ze svého pramene musel nutně Kosmas přijmout do své kroniky.³²⁴

V rukopisech Kosmovy kroniky, které nesouvisejí s dílem Mnicha sázavského, se objevují tři takové případy zmínky o vročeném úmrtí bez denního data, které ale má (nebo může mít) svůj pandán v nekrologiích: Slavník († 981), Jan I. († 1086, správně 1085) a Pavlík († 1100).³²⁵ Užitečným z pohledu potenciálních Kosmových pramenů je případ Slavníka, otce sv. Vojtěcha. Zaznamenav, že zemřel roku 981, věnuje mu Kosmas obsáhlý nekrolog.³²⁶ Z mimořádného rozsahu vzpomínky na Slavníka a ze skutečnosti, že jde svým způsobem o vojtěšský příběh, lze opatrně dovozovat, že znal-li by Kosmas den Slavníkova úmrtí, byl by jej zaznamenal. Na Slavníka vzpomínají

---

análů břevnovského původu (jelikož nelze vyloučit vynechání denního úmrtního data sázavským kompilátorem omylem); stejně dobře může jít o „pouhý“ analistický záznam. Rozhodně však Kliment Kosmu přežil.

³²⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, pref. I, s. 4, uvádí, že kronika – zjevně ovšem pouze první dvě knihy, k některým implikacím srov. M. WIHODA, *Kosmova kronika a počátky českého historického myšlení*, in: Kosmas, *Kronika Čechů*. Ed. M. Moravová, Praha 2011, s. 5–20, zde s. 10–12 – byla sepsána za časů císaře a krále Jindřicha V. (1105–1125), papeže Kalixta II. (1119–1124), knížete Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) a biskupa Heřmana (1099–1122). V konvenčním výkladu se předmětná datace rozšiřuje na léta 1119–1122 (D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 50–51; M. WIHODA, *Kosmova kronika*, s. 10); s ohledem na Kosmův výklad o epizodické vládě Bořivoje II. (1117–1120) a o Vladislavovu vlivu během ní nikoli bezdůvodně, myslím však, že je přesvědčivější podržet se striktně Kosmova textu. – Gervasia za mrtvého podle předmluvy ke druhé knize označuje V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 373 a násl., pozn. 5, z tam uvedených citací příslušné partie to však neplyne. Relevantnější je pak Novotného domněnka tamtéž uvedená, že Gervasius byl Kosmovým předchůdcem v děkanském úřadě, tj. lze považovat za pravděpodobné, že ve funkci zemřel (srov. i TÝŽ, *České dějiny I.2.*, s. 686, pozn. 4; k tomu lze dodat, že pokud nezemřel, mohl odstoupit pro vysoký věk a zemřít před Kosmou).

³²¹ Ke vzpomínkám na kanovníka Osla v souvislosti s olomouckou tradicí srov. kapitolu III.2.2.

³²² Ke ztotožnění této abatyše srov. K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, zde s. 137, a příloha I.

³²³ F. Graus nechává Luitgardu mylně zemřít roku 1094 (NB, ČsČH 15, 1967, s. 810), k čemuž srov. již V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 114, pozn. 456.

³²⁴ Posléze řečené ukázal na analistických datech z počátku 10. století už D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 111.

³²⁵ Kosmas se jako o mrtvých zmiňuje ještě alespoň o moravských knížatech Oldřichovi brněnském a jeho bratrovi Litoldovi znojenském; jejich smrt ovšem datuje pouze *ante quem* rokem 1115 (KOSMAS, MGH SRG NS II, III.41, s. 214), přičemž dodává, že toho roku již byli mrtví, aniž datum jejich skonu blíže specifikoval. Oldřich je v českém nekrologickém materiálu zachycen, Litold patrně nikoli (srov. i exkurs II). Žádný z nich však přísně vzato nespadá do kategorie zachycení ročního data úmrtí.

³²⁶ KOSMAS, MGH SRG NS II, I.27, s. 49–50. K některým topografickým aspektům alespoň J. SLÁMA, *Slavníkovci*, s. 197–205, M. LUTOVSKÝ – Z. PETRÁŇ, *Slavníkovci. Mýtus českého dějepisectví*, Praha 2004, zde s. 82–84. Ke Kosmovým stylistickým vzorům D. TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika*, s. 59.

dvě relevantní nekrologia, *NBr* a *NP*, přičemž mezi podlažickým a břevnovským klášterem existovala silná vazba svědčící o pravděpodobném společném břevnovském původu Slavníkova úmrtního záznamu.³²⁷ Břevnovské nekrologium (nebo jednu z jeho vrstev, pohřichu ovšem jedinou přímo dochovanou a zároveň datovatelnou do středověku) tak lze z okruhu potenciálních Kosmových pramenů vyloučit. Jistá potíž však spočívá v tom, že přísně vzato lze vyloučit pouze právě toto nekrologium (*NBr*), nikoli břevnovské skriptorium jako takové,³²⁸ třebaže ze způsobu, jímž Kosmas traktuje příběh sv. Vojtěcha (kde Břevnov pomíjí), lze vyvodit, že pokud Kosmas rukopisy břevnovského skriptoria znal, ignoroval je.³²⁹ Podobně lze argumentovat tím, že až Kosmův sázavský pokračovatel zahrnul do svého díla záznamy evidentně břevnovského původu.³³⁰ Na druhou stranu nelze pominout, že někteří historikové hledali v břevnovském skriptoriu původ *NB*.³³¹

S *NBr* úzce souvisí další z téže skupiny záznamů, který potvrzuje výše vyřčený závěr, že Kosmas dochovanou verzí *NBr* neznal. Ve svém uvození tzv. sjednocovací listiny pražského biskupství, které řadí k roku 1086, uvádí Kosmas, že moravský (olomoucký) biskup Jan toho roku zemřel, a proto se pražský biskup Gebhard snažil přesvědčit císaře Jindřicha IV., aby nebyl na místo zemřelého povolán nový biskup. Děj umisťuje do Mohuče a datuje jej koncem dubna skrze listinu, jíž do kroniky připojuje.³³² Zpráva o úmrtí Jana I. se od ostatních úmrtních zpráv odlišuje tím, že Kosmas mluví o biskupovi jako o mrtvém v souvislosti se znovuobsazením jeho úřadu, z čehož lze vyvodit, že primárním důvodem, proč kronikář Jana zmiňuje zrovna na tomto místě, je skutečnost, že biskup už zemřel a moravské biskupství je bez pastýře, tudíž lze snáze hájit zájmy pražského biskupství. Podstatné je, že i když Kosmas nechává biskupa Jana explicitně zemřít před 29. dubnem 1086,³³³ nezdá se, že

---

³²⁷ Břevnovskou stopu *Codexu Gigantu*, v němž je *NP* obsaženo, považoval za důvodnou už I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 193, 197, na společné záznamy mezi *NBr* a *NP* (kromě Slavníka jde ještě o břevnovského opata Petra, srov. *NBr*, *Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění* 8, 1899, s. 452, k 18. březnu a 17. říjnu, a *NP*, in: *Forschungen*, s. 408, k 17. březnu, s. 423, k 17. říjnu) upozornil M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 14–15, na možný (a pravděpodobný) břevnovský původ některých skupinových záznamů *NP* (typicky českých knížat) upozornila ve své bakalářské práci L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, zde s. 102. – Vazbám mezi *NB* a *NP* se věnuji v kapitole III.2.5.

³²⁸ K peripetiím břevnovského skriptoria a jeho rozchvácení během husitských válek srov. I. HLAVÁČEK, *Knihy a knihovny*, zde s. 36–52, také D. HAVEL, *Glosy*, s. 25–34. – K břevnovské nekrologické tradici kladně J. ŠRÁMEK, *Kníže zakladatel? Otázka paměti o vládě Břetislava I. na Moravě v moderním historiografickém paradigmatu i v pramenech domácí provenience 12. až 14. století*, *HO* 44, 2013, s. 11–41, zde s. 36, pozn. 143. Srov. i pozn. 560.

³²⁹ J. ŠRÁMEK, *Otazníky nad nejstaršími dějinami břevnovského konventu: Kosmův vztah k českým klášterům aneb na okraj jeho Kroniky Čechů*, in: *Mladá historie. Sborník studentských prací z oboru historie*. Ed. J. Stejskal, Olomouc 2008, s. 117–138, zde s. 121. Intenzivní styky s Břevnovem na této úrovni naopak předpokládá I. HLAVÁČEK, *Stručný přehled*, s. 342.

³³⁰ K těmto záznamům srov. M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 56–57 (i TÁŽ, *Sázavské dějepisectví*, s. 175, 179–181).

³³¹ Alespoň F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 800–801. K některým potenciálními břevnovským záznamům srov. kap. III.2.4. a III.2.5.

³³² KOSMAS, *MGH SRG NS II*, II.37, s. 134–140.

³³³ Míňeno roku 1086; KOSMAS, *MGH SRG NS II*, II.37, s. 135, totiž užívá obratu *eodem anno*, přičemž vyprávění podřazuje k roku 1086. Srov. pozn. 273.

by o jeho skonu věděl něco bližšího. Také proto se Janovo úmrtí převážně spojuje s rokem 1085, v duchu nastíněného Kosmova výkladu.³³⁴ Mimo to, olomoucká nekrologická tradice, ne mladší než z počátku 13. století,³³⁵ spojuje Janovo úmrtí datum s koncem listopadu. Ani Truhlářův předpoklad, že Jan I. se ozývá v *NBr* ke konci června,³³⁶ by uspokojivě nevyřešil nesoulad Kosmova vročení (1086) a denního data úmrtí *ante quem* (29. dubna), které stanoví tzv. sjednocovací listina. Kosmovo tvrzení tak nemůže obstát ve světle olomoucké tradice. Pro zde sledovanou otázku je podstatné, že Kosmas nejenže opravdu neznal přímého předchůdce dochované verze *NBr*, ale zjevně neznal ani olomouckou nekrologickou nebo narativní tradici. To ostatně naznačuje taky ta skutečnost, že Kosmova znalost poměrů na olomoucké biskupské stoličce je velmi mezerovitá; roku 1104 nechává nastoupit Jana II. (1104–1126), nereflektoval ovšem úmrtí jeho dvou bezprostředních předchůdců, která zná olomoucká tradice.³³⁷

Snad nejpozoruhodnějším z této skupiny záznamů je nekrologický záznam o úmrtí kanovníka Pavlíka. Nejpozoruhodnějším proto, že jako jediný ze skupiny se bezprostředně dotýká vztahu Kosmy a *NB*,³³⁸ že jde o Kosmovu současnost, a také proto, že samo ztotožnění Kosmova Pavlíka a kanovníka téhož jména z *NB* není jisté.³³⁹ Jde o to, že Kosmas píše o Pavlíkovi, synu Markvartovu, vychovateli kněze Vladislava (zjevně budoucího Vladislava I.), který měl padnout v šarvátce mezi tehdy vládnoucím Břetislavem II. a stoupenci odbojného moravského bratrance Litolda na podzim roku 1100.³⁴⁰ Podobná vazba otec–syn v Kosmově kronice obvykle znamená, že jde o předáka, nikoli o klerika.³⁴¹ Vzhledem k tomu, že angažmá prelátů dobově nevyklučuje ani Kosmas,³⁴² a s ohledem na to, že charakter kanonikátu nemusel být tak pevný,³⁴³ nelze vyloučit, že jde o jednoho a toho samého Pavlíka. Kosmovo líčení totiž neodporuje kalendáři *NB*: kanovník Pavlík měl zemřít 13. listopadu, boje mezi

---

³³⁴ Srov. v podobném smyslu V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 257, pozn. 1. Zřejmě však nelze souhlasit s Novotného výkladem významu mohučské synody (1085), jíž Kosmas klade do roku 1086 (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.37, s. 134), srov. alespoň L. REITINGER, *Vratislav*, s. 89–92; M. WIHODA, *První česká království*, s. 142–143.

³³⁵ Srov. kapitolu III.2.1.

³³⁶ *NBr*, Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění 8, 1899, s. 452.

³³⁷ Klasický M. WIHODA, *Morava*, s. 175–178. Systematičtěji srov. kapitolu III.2.

³³⁸ Vztahu Kosmy a *NB* se týká také příběh Jana I., jednak v tom, že možná *NB* zná datum Janova vysvěcení (srov. pozn. 190 a 1107), jednak *ex silentio*: *NB* nezná Janovo úmrtí datum, na rozdíl od jiných dobových moravik. K tomu srov. kapitolu III.2.4.

³³⁹ F. Graus, (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809), jej nevyklučuje, V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 400, se o této alternativě, pokud vím, nezmiňuje.

³⁴⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.12, s. 172–173.

³⁴¹ Např. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.19, s. 111; II.23, s. 115–116; II.24, s. 117; II.35, s. 133; II.44, s. 150; III.12, s. 173; III.19, s. 183 aj.

³⁴² KOSMAS, MGH SRG NS II, III.15, s. 178, k roku 1101.

³⁴³ Ke knížecímu/královskému kanonikátu srov. pro české prostředí A. PLESZCZYŃSKI, *Vyšehrad: rezidence českých panovníků. Studie o rezidenci panovníka raného středověku na příkladu českého Vyšehradu*, Praha 2002, zde s. 240–246. K bojujícímu kléru obecně srov. F. PRINZ, *Klerus und Krieg im frühen Mittelalter. Untersuchungen zur Rolle der Kirche beim Aufbau der Königsherrschaft*, Stuttgart 1971, zde s. 196–200.

přemyslovskými knížaty jsou lemovány koncem října a koncem prosince 1100.³⁴⁴ Navzdory této souvztažnosti však lze o ztotožnění obou jedinců pochybovat. Skutečnost, že diplomatický materiál zná několik Pavlů či Pavlíků,³⁴⁵ kteří mohli zemřít nejpozději kolem poloviny 12. století, což je předpokládaná doba vzniku *NB*,³⁴⁶ je v tomto kontextu velmi závažná a vybízí k opatrnosti při ztotožnění obou jedinců. Mimo to vyvstává ještě otázka Kosmovy autopsie. Ztotožnění obou Pavlíků by mělo závažné implikace z hlediska místa původu *NB*; za předpokladu, že Kosmas využil všechny prameny, které našel ve vlastní kapitule, by bylo pravděpodobně³⁴⁷ nutno vyloučit bezprostřední vazbu *NB* (nebo jeho části)³⁴⁸ na svatovítskou kapitolu. Lze tak uzavřít, že kanovník Pavlík známý *NB* a Kosmův Pavlík, vychovatel budoucího Vladislava I., patrně nejsou totožní.

Jedinci, kteří v *Kronice Čechů* vystupují nikoli v souvislosti s jejich úmrtím a jejichž úmrtí den je zároveň zaznamenán v některém z dochovaných nekrologií, jsou pro úvahy o Kosmových nekrologických pramenech vesměs nevyužitelní.³⁴⁹ Kosmas se k jejich úmrtí totiž nijak nevyjádřil, a je velmi spekulativní, zda by se býval v konkrétním případě vyjádřil, znal-li by jeho denní datum. Do této skupiny jedinců náleží Mlada, sestra Boleslava II., Vratislav I., olomoucká kněžna Eufemie, polský král Boleslav II. Smělý, moravský biskup Ondřej, pražský probošt Petr a hnězdenský arcibiskup Gaudentius.³⁵⁰

---

³⁴⁴ K 18. říjnu 1100 Kosmas zachycuje svatbu Bořivoje (II.) a Gerbergu babenberské (KOSMAS, MGH SRG NS II, III.12, s. 172), k 20. prosinci t.r. Kosmas zachycuje atentát na Břetislava II. ve Zbečně (KOSMAS, MGH SRG NS II, III.13, s. 173); k dobovým souvislostem sňatku i atentátu se přesvědčivě vyslovil J. ŽEMLIČKA, *Poslední lov knížete Břetislava. (K událostem ve Zbečně před Vánocemi roku 1100)*, in: Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám. Edd. T. Borovský, L. Jan, M. Wihoda, Brno 2003, s. 231–246, zde s. 241–245 (námitky V. VANÍČKA, *Pobyty a emigrace české elity v Polsku v 10.–12. století*, HSO 2(3), 2012, s. 119–154, zde s. 141–143, jsou nekoherentní a bezpředmětné).

³⁴⁵ Nejpřípadnějším je Pavlík, zmíněný ve falsu kladrubské listiny (CDB I, č. 390, s. 401–402), ovšem v partii, v níž V. NOVOTNÝ, *Začátky*, s. 31, 50, našel písemnost z doby vlády Soběslava I. (v téže pasáži se vyskytuje mj. v pozn. 315 zmíněný kancléř Jurata). Do úvahy ovšem připadá také archipresbyter Pavel (*Paulus*), svědek na podivínské listině Vladislava II. (CDB I, č. 157, s. 163). K dalším případům srov. CDB I., podle rejstříku. – Opět je třeba zdůraznit, že ztotožňování jedinců zachycených nekrologií a jedinců známých z jiných pramenů je pouze jednou z metod identifikace; ne každý jedinec zaznamenaný v nekrologiu musí být znám odjinud. Platí však, že identifikační a ovšem i interpretační možnosti takového předpokladu jsou – za předpokladu, že nekrologický zápis není rozvířivý – poměrně mizivé. Srov. i kapitoly IV.1. a IV.2.

³⁴⁶ Datum vzniku *NB post quem* je dáno ztotožněním nejmladšího zápisu; k tomu již V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 22. Nelze pochopitelně vyloučit, že zápis, který není identifikován, je oním chronologicky posledním zápisem *NB*. Srov. kapitolu III.2.5.

³⁴⁷ Jde o to, že argument nevyužití pramene, znalého denního data úmrtí, v této souvislosti předpokládá, že Kosmas by byl s to oba Pavlíky ztotožnit. To je velmi pravděpodobné, předpokládaje, že Pavlík zachycený v *NB* byl jako Kosmas kanovníkem svatovítské kapituly a že Kosmas v době přelomu 11. a 12. století patrně nepobýval mimo českou kotlinu.

³⁴⁸ Tomu, že *NB* se patrně skládá z několika ne nutně kompatibilních částí, viz kapitolu III.2.5.

³⁴⁹ Je třeba odlišovat dva stavy: zaprvé závislost *Kroniky Čechů* na tom či onom nekrologiu (resp. prakticky na předloze dochovaného nekrologia), již zkoumám v této kapitole, a otázku stáří tradice jednotlivých dochovaných nekrologií, přičemž tato tradice v některých případech může být starší než *Kronika Čechů*, aniž by bylo lze prokázat jakékoli vzájemné vazby mezi nimi.

³⁵⁰ Některé z nekrologických záznamů (přinejmenším Vratislav I., Eufemie, moravský biskup Ondřej) jsou ovšem mimořádně zajímavé interpretačně: jsou proto analyzovány v kapitolách III.2.4, III.2.5 a IV.2.2.

Na základě snesených argumentů tak lze vyloučit, že Kosmas užíval dochovanou verzi *NBr*, obdobně je možné tvrdit, že nebyl příliš obeznámen s olomouckou tradicí. Naopak, i se zřetelem k závěrům předchozí podkapitoly, lze mít za to, že velmi pravděpodobně znal tradici, která se dodnes ozývá v opatovickém rukopise *NB*.

III.2. Moravikální a bohemikální nekrologická tradice

III.2.1. Kapitula sv. Václava a klášter sv. Štěpána

Mezi přemyslovskými nekrologii se vyjímají ty, jejichž původ se klade do prostředí olomouckého kapitulního kostela sv. Václava, případně do hradištského kláštera sv. Štěpána, rodové fundace olomouckých Přemyslovců. V kontextu dochovaných nekrologií přemyslovského věku se tato nekrologia vyznačují několika specifiky. Zejména tím, že v několika rukopisech zachovávají hned několik vrstev paměti, přičemž některá z nekrologií se vyznačují kontinuálním vedením zápisů, případně dokonce jejich následnou editací. Unikátní je také analistický a vpravdě historiografický rozměr některých kapitulních zápisů ze 13. století. Mimo to jsou nejstarší kapitulní, resp. hradištská nekrologia oceňována pro své stáří, resp. vypovídací hodnotu.

Nejstarším z dochovaných olomouckých nekrologií a ostatně také nejstarším dochovaným nekrologiem přemyslovské doby vůbec je nekrologium dochované v rukopise tzv. *Olomouckého horologia* (dále též *HO*).³⁵¹ Obsahuje dvě časové vrstvy nekrologických zápisů, přičemž platí, že ruka starší vrstvy je totožná se základní rukou kalendáře.³⁵² Jeho datace je závislá na interpretaci komputistické tabulky přiložené ke kalendáři, z níž se jako nejpravděpodobnější rok sepsání kalendarijních pasáží rukopisu jeví rok 1142.³⁵³ Lze užít také některé podpůrné argumenty,³⁵⁴ nejzásadnější z nich klade vznik rukopisu do doby před rokem 1150, kdy zemřel olomoucký biskup Jindřich Zdík, duchovní otec rukopisu, který však v základní vrstvě nekrologia chybí;

---

³⁵¹ Srov. pozn. 1.

³⁵² K tomu srov. již A. FRIEDL, *Hildebert a Ewervin*. s. 16–17, komplexněji pak J. BISTRICKÝ, *Dedikační obraz*, s. 407–416, zde s. 411–412, podobně J. BISTRICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 77–78. Jak upozornil M. FLODR, *Skriptorium olomoucké: k počátkům písařské tvorby v českých zemích*, Praha 1960, zde s. 98, nekrologické zápisy byly sice zapsány dodatečně, avšak touž rukou. – Písaři základní vrstvy, který se v literatuře označuje siglou R, věnoval pozoruhodnou studii D. HAVEL, *K benediktinskému skriptoriu v Klášterním Hradisku u Olomouce ve 12. století. Metodická sonda*, in: *Campana codex civitas. Miroslao Flodr octogenario*. Ed. F. Novák, Brno 2009, s. 136–176, zde s. 142–143, 155–160, 176, v níž upozornil, že písař – zjevně benediktin – působící v hradištském klášteře participoval nejméně na jednom dalším dochovaném rukopise, ovlivnil pak písaře nejméně dvou dalších rukopisů.

³⁵³ Jak ukázal J. BISTRICKÝ, *Zdikovy listiny*, ČČH 96, 1998, s. 292–306, zde s. 300–301 (podobně J. BISTRICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 103–104), přiřazení některých pohyblivých svátků ke konkrétnímu dni odpovídá roku 1142.

³⁵⁴ Přístup, že relevantnější a více vypovídající je spíše širší interval, v kontextu absence záznamu o úmrtí Jindřicha Zdíka a data vysvěcení kostela sv. Václava (1131) razil J. PRAŽÁK, *Ke vzniku pražského Hildebertova kodexu*, StR 3, 1964, s. 47–72, zde s. 63.

nejmladší datovatelný zápis této základní vrstvy se týká vysvěcení kostela sv. Václava,³⁵⁵ které kladou AGO k 30. červnu 1131.³⁵⁶

S postavou Jindřicha Zdíka je úzce spjata lokalizace rukopisu³⁵⁷ a středu sociální sítě v něm obsaženého nekrologia: nově založená olomoucká kapitula sv. Václava, která se v souvislosti s přesunem biskupského sídla k nově zbudovanému kostelu sv. Václava stala kapitulou biskupskou. Založení kapituly a translace biskupského sídla, které následovaly po vysvěcení svatováclavského kostela,³⁵⁸ jsou chronologicky poněkud sporné, do debaty o vzniku rukopisu mohou, ale také nemusejí přímo zasahovat.³⁵⁹ Odlišná situace však nastává u debaty o smyslu vzniku samotného nekrologia a racionalizace jeho záznamů, jakož i jejich historiografické interpretace.³⁶⁰ Jak totiž upozornil Jan Bistrický, vynechání všech dosavadních moravských (olomouckých) biskupů až na Jana II. († 1126) lze stěží vysvětlit jinak než předpokladem existence nekrologických záznamů v původní biskupské kapitule sv. Petra, která translací nezanikla.³⁶¹ Kromě toho samotná osobnost Jindřicha Zdíka vyvolává otázky o jeho bližším vztahu k některým v *HO* zaznamenaným jedincům, zejména v souvislosti s předpokládaným původem Jindřicha Zdíka v intelektuálním

---

³⁵⁵ HO, AÖG 59, 1880, s. 648, ke 30. červnu.

³⁵⁶ AGO, MGH SS XVII, s. 650.

³⁵⁷ Důsledně se však míní lokalizace jeho uložení či užívání, nikoli lokalizace jeho vzniku. Na důležitost rozlišování mezi místem vzniku a místem uložení rukopisu upozornil nověji D. HAVEL, *K benediktinskému skriptoriu*, s. 147.

³⁵⁸ Obě jednání byla zlistiněna a jejich listiny se dochovaly. Z translační listiny plyne přímo, že byla vydána až po dokončení kostela (CDB I, č. 115, s. 117–118). Listina o založení svatováclavské kapituly (a organizaci dosavadní biskupské kapituly svatopetrské) si pak pohrává s označením matka kostelů provincie (CDB I, č. 116, s. 124: „*mater ecclesiarum provincie*“) náležící svatováclavskému kostelu, kteréžto označení Zdik tomuto kostelu udělil právě v předřečené listině na uvedeném místě. V tomto je třeba přisvědčit J. BISTRICKÉMU, *Dvě poznámky k dedikačnímu obrazu olomouckého kolektáře*, *Umění* 36, 1988, s. 289–296, zde s. 289–290, že uvedené pramenné zmínky vskutku nepředpokládají souběžnost vysvěcení a translace.

³⁵⁹ Zasahují maximálně skrze vymezení data vznikání rukopisu *post quem*, přičemž ani to nemusí být nutné, maje za podstatný samotný úmysl Zdikův učinit ze svatováclavského kostela kostel biskupský. – Spor se vedl o chronologickou interpretaci poslední lokality ve Zdikově translační listině, k níž je připojen soupis biskupského majetku (CDB I, č. 115, s. 123), o interpretaci pasáží kronikáře Vincencia k roku 1141 (VINCENTIUS – *Vincentii Pragensis annales*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 658–683, zde s. 659) a o interpretaci osoby označené písmenem T na tzv. dedikačním obrazu *Olomouckého horologia*. Omezím se pouze na shrnutí základních stanovisek. Zatímco J. BISTRICKÝ, *Zdikovy listiny*, s. 292–305, hájil představu, že přednost je třeba dát důvěře ve Vincenciovo vročení ve spojitosti s tím, že systematika translační listiny nepřipouští datum dřívější než 1136 a že osoba T je Ota III. Dětleb (Tětleb), který se vrátil do svého olomouckého knížectví až po roce 1140 s dodatkem, že svatopetrský kostel za biskupský považuje ve své výpovědi ještě tzv. Kanovník vyšehradský k roku 1141 (KAN. VYŠ. – *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 201–237, zde s. 235), považoval mezi jinými J. ŽEMLIČKA, *Čechy*, s. 245–248, za nemožné, že by bylo možné kvůli politickým souvislostem důvěřovat Vincenciovu vročení, přičemž popřel ztotožnění osoby T s Otou III. a upozornil, že datace pomocí translační listiny umožňuje maximálně určení data *post quem*. Dovolují si v této souvislosti upozornit, že translace biskupského centra byla poněkud zdlouhavým procesem (což lze doložit Zdikovou korespondencí s mohušským metropolitou Adalbertem I., srov. CDB I, č. 114, s. 115–116).

³⁶⁰ K některým implikacím Bistrického pojetí translace biskupského sídla srov. kapitolu IV.2.2.

³⁶¹ Srov. J. BISTRICKÝ, *Dvě poznámky*, s. 290; J. BISTRICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78, 81, 84.

prostředí pražské kapituly.³⁶² Vztah k Praze (a nejen k ní) ukazuje prostřednictvím svého autora, malíře Hildeberta, také tzv. dedikační obraz *Olomouckého horologia*.³⁶³

HO bylo doplněno na počátku 13. století. Masa nových záznamů je menší než původní, také ona je však psána jednou rukou (první písař se v literatuře označuje siglou R, druhý siglou B).³⁶⁴ Podstatné je, že nekrologické záznamy nezměnily své těžiště, jímž byla stále svatováclavská kapitula. Kromě olomouckých biskupů od Jana I. († 1085) po Bavora († 1201) – s výjimkou biskupa Kaina († 1194)³⁶⁵ – byla doplněna vzpomínka na jednoho ze zakladatelů svatováclavského kostela, olomouckého knížete Václava († 1130).³⁶⁶ Datum vnesení záznamů písařem B *post quem* kolísá mezi obdobím 1209–1211 a rokem 1220.³⁶⁷ Do prvního období důvodně přiřadil Gustav Friedrich velehradskou listinu olomouckého biskupa Roberta (1201–1240), na níž je jako svědek naposledy bezpečně zachycen *magister* Jakub,³⁶⁸ vzpomínaný v *HO* k 28. dubnu.³⁶⁹ Kanovník Jakub se dále ozývá z Robertovy velehradské listiny z roku 1220, absentuje zde ovšem zmínka o učitelském úřadě. Třebaže ztotožnění obou Jakubů není zcela nezpochybnitelné, považuji je za vcelku pravděpodobné.³⁷⁰ Další záznamy, třebaže

³⁶² Srov. alespoň Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas*, s. 15–17, a též dále v textu.

³⁶³ K těmto souvislostem srov. zejm. J. PRAŽÁK, *Ke vzniku*, s. 47–70.

³⁶⁴ Srov. J. BISTRŮČKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412; J. BISTRŮČKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78, 81. M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 75–85, zde s. 77–78, razí termín mikrofaže.

³⁶⁵ Na toto vynechání upozornil už B. Dudík v dovětku k edici *HO* (AÖG 59, 1880, s. 656), ve své bakalářské práci je připomněla L. KŘIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia*, s. 40.

³⁶⁶ U Jana II., který byl jako jediný zachycen už písařem R, byl pouze doplněn přídomek Břichatý (*ventrosus*). Srov. J. BISTRŮČKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412; J. BISTRŮČKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 84 a obrazovou přílohu č. 1. K Václavovi srov. kapitolu IV.4.2.

³⁶⁷ Jan Bistrůčský (J. BISTRŮČKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412, pozn. 53; J. BISTRŮČKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78) považuje po vzoru B. Dudíka (v edici *HO*, AÖG 59, 1880, s. 642, k 6. lednu, a s. 654) za datum sepsání druhé vrstvy kalendária *post quem* rok 1202, jelikož toho roku se naposledy připomíná v nekrologiu taktéž zaznamenaný olomoucký děkan Balduin. Jednak se domnívám, že Balduin není naposledy zemřelým jedincem, na něhož *HO* vzpomíná (tím je *magister* Jakub), jednak samotné datum úmrtí *post quem* děkana Balduina je zatíženo pozdní tradicí, takže jeho určení na 1202 je pouze plausibilní. Podrobněji srov. pozn. 462.

³⁶⁸ CDB II, č. 92, s. 88–89, k dataci listiny tamtéž (Friedrich ji řadí do let 1208–1211). Jelikož *magister* Jakub svědčil ještě na listině biskupa Roberta datované 25. zářím 1208 (CDB II, č. 78, s. 73–74) a jelikož jeho úmrtní záznam se váže k 28. dubnu (*HO*, AÖG 59, 1880, s. 646), je úmrtním datem *post quem* 28. duben 1209. – Jméno Jakub s označením *magister* není v prostředí olomouckých kanovníků jedinečné, další z Jakubů magistrů se však ozývá až v polovině 13. století (CDB IV/1 – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi IV. fasciculus primus. Inde ab a. MCCXLI usque ad a. MCCLIII*. Ed. J. Šebánek, S. Dušková, Praha 1962, č. 182, s. 333). Srov. i soupis olomouckých kanovníků pořizený M. ZEMKEM, *Posloupnost kanovníků metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci*, VVM 4 1949, s. 121–136, 167–182, VVM 5, 1950, s. 53–64, 101–106, 141–146, zde část I., s. 133, část II, s. 171. Práce se Zemkovým soupisem je však problematická. Zaprvé je na samé hraně citovatelnosti (v dalším bude citována příslušná část spolu s odpovídající stránkou), zadruhé je zatížený těžko uvěřitelnou chybovostí zejm. stran uvádění konkrétních úmrtních dat podle mladšího olomouckého kapitulního nekrologia (paginace v odkazech na edici je spolehlivější) a konečně zatřetí vzhledem ke svému datu sepsání bohužel nemohl autor pokrýt novější části CDB.

³⁶⁹ *HO*, AÖG 59, 1880, s. 646, srov. i KB Stockholm, Ms. A 144, f.3v: „*ob[iit] mag[ister] Jacob ol[o]m[ucensis] ec[clesie]*“.

³⁷⁰ CDB II, č. 195, s. 180. Ztotožnění lze hájit prostým poukazem na to, že učitelský úřad v souvislosti s Jakubem vůbec nemusel být zmíněn, už proto, že chybí také v imunitní listině Přemysla Otakara I. (CDB II, č. 59, s. 55), zatímco v jiné, ještě starší Přemyslově listině takto zmíněn je (CDB II, č. 22, s. 19); jinak řečeno, z dochovaného vzorku listin nelze usuzovat na žádný systém. Mimo to, samotný zápis v *HO* vynechává zmínku o Jakubově kanonikátu (což lze částečně hájit absencí místa v řádku k 28. dubnu, srov. obrazovou přílohu č. 2). Naproti

plausibilně ztotožnitelné s jedinci známými z diplomatického materiálu z prostředí olomouckého kostela, jsou identifikovatelné nejistě.³⁷¹ Proto lze – za předpokladu, že písař B zapsal všechny údaje najednou – považovat za datum vzniku druhé generace *HO post quem* rok 1220.

Předělem ve vývoji kapitulní paměti bylo působení děkana Bartoloměje,³⁷² z jehož iniciativy bylo roku 1263 sepsáno nové nekrologium (dále též *N1263*).³⁷³ O rozhodnutí sepsat nové nekrologium informuje listina³⁷⁴ dochovaná v témže rukopise, jejíž část bývá považována za panegyrikon na tehdy úřadujícího olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburka (1245–1281).³⁷⁵ *N1263* je velmi pozoruhodné hned z několika důvodů. Předně kvůli zmíněné deklaraci o jeho vzniku a jeho účelu. Podle Bartoloměje mělo být nekrologium vedeno průběžně, tj. masa záznamů se měla rozrůstat o nově umrlé a vzpomínané jedince,³⁷⁶ což se i stalo, třebaže prakticky lze rozpoznat vrstvu starších záznamů vnesených *en bloc*.³⁷⁷ Bartoloměj hovoří také o tom, že připsání mají být též ti, kteří přijali konfraternitu s kapitulou.³⁷⁸ Zvláště v kontextu záznamů ruky B v *HO* vynikne další pozoruhodná skutečnost: *N1263* pamatuje také na ty olomoucké kanovníky, kteří z diplomatického materiálu mizí ještě před rokem 1220, což je datum vnesení záznamů *HO* rukou B *post quem*.³⁷⁹ Důležitou část záznamů vnesených

---

tomu kritika ztotožnění může spočívat v tom, že takové řešení je jen jednoduché, nikoli nutně správné. Oba Jakuby z listin (1208–1211 a 1220) ztotožňují už V. NOVOTNÝ, *České dějiny* I.3., s. 890, pozn. 3; M. ZEMEK, *Posloupnost kanovníků*, část I., s. 133, nespojují je však se zápisem v *HO*. T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl II, s. 34, pozn. 1 (text poznámky na s. 120 zjevně náleží jinému zápisu než tomu, k němuž je na s. 34 připojen), považuje oba svědky téhož jména za dvě osoby.

³⁷¹ Jde o Radka (*HO*, AÖG 59, 1880, s. 644, srov. i KB Stockholm, Ms. A 144, f.3r: „*ob[iit] Rodko pr[esbiter]*“, k 6. březnu), který může, ale nemusí být ztotožnitelný s bližší neidentifikovatelným svědkem Radkem z CDB II, č. 92, s. 89, dále o Přibyslavu (*HO*, AÖG 59, 1880, s. 642–643, srov. i KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v: „*o[biit] P[ri]bislaua s[oror] n[ostra]*“, k 13. únoru), již B. Dudík na cit. místě v edici zjevně nesprávně ztotožnil s jedinou v dobovém materiálu odrážející se Přibyslavou, vystupující v doksanské listině Přemysla Otakara I. z roku 1226 (CDB II, č. 286, s. 284–285), a o Drahoslavu (*HO*, AÖG 59, 1880, s. 643, srov. i KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v: „*o[biit] Dragozlaua s[oror] n[ostra]*“, k 28. únoru; *HO* nepočítá s přestupným rokem).

³⁷² K jeho životu již M. ZEMEK, *Posloupnost kanovníků*, část I., s. 136, část II., s. 167, moderní biografickou črtu podal J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků*, Praha 2011, zde s. 312–314.

³⁷³ Srov. kapitolu I.1.

³⁷⁴ Tak písemnost označuje M. BLÁHOVÁ, *Dějepisectví v českých zemích přemyslovského období*, in: Przemysli i Piastowie – twórcy i gospodarze średniowiecznych monarchii. Ed. J. Dobosz, Poznań 2006, s. 107–139, zde s. 123, i T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 31. K významu listiny pro samotné nekrologium srov. i pozn. 78.

³⁷⁵ Text zakládací listiny reprodukován mj. Dudíkem v komentáři k edici nekrologia (AÖG 65, 1883–1884, s. 493–495), srov. i MK Olomouc, MCO 12, s. 41–42. K panegyriku na biskupa Bruna srov. J. NECHUTOVÁ, *Vitae Brunonis*, ČMM 71, 1986, s. 175–182, zde s. 175–177.

³⁷⁶ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 495, srov. i MK Olomouc, MCO 12, s. 42 (celý text na s. 41–42).

³⁷⁷ Platí, že nekrologium zachycuje také jedince, kteří zemřeli dávno před rokem 1263. Detailnější rozlišení starších rukou člověku neškolenému v PVH výrazně ztěžuje fakt, že kalendarijní řádek nekrologia (v němž se ovšem objevují i nekrologické zápisy) je nezanedbatelně vyšší než ostatní řádky, tj. srovnávání rukou na základě výšky písma je prakticky nemožné. O rozlišení písarských rukou se přesto pokusil T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 64–81, jehož určení záznamů psaných nejstarší rukou nekrologia respektují.

³⁷⁸ AÖG 65, 1883–1884, s. 495, srov. i MK Olomouc, MCO 12, s. 42, přičemž soupis těch, kteří jsou v bratrství s kapitulou, je v rukopise připojen za Bartolomějovu listinu (AÖG 65, 1883–1884, s. 499–500, resp. MK Olomouc, MCO 12, s. 43).

³⁷⁹ Zvláště vynikají svědkové z donační listiny olomouckého knížete Oldřicha, syna Soběslava I. (CDB I, č. 270, s. 239), již G. Friedrich datoval *ante* 1174. Srov. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 536, k 4. dubnu; s. 537, k 13. dubnu; s. 548, k 28. červnu; s. 578, k 10. listopadu, a M. WIHODA, *Morava*, s. 223.

základní rukou pak představují kanovníci z časů biskupa Roberta; vzhledem k tomu, že jen zřídka jsou záznamy doprovázeny další specifikací kromě postavení zemřelého, a vzhledem k tomu, že některá jména se opakují, je identifikace jedinců místy obtížná.³⁸⁰

V kontextu nekrologické tradice přemyslovského věku *N1263* vyniká v tom, že obsahuje také analistické záznamy, a to dvojího charakteru. Jednak ve formě nekrologických análů,³⁸¹ jednak ve formě prostých analistických záznamů zapsaných ke konkrétnímu dni, přičemž tyto záznamy nejsou spojeny se zemřelými jedinci, nýbrž s požáry olomouckého kostela.³⁸² Součástí nejen *N1263*, ale i *HO* jsou také denní záznamy připomínající vysvěcení kostela, kaple či oltáře.³⁸³

Reflexí dějin kapitulního kostela se ovšem historiografický potenciál nekrologia nevyčerpává. Některé obituární záznamy jsou totiž doplněny vedlejší větou přívlastkovou, která nemá obvyklejší charakter donačního zápisu,³⁸⁴ nýbrž upomíná

---

³⁸⁰ Kromě výše zmíněných kanovníků Jakubů jde např. o jméno Chvalek, vyskytující se v nekrologiu v souvislosti s kanovníky opakovaně (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 537, k 16. dubnu, s. 553, k 2. srpnu). Dva kanovníci téhož jména přitom vystupují ve výše zmíněné listině olomouckého knížete Oldřicha (CDB I, č. 270, s. 239). Vzhledem k absenci bližší specifikace v nekrologiu nelze určit, který je který. Srov. už T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl II, s. 23, pozn. 20.

³⁸¹ K nim srov. M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 56, pozn. 46. Zejména jde o úmrtní data přemyslovských králů Přemysla Otakara II. (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 558, k 26. srpnu), Václava II. (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 546, k 21. červnu) a Václava III. (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 553, v edici k 5. srpnu, srov. však také kapitola IV.3.2), a Rudolfa, švagra Václava II. (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 541, k 11. květnu).

³⁸² Takové záznamy jsou dva, k roku 1204 (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 540; MK Olomouc, MCO 12, s. 66: „Anno D[omi]ni M^oCC^oIII^o Olomucensis eccl[es]ia co[m]busta est“ k 10. květnu) a k roku 1266 (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 538; MK Olomouc, MCO 12, s. 63: „Anno domini M^oCC^oLXVI^o olom[ucensis] ecc[les]ia e[st] [com]b[us]ta“ k 18. dubnu). Podle T. ŠIMKA, *Česká nekrologia*, díl I, s. 66–67; díl II, s. 24, pozn. 25; s. 27, pozn. 9, náleží první ze záznamů základní ruce (x_1), druhý pak ruce mladší (x_2), byť vykazující podobné charakteristické znaky jako ruka základní; ruka x_2 nezapsala podle Šimka žádný jiný záznam.

³⁸³ Takové záznamy jsou v *HO*, pokud vím, dva (*HO*, AÖG 59, 1880, s. 648; KB Stockholm, Ms. A 144, f.4v, ke 30. červnu: „Dedicatio monasterii S[ancti] Wenczel[ai]“, a *HO*, AÖG 59, 1880, s. 649; KB Stockholm, Ms. A 144, f.5v, k 5. srpnu: „Dedicatio altaris S[ancti] Adalb[er]ti“, obojí psáno původním písařem R a rubrikálně zvýrazněno, srov. i J. BISTRČICKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412; J. BISTRČICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78), v *N1263* pak je takových zápisů jedenáct (záznam o vysvěcení kostela sv. Václava se opakuje i zde).

³⁸⁴ K donačním zápisům v nekrologiích obecně alespoň M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 55. *Pars pro toto* *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 540, k 7. květnu: „Obiit Magister Stephanus Archidiaconus Olomucensis, qui dedit quattuor laneos et duas silvas circa mislekowiz“. Ne všechny donační zápisy jsou samozřejmě uvozeny vedlejší větou, srov. např. AÖG 65, 1883–1884, s. 572, k 18. říjnu: „[obiit] Vlricus dux donator obediencie de Vhrichych“. Na tomto záznamu je důležité, že zjevně kombinuje nekrologickou tradici a jiný typ záznamů (jak dokládá listina CDB I, č. 270, s. 239, jíž tento kníže dává olomouckému kostelu ves Uhřičice, tj. právě nekrologické *Vhrichych*). – Souvztažnost *N1263* a diplomatického materiálu se přirozeně nevyčerpává pouze záznamy o hodně staršími než datum sepsání nekrologia, jako je Oldřichův případ. Krásným příkladem je listina biskupa Bruna z roku 1259 (CDB V/1 – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi V. fasciculus primus. Inde ab a. MCCLIII usque ad a. MCCLXVI*. Edd. J. Šebánek, S. Dušková, Praha 1974, zde č. 181, s. 289–290), jíž tento stvrzuje anniversariální donaci (5 lánů ve vsi Krčmaň) velmože Benedy z Dubicka za spásu duše jeho syna Markvarta, olomouckého kanovníka. To se odráží v nekrologických zápiscích Benedy (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 537, k 16. dubnu) i Markvarta (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 532, k 14. březnu), u nichž je důležité, že byly, nemýlím-li se, napsány kalendarijní rukou (srov. po řadě MK Olomouc, MCO 12, s. 62, 58), jednak v další, tentokrát ale kvůli svědečné řadě zřejmě podvržené Brunově listině.

na zásluhy zemřelého o svobodu (olomoucké) církve (*libertas ecclesie*),³⁸⁵ případně na zásluhy o církev.³⁸⁶ Tyto noticky zjevně reflektují turbulentní dobu mezi koncem biskupa Roberta a volbou, resp. prosazením biskupa Bruna (1240–1245/1249), která byla poznamenána střetem mezi králem uděleným privilegiem olomoucké kapituly volit biskupa a koncilní konstitucí posilněným zvykovým právem mohučského arcibiskupa ingerovat do voleb svých sufragánů.³⁸⁷ Výjimečně je nekrologický zápis doprovázen bytostně historiografickým příspěvkem, který osvětluje, čím byl vzpomínaný jedinec významný pro dějiny kapituly.³⁸⁸

Živost nekrologia se ovšem projevuje i jinak než kontinuálním vznikáním nových záznamů. Jak jsem už naznačil výše, v N1263 se zachovaly také záznamy jiného charakteru než striktně nekrologického, tj. reflektujícího pouze úmrtní datum jedince. Kromě záznamů kalendarijních, které jsou v nekrologiích běžné,³⁸⁹ vyskytují se v rukopise N1263 ještě alespoň dva typy záznamů. Jejich přesnější vymezení poměrně plasticky ukazuje, jak ošemetné mohou být striktní kategorie, jichž je ovšem třeba kvůli jejich srozumitelnosti.³⁹⁰ V N1263 se občas vyskytují anniversaria: skupinové zápisy, které prozrazují, že jedinci, kteří jsou pod denním datem zaznamenáni, toho dne zjevně nezemřeli, nýbrž že se k tomu dni pouze připomínají.³⁹¹ Těžko říct, v jakém vztahu byli takto zaznamenáni jedinci ke kapitule; typicky se totiž objevují ve

---

³⁸⁵ Takové zápisy jsou celkem čtyři: N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 521, k 20. lednu: „*obiit Moyses canonicus in exilio pro libertate ecclesie*“, s. 522, k 24. lednu: „*obiit Gregorius canonicus presbiter, qui dedit duos laneos in Lodeniz et siluam ibidem, qui pro libertate ecclesie fortiter laboravit*“, s. 522, k 26. lednu: „*obiit David canonicus presbiter, qui pro libertate ecclesie fortiter se exposuit*“, a s. 528, k 24. únoru (k dataci srov. i MK Olomouc, MCO 12, s. 56, a pozn. 127 zde); „*obiit Iohannes decanus, qui pro libertate ecclesie fortiter laboravit*.“ Ke druhému a třetímu zápisu srov. i obrazovou přílohu č. 15.

³⁸⁶ Takové zápisy jsou, pokud vím, dva: N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 557, k 22. srpnu: „*Obiit Alexius presbiter, qui pro ecclesia fortiter laboravit*“, a s. 564, k 16. září: „[...] *obiit Esau canonicus, qui pro ecclesia plurimum laboravit*.“ – K významu těchto zápisů pro interpretaci nekrologia srov. kapitolu IV.4.1 a IV.4.6.

³⁸⁷ Srov. alespoň R. ANTONÍN – D. JANIŠ, *Česká a moravská církev v mocenských osách středověké společnosti*, in: Čtvrtý lateránský koncil a české země ve 13. a 14. století. Ed. R. Antonín, Praha 2020, s. 24–82, zde s. 64–67; T. SOMER – E. SVOBODOVÁ, *Konrád z Friedberka. Biskup, na kterého se mělo zapomenout*, ČMM 132, 2013, s. 3–24, zde s. 4–19; T. SOMER, *Nástup Bruna ze Schauenburka na biskupský stolec v Olomouci*, in: *Jedinec a evropská společnost od středověku do 19. století*. Edd. A. Kalous, J. Stejskal, J. Šrámek, Olomouc 2014, s. 129–144, zde s. 136–144. Důkladněji srov. kapitolu IV.4.1 a IV.4.6.

³⁸⁸ To se týká např. úmrtního záznamu biskupa Jindřicha Zdíka (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 547–548, k 25. červnu), k němuž srov. pozn. 522, ale také úmrtního záznamu prvního probošta Štěpána: N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 538: „*Obiit Stephanus prepositus primus, cuius prepositura per Wadizlaum Marchionem et Rudbertum episcopum fuit creata*“, k 18. dubnu, k čemuž srov. CDB II, č. 78, s. 73, ze září 1208, kde probošt Štěpán již svědčí, čímž je také stanoveno datum ustanovení prepositury *ante quem* (odhlížeje od spurií, k čemuž srov. rejstřík v edici).

³⁸⁹ M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 711, ovšem správně upozornil, že rukopis vznikl primárně jako nekrologium.

³⁹⁰ Na tento problém upozorňuje už M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 55, pozn. 25. Srov. i kapitolu I.2.

³⁹¹ Vyjma alternativy, že všichni rodinní příslušníci zemřeli téhož dne. Vzhledem k tomu, že se typicky vzpomíná na rodiče toho či onoho, lze mít za to, že ti, na něž se takto vzpomíná, byli již mrtví. *Pars pro toto* N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 538, k 24. dubnu: „*Obiit Iacobus dictus Kokor vicarius; parentibus eiusdem*“. Někdy se na rodiče vzpomíná k jinému dni, srov. *pars pro toto* N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 552, k 29. červenci: „*Obiit Magister blasko*“, s. 560, k 2. září: „*Parentibus magistri blaskonis*“.

spojitosti s dalším, kapitule zjevně bližším jedincem.³⁹² Kromě toho jsou už v *N1263* poměrně intenzivně obsaženy donační záznamy, které jsou spojeny se zemřelým.³⁹³ To však není vše: za nekrologium pořádané pomocí římského kalendáře je připojeno několik folií, které lze považovat za *catalogus donatorum*.³⁹⁴ Soupis donací, pocházející však v základu až z přelomu 14. a 15. století, je s *N1263* v užším smyslu propojen skrze poznámky připojené za nekrologický záznam, které zároveň slouží jako jakási legenda k soupisu donací.³⁹⁵ K soupisu donací je přiřazen ještě soupis obediencí ze stejné doby.³⁹⁶ Třebaže jedinci, o nichž rukopis nekrologia referuje takto zdvojeně, spadají až do lucemburského věku, a ne každý donační záznam v nekrologiu se zároveň odráží v donačním soupisu a naopak,³⁹⁷ jde o pozoruhodnou ukázkou širokospektrální výpovědní hodnoty nekrologia jako pramene své doby.

Zatímco nekrologická paměť olomouckého kapitulního kostela se rozvíjela průběžně, o hradištské klášterní tradici nelze snést obdobné doklady, protože prameny notoricky scházejí. Už v benediktinské éře byla v Hradisku písařská dílna a možná i škola,³⁹⁸ nahrazení benediktiny premonstráty a odchod do Opatovic těsně před rokem 1150³⁹⁹ nutí hledat ozvuky původní hradištské tradice jinde, zejména pak v *HO* a *NB*.⁴⁰⁰ Přesto však lze identifikovat nejméně dva prameny nekrologického charakteru, v nichž se ozývá hradištská tradice staršího středověku. Chronologicky starším je Michalem Dragounem objevený a zpřístupněný zlomek kalendária s nekrologiem, jehož základní ruka je datovatelná do třetí čtvrtiny 12. století a který obsahuje některé pozdější přípisy datovatelné až do 14. století.⁴⁰¹ Filiaci zlomku, z něhož se dochovaly pouze neúplné měsíce srpen a září, M. Dragoun přesvědčivě opřel o sanktorální systém, který je závislý na *HO*, a podpůrně o dva nekrologické záznamy vykazující

³⁹² To lze vidět na výše citovaných příkladech, kdy takto zaznamenaní jedinci (rodiče) nejsou vůbec jmenováni. K fenoménu blízkosti jedince a vzpomínající instituce srov. kapitolu IV.3.

³⁹³ Srov. například odkazy v pozn. 383 a 384.

³⁹⁴ MK Olomouc, MCO 12, s. 97–104. K označení *catalogus donatorum* srov. K.H. KRÜGER, *Die Corveyer Gründungsberichte des 12. Jahrhunderts*, in: *Der Liber Vitae der Abtei Corvey. Studien zur Corveyer Gedenküberlieferung und zur Erschliessung des Liber Vitae*. Edd. K. Schmid, J. Wollasch, Wiesbaden 1989, s. 8–28, zde s. 18–19, třebaže olomoucké zápisy jsou ještě specifitější: jak upozornil ostatně už B. Dudík v předmluvě k edici *N1263* (AÖG 65, 1883–1884, s. 511–513) a jak promítl do samotné edice, donační přípisy jsou datovány; snad proto označuje tuto vrstvu olomoucké kapitulní paměti jako III. nekrologium (po *HO* a *N1263*).

³⁹⁵ Srov. Dudíkovy ediční poznámky (AÖG 65, 1883–1884, s. 511–513) a edici, kde B. Dudík počínaje 4. únorem (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 524) avizoval tyto donační zápisy jako poznámku s příslušnou šifrou.

³⁹⁶ Srov. rukopis (*N1263*, MK Olomouc, MCO 12, s. 113–116), dále T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 28.

³⁹⁷ Srov. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 516–589. Zvláště záznamy odkazující na dříve zesnulé osoby nejsou takto dublovány. To zároveň ukazuje, že donační zápisy vycházely alespoň částečně z jiné než nekrologické tradice, která však zjevně nebyla starší než ze 14. století.

³⁹⁸ D. HAVEL, *K benediktinskému skriptoriu*, s. 157, v této souvislosti hovoří o tom, že produkce hradištského skriptoria má „charakter písařské školy“.

³⁹⁹ K vyhnání hradištských benediktinů srov. klasicky V. NOVOTNÝ, *Uvedení Premonstrátů do kláštera Hradištského na Moravě*, ČMM 50, 1926, s. 155–170, zde s. 157–159, 169, nověji pak M. WIHODA, *Morava*, s. 203–204; J. ŠRÁMEK, *Vzestup a pád rodové fundace olomouckých Přemyslovců. Několik slov ke konci benediktinského konventu v klášteře Hradištské u Olomouce*, Střední Morava 32/17, 2011, s. 4–15, zde s. 8–9.

⁴⁰⁰ K ozvukům v *HO* zde srov. alespoň J. BISTRICKÝ, *Dedikační obraz*, s. 413–414, k *NB* srov. kapitolu III.2.4.

Naznačenou výkladovou linku sleduji v dalších pasážích této kapitoly.

⁴⁰¹ Srov. M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 75–83, k dataci *explicite* s. 81, srov. i pozn. 18.

značnou shodu s HO.⁴⁰² Olomouckou kapitolu jako místo užívání je třeba vyloučit zejména proto, že záznamy v nekrologiu vykazují znaky spíše klášterního než kapitulního prostředí;⁴⁰³ srovnání s ostatními nekrologii olomoucké kapituly není průkazné ani jedním směrem.⁴⁰⁴ Kvůli formě zápisu je třeba jako místo původu nepatrně pozdějších nekrologických přípisků (a tedy užívání nekrologia) vyloučit i strahovský klášter, jehož opat Herlebard je přímo zmíněn s lokalizací svého působení; M. Dragoun důvodně usoudil, že pokud by byl tento přípisek strahovského původu, nebylo by nutno specifikovat, kterého kláštera byl opatem.⁴⁰⁵

Druhý nekrologický relikv přímou spojující s hradištským klášterem je problematičtější. Jde o poměrně rozsáhlé nekrologium z 18. století nepochybně hradištského původu,⁴⁰⁶ jemuž ovšem navzdory stavu dochování velmi důvěřoval jindy velmi kritický Václav Novotný, nalézaje v něm přímé stopy hradištské tradice 12. století.⁴⁰⁷ Význam Josefem Teigem velmi problematicky zpřístupněného nekrologia⁴⁰⁸ spočívá spíše v demonstraci proměny nekrologické tradice: podobně jako např. novověké nekrologium břevnovské⁴⁰⁹ nebo strahovské⁴¹⁰ lze i *Hradištské nekrologium* (NGr) alespoň částečně označit za nekrologické analý.⁴¹¹ Potíž však spočívá v tom, že vzhledem k poměrně rozšafné (a alespoň částečně dochované) hradištské narativní a analistické tradici nelze bezpečně oddělit jednotlivé vrstvy zápisu; jen se lze analogicky (např. vůči NDox) domnívat, že původní středověké

---

⁴⁰² M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 76–79. Z nekrologických záznamů jde o pražského biskupa Heřmana (HO, AÖG 59, 1880, k 17. září: „*Hermannus, IX. episc. pragen. ecclesie obiit*“; FNGr, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999, s. 85, k 17. září: „*Hermannus episcopus Pragensis aeccliesie o[biit]*“) a knížete Svatopluka (HO, AÖG 59, 1880, s. 650, k 21. září: „*Zuatopulk, dux boemie, iaculo perforatur*“; FNGr, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999, s. 85, k 21. září: „*Zuatopl dux iaculo perforatus est*“). K atypickému tvaru *aeccliesia* v Heřmanově úmrtním záznamu ve FNGr srov. i obrazovou přílohu č. 4.

⁴⁰³ Tak důvodně uzavřel M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 80–81.

⁴⁰⁴ M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 80, upozornil na čtyři zápisy týkající se Přemyslovců nebo jejich manželky, kteří jsou v N1263 zapsáni ke dni, který se zachoval ve FNGr. Sám však na témže místě správně dodal, že olomoucká (kapitulní) nekrologická tradice musela být do značné míry paralelní. Zrovna tento Dragounův srovnávací argument vylučující kapitulní původ FNGr tak není vypovídající. Mimo to identifikace knížete Konráda (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 562; MK Olomouc, MCO 12, s. 82, k 8. září: „*obiit Conradus dux boemie*“) s Konrádem I., jak tvrdí B. Dudík v edici i M. Dragoun na cit. místě, je spíše nepravděpodobná. Mám za to, že jde o Konráda II. Otu, čemuž nasvědčuje jak denní úmrtní datum, tak docela zajímavá shoda se vzorcem zápisů v NDox, SbKGBW 1884, s. 126, k 8. září a 9. září. Blíže srov. kapitolu IV.1.1. Pro téma sledované v této kapitole je podstatné, že Konrád II. Ota († 1191) zemřel poté, co byla sepsána základní vrstva FNGr; totéž se ovšem týká velmi pravděpodobně také Dragounem v téže souvislosti zmíněných Vladislava II. († 1174) a jeho druhé manželky Judity († po 1174).

⁴⁰⁵ M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 81. K obecné platnosti tohoto argumentu srov. pozn. 788.

⁴⁰⁶ Rukopis zběžně popsal J. TEIGE, *Zpráva o pramenech*, zde s. 16.

⁴⁰⁷ Tak V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 918, pozn. 3.

⁴⁰⁸ Srov. kapitolu I.1.

⁴⁰⁹ Jde o rukopis NK Praha, XIV G 12. K poněkud zastřené novověké břevnovské tradici srov. také J. ŠRÁMEK, *Lesk a bída benediktinského mnišství v raně středověkých Čechách: Břevnovský klášter v klíčových letech 993–1200*, HO 35, 2009, s. 21–39, zde s. 31, pozn. 70.

⁴¹⁰ Jde o rukopis KKP Strahov, DT III 33. Srov. alespoň H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 32–33.

⁴¹¹ Srov. již J. TEIGE, *Zpráva o pramenech*, s. 16, k nekrologickým analý srov. kapitoly I.2. a III.1. Zároveň je zjevné, že NGr kombinuje několik vrstev nekrologia, tj. také vrstvu bez vnošení, přičemž to, zda je dříve umrlý jedinec uveden i ročním datem úmrtí, je typicky závislé na blízkosti ke hradištskému klášteru (typicky jde o jeho zakladatele a opaty).

zápisy byly stručné.⁴¹² *NGr* zachycuje poměrně rozsáhlou premonstrátskou sociální síť, přičemž některé ze zápisů lze *cum grano salis* považovat za ozvuky nedochovaného mimohradištského nekrologia (Zábrdovice).⁴¹³ *NGr* je příznačné ještě v jednom ohledu: některé zápisy z předpokládané nejstarší vrstvy týkající se olomouckých Přemyslovců, tj. zakladatelů hradištského kláštera a jejich potomků, jsou zjevně korumpovány neporozuměním římskému datování.⁴¹⁴

Výše popsaná nekrologia nejsou jediné prameny toho druhu, které lze spojovat s Olomoucí. Kromě těžko zachytitelných občasných nekrologických přípisků, které v českém prostředí nejdůsledněji sledoval Michal Dragoun,⁴¹⁵ jde ještě o jedno nekrologium, Johannem Loserthem editované jako *Nekrologium olomouckých minoritů (NOIMin)*.⁴¹⁶ Pohříchu však časově do zde sledovaného období zapadá jen okrajově a ani okruhem záznamů se neblíží okruhům známým z tradice olomouckého biskupského kostela; navzdory tomu *NOIMin* není bez významu z hlediska identifikačních a interpretačních limitů.⁴¹⁷ S olomouckým biskupem Brunem je dále spojeno *Kroměřížské nekrologium (NCr)*, vedené v kapitule založené právě tímto biskupem; jeho historiografický význam spočívá zejména v reflexi sociální sítě relativně nově vzniklé instituce, jakož i v předpokládaném lokálním charakteru vazeb.⁴¹⁸

V následujících pasážích budu sledovat vybrané otázky olomoucké nekrologické tradice, počínaje prameny nejstaršího z dochovaných nekrologií – *HO*, přes problematiku paralelních tradic a nekrologických deperdit, jíž lze sledovat zejména díky dochované struktuře zápisů v *N1263*, až k nejzásadnější otázce: vztahu bohemikální a moravikální, zejm. olomoucké (hradištské) nekrologické tradice včetně ozvuků druhé jmenované v pramenech primárně bohemikální provenience, zejména pak v *NB*.

---

⁴¹² K tomu na příkladu *NDox* důvodně M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, zde s. 295. – Hradištské raně novověké narativní tradici se mj. ve srovnání s *NGr* věnoval, byť nikoli bezproblémově stran některých jen zdánlivě jednoznačných závěrů, A. NEUMANN, *Ztracené středověké kroniky moravské*, SHK 23, 1923, s. 20–48, 106–114, zde s. 20–27.

⁴¹³ Zábrdovické záznamy zrovna patří mezi ty, které Teige do své edice nezahrnul. Srov. MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, s. 18r (k 8. lednu), s. 36r (k 17. lednu), s. 54r (k 26. lednu), s. 80r (k 8. únoru), s. 203r (k 10. dubnu), s. 243r (k 30. dubnu), s. 351r (k 25. červnu), sign. 92/2, s. 85v (k 18. srpna), s. 110r (k 1. září), s. 246v (k 24. listopadu).

⁴¹⁴ Na to upozornil už v souvislosti se záznamem o úmrtí olomoucké kněžny Eufemie V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 497, pozn. 2 (srov. i MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, s. 158r, k 18. březnu, s. 203r, k 10. dubnu).

⁴¹⁵ Činil tak porůznu ve své diplomní práci (M. DRAGOUN, *Česká středověká kalendária*, passim).

⁴¹⁶ Srov. kapitolu I.1.

⁴¹⁷ Srov. kapitolu IV.1.3.

⁴¹⁸ Srov. kapitolu I.1.; o existenci kapituly hovoří Brunova listina z roku 1262 (CDB V/1, č. 315, s. 470), k jejímu založení (kdy však není příliš respektován charakter datování *ante quem*) srov. alespoň A. PEROUTKA, *Vznik kolegiální kapituly sv. Mořice ve 13. století (Historicko-právní studie)*, in: Muzeum. Sborník Muzea Kroměřížska, Kroměříž 2002, s. 91–100, zde s. 96. Bruna jako zakladatele kapituly označuje samotné nekrologium (NCr, in: *Nový pramen*, s. 37).

III.2.2. Prameny Olomouckého horologia

Jelikož první vrstvu *HO* lze považovat za nejstarší dochované nekrologium přemyslovského věku, pochopitelně se nabízí ptát se po struktuře a původu jeho nekrologických záznamů. Písař R jich zanesl celkem 17, nepočítaje v to dva záznamy o vysvěcení.⁴¹⁹ Uvádím je v následující tabulce:⁴²⁰

Datum	Nekrologický záznam	Poznámky	Pramenné paralely ⁴²¹
8.1.	Clis presbiter obiit		
23.1.	Bozetecha obiit		KOSMAS
1.2.	Boriuoy dux Boemie obiit		KOSMAS, NB (obojí k 2.2.), NO, NP, NSG
18.2.	Otto iunior dux morauie in bello peremptus est	BD nemá ⁴²²	KAN. VYŠ., M. SÁZ., AGO (k 16.2.), NGr (k 18.3.) ⁴²³
21.2.	Iohannes VI. ⁴²⁴ episcopus moravie obiit		AGO, M. SÁZ. (k 19.2.), NB, NP, N1263 ⁴²⁵
14.3.	Cirna laicus obiit		
2.4.	Eufemia ductrix obiit	BD nemá ⁴²⁶	NB, NGr (k 10.4.)
7.4.	Bogdanus subdiaconus pragensis ecclesie canonicus obiit		
13.4.	Wladizlaus dux boemie obiit		KOSMAS, NB, NO, N1263 (vše k 12.4.), NP, NDox (obojí k 11.4.)
15.4.	Asinus presbiter obiit		
9.6.	Otto dux morauie obiit		KOSMAS, AGO, NB, NGr, N1263

⁴¹⁹ K nim srov. již kapitolu III.2.1.

⁴²⁰ Záznamy jsou citovány podle rukopisu (KB Stockholm, Ms. A 144, ff.2r–7v).

⁴²¹ Uvedené paralely se týkají pouze denního data úmrtí.

⁴²² Srov. edici HO, AÖG 59, 1880, s. 642–643, kde B. Dudík (BD) Otíkův úmrtní zápis (KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v) vynechal. Srov. i obrazovou přílohu č. 1.

⁴²³ K dalším narativním pramenům referujícím o bitvě u Chlumce srov. alespoň V. VANÍČEK, *Soběslav I. Přemyslovci v kontextu evropských dějin v letech 1092–1140*, Praha – Litomyšl 2007, s. 188.

⁴²⁴ Tj. Jan II. (1104–1126). AGO, MGH SS XVII, s. 649 (k roku 1126) považují Jana za 7. moravského biskupa. Srov. kapitolu IV.4.6.

⁴²⁵ Záznamy NDox, SbKBGW 1884, s. 95: „*Johannes, Moraviensis episcopus*“, k 18. únoru, a NGr (MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, s. 100r: „*Illustrissimus et R[everendissimus] D[omi]nus Joannes Episcopus Olomucensis et Gottschalcus Abbas Fratres nostri*“, k 18. únoru) odpovídají spíše Janu III. (tento je v olomoucké tradici zachycen k 19. únoru, srov. ale M. SÁZ., FRB II, s. 257, k roku 1126, a s. 264, k roku 1157, kladoucí k témuž dni též úmrtí Jana II. i Jana III., což neodpovídá olomoucké tradici), u NP, in: *Forschungen*, s. 407: „*Johannes episcopus moravie*“, k 19. únoru, těžko odhadovat; vzhledem k vazbě NP na NB se ovšem lze opatrně domnívat, že je míněn týž biskup jako v NB (NB, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 21. únoru); tím by v kontextu vzniku NB měl být spíše Jan II. Srov. podrobněji kapitolu III.2.5. – Ke Gotšalkovi, milevskému opatovi, *in margine* srov. JARLOCH, MGH SS XVII, s. 703–704, k roku 1184.

⁴²⁶ Srov. opět edici HO, AÖG 59, 1880, s. 645, rkp. KB Stockholm, Ms. A 144, f.3v, a obrazovou přílohu č. 2.

26.6.	Iurata diaconus pragensis ecclesie canonicus obiit		
30.6.	Dedicatio monasterii Sancti Wencezlai	Rubrika	AGO, N1263
15.7.	Mileysi obiit		M. SÁZ (k 12.7.)
5.8.	Dedicatio altaris Sancti Adalberti	Rubrika	
1.9.	Zuataua regina obiit		M. SÁZ. ⁴²⁷
17.9.	Hermannus VIII. episcopus pragensis ecclesie obiit		KOSMAS, NB, NP, NO ⁴²⁸
21.9.	Zuatoplulk dux boemie iaculo perforatur		KOSMAS, AGO, NB (k 22.9.), FNGr ⁴²⁹
21.10.	Cosmas presbiter decanus pragensis ecclesie obiit		KOSMAS, ⁴³⁰ NB

Tab. 3: Záznamy písaře R v *Olomouckém horologii*

Oproti stopám nekrologických pramenů v *Kronice Čechů*, jež jsem sledoval v první kapitole, je zde třeba postupovat právě opačně: pramen *HO* mohl, ale nemusel být nekrologického charakteru. Je proto třeba sledovat nejen nekrologické, ale i jiné pramenné paralely. Doposud nejpréhledněji se záznamům *HO* věnoval Jan Bistřický, který důvodně vymezil 6 kategorií, do nichž lze záznamy zcela roztrždit: v *HO* se objevují česká knížata (Bořivoj II., Vladislav I., Svatava, Svatopluk), olomoucká knížata (Ota II., Eufemie, Ota I.), olomoucký biskup (Jan II.), osoby z okruhu pražského kostela (Božetěcha, Bohdan, Osel, Jurata, Milejší, Heřman, Kosmas), neurčitelní jedinci (Clis a Cirna) a také tzv. olomoucké události (vysvěcení kostela sv. Václava a kaple sv. Vojtěcha).⁴³¹

Ústředním problémem pramenů *HO* je vztah záznamů k jejich iniciátorovi a s tím spojená otázka zužování zachytitelné paměti s ohledem na autorský záměr.⁴³² Rukopis Olomouckého horologia je zjevně ideovým dílem olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka (1126–1150),⁴³³ pročež má smysl zabývat se otázkou Zdíkova původu, která se mohla odrazit v okruhu lidí, na něž chtěl vzpomínat. Ze srovnání nekrologických záznamů *HO* a ostatních relevantních pramenů plyne, že nezanedbatelné množství těchto záznamů má svou paralelu v *Kronice Čechů*. Co to ovšem znamená o vztahu *HO* ke *kronice*, potažmo o vztahu Jindřicha Zdíka ke Kosmovi? Jednoznačné závěry pohříchu nejsou možné, je totiž třeba vyvarovat se prvoplánové interpretace, která je

⁴²⁷ Na Svatavu vzpomíná k témuž dni také NPeg (UB Leipzig, Ms. 848, f.108r).

⁴²⁸ Záznam výjimečně chybí v jinak spolehlivé edici (NO, SbKBGW 1878, s. 352), srov. ale rkp. (KMK Praha, A 57/1, f.5r: „o[biit] Hermannus episcopus“, k 17. září).

⁴²⁹ Záznam FNGr je velmi podobný záznamu *HO*, srov. pozn. 402 a obrazovou přílohu č. 3 a 4.

⁴³⁰ Míním samozřejmě přípis připojený ke konci 62. kapitoly III. knihy (KOSMAS, MGH SRG NS II, III.62, s. 241).

⁴³¹ Srov. J. BISTŘICKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412; J. BISTŘICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78, 81, který je v tomto přehledu přesvědčivější než např. V. RICHTER, *Rodiče Jindřicha Zdíka*, ČMM 69, 1950, s. 101–104, zde s. 103–104.

⁴³² Interpretacímu rozměru argumentu *ex silentio* se věnuji v kapitole IV.4.

⁴³³ Srov. zejm. interpretaci tzv. dedikačního obrazu podanou důsledně J. Bistřickým (srov. J. BISTŘICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 119–139).

v této věci ještě ztížena textací jedné z kapitol Kosmovy III. knihy.⁴³⁴ Ta bývá už od Dobnerových dob vykládána v tom směru, že Kosmas označil Jindřicha Zdíka za svého syna.⁴³⁵ Václav Richter později upozornil na to, že Kosmas i jeho žena Božetěcha, tj. domnělá Zdíkova matka, se objevují také v *HO*, z čehož lze vyvozovat, že mohli být Jindřichovými rodiči.⁴³⁶ Jak ale upozornil Zdeněk Fiala, takové řešení neodpovídá tomu, co o Zdíkově rodině naznačují ostatní prameny z prostředí pražské kapituly.⁴³⁷ Fiala navíc velmi správně podotkl, že i kdybychom hledali Zdíkův původ v intelektuálním prostředí kolem svatovítské kapituly, rozhodně to neznamena, že jedinými v úvahu připadajícími zaznamenanými v *HO*, kteří by mohli být jeho rodiči, jsou právě Kosmas a Božetěcha. Sám dává v plen jméno Milejší,⁴³⁸ o níž referuje k roku 1127 také Mnich sázavský, podobně lze myslím uvažovat o podjáhnu a pražském kanovníku Bohdanovi nebo o jáhnu a kanovníku Juratovi.⁴³⁹ Sluší se ale dodat, že navzdory poměrně silným indiciím o absenci přímého příbuzenského vztahu mezi Zdíkem a Kosmou se Fialova teze zcela neprosadila.⁴⁴⁰

Jiná otázka, na Zdíkových rodičích v zásadě nezávislá, se týká vztahu *HO* ke *Kronice Čechů* a povšechně k pražské tradici. Jak plyne z tabulky, ne všechny záznamy, které lze tak či onak spojit s prostředím pražského kostela, nacházejí svou paralelu v *Kronice Čechů*. Do úvahy jistě přichází autoptická znalost osoby prameni blízké (zvláště za předpokladu, že datum úmrtí oněch takto přinesených jedinců nebylo příliš vzdálené datu sepsání *HO*), touto osobou však zjevně nebyl písař R spjatý s benediktinským řádem, nikoli s kapitulním prostředím.⁴⁴¹ V souvislosti s budováním olomoucké kapituly sv. Václava ovšem nelze vyloučit jisté personální přesuny mezi pražskou a novou olomouckou biskupskou kapitulou, které by mohly existenci těchto záznamů v *HO* objasnit, a to bez nutnosti předpokladu nedochovaného písemného pramene. Jiné vysvětlení nabízí předpoklad existence nedochovaného nekrologia úzce spjatého s pražskou kapitulou a třeba také reflektujícího některé úmrtní záznamy *Kroniky Čechů*, jemuž jsem věnoval pozornost v předchozí kapitole. Třebaže Jaroslav Zezulčík přesvědčivě doložil znalost Kosmovy kroniky alespoň v hradištském klášteře na

---

⁴³⁴ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.51, s. 223.

⁴³⁵ K přehledu relevantních názorů výběrově srov. Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas*, s. 8–11; J. ŽEMLIČKA, *Čechy*, s. 245, pozn. 81.

⁴³⁶ V. RICHTER, *Rodiče Jindřicha Zdíka*, s. 102–104, tuto interpretaci přijal bezesbytku mj. i J. Bistřický (J. BISTŘICKÝ – M. POJSL, *Jindřich Zdík a jeho doba*, in: Sborník k 850. výročí posvěcení katedrály sv. Václava v Olomouci. Edd. J. Bistřický, M. Pojzl, Olomouc 1982, s. 5–20, zde s. 7–8; J. BISTŘICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 84).

⁴³⁷ Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas*, s. 14–17.

⁴³⁸ Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas*, s. 16, pozn. 43. Na témže místě také správně zdůrazňuje, že ona osobní vazba se nemusí týkat pouze rodičovského, ale jakéhokoli jiného příbuzenského vztahu.

⁴³⁹ Z dalších záznamů k Juratovi srov. pozn. 315.

⁴⁴⁰ Příkladem budiž poměrně zmatený výklad D. TŘEŠTÍKA, *Kosmova kronika*, s. 41–42, 43, pozn. 181, který na jednom místě s Fialovou argumentací souhlasí, o několik stran dále v poznámce se však přidržuje starší interpretace. Opatrný přístup k problematice nejlépe vystihují J. Žemlička (srov. pozn. 413) i M. WIHODA, *Morava*, s. 175.

⁴⁴¹ K písaři R srov. J. BISTŘICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 130, 134; D. HAVEL, *K benediktinskému skriptoriu*, s. 142–143, 151–155.

sklonku 1. poloviny 12. století,⁴⁴² nelze vyloučit alternativu, že *HO* vychází z *Kroniky Čechů* nepřímo skrze nedochované nekrologium (ztracené podobně jako Kosmův autograf), pokud vůbec. Platí totiž, že jediným čistě „kosmovským“ záznamem v *HO* je Božetěcha.⁴⁴³

Pražským původem některých záznamů lze také objasnit absenci jiných jedinců spjatých s Prahou. Pokud je úvaha o pražském nekrologickém původu některých záznamů správná, lze uvažovat o tom, že jedinci, kteří byli vynecháni v této presumované pražské předloze, se nevyskytují ani v *HO*. V kontextu jinak reflektovaných okruhů osob jde o tři jedince, jejichž předchůdci v úřadě jsou v *HO* zmíněni a kteří zemřeli před předpokládaným datem vzniku *HO* (1142):⁴⁴⁴ patří sem pražští biskupové Menhart († 1134) a Jan I. († 1139) a také kníže Soběslav I. († 1140). Jestliže tomu tak bylo proto, že v době vzniku této předlohy všichni tři ještě žili, pak by takový závěr přirozeně umožnil datovat jinak nedatovatelná „pražská“ úmrtí v *HO* před červenec 1134, kdy zemřel biskup Menhart.⁴⁴⁵ Takové vysvětlení je však pouze jedním z mnoha možných. Je totiž pouhým předpokladem, že ono nedochované pražské nekrologium muselo být písařem R recipováno ve své úplnosti. Mimo to, jedinci, jejichž úmrtí lze na základě jiných pramenů vročit, vykazují zvláštní vázanost na dobu před vysvěcením kostela sv. Václava (1131); jinak řečeno, absence tří očekávatelných jedinců může být dána právě specifickým účelem vzniku nekrologia vázaného na nově založenou svatováclavskou kapitolu,⁴⁴⁶ nikoli povahou nekrologického pramene *HO*.

Vztah záznamů starší ruky *HO* ke Kosmovým prvním pokračovatelům je problematičtější. Záznamy *HO* se totiž shodují spíše s Mnicem sázavským než s tzv. Kanovníkem vyšehradským. To lze relativně uspokojivě vysvětlit tím, že také Mnich sázavský vycházel v 70. letech 12. století z jiných než pouze původem domácích záznamů, jak ostatně ukázala na vztahu Sázavy a Břevnova Marie Bláhová⁴⁴⁷ a což dokládají i jiné, se svatovítskou kapitulou bytostně spjaté mladší záznamy sázavského kompilátora.⁴⁴⁸ Tzv. Kanovník vyšehradský, který mimo jiné na rozdíl od *HO* nezaznamenává úmrtí královny Svatavy, podle nejnovějších závěrů působil spíše na Pražském hradě než na Vyšehradě.⁴⁴⁹ Zároveň však, jak ukázal Lukáš Reitinger,

---

⁴⁴² J. ZEŽULČÍK, *Anály*, s. 67.

⁴⁴³ Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas*, s. 15, pozn. 41, upozorňuje na to, že neobvyklý je Božetěšin úmrtní zápis u Kosmy, ne tak v nekrologických pramenech, kam se dostal právě z *Kroniky Čechů*.

⁴⁴⁴ K tomu srov. kapitolu III.2.1.

⁴⁴⁵ K Menhartovi srov. alespoň NB, ČsČH 15, 1967, s. 806, k 3. červenci; KAN. VYŠ., FRB II, s. 219–220, k roku 1134. Srov. přiměřeně též M. SÁZ., FRB II, s. 257, k roku 1127.

⁴⁴⁶ Ani tento argument však není s to vysvětlit absenci Václava († 1130), syna knížete Svatopluka a jednoho ze zakladatelů svatováclavského kostela, v první vrstvě *HO*. Této absenci a některým dalším interpretačním implikacím první vrstvy *HO* se věnuji v kapitole IV.4.2.

⁴⁴⁷ M. BLÁHOVÁ, *Sázavské dějepisectví*, s. 180–181; TÁŽ, *Historia foundationis*, s. 152–153.

⁴⁴⁸ Kosmův sázavský pokračovatel např. zná syna Jindřicha, děkana pražského kostela, tj. snad Kosmova syna (M. SÁZ., FRB II, s. 262, k roku 1147).

⁴⁴⁹ Ke Svatavě již L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 382, pozn. 51; UB Leipzig, Ms. 848, f.108r. – K lokalizaci působení tzv. Kanovníka srov. pozn. 156.

nepochybně existovala vyšehradská tradice nekrologického charakteru. Právě odsud může pocházet v rámci přemyslovského panství kupodivu výjimečný záznam denního data úmrtí královny Svatavy.⁴⁵⁰

Další problém představuje tradice olomouckých Přemyslovců. Hradištský klášter, jehož písařská dílna byla úzce spjata s tou Zdíkovou, byl jejich rodovou fundací.⁴⁵¹ V této souvislosti vyvstává otázka, nakolik a zda vůbec lze oddělit ranou kapitulní a hradištskou stopu, a to nejen s přihlédnutím ke spolupráci obou skriptorií, ale také proto, že potomci zakladatelů hradištského kláštera Svatopluk a Václav se významně zasloužili o založení svatováclavského biskupského kostela.⁴⁵² Je také důležité, že všechny písařem R vepsané „olomoucké“ dynastické záznamy mají svou analogii v prameni hradištského původu, přičemž v případě kněžny Eufemie jsou takto dochované záznamy pouze nekrologického charakteru.⁴⁵³ Už v této souvislosti se však sluší upozornit na to, že hradištská tradice otisknutá v dochované verzi AGO a olomoucká kapitulní tradice se zjevně rozcházejí v otázce počítání biskupů, kdy první považuje Jana II. za sedmého, druhá za šestého biskupa.⁴⁵⁴ To ale pochopitelně samo o sobě neznamená, že tyto tradice nemohou mít společný původ, jak ostatně dokládají úmrtní záznamy právě olomouckého biskupa Jana II. a zejména olomouckého knížete Oty II. (Otíka), padnuvšího v bitvě u Chlumce, jemuž AGO, ale i HO věnují osobnější vzpomínku.⁴⁵⁵

III.2.3. Paralelní tradice aneb Nekrologická deperdita

Ve své první vrstvě je HO úzce spjata s jediným časovým rámcem souvisejícím s translací olomouckého biskupství od sv. Petra ke sv. Václavu. Pozdější doplnění HO písařem B na počátku 13. století, jakož i vznik N1263 však vyvolávají otázku paralelních nekrologických tradic a potenciálních nekrologických deperdit. Metodologicky je situace jednoznačná: jestliže skupina nekrologických záznamů vznikla naráz a zároveň s určitým odstupem od úmrtí zaznamenaných (tj. lze vyloučit znalost úmrtních dat z autopsie), je zřejmé, že tyto záznamy úmrtních dnů vycházely z nějakého jiného pramene, přičemž takovým pramenem mohlo, ale nemuselo být jiné nekrologium.⁴⁵⁶ V případě olomoucké nekrologické tradice sehrává zásadní roli způsob vzniku N1263, jehož nejstarší záznamy byly zapsány naráz; právě tato vrstva

⁴⁵⁰ Srov. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 238–239.

⁴⁵¹ Explicitně AGO, MGH SS XVII, s. 648, k roku 1077 a 1078, CDB I, č. 79, s. 83.

⁴⁵² CDB I, č. 115, s. 117. V podobném duchu uvažuje i J. ŠRÁMEK, *Zamyšlení*, s. 306–307.

⁴⁵³ AGO (sepisované ještě před vyhnáním hradištských benediktinů do Opatovic roku 1149 a vycházející dle J. ZEŽULČÍKA, *Anály*, s. 67, ze starší místní tradice) zaznamenávají pouze úmrtní rok. – Ke vztahu NB a Hradiska srov. důkladněji kapitolu III.2.4.

⁴⁵⁴ Srov. kapitolu IV.4.6.

⁴⁵⁵ AGO, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1126; HO dle rkp. KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v: „*Otto iunior dux morauie in bello p[er]e[m]pt[us] e[st]*“, k 18. únoru, „*Iohannes VI. ep[is]c[opus] morauie ob[iit]*“, k 21. únoru.

K osobnějším vzpomínkám a jejich významu srov. G. ALTHOFF, *Adels- und Königsfamilien*, s. 252.

⁴⁵⁶ K tomu srov. kapitolu III.1.2

obsahuje záznamy jedinců, kteří zemřeli několik generací před sepsáním nekrologia.⁴⁵⁷ To vyvolává otázku po původu těchto záznamů. Prvoplánovým přirozeným pramenem takových záznamů je *HO*. Následující tabulka ukazuje společné záznamy *N1263* a *HO*, jehož mladší vrstva vznikla nejpozději přibližně 40 let před první vrstvou *N1263*:

Datum		Záznam ⁴⁵⁸	Rok úmrtí	Ruka HO	Vrstva N1263	Další prameny ⁴⁵⁹
HO	N1263					
6.1.	7.1.	Baldwinus decanus	Po 1201 ⁴⁶⁰	B	1	
18.2.	18.2.	Otto dux interfectus est	1126	R	1	AGO (k 16.2.), M. SÁZ., KAN. VYŠ., NGr (k 18.3.) ⁴⁶¹
19.2.	19.2.	Johannes VIII episcopus	1157	B	1	M. SÁZ, ⁴⁶² NDox, NGr (oba k 18.2.) ⁴⁶³
21.2.	21.2.	Johannes ventrosus VI episcopus	1126	R+B ⁴⁶⁴	1	M. SÁZ (k 19.2.), ⁴⁶⁵ NB, NP ⁴⁶⁶
1.3.	1.3.	Wenezlaus dux fundator huius ecclesie	1130	B	1	M. SÁZ, KAN. VYŠ. (k 28.2.), NB
2.3.	2.3.	Peregrinus episcopus	Asi 1184 ⁴⁶⁷	B	1	GRANUM ⁴⁶⁸

⁴⁵⁷ Srov. T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 64–65, který jejího písaře označuje jako x₁. Kromě toho se do této vrstvy řadí také kupř. úmrtní záznamy kanovníků zaslouživších se o svobodu olomoucké církve, srov. pozn. 385 a 386.

⁴⁵⁸ Citováno podle rukopisu *N1263*: MK Olomouc, MCO 12, s. 47–96, bez ligatur a zkratek; na zásadní odchylky *HO* upozorňuji v poznámce.

⁴⁵⁹ Míněno reflektující denní datum úmrtí. Je-li uveden nikoli nekrologický pramen, tento zároveň, není-li uvedeno jinak, uvádí roční datum úmrtí reflektované v jiném sloupci.

⁴⁶⁰ CDB II, č. 22, s. 19, stanovuje uvedené datum *post quem*, srov i pozdní, třebaže snad ne zcela nevěrohodnou tzv. Moravskou kroniku (FRAG. CHRON. – *Fragmentum chronici ecclesiae cathedralis Olomucensis*, StR 12, 1973. Ed. M. Švábenský, s. 196–205, zde s. 200, k roku 1202).

⁴⁶¹ Srov. pozn. 414.

⁴⁶² K *NP* srov. kapitolu III.2.5.

⁴⁶³ Zápis v *NDox*, SbKBGW 1884, s. 95, je teoreticky přiřaditelný také k Janovi II. Z chronologických důvodů a vzhledem k premonstrátské příslušnosti Jana III. (srov. pozn. 806) je třeba ztotožnit jej právě s posléze jmenovaným. Zápis v *NGr* je doprovázen přípisem *frater noster*, což opět svědčí spíše premonstrátu Janovi III. než jeho předchůdci Janovi II., může však jít o pozdní interpolaci. Srov. pozn. 425 a kapitolu IV.3.1.

⁴⁶⁴ Přídomek *ventrosus* (tj. Břichatý) připsala ruka B k původnímu záznamu písaře R. Srov. pozn. 366.

⁴⁶⁵ Nelze vyloučit záměnu z IX. kal. Marcii (tj. 21. února) na XI. kal. Marcii (tj. 19. února).

⁴⁶⁶ Interpretačně sporné, srov. kapitolu III.2.5.

⁴⁶⁷ Srov. důvodně V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 1072 a násl., pozn. 1.

⁴⁶⁸ GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 75, klade Pelhřimovu smrt k 2. březnu 1186; ke vročení srov. poznámku bezprostředně předcházející.

1.4.	1.4.	Johannes calvus IX episcopus	Asi 1172 ⁴⁶⁹	B	1	NO, ⁴⁷⁰ GRANUM, FRAG. CHRON.
7.4.	7.4.	Bogdan canonicus	Před 1142 ⁴⁷¹	R	1	
13.4.	12.4.	Wladizlaus dux Boem.	1125	R	1	KOSMAS, AGO, NB, NO, ⁴⁷² NP, NDox (oba k 11.4.)
20.5.	22.5.	Andreas IV. episcopus	1096 ⁴⁷³	B	1	NB (k 22.5.)
9.6.	9.6.	Otto dux	1087	R	1	KOSMAS, AGO, NB, NGr
23.6.	25.6.	Sdico VII. episcopus fundator inclitus huius ecclesie qui kathedram episcopalem de ecclesia sancti Petri ad castrum transtulit	1150	B	1	VINCENTIUS, JARLOCH, NB, NP (oboje k 25.5.), NDox (k 24.3.)
30.6.	30.6.	Dedicatio ecclesie sancti Wencezlai	1131	R	1	AGO
3.7.	3.7.	Petrus quintus episcopus	1104 ⁴⁷⁴	B	1	NB ⁴⁷⁵
6.10.	6.10.	Bawarus XIII. episcopus	1201 ⁴⁷⁶	B	1	NDox, GRANUM (oboje k 1.10.)
4.11.	4.11.	Dethlebus X. episcopus	1181 ⁴⁷⁷	B	1	NO, NDox, GRANUM (k 3.11.)
25.11.	25.11.	Johannes III episcopus	1085 ⁴⁷⁸	B	1	GRANUM

⁴⁶⁹ Úmrtní rok je znám z pozdní tradice (GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 73, FRAG. CHRON., StR 12, 1973, s. 197), srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 995, pozn. 2, který upozorňuje, že nejzazším rokem je 1174, kdy se jmenuje Janův nástupce. Na uv. místě Novotný cituje také další říšská nekrologia, která zachycují denní datum Janova úmrtí.

⁴⁷⁰ Na to, že v případě NO jde o Jana IV., správně poukázala už L. KŘIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia*, s. 20.

⁴⁷¹ Datace vychází z Bistřického vročení vzniku HO a je datací krajní, srov. pozn. 353.

⁴⁷² NO obsahuje dva zápisy, druhý je ale psán mladší rukou (srov. NO, SbKBGW 1878, s. 353: „[obiit] Wladizlaus, fundator Cladrubensis“) a navíc je ke dni 27.zář. K pravděpodobnému řešení tohoto problému srov. kapitolu IV.4.3.

⁴⁷³ Srov. AGO, MGH SS XVII, s. 648.

⁴⁷⁴ Technicky vzato jde o datum *ante quem*, srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III.17, s. 179.

⁴⁷⁵ Petr je zřejmě ztotožnitelný s tajemným biskupem Gecem, k čemuž srov. pozn. 524.

⁴⁷⁶ Srov. opět GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 77, interpretačně pak V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 250.

⁴⁷⁷ JARLOCHOVA, MGH SS XVII, s. 691, slova (k roku 1182) třeba interpretovat tak, že zemřel už roku 1181, srov. i GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 74, a V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 1060.

⁴⁷⁸ Srov. kapitolu III.1.4.

17.12.	18.12.	Engelbertus XIII episcopus	1199 ⁴⁷⁹	B	1	NDox, GRANUM
--------	--------	-------------------------------	---------------------	---	---	-----------------

Tab. 4: společné záznamy *Olomouckého horologia* a *Olomouckého kapitulního nekrologia* (N1263)

Ze srovnání vyplývá na první pohled několik skutečností. Z 35 záznamů *HO* (včetně dvou „olomouckých událostí“) se jich v mladším nekrologiu objevuje 18, tj. přibližně polovina, hned 11 z těchto záznamů se ovšem dotýká olomouckých biskupů. Je příznačné, že obě řady začínají Janem († 1085), kterého označují za třetího biskupa; pouze mladší *N1263* pak pamatuje na jedenáctého biskupa Kaina († 1194), jehož pontifikát spadá do doby před působením písaře B.⁴⁸⁰ Ukazuje se také, že jen v minimu případů nastal posun v řádu dnů (to se týká pouze děkana Balduina, čtvrtého biskupa Ondřeje a třináctého biskupa Engelberta).⁴⁸¹

Pozoruhodné jsou však některé absence: z olomouckých Přemyslovců zaznamenaných v *HO* jsou vynecháni Svatopluk a jeho matka Eufemie. Absence olomoucké kněžny není při bližším pohledu příliš překvapivá, zvláště v kontextu toho, že *N1263* lze bez pochybností považovat za ryze kapitulní nekrologium, přímo nespojené s hradištskou klášterní tradicí. Kníže Svatopluk byl Jindřichem Zdíkem v translační biskupské listině označen za jednoho ze zakladatelů svatováclavského kostela, nebyl však nazván jménem.⁴⁸² V tomto kontextu tedy ani Svatoplukova absence nepřekvapí, lze na ní ovšem demonstrovat jistou nahodilost, s níž písař druhé vrstvy *N1263* přistupoval ke starším záznamům, zvláště byli-li do mladšího nekrologia převedeni kníže Vladislav I. a kanovník Bohdan. Tento druhý zápis je velmi důležitý z hlediska vztahu mezi oběma nekrologii: ze všech paralelních záznamů *HO* a *N1263* je totiž právě Bohdanův záznam nejhůře vysvětlitelný skrze jinou než nekrologickou tradici v *HO*. S přihlédnutím k tomu, že také další dubnový záznam *HO* o úmrtí Vladislava I. nachází svou paralelu v *N1263*, lze mít za to, že *N1263* je částečně závislé na *HO*.

Pozornost dále zasluhují ty záznamy *N1263*, které spadají do období před jeho vznikem. Z několika málo relevantních míst je zjevné, že písař *N1263* neseřazoval starší záznamy k jednotlivým dnům chronologicky.⁴⁸³ Bylo by krátkozraké domnívat se pouze na základě absence chronologického rámce, že pramenem pro písaře druhé vrstvy muselo být výhradně nekrologium, protože alespoň u některých záznamů – těch spojených s donacemi – lze předpokládat též pramen diplomatické povahy, jak

⁴⁷⁹ Srov. GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 76–77, i V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 249.

⁴⁸⁰ Srov. kap. III.2.1.

⁴⁸¹ Engelbertovo úmrtní datum navíc spadá do období několika prosincových dnů, u nichž je v *N1263* posunuto římské datování. Z hlediska pořadí prosincových zápisů je Engelbert zapsán k 17. prosincovému dni. Srov. i pozn. 127 a rkp. (MK Olomouc, MCO 12, s. 93–95).

⁴⁸² CDB I, č. 115, s. 117: „... *beati Uacezlai martyris ecclesiam, quam in predicta ciuitate pater eius [Václavův, pozn. VS] fundaverat, sed morte prepeditus imperfectam reliquerat...*“

⁴⁸³ Alespoň *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 518, k 13. lednu; s. 527, k 18. únoru, srov. též MK Olomouc, MCO 12, s. 50, 55.

dokládá záznam o úmrtí knížete Oldřicha, syna Soběslava I.⁴⁸⁴ V tomto ohledu je nepochybně příznačné, že *N1263* nevěnuje takovou pozornost olomouckým Přemyslovcům, kteří vymřeli ve třetím desetiletí 13. století Sigfridem, olomouckým kanovníkem, jehož *N1263* sice zná, ale připomíná jej pouze jako kanovníka bez vazby k vládnoucí dynastii;⁴⁸⁵ z jeho starších příbuzných zná *N1263* Vladimíra, syna Oty III.⁴⁸⁶ Někteří z olomouckých kanovníků jsou časově zařaditelní pouze obtížně, zdá se však, že pokud lze v *N1263* identifikovat nějaké stopy nekrologického pramene odlišného od *HO*, lze jeho obsah spojovat právě s prostředím olomouckých kanovníků, přičemž není bez významu, že pravděpodobný chronologicky nejmladší zápis písařem B *HO*, magister Jakub, se v *N1263* nevyskytuje.⁴⁸⁷ Vzhledem k absenci dalšího srovnávacího materiálu lze pohříchu jen obtížně říct, zda se existence tohoto hypotetického nekrologia (předlohy *N1263*) překrývá se závěrečnou fází zápisů (nikoli nutně užívání!) *HO*.⁴⁸⁸

Kromě výše zmíněného Oldřicha, na něhož však poněkud kuriózně pamatuje i pozdní hradištská tradice,⁴⁸⁹ se v *N1263* objevují i jiní Přemyslovci, kteří svým rokem úmrtí spadají spíše do doby *HO*. Řada počínající Břetislavem I. není úplná, jsou v ní ale někteří v cizině zemřelí jedinci, např. Vladislav II., Soběslav II. a možná také Konrád II. Ota.⁴⁹⁰ Je však obtížné rozhodnout, zda pramenem pro písaře *N1263* muselo bezvýhradně být nekrologium: v této souvislosti připadá – kromě nějaké formy panovnického katalogu – do úvahy i pramen narativní povahy. Na to, že alespoň část záznamů může pocházet z nekrologia olomouckého původu, však upomínají jiné dva dynastické záznamy: *N1263* totiž pamatuje na dvě dcery knížete Bedřicha, Olgu a Markétu.⁴⁹¹ Sám kníže Bedřich ani jeho uherská choť Alžběta nejsou v nekrologiu zmíněni, z čehož lze opatrně usuzovat, že obě princezny zemřely během Bedřichovy olomoucké vlády.⁴⁹²

---

⁴⁸⁴ Srov. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 572, k 18. říjnu; NDox, SbKGBW 1884, s. 133, k 20. říjnu; CDB I, č. 270, s. 238–239; k následné instrumentalizaci zjevně listinné tradice skrze aktové záznamy (CDB I, č. 289, s. 254–255) mj. na příkladu Oldřichovy citované listiny Z. KRISTEN, *Pamětní záznamy kostela olomouckého a kláštera louckého*, AUPO Historica 3, 1962, s. 183–195, zde s. 183–191.

⁴⁸⁵ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 524: „*Obiit Sifridus canonicus*“, k 5. únoru. Sigfridovi věnoval biografickou črtu M. WIHODA, *Patnáct minut slávy olomouckého kanovníka Sífřida*, in: *Pater familias*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Prof. Dr. Ivana Hlaváčka. Edd. J. Hrdina, E. Doležalová, J. Kahuda, Praha 2002, s. 193–203, zde s. 193–197.

⁴⁸⁶ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 584, k 10. prosinci: „*obiit Wladimirus dux*“, srov. i AGO, MGH SS XVII, s. 652, k roku 1145. Někteří mladší olomoučtí Přemyslovci se dále ozývají v *NP*, srov. srovnávací tabulku č. 5.

⁴⁸⁷ Srov. pozn. 369 a *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 539 *a contrario*.

⁴⁸⁸ Není zřejmé, do kdy bylo *HO* užíváno. Je totiž rozdíl mezi datem sepsání a datem, kdy vyšlo z užívání (a bylo typicky nahrazeno jiným).

⁴⁸⁹ Srov. rkp. *NGr* (MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, s. 193r, k 20. říjnu: „[obiit] *Vdalricus dux frater noster*“).

⁴⁹⁰ Blíže srov. srovnávací tabulku č. 1, k těm v cizině zemřelým srov. po řadě *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 520, k 18. lednu; s. 523, ke 30. lednu; s. 562, k 8. září. Ke Konrádu Otovi viz též kapitolu IV.1.1.

⁴⁹¹ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 551 lépe MK Olomouc, MCO 12, s. 75, k 21. červenci: „*o[biit] Olga filia ducis Friderici*“, *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 552, lépe MK Olomouc, MCO 12, s. 76: „*o[biit] Margaretha filia ducis Frid[er]jici*“, k 28. červenci.

⁴⁹² Obdobně usuzují D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 564.

Předběžně lze tedy shrnout, že existenci paralelního nekrologia vedeného v prostředí blízkém olomoucké kapitule nelze vyloučit, přičemž písař *N1263* zjevně užíval též prameny diplomatické povahy a možná také prameny vyprávěcí. Dochovalo se sice několik pozdních stop olomoucké narativní tradice, zejm. tzv. *Moravská kronika* a také *Granum catalogi praesulum Moraviae*, které si jsou blízké, jak ukázal Mojmír Švábenský.⁴⁹³ Problém ale spočívá v tom, že tato tradice buď obsahuje denní data úmrtí pouze zřídka,⁴⁹⁴ nebo reflektuje ještě mladší vrstvu paměti než *N1263*.⁴⁹⁵ Rozhodně však není bez významu, že obě tradice, tzv. *Moravská kronika* i *Granum*, pokrývají roční datum požáru olomouckého kostela (1204), které v této podobě přebíral i písař druhé vrstvy *N1263*.⁴⁹⁶ Některá z dat vykazují rysy vpravdě kosmovské tradice, přímé doklady však chybějí.⁴⁹⁷

Ze srovnávacího hlediska by nebyla existence paralelní nekrologické tradice výjimečnou; v prostředí olomoucké kapituly ji předpokládá již Michal Dragoun.⁴⁹⁸ V některých institucích ji lze spíše jen tušit (typicky v břevnovském klášteře),⁴⁹⁹ jinde, jako například v prostředí kláštera sv. Jiří, jde o dobře sledovatelný fenomén, jemuž byla v nedávné době věnována historiografická pozornost. Srovnání olomoucké kapitulní tradice se svatojiřskou vyvolává kromě metodologických otázek (typu co je ještě jedním nekrologiem)⁵⁰⁰ také otázky týkající se prolínání paralelních tradic. Kromě obsahově vzájemně provázaných rukopisů E a G se totiž ostatní svatojiřské rukopisy příliš neshodují, s výjimkou tří „zakladatelských zápisů“ Boleslava II., Mlady a Vratislava I.⁵⁰¹ Jak naznačuje obsah rukopisů *NSG*, tyto byly často újeji spojeny s jednotlivými členkami konventu, na jejichž rodinné příslušníky zvláště pamatovaly. Tato souvztažnost zároveň pochopitelně vybízí k úvahám o vlastnictví jednotlivých

---

⁴⁹³ Srov. M. ŠVÁBENSKÝ, *Tzv. Moravská kronika*, StR 12, 1973, s. 191–205, zde s. 193. K prameni kontextuálně srov. také M. BLÁHOVÁ, *Dějepisectví v českých zemích*, s. 122 a násl., pozn. 102; D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 181 (TÝŽ, *Granum*, s. 30–31).

⁴⁹⁴ To je případ tzv. *Moravské kroniky* (srov. FRAG. CHRON., StR 12, 1973, s. 196–200).

⁴⁹⁵ To příkladně dokládá problém neexistujícího biskupa Fridricha, k němuž srov. pozn. 1127.

⁴⁹⁶ FRAG. CHRON., StR 12, 1973, s. 199; GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 78, dokonce uvádí i datum denní, srov. poznámky výše.

⁴⁹⁷ Srov. úmrtní záznamy Břetislava I. (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 517, k 10. lednu), Spytihněva II. (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 522, k 28. lednu), Vratislava II. (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 518, ke 13. lednu), a Vladislava I. (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 537), jehož úmrtní datum písař *N1263* korigoval vůči *HO* (12./13. dubna). Srov. i tabulku 4.

⁴⁹⁸ M. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 80.

⁴⁹⁹ Srov. alespoň I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 325, v jiném kontextu TÝŽ, *Knihy a knihovny*, s. 46–47. Existenci paralelního, pro denní potřebu praktičtějšího nekrologia v Podlažicích naznačují K. BOLDAN – M. DRAGON – D. FOLTÝN – J. MAREK – Z. UHLÍŘ, *Codex Gigas*, s. 66.

⁵⁰⁰ Je tak zřejmě na autorově koncepci, ke které variantě se přikloní. Osobně respektuji pojetí Z. Hledíkové, která souhrnně editovala dva rukopisy z pohledu nekrologické tradice nejvýznamnější (*NSG*, *Z pomocných věd historických IX*, s. 61–81, jde o rukopisy E a G, srov. pozn. 12). Obdobně postupují v případě některých říšských nekrologií spjatých s touž institucí (např. *NZwif*, *NWind*), srov. i kapitolu IV.3.4.

⁵⁰¹ Srov. R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 37, 39, 54 aj., též *NSGc*, in: *Svatojiřský klášter*, s. 179–190 (nečíslováno).

rukopisů.⁵⁰² Žádné takové úvahy však potenciální nekrologická deperdita z prostředí olomoucké kapituly neumožňují.

III.2.4. *Necrologium Bohemicum* a stopy olomoucké tradice

Stopy olomoucké tradice lze ovšem hledat také v nekrologických pramenech přímo nespojovaných s prostředím hradištského kláštera nebo olomoucké kapituly. Tyto stopy jsou hned dvojího typu: jednak mají formu dílčího personálního provázání, jednak jde o systematictější či institucionální vazby. Do první kategorie náležejí zvláště někteří olomoučtí biskupové, kteří se objevují v bohemikálních nekrologiích,⁵⁰³ do druhé kategorie pak spadají zejména dvě nekrologia, *NB* a *NP*. *NB* se konsensuálně považuje za druhé nejstarší nekrologium přemyslovského věku po základní ruce *HO* a stejně tak se nepochybuje o jeho moravské, zvláště pak hradištské stopě, která je ještě zdůrazněna rukopisným dochováním spolu s *AGO*.⁵⁰⁴ Moravik v *NB* si všiml už František Graus, nepřikládal jim však „pramenotvorný“ význam, připouštěl pouze, že nekrologium mělo „jistý vztah“ k hradištskému klášteru.⁵⁰⁵ Tuto perspektivu obrátil až Martin Wihoda, který upozornil na to, že hradištsí mniši si ze svého původního působiště mohli do Opatovic přinést leccos, včetně nekrologia.⁵⁰⁶ V kontextu toho, že původ *NB* se obvykle hledá buď v břevnovském klášteře, nebo – patrně přesvědčivěji – v prostředí svatovítské kapituly,⁵⁰⁷ nabývá otázka plausibilního moravského původu alespoň části záznamů *NB* zvláštního významu, s přihlédnutím k tomu, že jednotlivé záznamy mohou mít různý původ. V předposlední podkapitole se tedy budu věnovat olomoucké nekrologické tradici v kontextu pramenů *NB*.

Všechny marginální zápisy *NB* jsou psány jednou rukou,⁵⁰⁸ z čehož ale nelze bezesbytku usuzovat, že také vznikly naráz. Každopádně však v prameni není možné identifikovat jednotlivé skupiny záznamů podle paleografických rysů. Některá moravika *NB* vyniknou na první pohled, jelikož daný jedinec je označen moravským predikátem. Takových záznamů však není mnoho; v této věci nevádí, že z rukopisu není zřejmé, jak přesně zní moravský predikát.⁵⁰⁹ Výjimečně lze moravikum identifikovat i bez predikátu, k tomu je však bezpodmínečně zapotřebí jiná pramená zmínka o daném jedinci s moravským kontextem.⁵¹⁰ Důležitou, ale interpretačně méně jednoznačnou skupinu pak představují dynastická moravika, tj. typicky příbuzní moravských Přemyslovců. Ona nejednoznačnost tkví zjednodušeně řečeno v tom, že lze-li detekovat příbuzenskou vazbu k moravským Přemyslovcům, lze ji – byť slaběji

⁵⁰² Srov. K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, s. 165.

⁵⁰³ Srov. srovnávací tabulku č. 4.

⁵⁰⁴ K tomu srov. kapitolu III.1.1.

⁵⁰⁵ F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 798, 800.

⁵⁰⁶ Srov. pozn. 159 a 160.

⁵⁰⁷ Diskusi shrnuje M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 14–17.

⁵⁰⁸ Srov. pozn. 2.

⁵⁰⁹ Narážím na substantivní nebo adjektivní formu predikátu. Jednotlivé skupiny podrobněji rozebírám v této kapitole níže.

⁵¹⁰ Srov. pozn. 529.

– pozorovat také ve vztahu k pražským Přemyslovcům. Nejproblematictější okruh záznamů *NB* ve vztahu k Moravě představují potenciální moravika, kam přísně vzato patří všechny neidentifikovatelné zápisy. Snahu o vymezení původem moravských záznamů *NB* konečně problematizuje kronikářská produkce spjatá s Čechami, protože některá moravika mohou reálně mít pražský nebo třeba sázavský původ. Při úvahách o pramenech *NB* je zapotřebí pamatovat ještě na jeden významný aspekt: některé záznamy *NB*, které zdánlivě vybočují z kategorií obecného zájmu, mají zjevně recentní povahu, tj. datum úmrtí takto zaznamenaných jedinců se příliš nevzdaluje od data vzniku *NB post quem*.⁵¹¹ To samozřejmě výrazně oslabuje pravděpodobnost, že takové záznamy pocházejí z pramene nekrologického charakteru.

Do nerozsáhlé první skupiny explicitních moravik patří dvě subkategorie jedinců, jednak moravští Přemyslovci, jednak olomoučtí (moravští) biskupové. Chronologicky nejstarším takovým úmrtním záznamem *NB* je datum úmrtí samotného sličného knížete Oty, zakladatele hradištského kláštera. Zná je olomoucká kapitulní i hradištská tradice, jak analistická (*AGO*), tak pozdní nekrologická (*NGr*).⁵¹² Nepřekvapivý, byť komparativně spíše výjimečný fakt, že Otovo denní datum úmrtí je obsaženo také v *AGO*,⁵¹³ tj. v témže rukopise, silně indikuje hradištský původ záznamu *NB*. Kosmovská tradice je v tomto ohledu nepodstatná.⁵¹⁴ Ostatní dynastické záznamy takovou explicitní paralelu v *AGO* nemají, to ale neznamená, že dané nekrologické záznamy *NB* nemohly mít hradištský původ; analistický zápis *AGO* a nekrologický záznam *NB* spolu mohou být propojeny. Mimo to nelze zapomínat ani na to, že i dochovaná verze *AGO* je zjevně kompilací:⁵¹⁵ ony původní „hradištské anály“ mohly obsahovat víc, než prozrazují *AGO*. Úmrtí knížete Václava, syna knížete Svatopluka a vnuka Oty I., je přesně tento případ: v dochované verzi *AGO* je – oproti jiným, bohemikálním narativním pramenům – zachován pouze rok úmrtí,⁵¹⁶ přesto nelze jednoznačně stanovit, zda kompilátor *NB* zde vyšel z původních hradištských análů nebo z nějaké starší formy nekrologické tradice, spjaté buď s hradištským klášterem (pozdní *NGr* na něj nepamatuje), nebo s olomouckou kapitulou (zachycuje

---

⁵¹¹ Jde zejména o úmrtní záznam papeže Lucia II. († 1145) – *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803: „*Obiit papa Lucius*“, k 15. únoru – a vatislavského biskupa Roberta – *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 804: „*Obiit Robertus episcopus Wratislauensis*“, k 13. dubnu. Robertova identifikace není zcela jasná: zřejmě totiž bezprostředně po sobě následovali vatislavští biskupové téhož jména, z nichž jeden po svém vatislavském působení zastával úřad krakovského biskupa. Přikláním se k řešení, které vyargumentoval T. JUREK, *Zagadka biskupa wrocławskiego Roberta*, SKHS 45, 1990, s. 1–11, podle něhož jde o Roberta I. († 1140), který zemřel jako vatislavský biskup; Robert II., biskup vatislavský a později krakovský, měl zemřít roku 1146.

⁵¹² Po řadě srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 805; HO, AÖG 59, 1880, s. 647; N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 545; *AGO*, MGH SS XVII, s. 648, k roku 1087; *NGr*, in: Zpráva o pramenech, s. 17; vše k 9. červnu.

⁵¹³ Nepřekvapivý proto, že Ota I. byl zakladatelem hradištského kláštera, výjimečný proto, že z jeho příbuzných je v *AGO* podobně – včetně denního data úmrtí – vzpomínáno jen na jeho syny Svatopluka (a to ještě pod tíhou textu KOSMOVA, MGH SRG NS II, III.25, s. 194, III.27, s. 196, srov. *AGO*, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1109) a Otu II. (*AGO*, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1126, ovšem ne bez vztahu ke KAN. VYŠ., FRB II, s. 203). U Otovy manželky Eufemie a vnuka Václava zachovávají *AGO*, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1111 a 1130, pouze roční datum úmrtí.

⁵¹⁴ Ta se totiž v *AGO* neodráží v zápisu, v němž je zachyceno Otovo denní datum úmrtí, srov. J. ZEZULČÍK, *Anály*, s. 64–67.

⁵¹⁵ Srov. exkurs II.

⁵¹⁶ Srov. *AGO*, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1130, a V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 603, pozn. 1.

jej mladší ruka B HO).⁵¹⁷ Třetí případ této dynastické moravské skupiny NB, kníže Oldřich, v němž je snad třeba hledat brněnského knížete († 1113), je předmětem mého zájmu v exkursu II. Z hlediska pramenů NB jde však o týž příběh jako Václavův, s tím rozdílem, že na něj nepamatuje pozdní hradištská ani kapitulní olomoucká tradice.⁵¹⁸

Olomoučtí biskupové jsou v NB marginálně (tj. v tomto případě nekrologicky) zachyceni čtyři.⁵¹⁹ Je důležité, že data úmrtí všech čtyř biskupů korespondují s daty úmrtí zachycenými v olomoucké nekrologické tradici, třebaže jména odpovídají jen ve třech případech.⁵²⁰ Zcela nesporně identifikovatelní jsou dva z nich: Ondřej, jehož cestu do úřadu popisuje zevrubně Kosmas a na něhož vzpomíná také hradištská analistická a olomoucká nekrologická tradice,⁵²¹ a slavný Jindřich Zdík.⁵²² Velmi pravděpodobné, byť nikoli zcela nesporné⁵²³ je také ztotožnění biskupa Jana v NB s Janem II., Zdíkovým bezprostředním předchůdcem. Posledním z biskupů explicitně spojených s Moravou je jakýsi Gec, olomoucké nekrologické tradici neznámý; jeho datum úmrtí podle NB (3. červenec) ovšem přesně odpovídá v olomoucké tradici zachycenému biskupu Petrovi, bezprostřednímu předchůdci Jana II.;⁵²⁴ v tom případě by NB zachycovalo řadu olomouckých biskupů shodně s HO. Obdobné jméno Geto navíc reflektuje také pražská analistická tradice k roku 1100,⁵²⁵ tj. nikoli pouze shodou okolností v době odpovídající pontifikátu Petra I. († 1104). Je tak zjevné, že tradice olomouckých biskupů zachycená v NB rámcově odpovídá olomoucké nekrologické tradici; ve srovnání s její starší verzí zachycenou v HO (která je ale přísně vzato mladší než NB)⁵²⁶ se odrážejí pouze drobné odchylky v denních datech. Dále je důležité, že olomoucká nekrologická tradice zachycující olomoucké biskupy je co do úmrtních dat nejkomplexnější. Třebaže olomoučtí biskupové prvé poloviny 12. století byli známi

---

⁵¹⁷ Srov. NGr (MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, s. 120r, 122r, 124r, 126r, k 28., 29. únoru, 1. a 2. březnu) a *contrario* a HO, AÖG 59, 1880, s. 643–644, k 1. březnu (k písařským rukou v tomto kontextu J. BISTRŮCKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412; obdobně J. BISTRŮCKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 81, 84).

⁵¹⁸ Záznam v NGr k 20. říjnu patří zjevně někomu jinému: Oldřichovi, synovi Soběslava I., srov. pozn. 484.

⁵¹⁹ Datum vysvěcení pátého biskupa, Jana I. nebo Jana III., je zachyceno v martyrologiu, srov. pozn. 190 a 1107.

⁵²⁰ Srov. už F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 797.

⁵²¹ NB, ČsČH 15, 1967, s. 805: „*Obiit Andreas episcopus Mor[aviensis]*“, k 22. květnu, k čemuž srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 647, lépe KB Stockholm, Ms. A 144, f.4r: „*ob[iit] Andreas IV^{us} ep[is]c[opus] ol[omucensis]*“, k 20. květnu, a N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 542: „*Obiit Andreas IV. episcopus*“, k 22. květnu.

⁵²² NB, ČsČH 15, 1967, s. 806: „*Obiit Sdiko episcopus Mor[aviensis]*“, k 25. červnu, k čemuž – v kontextu olomoucké tradice – srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 647, přesněji KB Stockholm, Ms. A 144, f.4v: „*O[biit] Sdiko VII^{us} ep[is]c[opus] ol[omucensis]*“, k 23. červnu, a N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 547–548: „*Obiit Sdiko VII. episcopus fundator inclitus huius ecclesie, qui kathedram episcopalem de ecclesia sancti Petri ad castrum transtulit*“, k 25. červnu.

⁵²³ Srov. kapitolu III.2.5.

⁵²⁴ NB, ČsČH 15, 1967, s. 806: „*Obiit Gec episcopus Mor[aviensis]*“, k 3. červenci, k čemuž srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 648, lépe KB Stockholm, Ms. A 144, f.5r: „*ob[iit] Petrus V^{us} ep[is]c[opus] ol[omucensis]*“, k 3. červenci, a N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 549: „*Obiit Petrus quintus episcopus*“, k 3. červenci. Srov. už komentář F. Grause v edici (NB, ČsČH 15, 1967, s. 806, pozn. 58), odkazuje na B. Dudíka, J. ZEZULČÍK, *Anály*, s. 81, a D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 178 a násl., pozn. 1301.

⁵²⁵ ANN. PRAG. – *Annales Pragenses*, FRB II. Ed. J. Emler, s. 376–380, zde s. 378: „*Geto ep...*“, k roku 1100.

⁵²⁶ Pouze biskup Jan II. je v HO zapsán starší rukou R, jež je starší než NB, srov. pozn. 366 a 578.

Kosmovi i jeho pokračovatelům,⁵²⁷ to, co tito pokračovatelé ve svých dílech zachovali, je ve vztahu k olomouckým biskupům pouze fragmentární nejen ve srovnání s kapitulní tradicí, ale také ve srovnání s hradištskou tradicí zračící se v dochované verzi AGO.⁵²⁸ Ostatně všichni zmínění biskupové vyjma Jindřicha Zdíka zemřeli v době, kdy byl hradištský klášter ještě obsazen benediktiny.

Ve druhé výše vymezené skupině záznamů *NB* – moravík bez predikátu – lze identifikovat dvě subkategorie: zjevná moravika (tj. jedince primárně spojené s Moravou) a moravika, u nichž je těžké vymezit, zda má záznam moravikální či bohemikální charakter. V první z nich se nachází jediná osoba, kněžna Eufemie, manželka Oty I.⁵²⁹ Podobně jako v případě Oldřicha a Václava, také u Eufemie zachovaly AGO pouze rok úmrtí.⁵³⁰ Denní datum však zná jak původní kapitulní olomoucká tradice zračící se v *HO*, tak pozdní *NGr*,⁵³¹ jednoznačný závěr, zda záznam má analistický, nebo spíše nekrologický původ, tak pohříchu není možný. Do druhé subkategorie obecně spadají v Praze vládnoucí nebo do nikoli moravských linií rodu náležející Přemyslovci, kteří ale měli k Moravě vztah, typicky skrze správu některého moravského knížectví.⁵³² Kromě knížat, kteří se zároveň stali knížaty Čechů, zbývá ze záznamů *NB* jediný: Boleslav, syn Vratislava II., který měl podle Kosmy předčasně zemřít na olomouckém hradě.⁵³³ Boleslava však nezná dochovaná olomoucká ani hradištská tradice⁵³⁴ a jeho záznam v *NB* je navázán na jeho otce, krále Vratislava, což odpovídá schématu užívaného u nevládnoucích Přemyslovců skonavších za vlády svého otce.⁵³⁵ V takovém případě by původ tohoto záznamu byl spjat spíše s pražskou kapitulou.

Třetí skupina záznamů, příbuzní moravských Přemyslovců, je úzce spojena s výše zmíněnou Eufemií: *NB* totiž ze všech panovníků mimo hranice přemyslovského panství vzpomíná všeho všudy na dva: na uherské krále Gejzu a Ladislava.⁵³⁶ Rozhodující v této souvislosti po mém soudu není otázka, zda oba králové byli bratry,

---

⁵²⁷ Srov. např. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.37, s. 135, II.49, s. 155–156, III.17, s. 179; KAN. VYŠ., FRB II, s. 204, k roku 1126; M. SÁZ., FRB II, s. 257, k roku 1126, s. 263, k roku 1150.

⁵²⁸ AGO, MGH SS XVII, s. 648, k roku 1096 a 1104, s. 649, k roku 1126.

⁵²⁹ NB, ČsČH 15, 1967, s. 804: „*Obiit Eufemia ductrix*“, k 2. dubnu.

⁵³⁰ AGO, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1111.

⁵³¹ Záznam chybí v Dudíkově edici (*HO*, AÖG 59, 1880, s. 645), srov. tedy KB Stockholm, Ms. A 144, f.3v: „*Eufemie ductrix obiit*“, k 2. dubnu, a obrazovou přílohu č. 2. – *NGr*, in: Zpráva o pramenech, s. 16–17, k 10. dubnu, k omylu srov. pozn. 306 a 414.

⁵³² K terminologii srov. ale pozn. 987.

⁵³³ KOSMAS, MGH SRG NS II, II.43, s. 148–149; NB, ČsČH 15, 1967, s. 807, „*Obiit Boleslaus, filius regis Uuratislai*“, k 10. srpnu; Kosmas uvádí jako datum smrti 11. srpna.

⁵³⁴ To je v jistém směru pochopitelné, vzhledem k tomu, že Boleslav byl zjevně exponentem svého otce, k čemuž srov. alespoň L. REITINGER, *Vratislav*, s. 82–83. Pramenně srov. alespoň AGO, MGH SS XVII, s. 647–648 *a contrario*.

⁵³⁵ Srov. pozn. 763.

⁵³⁶ NB, ČsČH 15, 1967, s. 804: „*Obiit Deuca rex Ungrorum*“, k 25. dubnu, s. 806: „*Obiit Vadislaus rex Ungarorum*“, k 29. červenci. K identifikaci a k dalším pramenům srov. Grausovy ediční poznámky a J. STEINHÜBEL, *The Nitrian Principality. The Beginnings of Medieval Slovakia*, Leiden – Boston 2021, zde s. 464, pozn. 102, s. 467, pozn. 54. – Martyrologickou složku *NB* zde neuvažují, tam se objevuje ještě např. císařovna Kunhuta, manželka Jindřicha II. (ÖNB Wien, Cod. 395, f.23v: „*Cunegunde v[irginis] et imp[er]at[ri]cis*“, k 9. září).

nebo bratranci kněžny Eufemie (a obráceně bratranci, nebo bratry kněžny Adléty, manželky Vratislava II.),⁵³⁷ nýbrž fakt, že o Ladislavově roku smrti referují AGO.⁵³⁸ Podružnou roli hraje to, že Ladislav se objevuje také v *NBS* a v martyrologické části některých rukopisů *NSG*.⁵³⁹ V kontextu výše opakovaně zmíněné alternativy zužování původních hradištských analů kompilátorem AGO je však důležitější záznam Gejzův, jelikož toho AGO neznají.⁵⁴⁰ Lze tak mít za to, že právě tento záznam dokládá existenci nekrologia v blízkém prostředí kněžny Eufemie, tj. zjevně v klášteře Hradisko.

K neidentifikovatelným jedincům patří v kontextu potenciálních moravik v *NB* zejména opati, kterých *NB* zná pět, vždy bez bližšího určení jejich místa působení.⁵⁴¹ Žádný ze vzpomínaných opatů v *NB* není shodný s jinak doloženým hradištským opatem;⁵⁴² lze ovšem poukázat na to, že AGO, primární pramen referující o hradištských benediktinských opatech, možná nezachycují všechny opaty.⁵⁴³ Alespoň dva opaty – Menharta a Klimenta – lze přiřadit k břevnovskému klášteři,⁵⁴⁴ další jméno – Albert – může odpovídat jak břevnovskému opatu Vojtěchovi (Adalbertovi) doloženému skrze Mnicha sázavského, tak třebíčskému opatovi téhož jména, o němž referují AGO.⁵⁴⁵ O vazbě alespoň části záznamů k břevnovskému klášteři – ať už přímo, či skrze jiný pramen – lze jen těžko pochybovat, vyloučit však nelze ani třebíčskou vazbu, již navíc posiluje fakt, že třebíčský, nikoli břevnovský opat Adalbert je zachycen v AGO, tj. v témže rukopise jako *NB*. Je-li totiž správná moje hypotéza o identifikaci brněnského knížete Oldřicha, zakladatele třebíčského kláštera, s knížetem zapsaným v *NB* k 11. listopadu,⁵⁴⁶ potom by – zvláště za předpokladu, že onen opat Albert je třebíčským opatem – bylo možné uvažovat o silnější vazbě mezi hradištským a třebíčským klášteřem, než se předpokládá na základě podobnosti některých částí

---

⁵³⁷ K tomuto problému důsledně a s dalšími odkazy P. BÁLING, *Andrew, Béla and Euphemia: Some Remarks on 11-Century Dynastic Relations in the Light of Central European Narrative Sources*, in: *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources*. Edd. D. Bagi, G. Barabás, M. Font, E. Sashalmi, Pécs 2019, s. 9–19, zde s. 9–17.

⁵³⁸ AGO, MGH SS XVII, s. 648, k roku 1095, na rozdíl kupř. od Kosmy, který jinak Ladislava zná jménem (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.41, s. 146, II.48, s. 155).

⁵³⁹ *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 71, k 27. červnu (!), rkp. G; *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 113: „*Obiit Wladislaus rex*“, k 28. červenci, srov. i M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 20.

⁵⁴⁰ AGO, MGH SS XVII, s. 648 *a contrario*.

⁵⁴¹ Po řadě *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 805: „... *abbas Climata obiit*“, k 3. květnu; s. 806: „*Obiit abbas Bosa*“, k 21. červnu; s. 807: „*Obiit Albertus abbas*“, k 3. září; s. 809: „*Obiit Mengardus abbas*“, k 2. listopadu; s. 809: „*Obiit Milota abbas*“, k 2. prosinci.

⁵⁴² Srov. už F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 798–799, pozn. 53.

⁵⁴³ Jde o to, že jen výjimečně jsou záznamy v AGO koncipovány stylem „zemřel první opat, nastoupil druhý opat“. Srov. už V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 689–690.

⁵⁴⁴ Srov. mírně odchylně F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 798, v textu a v edici (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 805, pozn. 39).

⁵⁴⁵ M. SÁZ., *FRB II*, s. 251, k roku 1089; AGO, MGH SS XVII, s. 650–651, k roku 1138.

⁵⁴⁶ K Oldřichovi exkurs II., k vazbě Oldřicha a třebíčského kláštera důkladně R. FIŠER, *Klášteř uprostřed lesa. Dvě studie o třebíčském benediktinském opatství*, Brno 2001, zde s. 33–38, synteticky pak M. WIHODA, *Morava*, s. 154–157.

zakládací hradištské listiny a její třebíčské paralely.⁵⁴⁷ Další úvahy však povážlivě komplikuje fakt, že pozdní třebíčská narativní tradice je velmi nespolehlivá.⁵⁴⁸

Předběžně tak lze uzavřít, že moravská, zvláště pak olomoucká (hradištská) stopa *NB* je relevantní. Důležitým argumentem je jednak souvztažnost některých záznamů *NB* přímo s textem *AGO*, jednak unikátnost některých záznamů v kontextu *NB*, u nichž lze důvodně dovozovat moravskou vazbu. Pro ucelenější představu o pramenech *NB* a roli moravské tradice v něm však považují za vhodné zabývat se také jinými potenciálními tradicemi *NB*, které se odrážejí v dochovaném nekrologickém materiálu; právě jim se věnuji v poslední podkapitole.

III.2.5. *Necrologium Bohemicum* a pluralita jeho pramenů

Vedle moravské (hradištské, olomoucké) a pražské kapitulu tradice je třeba v otázce potenciálních pramenů *NB* zvažovat také pražské kapitule lokálně velmi blízkou tradici svatojiřskou. Povaha vztahů mezi *NB* a *NSG* je zvláštní. Z jedné strany *NB* obsahuje několik záznamů, které lze identifikovat jako svatojiřské abatyše, jejich počet – tři – není nijak závratný.⁵⁴⁹ Ani jedna ze tří vzpomínaných abatyší – Adléta, Windelmuth, Berta – ale není zachycena v dochované tradici *NSG*, třebaže tato některé z představených svého kláštera reflektuje, mezi jinými první abatyši Mladu.⁵⁵⁰ I když nelze vyloučit, že mladší, až z počátku 14. století dochovaná tradice *NSG* zkrátka některé starší záznamy vypustila, v zásadě nelze vyloučit ani částečnou diskontinuitu zápisů nebo dokonce jejich ztrátu, čemuž mohou nasvědčovat také pouze tři stereotypně se vyskytující jména v *NSG* ze staršího období, Boleslav II., Mlada a Vratislav I., všechny ovšem náležející do měsíce února.⁵⁵¹ Z těchto jedinců *NB*

---

⁵⁴⁷ Srov. M. BLÁHOVÁ, *Funkce a pramenná hodnota pamětních zápisů středověkých církevních institucí. Tak zvaná zakládací listina kláštera Třebíčského*, in: Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči. Edd. L. Jan, P. Obšusta, Brno 2002, s. 97–111, zde s. 102–103, 108–109.

⁵⁴⁸ K tomu srov. M. WIHODA, *Morava*, s. 71–72.

⁵⁴⁹ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 22. únoru: „[obiit] Adleyth abbatissa“; s. 808, k 24. říjnu: „Obiit Wencilmunt abbatissa“; s. 809, k 28. listopadu: „Obiit Perth a abbatissa“; Poslední zápis je poněkud problematický. A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 242, se domnívá, že předmětný zápis je třeba číst jako „Percha abbas“. Vzhledem ke tvaru jména (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809, srov. i ÖNB Wien, Cod. 395, f.32r: „o[biit] Perth a abba[tissa]“, k 28. listopadu, a obrazovou přílohu č. 9), vzhledem k tomu, že z jiných pramenů je doložena (svatojiřská) abatyše Berta, a vzhledem k tomu, že jiný ženský benediktinský církevní ústav nepřichází v souvislosti se záznamy *NB* do úvahy, mám za to, že zápis je třeba vykládat jako „abatyše Berta“. Srov. i K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, s. 138.

⁵⁵⁰ *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 65, k 9. únoru, k dalším rukopisům srov. i *NSGc*, in: Svatojiřský klášter, s. 180 (nečíslováno), k 9. a 10. únoru. K měsíci únoru, kde Mlada v *NB* chybí, srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803.

⁵⁵¹ Srov. po řadě *NSG*, Z pomocných věd historických, s. 65, k 7. únoru: „[obiit] Dux Boleslaus pius“, 9. únoru: „Obiit Mlada, soror Boleslai, abbatissa“, 13. únoru: „Anno domini DCCCCXI obiit Wratislaus pater sancti Wenceslai“ (vše citováno podle rkp. E v edici), k dalším rukopisům srov. i *NSGc*, in: Svatojiřský klášter, s. 180 (nečíslováno), k 7. únoru, 9., resp. 10. únoru, 12., resp. 13. únoru. Srov. i obrazovou přílohu č. 22, 23.

vzpomíná pouze na knížete Vratislava,⁵⁵² ale ani v případě ostatních záznamů nelze vyloučit nějakou formu nedbalosti opisovače *NB*, tj. že ony záznamy byly v jeho předloze. Jistá potíž je, že úmrtní záznam Boleslava II., který je z hlediska systematiky ostatních dochovaných záznamů *NB* pravděpodobnějším cílem pro opisovače opatovického nekrologia než Mlada, by bylo možné očekávat také v prostředí pražské kapituly.⁵⁵³ Z úmrtních záznamů svatojiřských abatyší tedy nelze usuzovat na bezprostřední vztah *NB* a svatojiřské tradice.

Kníže Vratislav I. není jediným jedincem zaznamenaným společně *NB* a *NSG*. Vedle něj jde o knížata Oldřicha, Bořivoje II., a o arcibiskupa Gaudentia⁵⁵⁴ v zásadě sem lze zařadit také poustevníka Vintíře a svatého uherského krále Ladislava I.⁵⁵⁵ Bohužel ani na základě těchto záznamů nelze říct, jaký byl přesně vztah tradice *NSG* a *NB*: jejich částečná podobnost ve věci záznamů o jedincích spojených se svatojiřským klášteřem méně těsně než v případě svatojiřských abatyší může být dána také společným pramenem, který byl primárně spjat s jiným ústavem než se svatojiřským klášteřem. Řečené platí bez ohledu na to, zda existovala starší nekrologická tradice *NSG*; z ničeho neplyne, že každé v polovině 12. století existující nekrologium se musí ozývat v dochovaném *NB*.⁵⁵⁶ Náznaky starší tradice *NSG* – nebo přinejmenším tamějšího zájmu o ni – jsou ale patrné nejen ze záznamů „trojice zakladatelů“, ale také z nekrologického záznamu řezenského biskupa Tutona, během jehož pontifikátu byl vysvěcen sousední svatovítský kostel.⁵⁵⁷ Ačkoli nelze vyloučit, že některé lokálně pražské záznamy obvykle spojované se svatovítskou kapitulou mohou mít svatojiřský původ, vzhledem k rozsahu svatojiřských a zjevně svatovítských záznamů to není pravděpodobná varianta.⁵⁵⁸ Závěr v případě potenciálních svatojiřských pramenů *NB* tak je spíše negativní.

Další silnou větev zdrojů opatovického *NB* představuje tradice břevnovská. Není náhodou, že František Graus hledal místo vzniku nekrologia (nebo místo původu předlohy) právě tam.⁵⁵⁹ Na více místech jsem dříve zmínil, že středověké *NB* není

---

⁵⁵² *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803: „*Wratizlaus dux, pater s. Wenczelai, obiit*“. Na Mladinu absenci v souvislosti s potenciálním původem *NB* (kdy jej tato absence vylučuje) upozorňuje již F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 799.

⁵⁵³ Srov. kapitolu III.1.3. Ke knížecím záznamům *NB* srov. tabulkovou přílohu č. 1.

⁵⁵⁴ Srov. po řadě *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809, k 9. listopadu: „*Obiit Odalricus dux*“; s. 803, k 2. únoru: „*Obiit Boriuoy dux*“; s. 808, k 12. říjnu: „*obiit Gaudencius archiepiscopus, frater s. Adalberti*“, ekvivalentně *NSG*, *Z pomocných věd historických IX*, s. 79, k 9. listopadu; s. 65 (pouze rkp. G), k 2. únoru (k zápisu srov. pozn. 302 a 313); s. 77, k 12. říjnu (pouze rkp. G).

⁵⁵⁵ Vintíř je v *NB* zachycen v martyrologiu, byť jde o nekrologický příspěk (srov. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 794–795 a pozn. 203), dále *NSG*, *Z pomocných věd historických IX*, s. 77, k 9. říjnu (rkp. G), k dalším rukopisům pak *NSGc*, in: *Svatojiřský klášter*, s. 188, k témuž dni. Ladislav I. je pro změnu v *NSG* zachycen v kalendáriu, navíc ještě k předchozímu měsíci, srov. *NSG*, *Z pomocných věd historických*, s. 71, k 27. červnu (rkp. G) a *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 806, k 29. červenci.

⁵⁵⁶ Srov. už vztahy *NB* a moravské tradice popsané v kapitole III.2.4.

⁵⁵⁷ *NSG*, *Z pomocných věd historických IX*, s. 77, k 10. říjnu (psáno mladší, 6. rukou). K „trojici zakladatelů“ v *NSG* srov. pozn. 501, k Tutonovi pak D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 256–257.

⁵⁵⁸ Svatojiřské zápisy jsou, jak bylo výše ukázáno, explicitně tři, svatovítských je přinejmenším dvojnásobek, není více. Srov. už F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 798.

⁵⁵⁹ F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 800–801.

příliš obsáhlé. Jak ale upozornil Ivan Hlaváček v návaznosti na Jaroslava Kolára, v břevnovském klášteře mohlo klidně vzniknout i jiné dochované a velmi obsáhlé nekrologium – v *Codexu Gigantu* obsažené *NP*.⁵⁶⁰ To přirozeně otevírá otázku potenciálních shod mezi *NB* a *NP*, při jejichž rozboru je ovšem po mém soudu třeba pamatovat na to, že i kdyby se ukázalo, že shody mezi oběma nekrologii jsou závažnějšího charakteru, lze jen obtížně stanovit, zda obě nekrologia alespoň částečně vycházela ze stejného pramene břevnovského původu, nebo zda *NP*, pocházející asi z konce třetího desetiletí 13. století,⁵⁶¹ čerpalo z *NB*.

Kromě konvenčních a z hlediska svého původu jen obtížně zařaditelných záznamů českých knížat a pražských biskupů,⁵⁶² mezi nimiž je však jedna velmi pozoruhodná shoda⁵⁶³ a jeden neméně pozoruhodný argument *ex silentio*,⁵⁶⁴ zaujmou mezi shodnými (nebo potenciálně shodnými) záznamy *NB* a *NP* čtyři jména: moravský biskup Jan, *comes* Casce, *ducillus* Jaromír a *canonicus*, resp. *presbiter* Magnus. Předposledně jmenovaný jedinec je nejméně problematický, třebaže *NP* vzpomíná na Jaromíra o den dříve: jak upozornili František Graus a Josef Žemlička, velmi pravděpodobně jde o nikdy nevládnoucího Jaromíra, syna Bořivoje II.,⁵⁶⁵ známého jako vůdce českého kontingentu na římské korunovační jízdě Lothara III. († 1137).⁵⁶⁶ Jaromírův přídomek je velmi symptomatický a pro zde sledovanou vazbu mezi *NB* a *NP* je zásadní, že v nekrologických pramenech přemyslovského věku se, pokud vím, jinak nevyskytuje,⁵⁶⁷ stejně jako samotný Jaromír. To naznačuje, že oba prameny na sobě jsou alespoň částečně závislé.⁵⁶⁸ Podlažická stopa nasvědčuje tomu, že Jaromírův úmrtní záznam v *NB* má břevnovský nebo alespoň částečně břevnovský původ; přirozeně nelze totiž vyloučit vazbu nedochovaného, ale předpokládaného pražského kapitulního nekrologia s taktéž mlhavě dochovanou břevnovskou tradicí.⁵⁶⁹ Poměrně snadno ztotožnitelný je také Magnus, jehož *NP* považuje za kněze, zatímco *NB* jej označuje za kanovníka (tj. pravděpodobně vysvěceného na kněze) a za otce biskupa

---

⁵⁶⁰ Srov. J. KOLÁR, *Codex Gigas*, s. 667 a násl., pozn. 23; I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 193, 197. Souhlasně též P. CHARVÁT, *Břevnov, Codex Gigas a jeho martyrologium*, in: *Břevnov v českých dějinách. Sborník z konference pořádané ve dnech 14. a 15. září 1993 Filozofickou fakultou u příležitosti milénia břevnovského klášteře*. Edd. M. Bláhová, I. Hlaváček, Praha 1997, s. 46–48, zde s. 46. O břevnovském původu alespoň části záznamů *NP* uvažují K. BOLDAN – M. DRAGON – D. FOLTÝN – J. MAREK – Z. UHLÍŘ, *Codex Gigas*, s. 66.

⁵⁶¹ K tomu srov. kapitolu I.1.

⁵⁶² Podobný je také případ Gaudentiův. Srov. pozn. 554.

⁵⁶³ Jde o to, že Vratislav II. je v obou nekrologiích zaznamenán pouze jako *dux*, podobně je v *NP* vzpomínáno na Vladislava II. Srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 14. lednu; *NP*, in: *Forschungen*, s. 404, k 12. lednu, a s. 405, k 18. lednu, a kapitolu IV.2.

⁵⁶⁴ *NP*, in: *Forschungen*, s. 427, k 22. prosinci, je jediným domácím nekrologiem, které vzpomíná na Břetislava II. (dalším je *NPeg*, srov. L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 389–390, a UB Leipzig, Ms. 848, f.114r). Srov. kapitolu IV.4.1.

⁵⁶⁵ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 808, k 20. září; *NP*, in: *Forschungen*, s. 421, k 19. září. K identifikaci srov. ediční poznámky F. Grause (*NB*) a J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 293–309, zde s. 301.

⁵⁶⁶ KAN. VYŠ., FRB II, s. 215, k roku 1132.

⁵⁶⁷ K tomu srov. kapitolu IV.2.5.

⁵⁶⁸ Je přirozeně rozdíl mezi situací, kdy oba prameny reflektují vzpomínku na téhož jedince, a situací, kdy jsou kromě toho na sobě oba prameny závislé. K závislosti obou pramenů v této souvislosti už V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 104, pozn. 394.

⁵⁶⁹ Jde o to, že v *NB* se zachovala poměrně komplexní paměť na rodinu Bořivoje II., k tomu srov. kapitolu IV.1.4.

Daniela. Úmrtní den se shoduje.⁵⁷⁰ Je důležité, že *NB* Magna specifikuje jako otce biskupa Daniela. Taková formulace v kontextu ostatních záznamů *NB* nasvědčuje tomu, že *NB* vskutku vzniklo během pontifikátu biskupa Daniela (1148–1167). Podoba zápisu v *NB* (*canonicus* s nespécifikovaným působištěm) by mohla naznačovat pražský kapitulní původ, proti tomu je ale třeba poznamenat, že na základě podoby zápisu v opatovickém *NB* nelze automaticky říci nic jistého o podobě zápisu v jeho předloze, byla-li vůbec jaká. Nelze totiž opomíjet možnost autoptické znalosti nebo místní opatovické paměti, ať už nekrologické, nebo jiné.⁵⁷¹ Úmrtní záznam předáka Časty (?),⁵⁷² jímž se velmi pravděpodobně míní týž jedinec zaznamenaný v *NB* i *NP* k 9. únoru, překvapí zejména svou výlučností, jelikož ze všech devíti osob *NB* s přídomkem *comes*⁵⁷³ se v *NP*, které samo v absolutních počtech zachycuje vyšší počet *comitum*,⁵⁷⁴ odráží právě tento. Jelikož však tento jedinec není blíže identifikovatelný,⁵⁷⁵ do úvah o pramenech *NB* nemůže blíže promluvit.

To ovšem není případ moravského biskupa Jana. Problém potenciální souvztažnosti záznamů *NP* k 19. únoru a *NB* k 21. únoru, které oba vzpomínají na moravského biskupa Jana,⁵⁷⁶ je důležitý vzhledem ke zde sledované otázce pramenů *NB*, lze jej ale také chápat jako preludium limitů historiografické interpretace nekrologií v užším smyslu, jímž se budu věnovat v následující kapitole. Souvztažnost obou zápisů by bylo možné odbýt poukazem na to, že oba zápisy se obvykle neztotožňují s touž osobou, jelikož olomoucká nekrologická tradice zná biskupa Jana (III.), zemřelého 19. února

---

⁵⁷⁰ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 24. únoru; *NP*, in: *Forschungen*, s. 406, k 24. únoru. Ke ztotožnění obou záznamů srov. Grausovu ediční pozn., též F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 800, pozn. 60, a Z. FIALA, *Jindřich Zdík a Kosmas*, s. 14–16.

⁵⁷¹ Stran autoptické znalosti se sluší poznamenat, že není známa prosopografická struktura opatovického konventu v době vzniku *NB*, lze však důvodně předpokládat, že nešlo pouze o exulanty z Hradiska.

⁵⁷² *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803: „*Obiit Casca comes*“, k 9. únoru; *NP*, in: *Forschungen*, s. 406: „*[obiit] Casce comes*“, k 9. únoru. Ke tvaru jména srov. už Grausovy ediční poznámky (*NB*).

⁵⁷³ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 2. lednu, k 29. lednu; s. 803, k 9. únoru (dvakrát); s. 805, k 1. červnu, k 12. červnu; s. 806, k 20. červnu, k 23. červnu; s. 807, k 31. srpnu. Ke stejnému číslu došel i M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 21.

⁵⁷⁴ *NP*, in: *Forschungen*, s. 404, k 10. lednu; s. 405, k 20. lednu, k 24. lednu, k 25. lednu, k 27. lednu; s. 406, k 9. únoru; s. 408, k 6. březnu; s. 410, k 8. dubnu, k 15. dubnu (zde editor zjevně spletl pohlaví, kdy zjevně ženské jméno – Jana – označil za mužské, srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.306r); s. 412, k 4. květnu; s. 413, k 26. květnu; s. 414, k 6. červnu, k 9. červnu; s. 415, k 25. červnu; s. 416, k 2. červenci, k 15. červenci; s. 417, k 19. červenci (opět srov. těžko čitelné KB Stockholm, Ms. A 148, f.307v, stran pohlaví); s. 418, k 5. srpnu, k 6. srpnu, k 13. srpnu; s. 420, k 15. září (dvakrát, ke druhému záznamu opět srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.308v); s. 421, k 26. září; s. 423, k 18. říjnu (srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.309r), k 28. říjnu; s. 424, k 4. listopadu (srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.309v), k 6. listopadu, 13. listopadu; s. 426, k 13. prosinci; s. 427, k 31. prosinci. – Po mém soudu se v *NP* nachází 25 *comites* a 5 *comitissae* (dva případy započítané mezi muže – k 6. srpnu a 13. listopadu – nejsou zcela jasné). M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 21, uvádí počet 26, zjevně však vynechává ty, kteří jsou charakterizováni jako *comes frater noster* (zápisy k 15. červenci, 5. srpnu, 13. srpnu); i v takovém případě jsem se dobral 27 záznamů.

⁵⁷⁵ Nad rámeček edičních poznámek F. Grause v edici *NB* srov. L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 85, pozn. 392.

⁵⁷⁶ *NP*, in: *Forschungen*, s. 407, raději KB Stockholm, Ms. A 148, f.305r: „*[obiit] loh[anne]s ep[is]c[opus] morauie*“, k 19. únoru; *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803, srov. i ÖNB Wien, Cod. 395, f.9v: „*[obiit] Joh[ann]es ep[is]c[opus] [M]oraviensis*“, k 21. únoru (zápis je částečně seřiznutý).

1157,⁵⁷⁷ a Jana (II.), zemřelého 21. února 1126.⁵⁷⁸ Jenže takto jednoznačné stanovisko narušují tři skutečnosti: jednak podoba obou zápisů (v níž je třeba zejména klást důraz na diecézní vymezení),⁵⁷⁹ jednak fakt, že únorové záznamy nelze považovat v kontextu tradice N1263 za zcela spolehlivé co do reflexe předlohy,⁵⁸⁰ jednak již zmíněné zprávy Mnicha sázavského k letům 1126 a 1157. Podle Kosmova sázavského pokračovatele totiž zemřeli oba biskupové ve stejný den, 19. února.⁵⁸¹ I kdyby Mnich sázavský reálně vycházel pouze z jednoho – třeba nekrologického – záznamu, který dosadil k oběma Janům, podstatné je, že k oběma biskupům měl zjevně další prameny, díky nimž byl schopen je odlišit, vyloučit však nelze ani prostý opisovačský omyl (XI. březnové kalendy namísto IX. březnových kalend). Vzhledem k podobě predikátu nelze důvodně předpokládat, že opisovač NP užíval přímo text Mnicha sázavského, teoreticky ale mohl mít k dispozici společný pramen; opisovač NB z časových důvodů s dochovaným textem Mnicha sázavského nepracoval. V prostředí sázavského kláštera (a je otázkou, zda také v prostředí kláštera břevnovského, z jehož skriptoria Kosmův sázavský pokračovatel v mnohém vycházel a jehož vztah ke *Codexu Gigantu* lze mít za pravděpodobný co do vzniku kodexu)⁵⁸² se každopádně mělo za to, že olomoucký biskup Jan II. zemřel 19. února, tj. ve stejný den, k němuž se v NP hlásí moravský biskup téhož jména.

Určení, o kterého moravského biskupa se v tom kterém nekrologiu jedná, má závažný dopad na otázku vzniku daného rukopisu (NB), resp. vůbec místní tradice, potažmo samotného založení kláštera (NP). Zápis NB, běžně interpretovaný jako Jan II. a nikoli Jan III., totiž mj. slouží jako datační pomůcka vzniku nekrologia. Nástupce Jana II. Jindřich Zdík († 1150) v NB zmíněn je.⁵⁸³ Jelikož žádný jiný biskup Jan v NB

⁵⁷⁷ Srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 643, lépe KB Stockholm, Ms. A 144, f.3v: „*ob[iit] J[o]h[ann]e[s] ep[is]c[opus] VIII^{us} ol[im] r[e]g[ul]ari[s]“*, k 19. únoru; N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 527, přesvědčivěji MK Olomouc, MCO 12, s. 55: „*o[b]iit Joh[anne]s VIII^{us} episcopus“*, k 19. únoru, srov. ale pozn. 127. K ročnímu datu srov. GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 73, k roku 1157; FRAG. CHRON., StR 12, 1973, s. 196, k roku 1158.

⁵⁷⁸ Srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 643, lépe KB Stockholm, Ms. A 144, f.3v: „*Iohannes VI^{us} episcopus morauie ob[iit] ventrosus“*; N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 527, přesvědčivěji MK Olomouc, MCO 12, s. 55: „*Joh[anne]s ventrosus VI^{us} ep[is]c[opus]“*, k 21. únoru, srov. ale pozn. 127. K ročnímu datu srov. AGO, MGH SS XVII, s. 649, k 21. únoru 1126.

⁵⁷⁹ Oba zápisy NP identifikují Jany jako moravské biskupy.

⁵⁸⁰ Srov. pozn. 127.

⁵⁸¹ M. SÁZ., FRB II, s. 257: „*eodem anno [1126, pozn. VS] XI. kal. Martii Johannes, episcopus sextus sanctae Olomucensis ecclesie, vinculis carnis absolutus, talentum sibi creditum Christo reportavit centuplicatum...“*; s. 264: „*Eiusdem quoque anni [1157, pozn. VS] XI Martii Kalendis Johannes, Olomucensis ecclesie episcopus, qui de monasterio sancti Augustini Ztragov assumptus fuerat, vitam terminavit presentem...“* – Jan II. je navíc explicitně označen za šestého biskupa – v souladu s olomouckou tradicí. To mimo jiné znamená, že Mnich sázavský (nebo ten, z něhož tento vycházel) vskutku zaznamenával (nebo hodlal zaznamenat) úmrtí šestého biskupa Jana II. a nikoli osmého biskupa Jana III. Nelze jednoznačně stanovit, z jaké předlohy Mnich sázavský vycházel a co v ní stálo. Je však důležité, že takový záznam byl snadno interpretovatelný pro čtenáře Kosmova sázavského pokračování: olomoucký biskup Jan II. zemřel 19. února 1126.

⁵⁸² Ke vztahu břevnovského a sázavského kláštera srov. už M. BLÁHOVÁ, *Historická paměť*, s. 56, ke vztahu břevnovského a podlažického kláštera srov. odkazy v pozn. 560.

⁵⁸³ NB, ČsČH 15, 1967, s. 806, k 25. červnu. V nekrologiu je sice vynechána kněžna Gertruda, manželka Vladislava II., která zemřela jen několik týdnů po Zdíkovi, ale toto vynechání (nejde-li o záměnu, srov. pozn. 1039) není vzhledem k relativní neúplnosti reflexe českých kněžen a královen v NB průkazné (srov. pozn. 1038). Olomoučtí biskupové jsou průkaznější, zaznamenává-li NB všechny počínaje Ondřejem a konče právě Zdíkem.

vzpomínán není, soudí se konsensuálně, že *NB* vzniklo mezi lety 1150/1151–1157.⁵⁸⁴ Interpretace *NP* má potenciálně ještě závažnější implikace. Jan III., vedle Jindřicha Zdíka jeden ze dvou vzpomínaných olomouckých biskupů, zemřel roku 1157, tj. v době, do níž bývá kladeno založení samotného podlažického kláštera.⁵⁸⁵ V kontextu vzpomínání na moravského biskupa v *NP* to znamená, že zemřel v době, kdy klášter měl již existovat, a v době, kdy tamější mniši měli vést záznamy nekrologického charakteru, které se později promítly do dochovaného *NP*.

Zápis v *NB* se dotýká problému chronologicky posledního zápisu.⁵⁸⁶ Systematicky však je jeho identifikace s Janem II. smysluplná: je-li moravským biskupem Janem míněn Jan II., pak, jak jsem podotknul výše, *NB* zachycuje všechny olomoucké biskupy od Ondřeje po Jindřicha Zdíka.⁵⁸⁷ Úmrtní datum navíc zcela koresponduje s olomouckou tradicí, přičemž tato mohla mít hradištský či olomoucký kapitulní původ, petrský i václavský.⁵⁸⁸ Naproti tomu konvenční ztotožnění zápisu *NP* s Janem III.⁵⁸⁹ je po mém soudu problematické. Předně, s ohledem na ostatní nekrologickou tradici a s ohledem na vznik zápisu *ante quem* (1230),⁵⁹⁰ je třeba vyloučit kohokoli třetího kromě Jana II. a Jana III. Ztotožnění s Janem III. se v zásadě opírá o časovou souslednost (kdy je obecně pravděpodobnější, že nekrologium vzpomíná na jedince zemřelého v době existence své instituce než před jejím založením) a o přesnost denního data úmrtí. Argument denním datem lze oslabit poukazem na vyprávění Mnicha sázavského o Janu II. a jím zaznamenané denní datum úmrtí, alternativně

---

⁵⁸⁴ Běžnější je interval 1151–1157, srov. např. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 799–800, J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 64. Rok 1151 vychází z data úmrtí svatojiřské abatyše Berty *post quem* (doložena v CDB I, č. 167, s. 171, z dubna 1151). Problém je však v tom, že svatojiřskou abatyši Bertu zná také *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87, k 1. lednu (srov. ale exkurs I). Ač nelze vyloučit omyl *NB* nebo *NDox*, K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, s. 138, též příloha, s. I–II, vzhledem k ostatním svatojiřským záznamům *NDox* soudí, že v *NB* je vzpomínána jiná, starší abatyše téhož jména, která není odjinud známa. To není zcela vyloučeno, jistá totiž však spočívá v tom, že ani po roce 1150 nelze řadu svatojiřských abatyší rekonstruovat v úplnosti. Rozdíl mezi lety 1150 a 1151 jako datem vzniku *NB post quem* je každopádně jen nepatrný.

⁵⁸⁵ J. PLAČEK, *Ke zprávě mnicha Sázavského o cestě českého svatebního poselství do Uher roku 1157*, ČČH 13, 1907, s. 183–185, zde s. 183–184, navíc spojil výklad Mnicha sázavského taktéž k roku 1157 o smrti postoloprtského opata Fridricha v jakési jeho vsi (M. SÁZ., FRB II, s. 264) právě s podlažickým klášterem, odůvodňuje tak důvod vzpomínání na něj a na jeho matku v *NP*, in: *Forschungen*, s. 405, k 20. lednu; s. 408, k 7. březnu.

⁵⁸⁶ Jinak řečeno, ztotožnění zápisu s Janem III. by posunulo vznik *NB post quem*.

⁵⁸⁷ V martyrologické části *NB* je zachyceno datum vysvěcení Ondřejova předchůdce Jana I., srov. pozn. 190, 1107.

⁵⁸⁸ Jak upozornil Jan Bistřický (srov. pozn. 361), *HO* bylo zjevně zamýšleno jako k užívání při kapitule sv. Václava; jelikož však stále ještě existovala (nebo měla existovat) původní biskupská kapitula při kostele sv. Petra (CDB I, č. 116, s. 124) a jelikož mladší ruka B *HO* zaznamenala biskupy spadající mj. do doby, kdy byl kostel sv. Petra sídlem biskupství, vyvstává otázka provázání těchto dvou kapitulních tradic. Srov. i kapitolu III.2.3.

⁵⁸⁹ Tak činí např. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 865 a násl., pozn. 2; L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 65.

⁵⁹⁰ Jde o to, že v *NP* chybí Přemysl Otakar I., zmíněn je však jeho syn Vladislav, srov. už J. PLAČEK, *Příspěvky*, s. 109–114; podle Plačka souvisí datum vzniku nekrologia *post quem* s kalendáři (s dodatečným zápisem sv. Prokopa). A. FRIEDL, *Kodex Gigas*, s. 27–28, ale upozornil, že datace kalendária a nekrologia spolu nemusí souviset. Smysluplně uvažuje L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 111–112, která spojuje datum vzniku nekrologia *post quem* s dokončením kalendária (po 1204), přičemž samotné nekrologium bylo dokončeno – soudě dle nejmladšího datovatelného záznamu – mezi roky 1227 a 1230.

poukazem na možnost omylu. Argument časovou sousledností úmrtí s dobou zakládání kláštera je problematický, zvláště lze-li předpokládat podíl též jiných, typicky benediktinských klášterů na vzniku *NP*.⁵⁹¹ Rámcová shoda v teritoriálním vymezení a unikátnost takového teritoriálního vymezení v *NP* (a to i ve srovnání s druhým a posledním tam zachyceným olomouckým biskupem, Jindřichem Zdíkem)⁵⁹² nasvědčují vnějšímu původu záznamu.

Představit si tak lze několik možností výkladu: od přímé vazby na *NB* (nelze zapomínat na to, že dochovaná verze *NB* vznikla v benediktinském opatovickém klášteře), přes vztah ke společnému prameni (jedné z těchto dvou variant nasvědčují i ostatní výše zmíněné shody) až po to, že *NB* i *NP* vycházely z tradic na sobě nezávislých. Konečně však nelze pominout ještě alternativu, že jedinec, na něhož se rozhodli v *NP* vzpomenout, se neshoduje s tím jedincem, jehož úmrtní datum se písař *NP* pokusil přepsat.

Co všechno výše řečené znamená pro prameny *NB* s ohledem na moravskou tradici? Je myslím nepochybné, že v opatovickém klášteře vzniklé nekrologium velmi výstižně pojmenované jako *NB* vycházelo z nejedné tradice, pročež je obtížné určit místo jeho vzniku: vždy totiž půjde pouze o původ části jeho záznamů, ať už z prostředí pražské kapituly a jí blízkého svatojiřského kláštera, z prostředí břevnovského kláštera nebo z okolí hradištského kláštera, případně některé z olomouckých biskupských kapitul. Moravská stopa *NB* je ovšem nepochybná. Svědčí o ní nejen samotný obsah *NB*, ale také kodikologická provázanost s *AGO*, zaznamenanými v témže rukopise.⁵⁹³ V této souvislosti se konečně nabízí otázka, zda se vliv moravské tradice musel omezovat pouze na její částečné převzetí: v kontextu ucelené řady českých knížat zachycené v *NB*, která počíná Oldřichem († 1034), je například pozoruhodné, že všechna v řadě zaznamenaná knížata zemřela v době, kdy přemyslovské *regnum* neoddělitelně zahrnovalo také Moravu po jejím znovudobytí na úkor Piastovců. Jinak řečeno, *NB* vykazuje jisté, třebaže nikoli nesporné⁵⁹⁴ znaky přemyslovské editace moravského stříhu.

---

⁵⁹¹ K tomu přistupuje také z bohemikální tradice známý fakt, že Jan III. pocházel z premonstrátského prostředí (nad rámec v pozn. 581 citované zprávy Mnicha sázavského i VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 664, k roku 1151), což se ozývá také v tradici *NDox*, SbKGBW 1884, s. 95 (mj. k 18. únoru). Třebaže nelze tento argument řádovou příslušností přeceňovat, snad jej částečně ospravedlňuje chronologický kontext příchodu premonstrátů do Čech. – Již J. PLAČEK, *Příspěvky*, s. 105, nadto správně upozornil, že *NP* rozhodně nelze považovat za výhradně současné (ve vztahu k době, v níž vzniklo).

⁵⁹² *NP*, in: *Forschungen*, s. 415, KB Stockholm, Ms. A 148, f.307r: „[obiit] *Sdico ep[is]c[opus]*“, k 25. červnu.

⁵⁹³ K těmto souvislostem, mj. ve vztahu k rukopisu Cod. 395, srov. již A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 71–73, třebaže její výklad – pochopitelně velmi správně – akcentuje zejména strukturu „světových dějin“ *AGO*, méně pak *NB*. K významu kodikologických souvislostí v kontextu *AGO* se vyjádřil kladně i J. ŠRÁMEK, *Zamyšlení*, s. 310.

⁵⁹⁴ Vzhledem k pravděpodobnému místu úmrtí Boleslava III. tak jde „pouze“ o vynechání Boleslava I. a Boleslava II., případně Vladivoje a Boleslava Chrabrého. Srov. i výklad v kapitole III.1.3. a IV.4.1. a srovnávací tabulku č. 1.

IV. Interpretace nekrologií v užším smyslu

IV.1 Souvztažnost identifikace a interpretace

Bez uspokojivé identifikace záznamů nelze historiograficky interpretovat téměř žádné nekrologium. Jsou sice určité aspekty, které na identifikaci přímo závislé nejsou (např. paleografická nebo kodikologická stránka rukopisu) a které mohou svým způsobem interpretaci poskytnout jistá vodítka (např. určením stáří písarských rukou, z nichž lze usoudit na stáří nekrologia, způsob jeho doplňování apod.), jádrem však zůstává samotná identifikace zemřelých jedinců.⁵⁹⁵ Ta je tím naléhavější, čím významnější jedinec měl být (soudě dle titulu, který je ke jménu připojen) a čím překvapivější by bylo nalezení nového jedince v kontextu jednotlivých titulů: v přemyslovském věku rozhodně nejsou například známi opati nebo abatyše všech klášterů,⁵⁹⁶ ale neidentifikovatelný (a potenciálně nový) biskup by vyvolal pozdvižení. Z pohledu známosti zapsaného jedince z jiného pramene a z pohledu známosti jeho úmrtního data z jiného pramene (tj. nikoli nekrologia) lze vytyčit čtyři kategorie nekrologických záznamů: buď je známo obojí, jen jeden z údajů, nebo nic. Těmto kategoriím se věnuji v následujících řádcích, zdůrazňuje jejich výzvy i limity.⁵⁹⁷

IV.1.1. Odjinud známý jedinec, známé datum úmrtí

V prvním případě je zapsaný jedinec znám a známo je také jeho úmrtní datum, které je dobře slučitelné s údajem nekrologia. I když takové bez problému identifikovatelné záznamy nezachycují žádný nový fakt, jsou obvykle velmi dobrým podkladem pro následnou interpretaci povahy vazeb instituce, která nekrologium vedla, k zemřelému jedinci, jeho sociální skupině, jeho příbuzným apod. Význam této kategorie záznamů tedy je primárně interpretační, byť za jistých okolností mohou tyto záznamy kontextuálně napomoci identifikaci dalších, obtížněji identifikovatelných.

Také zde ovšem může nastat identifikační a následně interpretační obtíž, a to typicky tehdy, pokud dva jedinci s týmž jménem zemřeli podle jiných, na sobě nezávislých pramenů přibližně v témže dni. Názornou ukázkou takové nesnáze jsou jinde popsány problém biskupa Jana⁵⁹⁸ nebo známý problém knížete Konráda.⁵⁹⁹ V druhém případě jde o to, že podle Kosmy zemřel kníže Konrád I. 6. září 1092, zatímco podle Jarlocha zemřel kníže Konrád II. Ota, pravnuke předchozího, 9. září 1191.⁶⁰⁰ Třetí

---

⁵⁹⁵ Srov. glosu F. MACHÁČKA, *Zprávy: B.F. Grassl*, s. 426: „[...] snůška osobních dat jest skoro jedinou kořistí historickou z takového pramene.“

⁵⁹⁶ Srov. už povzdech F. GRAUSE, *Necrologium Bohemicum*, s. 798.

⁵⁹⁷ Kapitulu IV.1. nelze pojímat jako vyčerpávající, ale spíše jako názornou ukázkou souvztažnosti identifikace a interpretace. Vzhledem ke komplexnosti problému souvztažnosti se tomuto tématu prakticky věnuji také v jiných kapitolách.

⁵⁹⁸ Srov. kapitolu III.2.5.

⁵⁹⁹ Leccos naznačil už J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 47.

⁶⁰⁰ Srov. po řadě KOSMAS, *MGH SRG NS II*, II.50, s. 157; JARLOCH, *MGH SS XVII*, s. 706. Ke Konrádu Otovi srov. také NMC – *I Necrologi Cassinensi. Bd. I. II necrologio del Cod. Cassinense* 47. Ed. M. Inguanez, Roma 1941, zde s. 52, k 10. září: „[obiit] Otto, Bomiorum dux“, za jehož zpřístupnění jsem velmi zavázán svému příteli Davidu Trojanovi. K NMC a jeho unikátní povaze mezi italskými středověkými nekrologii pak alespoň K. SCHMID – J.

doložený Konrád z rodu Přemyslovců, znojemský kníže a otec předchozího, zemřel někdy po roce 1146, ale nelze vyloučit, že žil ještě roku 1160.⁶⁰¹ Některého z Konrádů pak zaznamenává nejméně 6 relevantních nekrologií: *NB*, *NO*, *NP*, *NBS*, *N1263* a *NDox*. Záznamy shrnuji v následující tabulce.⁶⁰²

den	Pramen					
	NB	NO	NP	NBS	N1263	NDox
1.9.				Conradus dux		
6.9.	Conradus dux Boe		Conradus dux			
7.9.				Otto dux Boem		
8.9.					Conradus dux Boem	Otto dux Bohemorum
9.9.		Conradus dux	Conradus dux			
26.10.			Conradus filius ducis			
11.11.					Conradus dux	

Tab. 5: Knížata Konrádové

Snadno identifikovatelné jsou ty záznamy, které hovoří o knížeti Otovi (*NBS*, *NDox*): mimo veškerou pochybnost jde o Konráda II. Otu. V *NBS* je ovšem ještě k 1. září vzpomínán „*Conradus dux*“. Mělo-li by jít o Konráda I., odchylka šesti dní je poměrně značná, a navíc poněkud obtížně vysvětlitelná co do podoby datace.⁶⁰³ Konrád I. by byl nadto nejstarším takto vzpomínaným knížetem (dalším v řadě je až Vladislav II.), byť by nešlo o jediného vzpomínaného jedince zemřelého v 11. století.⁶⁰⁴ Nelze vyloučit ani dvojí záznam, tj. že je Konrád II. Ota v nekrologiu vzpomínán dvakrát. Do úvahy však nutně vstupuje otázka původu nekrologia: souvisí-li tento alespoň částečně s louckým klášteřem, který byl fundací právě Konráda II. Oty a jeho matky Marie,⁶⁰⁵ pak by bylo možné vyložit záznam tak, že jde o znojemského knížete Konráda, otce a manžela fundátorů. Podoba zápisu (absence teritoriálního vymezení) a záběr nekrologia přesahující přemyslovskou dynastii ale nevylučuje ani možnost

WOLLASCH, *Societas et fraternitas. Begründung eines kommentierten Quellenwerks zur Erforschung der Personen und Personengruppen im Mittelalter*, FS 9, 1975, s. 1–48, zde s. 30.

⁶⁰¹ Srov. VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 662, k rok 1146; CDB I, č. 145, s. 148, č. 157, s. 163. Klíč spočívá v identifikaci knížete Konráda z listiny hradištské listiny Vladislava II. z roku 1160: CDB I, č. 208, s. 196: „[...] *sub testamento [...] Cunradi principis Moraviensium [...]*“, příp. VINCENTIŮV, MGH SS XVII, s. 679, kníže Konrád (k roku 1162, resp. 1161).

⁶⁰² Srov. po řadě NB, ČsČH 15, 1967, s. 807; NO, SbKBGW 1878, s. 352; NP, in: Forschungen, s. 420; s. 423, k 26. říjnu; NBS, ZVGS 5, 1863, s. 113; N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 562; s. 578; NDox, SbKBGW 1884, s. 126.

⁶⁰³ Jde o označení dne v římském kalendáři, tj. zářijové kalendy (1. září) proti VIII. zářijovým idám (6. září).

⁶⁰⁴ Srov. NBS, ZVGS 5, 1863, s. 113, k 28. červenci: „*Obiit Wladislaus rex*“, srov. i M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 20, a pozn. 1074. Tímto v 11. století zemřelým jedincem se míní uherský král Ladislav I. († 1095). Ke stáří záznamů *NBS* srov. i K. JASIŇSKI, *Rękopis*, s. 48–55.

⁶⁰⁵ K zakládací listině louckého kláštera srov. CDB I, č. 326, s. 299, ke vztahu kláštera a *NBS* srov. pozn. 728.

identifikace tohoto zápisu s některým z Konrádů z rodu Piastovců. Jak upozornil už Kazimierz Jasiński, zápis bude patrně třeba ztotožnit s mazovským knížetem toho jména († 1247), jehož smrt datují některé dobové polské prameny k 31. srpnu, resp. 2. září.⁶⁰⁶ Ani tento Konrád nebyl bez vazby k linii moravských Přemyslovců, neboť jeho matka Helena byla sestrou Konráda II. Oty.⁶⁰⁷

Zdánlivě snadný je záznam *NB* („*Conradus dux Boe*“) k 6. září, čímž se shoduje s Kosmou. Také z kontextu v *NB* zaznamenané řady knížat Čechů lze oprávněně usuzovat, že kompilátor *NB* myslel na Konráda I.⁶⁰⁸ Vzhledem k předpokládanému datu sepsání *NB* (1150/1151–1157) ovšem nelze zcela vyloučit ani jeho vnuka, který aspiroval roku 1142 na knížecí stolec na Pražském hradě.⁶⁰⁹ Případné ztotožnění záznamu *NB* se znojemským knížetem Konrádem II. by mělo závažné důsledky pro výklad politického programu *NB*, jelikož Konrád II. na trůnní balvan zjevně neusedl⁶¹⁰ a *NB* zjevně své dochované podoby nabylo za vlády Konrádova přemožitele Vladislava II. (1140–1172).⁶¹¹

Zápis *NO* („*Conradus dux*“) k 9. září je pro změnu shodný s denním datem úmrtí Konráda II. Oty, jak je zachycuje Jarloch. Ani zde nelze vyloučit, že jde o znojemského knížete, ovšem v kontextu jinak mizivého počtu nevládnoucích Přemyslovců v *NO* to nelze považovat za pravděpodobné.⁶¹² Ztotožnění citovaného zápisu s Konrádem Otou nebrání ani paleografický argument: poslední zápis zapsaný touž rukou je Jindřich Břetislav († 1197),⁶¹³ navzdory tomu, že bezprostřední předchůdce Konráda Oty na pražském stolci, kníže Bedřich, v nekrologiu chybí. Pro ztotožnění zápisu s Konrádem I. by mohla hovořit skutečnost, že v pozdější ostrovské tradici (z konce 13. století), zjevně se opírající o starší záznamy, byl Konrád I. jedním z donátorů ostrovského kláštera; ne všichni ovšem jsou v nekrologiu vzpomínáni.⁶¹⁴ Přesto mám za to, že oním knížetem je spíše Konrád II. Ota, a to kvůli prakticky autoptické povaze takového záznamu vzhledem k datu úmrtí (1191) a předpokládanému datu zapsání (po 1197, byly-li zápisy zapsány naráz) a kvůli podobě zápisu denního data.⁶¹⁵ Příklon k tomu či onomu knížeti potom ovlivní interpretaci řady knížat vzpomínaných v *NO*: jde-li o Konráda I., zápis uzavírá prvou skupinu záznamů počínaje Břetislavem I., jde-li o Konráda II. Otu, zápis je poměrně aktuální vzhledem k době zápisu; není

⁶⁰⁶ K. JASIŃSKI, *Rękopis*, s. 54. K oněm dalším pramenům referujícím o Konrádově smrti srov. O. BALZER, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895, zde s. 268.

⁶⁰⁷ K Heleně a jejímu přemyslovskému původu srov. kapitolu IV.1.2.

⁶⁰⁸ Srov. např. komentář F. Grause v edici (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 807, pozn. 75).

⁶⁰⁹ K aspiracím srov. B. KRZEMIEŃSKA, *Moravští Přemyslovci ve znojemské rotundě*, Ostrava 1985, zde s. 18–19; M. WIHODA, *Morava*, s. 189–191.

⁶¹⁰ Vincentiovo vyprávění o snaze Konráda II. zmocnit se vlády (VINCENTIUS, *MGH SS XVII*, s. 659–661, k roku 1142) důsledně analyzovala a do širšího kontextu zařadila A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 94–118.

⁶¹¹ K tomu srov. kapitolu III.2.5.

⁶¹² Srov. pozn. 600 a srovnávací tabulku č. 5.

⁶¹³ Srov. *NO*, *SbKBGW* 1878, s. 351, k 14. červnu.

⁶¹⁴ Ostrovské pamětní záznamy odrážející se ve falsu připisovanému Přemyslu Otakarovi I. (*CDB II*, č. 359, s. 380–382) připomněla v souvislosti se záznamy *NO* už L. KŘIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia*, s. 44–45.

⁶¹⁵ 6. září jsou VIII. zářijové idy, zatímco 9. září jsou V. zářijové idy.

výjimečné, že by byl zapsán kníže, který nezemřel ve svém knížectví (podobně je v *NO* vzpomínán jeden z Konrádových předchůdců, ve vyhnanství zemřelý Soběslav II.).⁶¹⁶

Podobně nejasný je také zápis v *N1263*. Je datován k 8. září, což bez potíží odpovídá oběma Konrádům. *N1263* není jediným a nejstarším dochovaným nekrologiem z prostředí olomouckého biskupského kostela, v onom starším (*HO*) se ovšem žádný kníže Konrád neobjevuje.⁶¹⁷ Nekrologium samo navíc nevykazuje příliš systematický přístup k osobám užívajícím dvojí jméno (zvláště k těm, kteří zemřeli před zapsáním první vrstvy záznamů, tj. před 60. lety 13. století).⁶¹⁸ Snad právě proto bych se opatrně přikláněl k tomu, že jedince je příhodnější ztotožnit spíše s Konrádem II. Otou, jakkoli toto ztotožnění je ze všech zde propíraných Konrádů patrně nejspornější. S Konrádem I. ani s Konrádem Otou nemá zjevně nic společného zápis *N1263* k 11. listopadu, což by mohlo nasvědčovat znojenskému; je otázkou, zda nějak souvisí se zápisem v *NB* k témuž datu, v němž se však připomíná kníže Oldřich, nebo zda jde o znojenského knížete Konráda.⁶¹⁹

Pozoruhodné jsou zápisy v *NP*: „*Conradus dux*“ je zachycen jak k 6. září, tak k 9. září, což přesně odpovídá denním datům relevantních narativních pramenů. V tomto kontextu se tedy nabízí ztotožnit je s oběma knížaty Čechů. *NP* ale užívá titulu *dux* také pro nevládnoucí Přemyslovce,⁶²⁰ pročež nelze vyloučit, že navzdory přesné shodě obou propíraných záznamů *NP* s narativními prameny se jedním ze vzpomínaných Konrádů míní znojenský kníže toho jména, otec Konráda II. Oty. Přesto soudím, že je schůdnější ona prvoplánová interpretace, nejen kvůli tomu, že se znojenským knížetem Konrádem lze s jistou mírou opatrnosti ztotožnit záznam *N1263* k 11. listopadu. Svou roli v identifikaci oněch záznamů *NP* sehrává také skutečnost, že v olbřímím *Godexu Gigantu*, v němž je *NP* zachováno, se mezi jinými texty objevuje i *Kosmova kronika Čechů*.⁶²¹ Pro úplnost se sluší dodat, že další zápis *NP*, „*Conradus filius ducis*“, zřejmě není přiřítelný žádnému z uvedených Konrádů.⁶²²

Na záznamech znějících na jméno *Conradus dux* se ukazuje, že prvoplánové ztotožnění nekrologického záznamu na základě podobnosti s narativním pramenem se může ukázat jako relevantní. K závěru o identifikaci je však zapotřebí důkladnějšího zkoumání kontextu nekrologického záznamu spolu se zvážením interpretačních důsledků takového ztotožnění.

---

⁶¹⁶ Srov. srovnávací tabulku č. 1 a též kapitolu IV.4.1.

⁶¹⁷ Srov. srovnávací tabulku č. 1 a 5 a *HO*, AÖG 59, 1880, s. 641–654 *a contrario*.

⁶¹⁸ Srov. záznamy Přemysla Otakara I. (*N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 584, k 13. prosinci: „*Obiit [...] Premisl rex [...]*“), Jindřicha Břetislava a Vladislava Jindřicha; k posledním dvěma jmenovaným srov. důkladně kapitolu IV.2.2.

⁶¹⁹ Opatrně se přikláním ke druhé variantě, srov. exkurs II.

⁶²⁰ Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 406, k 7. únoru; s. 407, k 18. únoru; s. 410, k 4. dubnu; s. 412, k 12. květnu; s. 414, k 5. červnu; s. 421, k 21. září.

⁶²¹ Srov. např. I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 205.

⁶²² Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 423, k 26. říjnu. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 573 (s velmi nepravděpodobnými hypotézami); J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 302–303; I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 199.

IV.1.2. Odjinud známý jedinec, neznámé datum úmrtí

V druhém případě jde o jedince jinde zmiňovaného (nebo alespoň dobře identifikovatelného), jehož datum úmrtí ovšem známo není nebo jehož datum úmrtí je sporné.⁶²³ Tuto skutečnost není radno podceňovat, jelikož nesprávná identifikace i sporného úmrtního data může snadno vést k interpretační mystifikaci.⁶²⁴ Právě v tomto lze spatřovat faktografický přínos nekrologií; jistou a v zásadě neřešitelnou potíž však vyvolává pochybnost, zda vždy musí nutně jít o zápis úmrtního dne. Předpokladem, že jde o jiné datum, lze totiž řešit kontroverzi, kdy je z ostatních prvků zápisu zjevné, o koho jde, ale denní datum úmrtí neodpovídá ostatnímu nekrologickému materiálu a zároveň nesoulad v denních datech nelze vysvětlit jako omyl.⁶²⁵

Do této kategorie spadají zpravidla ti jedinci, kteří byli pro instituci vedoucí nekrologium hodni zaznamenání, ale o jejich úmrtí referuje nanejvýš jiné nekrologium, nikoli narativní pramen. Je ale zásadní, že kontext jejich zápisu v nekrologiu (titul, příbuzenská vazba, stupeň svěcení) umožňuje tuto identifikaci s některým odjinud známým jedincem. Tyto jedince lze ve světle právě řečeného částečně typizovat: obvykle jde o nevládnoucí členy panujícího rodu,⁶²⁶ členy kapitul, kteří jako svědkové vystupují v listinách, z nichž lze ale nanejvýš usuzovat na čas úmrtí *post quem*,⁶²⁷ dále jde o některé opaty, výjimečně o biskupy.⁶²⁸

Z přehledu nekrologických záznamů nevládnoucích Přemyslovců⁶²⁹ vyplývá, že řadu z nich lze uspokojivě identifikovat: mezi těmi, kteří jsou identifikovatelní pouze na základě nekrologického záznamu nebo kombinace z něho plynoucí, je možné vymezit několik dílčích specifík. Zaprvé platí, že řada záznamů je identifikovatelných jen díky specifickému jménu, které je v kontextu dynastických jmen nějak atypické. Právě

---

⁶²³ O sporné datum jde například u úmrtního data pražského biskupa Tobiáše († 1296), kdy NDox, SbKGBW 1884, s. 95, k 23. únoru, podporuje závěry učiněné D. TROJANEM, *Tobiáš z Benešova. Biskup – hospodář – politik*, Praha 2023, zde s. 241, pozn. 410, a L. JANEM, *Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283–1305*, Praha 2015, zde s. 211, pozn. 244, na základě narativních pramenů, resp. mylícího se roudnického nekrologia (pramene lucemburského věku).

⁶²⁴ To ostatně dokládají případy nesprávně vložené důvěry v závěry barokního historika Tomáše Pešiny z Čechorodu, jehož úmrtním (a pohřichu někdy i jiným) záznamům důvěřoval V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 621 a násl., pozn. 2, aj., ale nevylučují je ani D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovska dynastie*, s. 556, s argumentem, že Pešina musel znát nějaké relevantní záznamy (zde nějaké třebíčské anály). Týmž případem je důvěra vložená v barokní nekrologické kompilace rakouské provenience. Důsledně srov. L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 394–398; částečně také J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 301, a M. WIHODA, *Morava*, s. 157, 212–213. Srov. i exkurs II.

⁶²⁵ Omyl může spočívat v nepatrných změnách denních dat (v rozmezí dnů, jak plasticky ukazují srovnávací tabulky), ale také v objasnitelné záměně měsíců nebo jeho fází. K některým posunům tohoto typu srov. kapitolu IV.3.2.

⁶²⁶ K příkladům viz následující řádky.

⁶²⁷ K těmto jedincům srov. kapitolu III.2.1.

⁶²⁸ Výjimečnost spočívá v tom, že a) u leckterých biskupů je jejich úmrtní datum známo z narativních pramenů, b) někteří biskupové jsou zcela neidentifikovatelní.

⁶²⁹ Srov. srovnávací tabulku.

proto, že nelze vyloučit omyl v identifikaci (jde o jedince, kterého jiné prameny vůbec nezachycují), je často nutné zvažovat také kontext ostatních záznamů. Typickým případem tohoto druhu jsou záznamy v *NBS* a *NDox* (které mohou pocházet ze společného pramene), vzpomínající k 15. říjnu na Svatopluka, kterého oba označují za syna krále;⁶³⁰ *NBS* přidává označení *prefectus*, který je v tomto prameni zjevně spojován s jedinci blízkými panovníkovi,⁶³¹ *NDox* titul moravského knížete. Jediným odjinud známým Svatoplukem (proto jde o atypické jméno), jehož otcem byl český král, je syn Vladislava II.⁶³² O jeho moravské vládě narativní prameny nehovoří, nelze ji však vylučovat vzhledem ke kontextu podoby vládního ústrojí Vladislava II., který alespoň částečně spoléhal na své syny v situaci, kdy vedlejší větve moravských knížat buď vymřeli nebo jejich příslušníci byli nízkého věku.⁶³³ Zároveň Svatopluk generačně odpovídá ostatním záznamům *NBS* a zakladateli *NDox* byli oba Svatoplukovi rodiče, babenberská princezna Gertruda († 1150) a pozdější král Vladislav II. († 1174).⁶³⁴ Nekrologium zde tak poměrně závažně promlouvá do podoby a povahy zásahů pražského knížete či krále do moravských knížectví, byť konkrétní podoba Svatoplukovy moravské vlády je diskusní. Martin Wihoda v této souvislosti důvodně uvažuje o tom, že Svatopluk nastoupil po svém starším bratrovi Bedřichovi v Olomouci, než jej Soběslav II. roku 1173 nahradil pro změnu svým bratrem Oldřichem,⁶³⁵ jehož úmrtní datum je mimochodem dochované totožným způsobem jako Svatoplukovo;⁶³⁶ této interpretaci neodporuje ani Jarlochova glosa o Svatoplukově smrti v říši poté, co byl otcem roku 1170 vyhnán a následně se s ním smířil.⁶³⁷

Specifická situace nastává, je-li pravděpodobné, že na jednoho doloženého jedince, jehož denní datum úmrtí není známo, připadají dva, ba dokonce tři nekrologické záznamy, přičemž potenciálně je jedinec identifikovatelný se všemi. Dobře to demonstrují dynastické záznamy spojované s Děpoitem I. († 1167), případně s jeho stejnojmennými potomky, přičemž jeden z Děpoitových nekrologických záznamů má svou přibližnou narativní paralelu v Jarlochově vyprávění, ale také v zahraničním nekrologiu.⁶³⁸ Podle milevského opata vypukl na čtvrté italské jízdě Fridricha Barbarossy v srpnu roku 1167 mor, jehož obětí se stal mj. mladší bratr krále Vladislava

---

⁶³⁰ Srov. po řadě *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 114, k 15. říjnu: „*Obiit Zuatoplus prefectus et filius regis*“; *NDox*, SbKBGW 1884, s. 132: „*[obiit] Swatopluk, filius regis et dux Morauie*“.

⁶³¹ Titulům se věnuji v kapitole IV.2.

⁶³² Tak již V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 1007, pozn. 3.

⁶³³ Srov. kontextuálně M. WIHODA, *Morava*, s. 221–222.

⁶³⁴ Srov. srovnávací tabulku (stran *NBS*) a tvrzení samotného nekrologia, *NDox*, SbKBGW 1884, s. 89, k 17. lednu; s. 119–120, k 4. srpnu.

⁶³⁵ M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, Praha 2019², zde s. 68–69.

⁶³⁶ Tj. že není známo z narativního pramene, pouze z nekrologia, přičemž je nepochybné, že jde právě o Oldřicha, srov. pozn. 364, 462.

⁶³⁷ JARLOCH, MGH SS XVII, s. 685, k roku 1170. *In margine* se sluší podotknout, že glosa v tzv. Milevském letopise (KKP Strahov, DF III 1, f.88v) je zřejmě vskutku Jarlochova. Glosa má podobu marginální poznámky a opravy vlastního textu a tyto typy oprav bývají připisovány samotnému milevskému opatovi. Srov. A.

KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 76.

⁶³⁸ Jde o *NBS* a *NMC*, srov. následující výklad.

II. Děpolt.⁶³⁹ Z přemyslovských nekrologií Děpolta (zatím nerozhodné, kterého) zaznamenává NBS k 15. srpnu, přičemž jej shodně s výše zmíněným Svatoplukem tituluje jako prefekta,⁶⁴⁰ ale také NO k 9. září⁶⁴¹ a NSG spolu s NDox k 22., resp. 21. listopadu.⁶⁴² Další záznam jména Děpolt, vyskytující se v NDox, zjevně náleží rodu hrabat z Vohburgu.⁶⁴³ Jelikož podle nekrologia kláštera Monte Cassino zemřel 14. srpna jakýsi „*Diopuldus miles*“,⁶⁴⁴ je patrné, že s Děpoltem I. je nutno ztotožnit zápis NBS.⁶⁴⁵ Co to však znamená pro dva zbylé záznamy? Náleží Děpoltovi I., nebo jeho stejnojmennému synovi († asi 1190), či dokonce vnukovi († po 1219)?⁶⁴⁶ Ironicky nelze

---

⁶³⁹ Vzhledem k JARLOCHOVĚ, MGH SS XVII, s. 683–684, k roku 1167, určení data smrti Děpolta I. pouze přibližně spadá onen kníže právě do této kategorie. Pro zmínku o Děpoltově smrti platí totéž, co pro noticku o Svatoplukově smrti výše: marginální poznámka, nikoli ovšem srpnová data ve vlastním textu (KKP Strahov, DF III 1, f.87v), je zřejmě přímo Jarlochova.

⁶⁴⁰ Srov. NBS, ZVHS 5, 1863, s. 113.

⁶⁴¹ NO, SbKBGW 1878, s. 352: „*Ob[iit] Depoldus dux*“.

⁶⁴² Srov. po řadě NSG, Z pomocných věd historických IX, s. 79, k 22. listopadu (rukopis G); NDox, SbKBGW 1884, s. 138, k 21. listopadu.

⁶⁴³ NDox, SbKBGW 1884, s. 137, k 13. listopadu: „*[obiit] Tuboldus marchio*“. Srov. T. KÜSS, *Die älteren Diepoldinger als Markgrafen in Bayern (1077–1204). Adlige Herrschaftsbildung im Hochmittelalter*, München 2013, zde s. 47–52; T. VELIČKA, *Markrabata z Vohburgu*, s. 43 (se zjevným omylem v uváděném měsíci), kteří spojují záznam s Děpoltem IV. († před 1136) nebo s Děpoltem V. († asi 1160). V krajním případě se může jednat o Přemyslovce Děpolta III., a to za předpokladu, že se přízná váha markraběcímu titulu jeho manželky (k tomu srov. pozn. 646). Proti tomu však zásadně svědčí fakt, že Doksany byly fundací královské linie Přemyslovců, jejichž nároky na Moravu by Děpolt III. hypoteticky ohrožoval (srov. v této kapitole dále). Proto se přikláním k hořejšímu výkladu, přičemž mezi oběma markrabaty z Vohburgu preferuji z chronologických důvodů Děpolta V.

⁶⁴⁴ NMC, in: *I Necrologi Cassinensi*. Bd. I., s. 32. K označení *miles* v domácím prostředí srov. J. MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997, zde s. 50–53.

⁶⁴⁵ Tak již B. DUDÍK, *Dějiny Moravy. Díl III. Od roku 1125–1173*, Praha 1877, zde s. 267, pozn. 2, z něj pak V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 959 a násl., pozn. 3 (se zjevným omylem v uváděném měsíci).

⁶⁴⁶ V české historiografii se udržuje představa o existenci čtyř generací Děpolticů, tj. v takovém případě by bylo možné uvažovat také o ztotožnění některého z uvedených zápisů s Děpoltem IV. Tuto představu naposledy hájil T. EKRT, *K otázce genealogie Děpolticů*, in: *Genealogické a heraldické listy* 3/42, 2022, s. 24–32, zde s. 26–29, který tamtéž popisuje povahu sporu o čtvrtou generaci. V kontextu zde sledovaného tématu je bezpředmětné zabývat se problémem detailně, postačí jen, upozorním-li na to, že Ekrt se nevyrovnal se zásadním argumentem K. JASIŇSKÉHO, *Studia nad genealogiá czeskich Dypoldowiców*, SKHS 36, 1981, s. 59–68, zde s. 63–64, 66–67. Ten vychází z představy, že je poněkud podezřelé mít ve dvou generacích po sobě bratrský trojlístek stejného jména (Děpolt, Soběslav, Boleslav) vystupující často pospolu v diplomatickém materiálu (ve dvou či ve třech). Proto se přikláním k interpretaci nadnesené v textu. – V rozporu s tím, co se obvykle uvádí (T. EKRT, *K otázce*, s. 24, 30, ale i D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 568), nespojuji Děpolta III. (nebo IV.) s Bořivojem, skonavším někdy během 30. let 13. století. Zaprvé mám za to, že příbuzenský vztah mezi ním a Jindřichem Bradatým (*avunculus*, srov. SUB II – *Schlesisches Urkundenbuch Bd. 2: 1230–1251*. Ed. W. Irgang, Köln 1977, č. 70, s. 45) není nutné vykládat tak, že Jindřich Bradatý byl bratrem Bořivojovy matky, ale v úvahu připadá i jakýkoli příbuzný po matce (zde kupř. prastrýc z matčiny strany). Zadruhé soudím, že CHRON. POL. – *Chronica Polonorum*, MPH III. Ed. L. Čwikliński, Lwów 1878, s. 578–656, zde s. 649–650, která nepřímou hovoří o tom, že výše uvedená Adléta byla Bořivojovou matkou, je na cit. místě nespolehlivá (Adlétin titul moravské markraběnky, k němuž opatrně srov. J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 233–234; M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 103–104, zjevný omyl ve jméně nejméně jednoho ze synů, k čemuž srov. K. JASIŇSKI, *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII w.*, in: *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*. Tom IV. Ed. S.K. Kuczyński, Warszawa 1990, s. 171–203, zde s. 200). Rokem smrti Děpolta III. *post quem* tak je zřejmě rok 1219, který představuje *post quem* hranici vydání poslední listiny, v níž tento Děpolt svědčí (SUB I – *Schlesisches Urkundenbuch Bd. 1: 971–1230*. Ed. H. Appelt, Köln 1963, č. 219, s. 160); o rok 1222 by šlo v případě, že by bylo lze spojit markraběcí titul jeho ženy s aspirací po smrti Vladislava Jindřicha, k níž došlo právě roku 1222; k tomu M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 103–104.

vyložit, že všichni zemřeli v cizině: Děpolt I. v Itálii, Děpolt II. pravděpodobně v Malé Asii nebo v Levantě a Děpolt III. možná v polském exilu.⁶⁴⁷ Také proto má smysl zaobírat se tím, zda den, v němž se na některého z Děpoltů vzpomíná, se dotýká úmrtního data, data pochování, data přinesení ostatků, data doručení zprávy o úmrtí apod. Listopadový záznam se obvykle spojuje s Děpoltem II., ačkoli přímá souvislost chybí.⁶⁴⁸ Naproti tomu záznam *NO* pravděpodobně nelze ztotožnit s Děpoltem III. z rukopisných důvodů, jelikož nejmladší záznam zapsaný touž rukou je Jindřich Břetislav, přičemž jeho nástupce Daniel II. († 1214), skonavší před Děpoltem III., vzpomínán není.⁶⁴⁹ Pokud by bylo nutné ztotožnit každý záznam s právě jedním Děpolticem, připadalo by na Děpolta II. 9. září a na Děpolta III. 21., resp. 22. listopad.⁶⁵⁰ Záznamy jsou vpravdě neidentifikovatelné; interpretační význam však spočívá v uvědomění si toho, co jednotlivé alternativy znamenají z různých hledisek. V úvahu přichází povaha zápisu, tj. zda jde o úmrtní datum, nebo ne,⁶⁵¹ vazby mezi zapsanými jedinci, jelikož v *NO* jsou touž rukou zapsáni oba bratři Děpolta I. i jeho tři švagrové,⁶⁵² ba dokonce hledisko konceptu dynastické paměti. Děpolt III. se totiž postavil proti Přemyslu Otakarovi I. a dokonce si nechal od římského krále Filipa udělit Čechy v léno.⁶⁵³ Pokud by bylo možné některý ze záznamů v přemyslovských nekrologiích ztotožnit právě s Děpoltem III., znamenalo by to, že vztah Děpolta III. s tou či onou institucí, třeba založený na donátorském vztahu,⁶⁵⁴ překračoval navzdory ztrátě přízně u vládnoucí přemyslovské větve nebo že dynastická sounáležitost byla v pojetí autora či iniciátora toho či onoho nekrologia silnější než rodinné nepřátelství.⁶⁵⁵ Nešlo by ostatně o jediný případ podobné rekoniace sledovatelné v nekrologickém materiálu, jak dokládá záznam *NDox* vzpomínající na Soběslava II., který zemřel v exilu za vlády svého bratrance Bedřicha, který jej sesadil.⁶⁵⁶ Přesto jde spíše jen o

⁶⁴⁷ Srov. přiměřeně J. DEJMEK, *Děpoltici (K mocenskému postavení a osudům jedné vedlejší větve Přemyslovců)*, MHB 1, 1991, s. 89–144, zde s. 101, 105, 111.

⁶⁴⁸ Má se za to, že Děpolt II. padl před Akkonem, kam dospělo vojsko pod vedením Fridricha, syna císaře Fridricha Barbarossy, někdy na počátku podzimu (?) 1191; pokud vím, o Děpoltově smrti před Akkonem se žádný pramen nezmiňuje, jde pouze o poutavou domněnku kanonizovanou autoritou V. NOVOTNÉHO, *České dějiny I.2.*, s. 1110, pozn. 1, jakkoli z Ansbertova vyprávění (ANSBERT – *Historia de expeditione Friderici imperatoris*, MGH SRG NS V. Ed. A. Chroust, Berlin 1928, s. 1–115, zde s. 93) je zjevné, že zrovna v listopadu 1190 postihla výpravu vážná nemoc.

⁶⁴⁹ Srov. srovnávací tabulku č. 3.

⁶⁵⁰ V extrémním případě pochopitelně nelze vyloučit ani tu možnost, že v *NSG* a *NDox* jde o jiného Děpolta.

⁶⁵¹ K tomu srov. kapitolu IV.3.

⁶⁵² Srov. po řadě *NO*, SbKBGW 1878, s. 349, k 18. lednu: „*Obiit Wladizlaus rex*“; s. 352, k 2. srpnu: „*Ob[iit] Henricus dux*“; s. 352, k 4. srpnu: „*Ob[iit] Gertrudis ductrix*“; s. 352, k 9. září: „*Ob[iit] Judita regina*“; s. 352, k 14. srpnu: „*Ob[iit] Margareta ductrix*“.

⁶⁵³ Výkladově J. ŽEMLIČKA, *Počátky Čech královských (1198–1253)*, Praha 2002, zde s. 97; M. WIHODA, *Zlatá bula sicilská. Podivuhodný příběh ve vrstvách paměti*, Praha 2005, zde s. 147–148.

⁶⁵⁴ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 138, k 21. listopadu: „*[obiit] Dipoldus dux, qui dedit huic ecclesie villam in Luthmericz*“.

⁶⁵⁵ Rodinu a dynastii zde užívám v protikladu.

⁶⁵⁶ K tomu srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 91, k 29. lednu (srov. ale exkurs I), k sesazení JARLOCH, MGH SS XVII, s. 689, k roku 1178. Na Soběslava II. sice vzpomíná také N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 523, a *NO*, SbKBGW 1878, s. 349, obě k 30. lednu, ale právě Doksany byly fundací Bedřichových rodičů.

méně pravděpodobnou variantu⁶⁵⁷ a zdá se, že s Děpoltem III. nelze spojit žádný z dochovaných nekrologických záznamů.

U kanovníků, případně kapitulních děkanů a proboštů jde o poněkud odlišnou situaci. Podobné je to, že identifikačně návodné jsou přídomek (*canonicus* apod.), fakt, že lze vcelku bezpečně stanovit místo působení (ať už na základě dalšího obsahu úmrtního záznamu, nebo na základě lokalizace rukopisu)⁶⁵⁸ a skutečnost, že jedinec je znám jménem v některém z narativních či častěji diplomatických pramenů.⁶⁵⁹ Liší se však povaha jmen. Na rozdíl od dynastických záznamů je obvyklé, že jde o nepříznačná, běžná jména, u kterých zvláště hrozí dvojí riziko nesprávné identifikace při ztotožnění s nesprávným, odjinud známým jedincem téhož jména.⁶⁶⁰ Jednak hrozí to, že autor či kompilátor nekrologia pamatovali na jiného, odjinud známého jedince, jednak to, že pamatovali na jedince, který paměti ostatních dochovaných písemných pramenů unikl. Jediným spolehlivým pomocníkem tak je precizní paleografická interpretace; ta je však plně využitelná jen tehdy, vznikaly-li záznamy v nekrologiu postupně.⁶⁶¹

Vážným problémem jsou však domnělé identifikace, tj. takové, které jsou velmi nepravděpodobné. Jde o to, že v některých případech je ztotožnění odjinud známého jedince s doposud neobjasněným záznamem nepřipadné nebo přinejmenším velmi pochybné.⁶⁶² Zároveň však je třeba rozlišovat dvě situace v závislosti na tom, co vše slouží k domnělému ztotožnění odjinud známého jedince a jedince vzpomínaného v nekrologiu; zda jde o jméno i denní datum úmrtí, nebo pouze o jméno. První kategorii zastupuje například záznam písaře (III) *NO*, podle něhož zemřel 22. března jakýsi „*Jaroslauus comes*“.⁶⁶³ To by nebylo nic divného, pokud by k témuž dni nebyl v *NBS* (a v dalších polských nekrologiích) vzpomínán stejnojmenný vratislavský biskup († 1201), syn slezského knížete Boleslava I. Vysokého († 1201).⁶⁶⁴ Třebaže nejmladší identifikovatelný záznam zapsaný bezprostředně předchozí rukou (II) se váže k jedinci zemřelému roku 1197, nelze pouze na tomto základě předmětné ztotožnění vyloučit. Že je však toto ztotožnění velmi nepravděpodobné, ukazuje jak

---

⁶⁵⁷ O méně pravděpodobnou variantu jde v kontextu toho, co tvrdím níže v kapitole „Mrtvý blízký i vzdálený“ o úmrtních záznamech Děpolta I. a v kontextu listopadové nemoci v říšském oddíle při třetí křížové výpravě stran úmrtí Děpolta II. (k tomu srov. pozn. 624).

⁶⁵⁸ V prvním případě se tak děje skrze vazbu „*noster*“ apod. (*NO*, též *NDox*), ve druhém případě skrze sepjetí s institucí vedoucí nekrologium (*N1263* a olomoucká kapitula). Srov. i kapitolu IV.3.

⁶⁵⁹ Diplomatické prameny, často se projevující skrze svědečné řady, mají z tohoto hlediska výrazně omezený manévrovací (vyjadřovací) prostor ve srovnání s prameny narativními.

⁶⁶⁰ K některým případům tohoto typu srov. kapitolu III.2.1.

⁶⁶¹ Srov. kapitolu III.2.1.

⁶⁶² Omyl nebo náhoda se vzhledem k časté absenci relevantního srovnávacího materiálu vylučuje těžko, tvrzení o domnělé identifikaci se proto vždy opírá o kontext pramene. Následující příklady představují situace, kdy je ztotožnění a) velmi nepravděpodobné, resp. bylo by velmi šťastnou náhodou, proti níž svědčí poměrně závažné argumenty, b) zcela nedostatečně podložené a kontextuálně poměrně nepravděpodobné. – Na řadu takových omylů v často citované edici B. Dudíka upozornil T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl II, s. 71–150.

⁶⁶³ *NO*, SbKBGW 1878, s. 350.

⁶⁶⁴ Srov. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 111: „obiit *Jaroslauus episcopus Wrat.*“; *NVW*, MPH SN IX/1, zde s. 29, k dalším odkazům K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów śląskich. Tom I, Piastowie wrocławscy i legnicko-brzescy*, Wrocław 1973, zde s. 63, pozn. 6.

systematický výklad titulu *comes* v témže nekrologiu,⁶⁶⁵ tak hlavně skutečnost, že v diplomatickém materiálu té doby se ozývá hned několik vhodných Jaroslavů, jež by bylo možno označit za *comites*.⁶⁶⁶ Do druhé kategorie pak spadají jedinci, kteří sice nejsou zaznamenáni v přemyslovských nekrologiích, ale jsou považováni za Přemyslovce: Soběslav a Přemysl, pravděpodobní vnuci Děpolta I., kteří jsou známi z jiných pramenů⁶⁶⁷ a na něž vzpomíná nekrologium vratislavského opatství sv. Vincencia (dále též „NVW“). Oba záznamy jsou bez jakékoli další identifikace:⁶⁶⁸ jedinými argumenty, které oba jedince ztotožňují s oněmi Přemyslovci, jsou jména (a jejich relativní atypičnost v kontextu NVW) a skutečnost, že v nekrologiu je pravděpodobně zachycena také jejich matka Adléta.⁶⁶⁹ To však po mém soudu rozhodně nestačí k tomu, aby bylo možné tyto jedince ztotožnit.

V souvislosti s NVW a jeho bohemikálními záznamy je vhodné upozornit ještě na jednu modalitu identifikace jedince známého z jiného pramene, jehož denní datum úmrtí ale není známo, totiž na změnu rodové příslušnosti vzpomínaného jedince ve prospěch přemyslovské dynastie. Podobně jako Adléta je v NVW knížecím titulem označena také jistá Helena, vzpomínaná ke 2. dubnu.⁶⁷⁰ V té byla spatřována v narativních pramenech doložená bezejmenná manželka malopolského a následně také krakovského knížete Kazimíra II. Spravedlivého († 1194), po dlouhou dobu ovšem nebyla nijak spojována s Přemyslovci.⁶⁷¹ Až Tadeusz Wasilewski před bezmála půlstoletím upozornil na to, že krakovský biskup Wincenty řečený Kadłubek († 1223) ve své kronice označuje tehdy vládnoucího českého knížete Konráda II. Otu explicitně za bratra manželky Kazimíra II.⁶⁷² Takto interpretovaná pasáž nepřipouští pochybnost a vyhovuje také z jiných důvodů: jednak v přemyslovské dynastii, a zejména v jejich

---

⁶⁶⁵ *Comites* jsou v NO po osmi, srov. NO, SbKBGW 1878, s. 349, k 22. lednu; s. 350, k 7. únoru, k 26. únoru, k 8. březnu, k 22. březnu, k 3. dubnu; s. 353, k 6. listopadu, k 23. prosinci. Z nich je přesně polovina zapsána stejnou rukou jako Jaroslav (první, druhý, pátý a šestý citovaný záznam). Žádný z *comitum* se nezdá být ztotožnitelný s jakýmkoli biskupem nebo příslušníkem vládnoucí dynastie.

⁶⁶⁶ Srov. CDB I, č. 342, s. 309; č. 356, s. 323; č. 357, s. 325; č. 358, s. 326. Je pravděpodobné, že jde o jednoho a téhož jedince; týž se může odrážet i v CDB II, č. 21, s. 18; č. 27, s. 25; č. 60, s. 56. Do úvahy ale připadá i jiná forma jména: Jaroš (např. CDB II, č. 90, s. 88 aj.).

⁶⁶⁷ Míněno v kontextu zúžené genealogie potomků Děpolta I., srov. pozn. 646. Zařazení tohoto Přemysla do přemyslovské genealogie navíc není nesporné, srov. K. JASIŃSKI, *Działalność czeskich Dypoldowiców*, s. 198–200. – Soběslav je hojně doložen v listinném materiálu (srov. odkazy v pozn. 646). Přemysla zmiňuje CHRON. POL., MPH III., s. 650.

⁶⁶⁸ Kromě toho, že jeden z domnělých kněžiců (Přemysl) je zaznamenán na prvním místě v *cursu honorum*. Srov. NVW, MPH SN IX/1, s. 84, k 10. listopadu: „[obiit] Zobezlaus“, a 11. listopadu: „Obiit Premisl“, a relativně opatrné ediční komentáře tamtéž, pozn. 758 a 760.

⁶⁶⁹ Na rozdíl od svých synů je Adléta v NVW zaznamenána s knížecím titulem, srov. NVW, MPH SN IX/1, s. 31, k 29. březnu: „Adleydis ducissa Boemie“. Ke ztotožnění srov. ediční poznámku 258 tamtéž a K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów śląskich I*, s. 84. – Jméno Přemysl se ovšem v prameni vyskytuje ještě dvakrát (NVW, MPH SN IX/1, s. 20, k 26. únoru: „[obiit] Premislus dux Stinauie“; s. 57, k 8. červenci: „Obiit Premil frater noster“). Pokud vím, neuvažuje se o ztotožnění tohoto záznamu se žádným Přemyslovcem.

⁶⁷⁰ NVW, MPH SN IX/1, s. 32: „[obiit] Helena ductrissa“.

⁶⁷¹ Srov. ediční poznámku 271 na s. 32 a násl. a také O. BALZER, *Genealogia Piastów*, s. 184–186.

⁶⁷² T. WASILEWSKI, *Helena księżniczka znojemska, żona Kazimierza II. Sprawiedliwego. Przyczynę do dziejów stosunków polsko-czeskich w XII–XIII w.*, PH 69, 1978, s. 115–120, zde s. 116–117, souhlasně také JASIŃSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 266–268. Jde o pasáž KADŁUBKOVU – *Magistri Vincentii dicti Kadłubek Chronica Polonorum*, MPH SN XI. Ed. M. Plezia, Warszawa 1994, zde IV.16, s. 161–162.

moravských větvích, je doloženo notoricky málo princezen,⁶⁷³ jednak jméno Helena, byť dynasticky spíše atypické, nesla její teta, manželka uherského krále Bély II. (1131–1141).⁶⁷⁴ Samotný nekrologický záznam není v aspektu rodové příslušnosti bez významu v tom smyslu, že jde o Přemyslovnu, na níž pamatuje premonstrátské slezské nekrologium, byť z tohoto zápisu nelze automaticky vyvozovat podporu domácím premonstrátským kanoniím.⁶⁷⁵ Naproti tomu snad lze předpokládat její podporu svatovavříneckému konventu ve Vratislavi, protože je jednou z mála kněžen, na kterou tamější *NVW* vzpomíná; není bez zajímavosti, že hned tři ze sedmi vzpomínaných kněžen mají přemyslovský původ (Helena, Anna, manželka Jindřicha II. Pobožného a dcera Přemysla Otakara I.) nebo byly provdány za Přemyslovce (výše vzpomenutá Adléta).⁶⁷⁶

Zejména ty neověřitelné záznamy, tj. takové, které nemají svou nekrologickou ani jinou pramennou paralelu, však vybízejí k opatrnosti ohledně spolehlivosti uváděného úmrtního data. Z hlediska historiografické interpretace jde o banalitu, ale sluší se podotknout, že denní datum úmrtí, které bývá jinak známým jedincům připisováno, nemusí být vždy spolehlivé. Drobné posuny v uváděném denním datu oproti ostatním nekrologickým záznamům téhož jedince se totiž nevyhýbají prakticky žádnému z přemyslovských nekrologií.⁶⁷⁷ V některých případech, jako například v *NDox*, lze navíc identifikovat problematické části kalendáře, u nichž je pravděpodobné, že opisovač posunul celé skupiny denních dat oproti své předloze. Jinak řečeno, uváděné denní datum, které vychází z *NDox*, nejenže by mělo být nahlíženo s obvyklou kritičností vycházející z faktické chybovosti nekrologií, ale navíc by mělo být se zvláštní pečlivostí posuzováno v kontextu ostatních, oproti předloze potenciálně posunutých záznamů *NDox*.⁶⁷⁸

---

⁶⁷³ V brněnské a znojenské linii potomků Konráda I. není kromě Heleny doložena žádná žena, srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556–557, 559–560, 562–563 a rodokmenová příloha. Na nízké počty ženských příslušnic na různých místech rekonstruovaného rodokmenu Přemyslovců upozornil J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 305; TÝŽ, *Přemyslovci*, s. 37.

⁶⁷⁴ Na tento vztah upozorňuje už samotný T. WASILEWSKI, *Helena*, s. 119.

⁶⁷⁵ Helenin bratr Konrád spolu s jejich matkou Marií založili v Louce u Znojma roku 1190 právě premonstrátskou kanonii (srov. zakládací listinu CDB I, č. 326, s. 299–301). T. WASILEWSKI, *Helena*, s. 120, má za to, že Helenin zápis v jednom premonstrátském nekrologiu automaticky dokládá její podporu jiným premonstrátským ústavům, Louce a Doksanům. Nic takového však po mém soudu dovodit nelze. Na okraj lze poznamenat, že NBS, ZVGS 5, 1863, s. 110–115, ani *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87–144, na Helenu nevzpomínají.

⁶⁷⁶ Vzpomínání na kněžny v *NVW* tak nemělo institucionální charakter. K dalším explicitně zmíněným kněžnám (kromě Adléty a Heleny) srov. *NVW*, MPH SN IX/1, s. 20, k 23. únoru: „[obiit] *Constancia ducissa Cviauie et Lansicie*“; s. 42, k 2. květnu: „[obiit] *Riza ducissa*“; s. 55, k 26. červnu: „[obiit] *Anna ducissa Slesie*“; s. 69, k 13. září: „[obiit] *Grimizlaua ducissa Opuliensis*“; s. 90, k 4. prosinci: „[obiit] *Jutta ducissa Slesie*“ (ke ztotožnění srov. příslušné ediční poznámky a také ediční předmluvu, s. XXXII–XXXIII). Není bez významu, že jednou z kněžen přicházejících do úvahy pro ztotožnění předposledního zápisu (srov. ediční pozn. 630 na s. 69–70 v edici) je také Helenina snacha, manželka Leška I. Bílého, na něhož *NVW*, MPH SN IX/1, s. 88, k 27. listopadu, vzpomíná také. Naproti tomu Helenin manžel v nekrologiu pravděpodobně vzpomínán není, srov. i K. JASIŃSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 265.

⁶⁷⁷ Jednotlivé posuny jsou názorně vidět ve srovnávacích tabulkách.

⁶⁷⁸ V podrobnostech blíže exkurs I.

IV.1.3. Odjinud neznámý jedinec, známé datum úmrtí

Třetí případ, kdy není znám jedinec, ale je známo jeho denní datum úmrtí, je na první pohled nonsens: existují však případy, kdy takový jedinec může být zapsán pod jiným jménem, často ještě s vysvětlujícím titulem nebo jiným přídomek, přičemž ze souvislostí je zřejmé, o koho se jedná. Shodné nebo blízké úmrtní datum tak je vodítkem ke ztotožnění. To je případ uherského krále Gejzy I. (*Deuca*), vzpomínaného v *NB*,⁶⁷⁹ tamtéž zapsaného olomouckého biskupa Petra I. (*Gec*)⁶⁸⁰ nebo také Přemyslovny Markéty-Dagmar († 1213), dánské královny, na niž vzpomínají *NBS* a *NDox* pod ne zcela intuitivním jménem připomínajícím jméno Hedvika.⁶⁸¹

Nemusí však jít pouze o jedince s atypickým jménem, ale také o jedince, kteří nejsou kvůli atypickému nebo v prameni neočekávanému spojení svého jména a titulu identifikovatelní na první pohled. Důvodem ke ztotožnění pak je blízkost s odjinud známým úmrtním datem, často je však zapotřebí ještě připojit další argument vycházející např. ze struktury ostatních zápisů nebo z okolností souvisejících se vznikem pramene. To lze dobře ukázat na příkladu *N1263* a tam zaznamenaného biskupa Jindřicha, bez titulatury a bez pořadí, který měl zemřít 13. června.⁶⁸² Beda Dudík v edičním komentáři v tomto biskupovi viděl odjinud neznámého olomouckého biskupa Jindřicha I., tuto perspektivu přejal do svého diplomatáře také Gustav Friedrich, který regestoval olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka jako druhého toho jména.⁶⁸³ Takový olomoucký biskup by však byl v kontextu ostatních záznamů týkajících se olomouckých biskupů zapsán zcela atypicky, a navíc by byl „mimo pořadí“ za předpokladu, že by jej nebylo možné považovat za prvního nebo druhého biskupa, protože počínaje třetím biskupem a konče patnáctým, řada biskupů olomouckého kostela je v *N1263* úplná.⁶⁸⁴ Neúplnost biskupské řady ale nemůže být zcela vyloučena; závěr, že kapitulní nekrologium při biskupském kostele vzpomíná na biskupa, který se vymyká oficiálnímu pořadí, také nemůže být bez dalšího zcela vyloučen kvůli způsobu vzniku *N1263* a potenciálnímu konfliktu tradic, které nemusely být kompilátorem starší vrstvy *N1263* odhaleny nebo převzaty. To však není

⁶⁷⁹ Srov. pozn. 536

⁶⁸⁰ Srov. pozn. 524.

⁶⁸¹ Srov. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 25. květnu: „*Veduigis* (sic – pozn. WW) *regina Dacie*“, srov. i M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 18; *NDox*, SbKBGW 1884, s. 111, k 31. květnu: „*Hedwigis, regina Dacie*“. Právě podoba zápisu *NDox* vedla J. ŽEMLIČKU, „*Dvacet pánů*“, s. 302, k závěru, že v tomto případě jde o manželku dánského krále Valdemara IV. († 1375), zemřelou okolo roku 1374. Rok vzniku *NDox* (1373) nemusí být překážkou; mám však za to, že blízkost *NBS* a *NDox* (srov. K. JASIŇSKI, *Zwiqzki rękopisu*, s. 491–492) činí velmi nepravděpodobným, že by ke konci května byly zapsány dvě dánské královny; nelze však vyloučit, že koruptela jména nastala právě pod tíhou současné (nebo nedávno zesnulé) manželky právě vládnoucího dánského krále.

⁶⁸² *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 545: „*Obiit Henricus episcopus*“.

⁶⁸³ CDB I, č. 115, s. 116; č. 116, s. 124 aj. Paradoxně V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 378, pozn. 1, přiřadil onen záznam právě Jindřichu Zdíkovi. Ten však v *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 547–548, k 25. červnu, uveden je. – Mezi olomoucké biskupy tohoto Jindřicha ostýchavě počítají i M. POJSL, *Olomoučtí biskupové a arcibiskupové a jejich pohřební místa*, Uherské Hradiště 2013, zde s. 53, a I. HLAVÁČEK, *Reflexe minulosti v diplomatickém materiálu českého státu v době přemyslovské*, in: *Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów*. *Commemoratio praeteritorum – społecznosci średniowieczne wobec przeszłości*. Edd. H. Krzyżostaniak, J. Kujawiński, M. Matla, Poznań 2012, s. 13–30, zde s. 22.

⁶⁸⁴ Srov. srovnávací tabulku č. 4 a částečně i kapitolu III.2.

tento případ. Doposud unikalo pozornosti, že k uspokojivé identifikaci je třeba vyjít z úmrtního data, které je nápadně blízké z narativních i nekrologických pramenů známému úmrtnímu datu knížete-biskupa Jindřicha Břetislava.⁶⁸⁵ Ten tak je jediným pražským biskupem, na něž *N1263* pamatuje,⁶⁸⁶ pročež se z příběhu o neznámém olomouckém biskupovi, využívajícím důkazní temno prvních desetiletí obnoveného olomouckého biskupství, stává kontextuálně jedinečný záznam o vzpomínce na pražského biskupa.

Podobně jako v případě výše, také zde hrozí riziko nesprávné identifikace spojené s jakýmsi prvoplánovým ztotožněním. Tentokrát je však založené na zásadní shodě úmrtního data a jména, které je však poměrně běžné, a proto nejasně ztotožnitelné. Dobře lze tento problém ukázat na záznamu poměrně pozdního *NOIMin*, majícího ovšem přemyslovský nádech: v nekrologické marginální poznámce na okraji martyrologia je k 16. září vzpomenua jakási Ludmila bez další specifikace,⁶⁸⁷ přičemž sv. Ludmila byla umučena v noci z 15. na 16. září 921.⁶⁸⁸ Nekrologium vznikalo v době, kdy kult sv. Ludmily byl již pevně usazen;⁶⁸⁹ zápis v *NOIMin* ale není nijak zvýrazněn, např. rubrikou.⁶⁹⁰ Lze tak uzavřít, že o praměti Přemyslovců se nejedná a že jde o pouhou shodu jmen.

IV.1.4 Odjinud neznámý jedinec, neznámé datum úmrtí

Konečně čtvrtý případ, kdy není znám jedinec ani jeho úmrtní datum, vede k zásadnímu poznatku o prosopografii staršího středověku: ta je nutně velmi mezerovitá. Jinak řečeno, takové zápisy mají svůj interpretační smysl bez ohledu na neúspěšnost jejich úplné identifikace, protože upozorňují na bílá místa poznání: na kritickou neúplnost genealogických rekonstrukcí, na fragmentárnost prosopografie apod.⁶⁹¹ Kromě toho pro sledování kvantitativních ukazatelů nemusí být přesná identifikace zapotřebí, stačí některé formálnější znaky typu titulatury⁶⁹² nebo rozčlenění zápisů do jednotlivých měsíců: jak upozornili nezávisle na sobě Ivan Hlaváček a Ludmila Mouralová, v *NP* lze velmi dobře sledovat rozdíl mezi jednotlivými měsíci co do pravděpodobnosti úmrtí.⁶⁹³ Je ale otázkou, jak dalece vypovídající je taková kvantifikace, když v přemyslovském prostředí nelze u masovějších nekrologií takový neidentifikovatelný záznam jednoznačně vročit.

---

⁶⁸⁵ Srov. relevantní záznamy citované v tabulce 6, z narativních pramenů JARLOCH, MGH SS XVII, s. 708, k 15. červnu 1197.

⁶⁸⁶ Srov. srovnávací tabulku č. 3.

⁶⁸⁷ *NOIMin*, AÖG 65, 1883–1884, s. 250, srov. i VK Olomouc, M II 100, f.69r a obrazovou přílohu č. 22.

⁶⁸⁸ Srov. s argumenty D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 178–181.

⁶⁸⁹ Ke kultu nověji P. KUBÍN, *Kult svatě Ludmily v době přemyslovské*, in: Svatá Ludmila. Kněžna a světice. Ed. J. IZDNÝ, Praha 2020, s. 295–319, zde s. 314–317.

⁶⁹⁰ Srov. VK Olomouc, M II 100, f.69r.

⁶⁹¹ K neúplnosti našich genealogických rozrodů srov. již J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 299–300, TÝŽ, *Přemyslovci*, s. 36–48.

⁶⁹² Srov. například tabulky M. DRAGOUNA, *Necrologium bohemicum*, s. 21–23.

⁶⁹³ Srov. I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 198; L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 104–105.

Zbývají tak klasické otázky původu a tvaru jmen, sociální stratifikace, blízkosti vazeb a osobnějších vzpomínek, které však také nejsou jednoznačné, zejména kvůli subjektivitě autora či iniciátora nekrologia nebo kvůli proměně postojů týchž v čase; platí totiž, že nekrologia vykazující značný počet takto neidentifikovatelných jedinců zpravidla bez bližšího určení nebo zaznamenaných „pouze“ jako kněží, konvršové či bratři (*NP*, *NDox*, v menším i *NO*) zjevně vycházela ze starších předloh.⁶⁹⁴ Tyto předlohy však mohly být zkresleny při opisování záznamů do dochovaného nekrologia, jak naznačuje množství potenciálně opakovaných zápisů v *NP*; podezření v tomto směru vyvolávají totožná jména zapsaná k témuž dni nebo ke dni následujícímu.⁶⁹⁵

Navzdory mnohdy problematické výpovědní hodnotě zůstává několik smysluplných interpretačních rovin. Ta prvá se týká už samotného zájmu o kategorie blíže neidentifikovatelných jedinců, tj. o kategorie běžně nezachytitelné v jiném typu pramene než právě v nekrologiu.⁶⁹⁶ Neidentifikovatelní jedinci mohou dále být užiteční jako zástupné symboly při posuzování otázky, jestli autor či kompilátor dochovaného nekrologia prováděl byť nedokonalou editaci záznamů na základě sociálního statutu, nebo ne. Tato poloha se odráží částečně v *NP*,⁶⁹⁷ o něco zřetelněji v *NDox*,⁶⁹⁸ i když ani zde nikoli zcela důsledně.

Mimo to, i v případě, že odjinud není znám jedinec ani jeho úmrtní datum, může být identifikace úspěšná: zvláštní kategorií jsou totiž typicky dynastické záznamy obsahující vazbu zemřelého jedince na jeho příbuzného (nejčastěji otce), který je odjinud znám nebo který je alespoň přibližně určitelný (typicky skrze svůj titul).⁶⁹⁹ V takovém případě je nekrologický záznam identifikovatelný sám o sobě, což je velmi důležité. Interpretační hodnota takové identifikace je obvykle značná, protože může nasvědčovat nejen užší vazbě mezi oním příbuzným, který na sebe váže jinak neznámého jedince, a institucí vedoucí nekrologium, ale v některých případech může taková identifikace sama o sobě vést k bližší specifikaci doby úmrtí takto identifikovaného jedince. To je však možné pouze tehdy, je-li onen příbuzný určitelný s jistotou, nikoli pouze přibližně,⁷⁰⁰ navíc jen v situaci, kdy lze časově vymezit pobyt

---

⁶⁹⁴ Srov. I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 197, ediční předmluvu k *NDox* (SbKBGW 1884, s. 84) i *NO* (SbKBGW 1878, s. 348–349).

⁶⁹⁵ Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 424, k 14. a 15. listopadu (opakující se jméno *Dedos*); s. 410, k 5. dubnu (jméno *Marena*, dvakrát v témže dni); s. 410, k 15. dubnu, s. 411, k 18. dubnu (opakující se jméno *Bezdeda*) aj.

⁶⁹⁶ Jde zejména o záznamy konvršů a laiků; nejde-li o darované lidi (k nim T. PETRÁČEK, *Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek. Fenomén darovaných lidí přemyslovských zemí 10.–12. století*, Praha 2012, *passim*), tito v nekrologiích zaznamenaní se v listinném materiálu typicky nevyskytují. Srov. i P. CHARVÁT, *Laičtí bratři*, s. 219–225.

⁶⁹⁷ Jak ale správně upozornila už L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 105–107, tato editace (seřazování záznamů k danému dni podle významnosti vzpomínaných) byla velmi nahodilá.

⁶⁹⁸ Srov. *exkurs I*.

⁶⁹⁹ Záznam však nemusí být vázán pouze na otce (srov. např. NSG, *Z pomocných věd historických IX*, s. 66: „*Obiit soror Agnes, filia regis Othakari*“, k 1., resp. 2. březnu), může jít též o sourozenecký vztah (srov. např. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 101, k 31. březnu: „*Beate memorie Elizabet, secunda prelata huius ecclesie, soror ducis et episcopi, [...]*“). Srov. také kapitulu IV.4.

⁷⁰⁰ Přibližnou identifikací se v tomto kontextu míní určení např. pouze podle titulatury, nikoli podle jména.

onoho s jistotou určitelného příbuzného (a spolu s ním i jeho dítěte) v místě, kde bylo nekrologium vedeno, nebo v místě, k němuž měla instituce vedoucí nekrologium blízko. Klasickým příkladem jsou úmrtní záznamy *NB*, v nichž se vzpomínají děti Bořivoje II., jejichž pobyt v okolí Pražského hradu je možné s jistotou mírou pravděpodobnosti vymezit dobami vlády jejich otce,⁷⁰¹ nebo úmrtní záznamy *N1263*, v nichž se vzpomínají dcery knížete Bedřicha, o nichž se nikoli bezdůvodně soudí, že zemřely v době Bedřichovy olomoucké vlády.⁷⁰²

IV.2 Titulatura a jiné bližší specifikace nekrologických záznamů

Vyjadřovací prostor autora či opisovače nekrologia ohledně svého vztahu nebo vztahu své komunity k zaznamenanému jedinci je velmi úzký,⁷⁰³ přesto však povaha nekrologického záznamu umožňuje jeho poměrně zřetelné vyjevení v glosách navazujících na samotné jméno. Může o jít spojení zaznamenaného jedince s titulem, ale také o specifikaci postavení v rámci komunity;⁷⁰⁴ v každém případě jde o snahu řádně zaznamenat zemřelého pro liturgické účely, ale taky o bližší specifikaci významu zaznamenaného jedince pro vzpomínající komunitu. Titulatura, resp. jiná bližší specifikace rozhodně představuje zásadní prvek kategorizace záznamů a jedno z prvních kritérií jejich kvantitativního uchopení.⁷⁰⁵

IV.2.1. Není kníže jako kníže

Přiměřenost a adekvátnost titulu je pouze identifikační domněnkou. Podobně, jako je řada nevládnoucích přemyslovských knížat titulována jako *duces* (často bez bližšího upřesnění), neboť oni všichni měli nárok na vládu v Praze,⁷⁰⁶ první dva čeští králové Vratislav II. a Vladislav II. rozhodně nejsou ve všech nekrologiích vzpomínáni s královským titulem, nýbrž *NP* a v jednom případě také *NB*⁷⁰⁷ s nimi spojuje pouze knížecí důstojství. Důvody tohoto kontrastu lze vysvětlovat různě,⁷⁰⁸ důležitá je

---

⁷⁰¹ Srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 27. únoru; s. 804, k 7. dubnu. Interpretačně pak V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 105 a násl., pozn. 406.

⁷⁰² *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 551, k 21. červenci; s. 552, k 28. červenci, srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 1098 a násl., pozn. 6; D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 564.

⁷⁰³ Tak již G. ALTHOFF, *Geschichtsbewußtsein*, s. 90.

⁷⁰⁴ V *NDox* není neobvyklé obojí, srov. např. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 118–119, k 29. červenci: „*Heroldus prior, sacerdos et frater noster*“.

⁷⁰⁵ Např. R. Modráková ve své ediční tabulce (*NSGc*, in: Svatojiřský klášter, s. 179–190 (nečíslováno), názorně a správně rozlišuje jméno, titul a bližší specifikaci.

⁷⁰⁶ Srov. klasicky J. ŽEMLIČKA, *Čechy*, s. 329–330.

⁷⁰⁷ Srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 14. lednu; *NP*, in: *Forschungen*, s. 404, k 12. lednu; s. 405, k 18. lednu. *NB* na Vladislava II. nevzpomíná; bylo zkompileováno za jeho vlády, nelze však říci, zda její knížecí či královské části, byť z data sepsání *post quem* (1151) se zdá, že možná už v prve naznačené epoše.

⁷⁰⁸ Je ale otázkou, zda lze přijmout vysvětlení I. HLAVÁČKA, *The Necrology*, s. 199–200, že královský titul byl vyhrazen pro římské panovníky, když *NP*, pokud vím, na nikoho takového nevzpomíná.

však skutečnost, že v takovém případě patrně nabývá titul *dux* jiného významu než u nevládnoucích knížat, jelikož se jím v případě obou prvních králů zjevně míní vládnoucí Přemyslovec.⁷⁰⁹ Svou roli ale mohl sehrát několikrát připomínaný subjektivní rozměr nekrologia: nejde o objektivní postoj, ale o to, co si písař nekrologia myslel (nebo co si měl myslet v souladu s vůlí iniciátora), pokud se náhodou nespletl. A zvláště v *NDox* je třeba uvažovat ještě o jednom aspektu titulu *dux*, kdy jím je označen někdo, koho lze identifikovat spíše jako příslušníka elity než některého vládnoucího rodu.⁷¹⁰

Výpovědní hodnotu proměňuje také perspektiva různého časového původu jednotlivých částí nekrologia, i když způsob zápisu *en bloc* může tuto rozdílnost zastřít, na což zřetelně upomínají mnohé záznamy *NDox*, ale i *NP*.⁷¹¹ Riziková je úprava titulatury při zpracovávání předloh, ale především jde o proměnu šíře významu užívaných titulů, platí-li výše uvedené, že málokdy lze z titulatury v nekrologiu bez dalšího usoudit na její konkrétní význam. Svou roli ale může hrát také nedůslednost nebo naopak následná pečlivost, což je možné doložit například tím, že některá nekrologia se vyznačují množstvím marginálních nadepsání.⁷¹² V tom momentu se nabízí otázka, zda má interpretační význam taková marginální nadepsání sledovat. Například v *NP*, které jinak tento způsob bližší identifikace užívá poměrně často, je ze všech knížat marginálně nadepsán jediný, Svatopluk, vzpomínaný k 5. červnu,⁷¹³ obvykle a vcelku přesvědčivě ztotožňovaný s efemérním brněnským knížetem, o němž ale nedávno Martin Wihoda prokázal, že pocházel z rodiny Vladislava II.⁷¹⁴ Jinak řečeno, ze všech identifikovatelných *duces* v *NP* by se jen obtížně vybíral jedinec, který byl „méně knížetem“ než právě tento Svatopluk, vnuk Vladislava II.⁷¹⁵ Nebo je marginální nadepsání pouze důsledkem následné a možná nesprávné identifikace ze strany písaře nekrologia? Vylučovat nelze ani tuto alternativu, jejímž důsledkem je mj. demonstrace toho, že vztah mezi identifikací a interpretací nekrologických záznamů je oboustranný: zohlednění významu relativně formálních aspektů zápisu může zpochybnit jeho jinak vcelku nosné ztotožnění.

---

⁷⁰⁹ To vyvolává samozřejmě úvahy o povaze předlohy *NP* v této věci; zdá se, že záznamy jsou spíše z knížecí doby, tj. spíše z konce 12. století než z počátku 13. století.

⁷¹⁰ Srov. exkurs II.

⁷¹¹ K *NDox* i *NP* srov. zejména jejich *comites*, k nimž srov. pozn. 574. K obtížnému vymezení zrovna tohoto označení srov. obecně R. ŠIMŮNEK, „Comes“ aneb (dis)kontinuita v pojetí pozdního středověku, in: Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky. Edd. E. Doležalová, R. Šimůnek D. Dvořáčková-Malá, Praha 2006, s. 404–422, zvláště k nekrologiím s. 408–409; D. KALHOUS, Úvahy nad možnostmi poznání sociální struktury raně středověkého přemyslovského knížectví, *Praehistorica* 2/34, 2018, s. 29–82, zde s. 49; L. JAN, Budování monarchie českých Přemyslovců. Postřehy a úvahy, in: Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010, s. 117–136, zde s. 123–124.

⁷¹² To je případ *NP*, srov. i obrazovou přílohu č. 14.

⁷¹³ *NP*, in: *Forschungen*, s. 414.

⁷¹⁴ M. WIHODA, *Morava*, s. 213, 240; TÝŽ, *Vladislav Jindřich*, s. 62, 64–67.

⁷¹⁵ *Duces* v *NP* vypisuje L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 88–92.

IV.2.2. Dvojitá titulatura

Zajímavou polohu získává titulatura tam, kde je možné charakterizovat vzpomínaného jedince prostřednictvím různých titulů, zvláště zaujímal-li během svého života více úřadů, z nichž alespoň dva náležejí k obvyklému portfoliu záznamů konkrétního nekrologia. Ve volbě toho či onoho titulu se může odrážet pramen nekrologia či povaha takového pramene (narativní, diplomatická nebo jiná), ale také autorský záměr, zvláště pak tam, kde nelze vyloučit autopsii. Fenomén lze ilustrovat na příkladu dvou bratřanců, knížete a biskupa Jindřicha Břetislava († 1197) a moravského markraběte Vladislava Jindřicha († 1222), který se roku 1197 nakrátko stal knížetem Čechů, shodou okolností právě po svém předřčeném bratranci.⁷¹⁶ Oba patří k poměrně hojně vzpomínaným jedincům a jejich úmrtní záznamy vykazují značnou variabilitu. Je jich celkem 9: na oba vzpomínají *NP*, *NBS*, *N1263* a *NDox*,⁷¹⁷ pouze na Jindřicha Břetislava vzpomíná *NO*.⁷¹⁸ Zápisy pro názornost shrnuji do následující tabulky:

Jm./pram.	NO	NP	NBS	N1263	NDox
Jindřich Břetislav	Bracizlaus episc. Prag.	Brecizlaus dux et episcopus	Brescizlaus episcopus	Henricus episcopus	Henricus beate recordacionis Pragensis ecclesie episcopus [...] ⁷¹⁹
Vladislav Jindřich		Vladizlaus dux	Wladizlaus marchio Marauie	Wladizlaus marchio, [...] ⁷²⁰	Beate memorie Wadislaus, Morauiensis marchio, filius regis Bohemie [...] ⁷²¹

Tab. 6: Nekrologické záznamy Jindřicha Břetislava a Vladislava Jindřicha

Je pozoruhodné, že knížecí titul s oběma Přemyslovci spojuje jediný pramen – *NP*. V případě Jindřicha Břetislava navíc reflektuje knížecí i biskupskou hodnost. Vladislava Jindřicha uvádí pouze jako knížete, což není překvapivé vzhledem k tomu, že *NP* markraběcí titul nežívá ani u Vladislavova synovce a stejnojmenného nástupce.⁷²² Z pohledu nekrologické tradice se navíc u Vladislava neprojevuje jeho

⁷¹⁶ JARLOCH, MGH SS XVII, s. 708–709, k roku 1197.

⁷¹⁷ Po řadě srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 414, k 15. červnu; s. 418, k 12. srpnu; *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 15. červnu; s. 113, k 12. srpnu; *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 545 (srov. kapitulu IV.1.3.), k 13. červnu; s. 555, k 13. srpnu; *NDox*, SbKBGW 1884, s. 113, k 14. červnu (srov. ale exkurs I); s. 121, k 11. srpnu.

⁷¹⁸ *NO*, SbKBGW 1878, s. 351, k 14. červnu.

⁷¹⁹ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 113, k 14, červnu: „[obiit] *Henricus dux beate recordacionis Pragensis ecclesie episcopus et nostrarum congregationum protector piissimus omniumque spiritualium optimus defensor, qui contulit nostre ecclesie circuitum Kolowez et de tentorio suo ornamenta altarium auro texta*“.

⁷²⁰ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 555, k 13. srpnu: „*Obiit Wladizlaus marchio, qui crucem auream contulit et plura bona fecit ecclesie, fundator Welgradensis*“.

⁷²¹ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 121, k 11. srpnu: „[obiit] *Beate memorie Wadislaus, Morauiensis marchio, filius regis Bohemie, qui dedit huic ecclesie centum marcas et preciosam ymaginem sancte Marie pro quinquaginta marcis; fudator cenobiorum et omnium spiritualium, viduarum et pupillorum defensor pius*“.

⁷²² Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 407, k 18. únoru: „[obiit] *Vladizlaaus dux*“

druhé jméno známé z diplomatických pramenů,⁷²³ v tomto kontextu je možné jej považovat za knížete Vladislava III., byť v historiografii převažuje pravidlo držet se tradičních označení.⁷²⁴ Převažující označení jednoho za biskupa, druhého pak za markraběte ovšem nepřekvapí zejména v kontextu toho, že právě tyto úřady oba Přemyslovci drželi delší dobu než knížecí důstojenství, a také proto, že ono označení je jednoznačnější než „pouhý“ knížecí titul.⁷²⁵ Alespoň u *NDox* v případě obou knížat (zejména ale Jindřicha Břetislava) a u *N1263* v případě Vladislava Jindřicha pak zřetelně promlouvá forma interakce s institucí vedoucí nekrologium právě z perspektivy úřadu, který je s jejich úmrtním záznamem spojen.⁷²⁶ Zajímavý je Vladislavův úmrtní záznam v *NBS*, jelikož původ tohoto nekrologia nebo alespoň jeho části se někdy (a ne zcela nedůvodně) hledá buď v samotných Doksanech, nebo v prostředí premonstrátské kanonie v Louce u Znojma.⁷²⁷ S tímto klášterem měl nedaleko sídlící Vladislav Jindřich nezanedbatelné styky, které se projevují také v jeho itineráři,⁷²⁸ Doksany byly pro změnu rodovou fundací.

Může se stát, že bližší specifikace nekrologického záznamu (např. ve formě vztahu k instituci nebo k jinému jedinci) zcela zastíní s ním spojenou titulaturu v tom směru, že pro písaře nekrologia bylo podstatnější uvést právě tuto specifikaci. V lecčem mohou být názorné výše citované záznamy Jindřicha Břetislava i Vladislava Jindřicha v *NDox*,⁷²⁹ třebaže v obou případech je nutno počítat s tím, že odrážejí-li podobu nějakého staršího záznamu, rozhodně nebyla totožná, tj. že původní záznam byl stručnější.⁷³⁰ Podobně lze nahlížet na subtilněji dochované záznamy, které kromě titulu jedince dále charakterizují skrze jeho vazbu k jinému jedinci. To je případ úmrtního zápisu knížete Vratislava I., který se dochoval v *NB* i v mnoha rukopisech *NSG*. V některých rukopisech chybí Vratislavův knížecí titul, ve některých je pro změnu únorové úmrtní datum doprovázeno doplňujícím údajem, že Vratislav byl otcem sv. Václava.⁷³¹ Takový doplňující údaj zásadně ulehčuje identifikaci, která byla

⁷²³ K tomu srov. M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 25.

⁷²⁴ Od tohoto se poněkud odchýlili autoři přemyslovského rodokmenu v „budovatelském“ sborníku (D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 561–562), kteří hovoří o Břetislavu III. Jindřichovi a Vladislavu III. Jindřichovi.

⁷²⁵ Srov. též srovnávací tabulky č. 1 a 3.

⁷²⁶ Jde tedy o to, že Jindřich Břetislav mohl interagovat s Doksany už jako biskup, Vladislav Jindřich s olomouckou kapitulou spíše jako markrabí než jako kníže. Srov. už výše citované rozšířené záznamy.

⁷²⁷ O louckém původu nekrologia uvažovala M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 5–7, naproti tomu K. JASIŃSKI, *Związki rękopisu*, s. 482–492, naopak – a asi správněji – uvažuje spíše o výraznější doksanské stopě. Meta Harrsen na cit. místě spojuje vznik *NBS* právě s Vladislavem Jindřichem a jeho domnělou ženou Kunhutou, zaznamenanou v *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 115, k 24. listopadu: „*obiit Kungundis, uxor Wladislai*“. Jak ale uzavřel M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 110–114, 211, v návaznosti na V. NOVOTNÉHO, *České dějiny I.3.*, s. 554, pozn. 2, manželka Vladislava Jindřicha se jmenovala Heilvida. Onen Vladislav není blíže identifikovatelný.

⁷²⁸ Srov. M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 229, 234.

⁷²⁹ Srov. kapitolu IV.2.2 nahoře.

⁷³⁰ Srov. M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 295, která v souvislosti s dochovanými záznamy mluví přímo o „historiografické formulaci“.

⁷³¹ Srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 13. únoru; *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 65, k 13. únoru (rukopisy E, G; k citaci srov. pozn. 551), k dalším rukopisům srov. *NSGc*, in: Svatojiřský klášter, s. 180 (nečíslováno). Z ediční přílohy v diplomní práci Renáty Modrákové vyplývá, že rukopisy blíže spjaté s abatyší Kunhutou (E, G) se přidržují varianty bez titulu s vazbou na sv. Václava. R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský*

pro Dušana Třeštíka zcela zásadní v jeho konstrukci genealogické chronologie nejstarších Přemyslovců,⁷³² kvůli čemuž lze příslušný záznam v *NB* považovat za jeden z historiograficky nejzásadnějších.⁷³³ Tradice v *NB* a *NSG* spolu možná souvisí,⁷³⁴ klíčový je však kontext dalších knížecích záznamů *NB*. Jelikož taková struktura zápisu je mezi vládnoucími knížaty jedinečná,⁷³⁵ lze se domnívat, že může pocházet z jiné tradice než ostatní záznamy.

IV.2.3. Atypické tituly: *princeps* a *prefectus*

Ne všechny tituly zachycené v nekrologiích jsou typické a opačně ne všechny jinak typické tituly se objevují v nekrologiích. Dokonce lze říci, že když se nahodile vyskytnou, působí spíše výkladové problémy. To je příklad titulu *princeps* v *N1263*, výjimečného nejen na poměry nekrologia samotného, ale pokud vím i na poměry všech zde propíraných relevantních nekrologií. Objevuje se tam několikrát, pokaždé však v jiné vrstvě. V té základní je takto k 19. dubnu zachycen jakýsi *Otto princeps*.⁷³⁶ Nabízí se vysvětlení, že jde o jednoho ze tří olomouckých Otů, jenže tomu alespoň částečně brání skutečnost, že jednoznačně identifikovatelní Ota I. a Otík (Ota II.) jsou zaznamenáni s knížecím titulem.⁷³⁷ Na knížete Otů vzpomíná také *NP*, ovšem k 12. květnu.⁷³⁸ Vzhledem k tomu, že péče *NP* o paměť moravských Přemyslovců byla poměrně systematická, soudí se obvykle, že s Otou III. je ztotožnitelný spíše právě záznam v *NP*.⁷³⁹ Do celé situace promlouvá zajímavá paralela; nelze totiž vyloučit, že *N1263* takto vzpomínalo na sesazeného císaře Otů IV. Tomu přímo neodpovídá titulatura ani denní datum, to je však posunuto přesně o jeden měsíc.⁷⁴⁰ Přirozeně ale

---

klášter, s. 37, 39 aj., dokonce příhodně považuje Vratislava I. spolu s Mladou a Boleslavem II. za jakýsi stálý trojlístek záznamů propisujících se do většiny rukopisů nekrologia.

⁷³² Srov. D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 196.

⁷³³ Jde o to, že v tradici *NSG* lze nalézt stopy po poměrně kreativním nakládání s nekrologickými údaji příslušícími někomu jinému, totiž knížeti Bořivojovi II., jehož však zná *NB* (srov. pozn. 302 a 313). V případě Vratislava I. se teoreticky nabízí Vratislav II. (v tom smyslu, že by záznam v předloze *NSG* nepatřil otci svatého Václava, ale prvnímu českému králi, analogicky s Bořivojem I. a II.). To však není pravděpodobné hned ze dvou důvodů. Zaprvé, na Vratislava I. vzpomíná samotné *NB* (srov. pozn. 731), a to ke stejnému dni jako *NSG*; v tradici *NSG* by proto musela být stejná chyba jako v tradici *NB*, byť samozřejmě nelze vyloučit společnou předlohu (a tedy kreativní práci autora této předlohy). Zadruhé však, což je závažnější, Vratislav II. měl podle *NB* zemřít 14. ledna (XIX. kal. Feb.), zatímco Vratislav I. 13. února (id. Feb.). Záměna těchto dvou dat proto není pravděpodobná. A jelikož není znám jiný relevantní Vratislav, jehož úmrtí datum by mohlo být zaměněno s 13. únorem, je třeba mít za to, že úmrtí záznam Vratislava I. v *NSG* i *NB* je spolehlivý.

⁷³⁴ Viz kapitolu III.2.5.

⁷³⁵ Ti jsou totiž bez dalšího označování jako *duces*. Srov. např. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 28. lednu aj.

⁷³⁶ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 538, k 19. dubnu.

⁷³⁷ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 545, k 9. červnu; s. 527, k 18. únoru.

⁷³⁸ *NP*, in: *Forschungen*, s. 412.

⁷³⁹ M. WIHODA, *Patnáct minut slávy*, s. 194, pozn. 10 (podobně TÝŽ, *Morava*, s. 219, pozn. 80), uvažuje o ztotožnění zápisu *N1263* s olomouckým knížetem Otou III.; nakonec se však zřejmě správně přiklání k tomu, že jeho úmrtím datem je 12. květen (*NP*, in: *Forschungen*, s. 412).

⁷⁴⁰ K datu úmrtí Oty IV. srov. E. HLAWITSCHKA, *Die Ahnen der hochmittelalterlichen deutschen Könige, Kaiser und ihrer Gemahlinnen. Ein kommentiertes Tafelwerk. Band III. (1198–1250)*, Hannover 2013, zde s. 24–25. Posun o jeden měsíc však v případě římského datování neznamená přesnou shodu v označení dne, protože duben má o den méně než květen (19. duben lze zapsat jako XIII. kal. Maii a 19. květen jako XIV. kal. Junii).

nelze vyloučit ani tu variantu, že písař N1263 pamatoval na Otu III. Dětleba, leč užil k tomu (alespoň částečně) zápis císaře Oty IV. († 1218); sluší se připomenout, že Ota IV. by nebyl jediným římským panovníkem zachyceným v N1263, které vzpomíná také na jeho nemesis Filipa Švábského († 1208).⁷⁴¹ Navíc onen další zápis obsahující titul *princeps* se týká také říšského prostředí. Jde o úmrtní záznam mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu († 1320), který je titulován jako „*venerabilis princeps archiepiscopus maguntinus*“.⁷⁴² To neznamená, že lze skrze mladší záznam vykládat záznam starší, rozhodně to však ukazuje na možnou kontinuitu v chápání obsahu titulu.

Podobně ojedinělý je poněkud starobyle znějící titul *prefectus*. Zřídka jej užívá Kosmas,⁷⁴³ v českém diplomatickém materiálu se titul vyskytuje hojněji od 60. let 12. století,⁷⁴⁴ v případě nekrologií jde ale o unikum, které NBS spojuje jednoznačně s Děpoitem I. a jeho synovcem Svatoplukem, mladším synem krále Vladislava II.⁷⁴⁵ Diplomatický materiál nesvědčí tomu, aby bylo možno titul spojovat s příslušníky vládnoucí dynastie, naopak jde o jeden z obrátů spojovaný s hradskými správci.⁷⁴⁶ To však nebrání úvaze o jakési instrumentalizaci titulu písařem nekrologia. Z interpretačního hlediska je důležité, že Děpolt i Svatopluk byli úzce spojeni s vládní mocí Vladislava II., resp. jeho syna Bedřicha, na podobné úrovni jako nejbližší lidé krále. Nelze však jednoznačně říci, zda titul odkazuje na nějakou formu titulárního (a hmotně zabezpečujícího) či faktického správcovství hradu.⁷⁴⁷

Titulatura *princeps* odpovídá říšským knížatům, nikoli králům nebo císařům, srov. alespoň J. DENDORFER, *Grafen, Markgrafen, Herzöge – Der Rang der principes und der Hof der Könige im ostfränkisch-deutschen Reich (11./12. Jahrhundert)*, in: *Rank and Order: The Formation of Aristocratic Elites in Western and Central Europe, 500–1500*. Ed. J. H. Peltzer, Ostfildern 2015, s. 99–116, zde s. 106–114.

⁷⁴¹ Srov. N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 546, k 21. červnu: „*Philippus rex occisus est*“, s. 563. K Filipovu datu úmrtí srov. E. HLAWITSCHKA, *Die Ahnen, Band III.*, s. 4–6. In *marginem* se sluší dodat, že nejde o jediné přemyslovské nekrologium, v němž je Filip připomínán (srov. NDOx, SbKBGW 1884, s. 114, k témuž dni: „[obit] *Philippus, Romanorum imperator*“).

⁷⁴² Srov. N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 543–544, k 5. červnu, který je příznačně zaznamenán touž (a poměrně unikátní) rukou jako úmrtní záznamy Rudolfa († 1290), syna Rudolfa I. Habsburského, a jeho manželky Anežky († 1296), dcery Přemysla Otakara II., k čemž srov. N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 541, k 11. květnu a k 17. květnu, i rukopis MK Olomouc, MCO 12, s. 66, 67, 69. K dalším relevantním pramenům stran uvedených úmrtních dat srov. po řadě např. P.J. HEINIG – J. PILVOUSEK, *Die Mainzer Kirche im Spätmittelalter (1305–1484)*, in: *Handbuch der Mainzer Kirchengeschichte I. Christliche Antike und Mittelalter. Teil 1*. Ed. F. Jürgensmeier, Würzburg 2000, s. 416–568, zde s. 452; L. JAN, *Václav II.*, s. 115, pozn. 103, s. 212, pozn. 251.

⁷⁴³ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.2, s. 84; II.19, s. 111; II.24, s. 117; III.28, s. 197; III.29, s. 198; III.39, s. 211; III.42, s. 216; III.56, s. 231.

⁷⁴⁴ Srov. CDB I, č. 208, s. 196 (z roku 1160); č. 278, s. 244 (z roku 1175) aj., a také D. KALHOUS, *Úvahy*, s. 49.

⁷⁴⁵ Srov. pozn. 630 a 640.

⁷⁴⁶ J. ŽEMLIČKA, *Čechy*, s. 181. Srov. ale také VINCENTIOVO, MGH SS XVII, s. 665–666, 673, líčení, kdy užívá titul *prefectus urbis Romae*.

⁷⁴⁷ Bylo by svůdné propojit důvod, proč je titul spojen s Děpoitem, s jeho obranou Pražského hradu ve jménu svého zatím knížecího bratra při snaze znojenského knížete Konráda II. stát se knížetem Čechů roku 1142 (srov. alespoň M. WIHODA, *Morava*, s. 189–191); jak však naznačuji v textu, spojení jména, příběhu a titulu může být a pravděpodobně je obecnější povahy.

IV.2.4. Titul jako aspirace

Výjimečně může mít zaznamenaný titul charakter aspirace. Podobně jako v případě bohatých dětských hrobových výbav, které v určitých časových horizontech symbolizovaly sociální status, jehož by dítě bývalo dosáhlo v dospělosti,⁷⁴⁸ také v nekrologiích lze nalézt dílčí náznaky tohoto typu. V obecné rovině sem náleží statusová otázka užívání knížecího titulu všemi, i nevládnoucími členy přemyslovského rodu,⁷⁴⁹ konkrétněji pak situace, kdy je zemřelý jedinec charakterizován jiným než knížecím titulem, přičemž je zjevné, že jím nedisponoval. Úmrtní záznam N1263 k 27. říjnu znějící na jméno „*Vratizlaus marchio*“ bývá pro nedostatek relevantních jedinců toho jména ztotožňován se synem Přemysla Otakara I., nikoli však se zapuzeným synem jeho první choti Adléty, nýbrž s pravděpodobně prvorozeným synem jeho druhé choti Konstancie.⁷⁵⁰ Ve prospěch úzkého vztahu právě tohoto syna třetího českého krále a olomoucké kapituly svědčí jak holasická listina Přemysla Otakara I. olomouckému kostelu, v níž je spolu s králem a královnou zachycen jako spoluvydavatel,⁷⁵¹ tak zejména králova donace vsi Nedachlebice téže kapitule právě za spásu duše jeho syna Vratislava. Donace je datována do roku 1209, což prakticky vylučuje, že již zesnulý princ dosáhl věku vyššího než 10 let.⁷⁵² Kontextuálně je prvé desetiletí 13. století dobou, kdy kontrolu nad olomouckou částí Moravy vykonával spíše král než markrabě Vladislav Jindřich. Nelze však usuzovat, že tak činil v zastoupení svého syna.⁷⁵³ Další vysvětlení kromě aspirace nabízí kompilační charakter nekrologia: Vratislav byl zkrátka spojen s markraběcím titulem po vzoru svých bratrů Vladislava a Přemysla, kteří se markrabaty skutečně stali a na něž N1263 také vzpomíná.⁷⁵⁴

Právě druhotná editace ovlivňuje podobu aspirace. Teoreticky totiž nemusí jít pouze o děti, které neměly šanci dospět, nýbrž také typicky o manželky, které zemřely dříve,

---

⁷⁴⁸ Na příkladu velkomoravských hrobů J. KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2012², zde s. 27, k cestě dětí ke spáse P. SOMMER, *Dítě v ve středověkých pramenech*, DP 31, Praha 2012, s. 73–79, zde s. 75–79.

⁷⁴⁹ K tomu srov. pozn. 574 v souvislosti s NP.

⁷⁵⁰ N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 574, ke ztotožnění srov. už poznámku B. Dudíka tamtéž. Objevují se také pokusy (T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl II, s. 57, pozn. 52), ztotožnit jej s Vratislavem, brněnským knížetem (+ 1146), to je však nepravděpodobné i ve světle záznamu NP, in: *Forschungen*, s. 421, k 21. září. – Do úvahy teoreticky přichází také Vratislav, zjevně předčasně zemřelý syn knížete Bedřicha, který je připomínán v Bedřichově listině právě pro olomoucký kostel z roku 1180 (CDB I, č. 292, s. 261). Proti tomuto ztotožnění však stojí zejména markraběcí titul, v této době spojovaný s Přemyslem Otakarem I. a Konrádem II. Otou (k původu titulu srov. M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 59–63), absence náznaku Bedřichových snah svěřit Moravu svým přímým potomkům, jakož i to, že Bedřichovy předčasně zesnulé dcery jsou v N1263 vzpomínány jinak, srov. pozn. 491.

⁷⁵¹ CDB II, č. 22, s. 19. Srov. i M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 95.

⁷⁵² CDB II, č. 86, s. 79. Srov. i jeho potenciální křest, na něž se vymlouval biskup Daniel II. podle papežské CDB II, č. 31, s. 28 (snad z roku 1202), a komentáře V. NOVOTNÉHO, *České dějiny I.3.*, s. 246–247, 628. Úvaha Novotného na s. 269, pozn. 2, že jistě zemřel brzy poté, co zmizel z písemných pramenů (tj. po roce 1201), je bezpředmětná, neboť kupř. budoucí Václav I., narozený roku 1205 (srov. PULKAVA – *Cronica Przebiconis dicti Pulkava*, FRB V. Ed. J. Emler, Praha 1893, s. 1–326, zde s. 120–121), se v diplomatickém materiálu objevuje až roku 1216, srov. CDB II, č. 127, s. 117.

⁷⁵³ Sám Přemysl Otakar I. se tituluje jako olomoucký kníže (M. WIHODA, *Vladislav Jindřich*, s. 85).

⁷⁵⁴ N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 527, k 18. únoru; s. 570, k 16. říjnu.

než jejich choť dosáhl určitého důstojenství. Právě s tímto argumentem byl zápis v N1263 znějící na jméno „*Gertrudis regina*“ k 6. srpnu ztotožněn s Gertrudou Babenberskou († 1150), první manželkou Vladislava II., která ovšem zemřela osm let před jeho královským povýšením.⁷⁵⁵ Titul je tak třeba chápat právě v tomto smyslu: manželka (budoucího) krále. Sluší se v této souvislosti podotknout, že N1263 patří mezi přemyslovskými nekrologii k těm, které věnují manželkám vládnoucích Přemyslovců největší pozornost.⁷⁵⁶ Příběh královny Gertrudy v N1263 ovšem tímto zápisem nekončí, protože je v témže prameni zmíněna ještě jednou, ke 14. dubnu. I když nelze vyloučit opakování záznamu, primárně je třeba uvažovat o jiných alternativách.⁷⁵⁷ Zápis byl někdy – navzdory nesouladu v titulatuře – ztotožňován s jinou Gertrudou Babenberskou († 1288),⁷⁵⁸ manželkou moravského markraběte Vladislava († 1247), předčasně zemřelého staršího syna Václava I. Zdá se, že řešení opět spočívá v říšské paralele. Téhož dne totiž zemřela římská královna Gertruda ze Sulzbachu († 1146), manželka Konráda III. († 1152).⁷⁵⁹ Obě Gertrudy se nacházejí v téže vrstvě zápisu a ačkoli je teze o aspiraci lákavá, nelze vyloučit ani omyl ovlivněný právě záznamem o úmrtí římské královny.⁷⁶⁰

IV.2.5. Staří i mladí

Není příliš obvyklé, aby nekrologia blíže specifikovala věk zaznamenaného jedince. Přesto však lze v relevantním nekrologickém materiálu vymezit tři podoby takových záznamů. První je explicitní, kdy je se jménem spojeno označení *puer* či *puella*, *adolescens* či *adolescentulla*, výjimečně *iuvenis*, *senex*, *senior* či dokonce *matrona*. Takových záznamů sice není málo, soustředí se však převážně do NDox,⁷⁶¹ což u

⁷⁵⁵ N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 553, k 6. srpna, srov. už ediční komentář B. Dudíka tamtéž, k identifikaci souhlasně V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 841, pozn. 1.

⁷⁵⁶ Srov. srovnávací tabulku č. 2.

⁷⁵⁷ Opačné řešení prosazuje T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl II, s. 23, pozn. 18.

⁷⁵⁸ Srov. edici (N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 537).

⁷⁵⁹ N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 537: „*Obiit Gertrudis regina*“, k 14. dubnu. K dalším nekrologickým pramenům reflektujícím úmrtí Gertrudy ze Sulzbachu srov. klasicky W. BERNARDI, *Konrad III. Bd. 2 (1146–1152)*, Leipzig 1883, s. 465–968, zde s. 471, pozn. 11.

⁷⁶⁰ Na pozoruhodný vztah Gertrudy ze Sulzbachu ke své jmenovkyni upozornila nedávno A. JAGOŠOVÁ, *Consors, soror, filia, mater et ducissa: k vládní praxi žen po boku přemyslovských knížat (do roku 1197)*, SHB 1/62, 2015, s. 73–103, zde s. 89, souhlasně pak M. MATLA, *The power and influence of the Přemyslid wives and daughters*, *Journal of the Australian Early Medieval Association* 17, 2021, s. 135–163, zde s. 141. – V souvislosti s říšskými záznamy v N1263 (Gertruda, Ota IV., Filip, k posledním dvěma srov. kapitulu IV.2.3.) podotýkám, že z říšských nekrologií jsou právě tito tři jedinci spolu zaznamenaní přinejmenším v NAdm, MGH Necr. II, s. 294, k 14, dubnu; s. 296, k 19. květnu (rkp. B); s. 298, k 21. červnu (rkp. B).

⁷⁶¹ Příkladmo ke každému NDox, SbKBGW 1884, s. 104, k 14. dubnu: „*Clemens puer*“; s. 108, k 11. květnu: „*Margareta puella*“; s. 118, k 25. červenci: „*Henricus adolescens*“; s. 90, k 23. lednu: „*Stanislaua adolescentula et soror nostra*“ (tento tvar je jedinečný); s. 97, k 3. březnu: „*Dorothea senior soror nostra*“ (taktéž jedinečný tvar, pravděpodobně jde o pozdní zápis: následuje za zjevně vyškrábaným záznamem, který byl uvozen „*obiit*“, označení „*senior*“ je též vyškrábáno, třebaže je stále čitelné, srov. NK Praha, XIII D 25, f.52v); s. 110, k 25. květnu: „*Bolemila matrona*“. K tvarům *iuvenis* a *senex* srov. NBS, ZVGS 5, 1863, s. 113, k 2. srpnu: „*Meseca iuuenis*“; s. 114, k 3. listopadu: „*Wlodislaus dux Polonie senex*“, k identifikaci obou srov. po řadě O. BALZER, *Genealogia Piastów*, s. 202, 204.

neidentifikovatelných záznamů vždy znamená eventualitu jejich lucemburského původu, protože interpretační hodnota takových záznamů je vůči zde sledovanému tématu pochybná. Výjimečně lze takový záznam nalézt také v *NP* nebo dokonce ve *FNGr*.⁷⁶²

Další podobou záznamu, která může cosi říkat o věku zaznamenaného jedince, představuje v prameni zdůrazněná rodová vazba na rodiče. Důležitou roli však hraje celkový kontext záznamu: zatímco záznamy tohoto typu v *NB* a částečně také v *N1263* je třeba chápat ve světle paralelně dochovaných narativních pramenů spíše tak, že vazba na rodiče vyjadřuje časové okolnosti úmrtí,⁷⁶³ ne všechny záznamy *NBS* lze vyložit tak, že jedinci, jejichž úmrtní záznam je spojen s jejich rodičem, zemřeli právě za života či vlády svého rodiče.⁷⁶⁴ Tím spíše, je-li zápis o vazbě doprovázen ještě titulem náležejícím vzpomínanému jedinci jako u některých záznamů *NBS* nebo *NDox*.⁷⁶⁵ Jiná situace, kdy by snad bylo možné usuzovat na nízký věk, ovšem často pro změnu bez možnosti identifikace, nastává v případě, kdy je potomek zaznamenan spolu se svým rodičem, jak dosvědčuje unikátní záznam *NP*.⁷⁶⁶ Zcela specifickou situaci pak představuje zápis „*Conradus filius ducis*“, dochovaný v témže prameni.⁷⁶⁷ *NP* poměrně intenzivně vzpomíná na nevládnoucí Přemyslovce, nikdy však s vazbou na rodiče. To přirozeně vede k otázce, zda citovaný zápis odkazuje k těžce skupině jako ostatní, generičtější zápisy. I když patrně nelze v *NP* nalézt jiné záznamy, které by odkazovaly na příslušníka jiné dynastie než přemyslovské, zrovna tento záznam může být výjimkou potvrzující pravidlo. Jistota však chybí; *dux*, na něhož zápis odkazuje, je sám o sobě neidentifikovatelný.

Pozoruhodnější jsou „smíšené“ tituly, tedy *de facto* jejich zdrobněliny, naznačující nějakou nedostatečnost svých nositelů. Přísluvečný je *ducellus* Jaromír, syn Bořivoje II., na něhož vzpomíná *NB* i *NP*, kteréžto záznamy jsou zároveň jedním z argumentů společné předlohy obou nekrologií.⁷⁶⁸ Podobně se v *NBS* objevuje *domicella* Olga, pravděpodobně dcera slezského knížete Boleslava Vysokého.⁷⁶⁹ Titul může, ale

⁷⁶² Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 422, k 15. říjnu: „*Volframms puer*“; s. 423, k 20. říjnu: „*Zmil puer*“ (srov. i obrazovou přílohu č. 14); s. 405, k 22. lednu: „*sen Zdaua*“, k poslednímu srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.304v; *FNGr*, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999, s. 85, k 24. říjnu: „*obiit lana puella*“.

⁷⁶³ Z narativních pramenů se kupříkladu zdá, že věk dožití Vratislava a Boleslava, *filiorum regis Vratizlai*, v *NB* (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809; k 19. listopadu; s. 807, k 10. srpnu), se mohl značně lišit (o víc než desítku let), srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.20, s. 112 (k roku 1062), II.43, s. 148–149 (k roku 1091), k datům narození také V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 93–94. – Ironie J. ZELENKY, *Několik poznámek*, s. 11, pozn. 10, s níž se ptá, zda Boleslavovým úmrtním zápisem (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 807: „*Obiit Boleslaus, filius regis Uratizlai*“) chtěl autor *NB* zamlčet jeho nelegitimní (sic!) olomoucké působení, nebo zda se vyjadřuje „protimoravské“ stanovisko, protože syn krále je víc než moravský kníže, je po mém soudu nemístná. Vazba, již užil autor *NB* (možná po vzoru své předlohy), znamená, že Boleslav zemřel za vlády svého otce. K *N1263* srov. výklad v kapitole III.2.3.

⁷⁶⁴ Srov. např. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 111, k 19. dubnu: „*[obiit] Richce filia regis*“; s. 114, k 16. říjnu: „*[obiit] Premizl filius regis, marchio Morauię*“.

⁷⁶⁵ Srov. (nad rámeček předchozí poznámky) například *NDox*, SbKGBW 1884, s. 102, k 7. dubnu; s. 121, k 11. srpnu; s. 141, k 15. prosinci.

⁷⁶⁶ *NP*, in: *Forschungen*, s. 409, k 22. březnu: „*Zdezlaus cum filio*“

⁷⁶⁷ Srov. kapitolu IV.1.1.

⁷⁶⁸ Srov. kapitolu III.2.5.

⁷⁶⁹ *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 27. červnu, k identifikaci již v edici W. Wattenbach, srov. i následující poznámky.

nemusí evokovat nízký věk svého nositele;⁷⁷⁰ podobně přichází do úvahy výklad typu „syn nebo dcera knížete nebo pána“, stejně jako úvahy o statkové bezprizornosti či manželském stavu svých nositelů.⁷⁷¹ Zcela vyloučit nelze ani poněkud ironický tón, který se v souvislosti s podobným označením ozývá např. v *Kronice Čechů*.⁷⁷²

IV.2.6. Temporální a teritoriální specifikace

V některých nekrologiích se lze setkat ještě s adverbialní specifikací záznamů. Výrazy jako *olim* nebo *quondam*, vždy spojené s titulem nebo jinak vymezeným postavením,⁷⁷³ mohou mít v zásadě dvojitý význam. Buď se vztahují k celému zápisu, resp. k jeho uvození „*obiit*“, což prakticky znamená, že takto zaznamenaný jedinec zemřel „kdysi“, tj. před nějakým časem, nebo se vztahují pouze k titulu v tom smyslu, že zapsaný jedinec v momentě smrti oním titulem nedisponoval nebo v oné pozici nebyl. Interpretační dilema lze ukázat na několika příkladech. V mladší vrstvě zápisů *HO* je k olomouckému biskupu Janovi III. připojena douška „*olim regularis*“.⁷⁷⁴ Jelikož Mnich sázavský opakovaně uvádí, že před svou biskupskou volbou byl Jan strahovským kanovníkem,⁷⁷⁵ váže se v tomto případě adverbium zřetelně k Janovu předešlému působení. Spornější je případ svatojiřské abatyše Žofie, předchůdkyně Kunhuty Přemyslovny († 1321), která je v *NSG* uvedena jako „*quondam abbatissa*“.⁷⁷⁶ Vzhledem k tomu, že předpokládané datum sepsání rukopisu a rok předpokládaného Kunhutina nástupu dělí asi dvě desetiletí, mám za to, že pravdu má Zdeňka Hledíková, která uvažuje o Žofiině abdikaci.⁷⁷⁷ Příslovce *quondam* se občas vyskytuje také v *NDox*, typicky v souvislosti s církevními hodnostáři,⁷⁷⁸ většinu záznamů však není možné identifikovat. Výjimku tvoří Kunhuta, „*quondam regina Bohemorum*“, podle denního data zjevně vdova po Přemyslu Otakarovi II.,⁷⁷⁹ která se sklonku svého života († 1285)

⁷⁷⁰ Koriguji tak svou poněkud rezolutní poznámku ve své bakalářské práci (V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 116 a násl., pozn. 472, srov. i s. 25 tamtéž).

⁷⁷¹ Alternativami se zabýval K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów śląskich I*, s. 27–28, pozn. 82, interpretačně ve vztahu k Olze tamtéž s. 65, srov. i v předcházející pozn. citovanou mou bakalářskou práci (v souvislosti s Jaromírem).

⁷⁷² Jde o proslulé lamentování vyšehradského správce Fabiána (KOSMAS, *MGH SRG NS II*, III.29, s. 198–199, srov. J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 293–294, 308, a aktuálně J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 12–15, který zároveň upozornil na to, že jeden z Kosmových pilných čtenářů, *Annalista Saxo* (ANN. SAXO, *MGH SS XXXVII*, s. 500–501, k roku 1100), obrat *dominelli* (páníčkové) vyložil ve smyslu „ti, co se momentálně sváří o trůn“, o němž uvažoval na cit. místě právě J. Žemlička (který však uvažoval nejen Přemyslovce, ale také jejich kognatické příbuzné a všechno nelegitimní potomstvo).

⁷⁷³ Příklady uvádím dále.

⁷⁷⁴ *HO*, AÖG 59, 1880, s. 643.

⁷⁷⁵ M. SÁZ., *FRB II*, s. 263, k roku 1150; s. 264, k roku 1157.

⁷⁷⁶ Srov. *NSGc*, in: *Svatojiřský klášter*, s. 186 (nečíslováno).

⁷⁷⁷ Z. HLEDÍKOVÁ, *Kalendáře rukopisů kláštera sv. Jiří*, *AUC Phil. et hist.* 2, *Z pomocných věd historických VIII*, Praha 1988, s. 35–78, zde s. 42, pozn. 32, opačný postoj zastává K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, s. 60, pozn. 322.

⁷⁷⁸ Srov. typicky *NDox*, *SbKBGW* 1884, s. 123, k 22. srpnu: „*Budissius sacerdos et frater noster, quondam abbas in Monte Syon*“; s. 137, k 12. listopadu: „*Beatrix pie memorie, quondam prelata huius loci*“.

⁷⁷⁹ *NDox*, *SbKBGW* 1884, s. 126, k 8. září, k dennímu datu srov. i L. JAN, *Václav II.*, s. 80–81. Sluší se upozornit, že *NDox* není jediné nekrologium, které s Kunhutou spojuje příslovce *quondam*. Podobně o ní referuje ještě novověké *NSC*, *VKČSN* 1888, s. 71–72, k 31. prosinci (sic!): „*Anno 1287 obiit domina Gunegundis, quondam*

provádala za šlechtice Závise z Falkenštejna.⁷⁸⁰ V *NDox* byly zachyceny některé z Kunhutiných předchůdkyň, z nichž ne všechny zemřely během vlády svého manžela. Titul žádné z nich však není takto příslovečně uvozen.⁷⁸¹ Již z toho lze usoudit, že také v tomto případě je třeba záznam vyložit jako „bývalá královna Čechů“. Vzhledem ke způsobu vzniku *NDox* však nelze mnoho říci o ostatních podobných záznamech.

Součástí nekrologických záznamů bývá také teritoriální specifikace působení zaznamenaného jedince. Základním dělicím aspektem je šíře takového vymezení: zatímco u panovníků pochopitelně má charakter území, jemuž daný zaznamenaný jedinec vládl, případně povahu specifikace lidu, jemuž vládl,⁷⁸² u biskupů a představených klášterů pak jde o lokalizaci působení prostřednictvím specifikace sídla.⁷⁸³ S lokalizací dále úzce souvisejí ty specifikace, které využívají lokalizace prostřednictvím zájmena „my“, zvláště pak v podobě obratu „*congregacio nostra*“.⁷⁸⁴

Jakákoli geografická specifikace hraje velmi užitečnou roli nejen při identifikaci záznamů, ale také ve vystižení charakteru sociální sítě (ve smyslu potenciálně systematického zájmu o představené určitého kláštera apod.)⁷⁸⁵ a nepřímo může být nápomocna i určení místa vzniku zápisu; je-li totiž specifikováno místní (nikoli plošné) působení zaznamenaného jedince, lze se domnívat, že zrovna tam zápis nevznikl, protože by býval zněl jinak. Takový zápis však jednak upozorňuje na nějakou vazbu mezi vzpomínající institucí a zaznamenaným jedincem, případně mezi oběma institucemi, jednak může někdy vést k úvahám o tamějším původu jiných zápisů.⁷⁸⁶ Ani argument teritoriální specifikace však není vždy zcela průkazný, záznamy psané jedním písařem proto musejí být zkoumány komplexně. Pokud totiž mezi skupinou posuzovaných záznamů výrazně převažuje jedna teritoriální specifikace a zároveň ze zápisů nelze dovést žádnou jinou bližší specifikaci původu záznamů, je naopak vhodné předpokládat souvislost vzniku zápisů právě s místem, které zápisy převážně specifikují.⁷⁸⁷ Ještě jiná situace nastává u pramenů, u nichž lze předpokládat více předloh a které se dochovaly v rukopise spjatém s jiným místem, než je to, odkud měla pocházet předloha. V takovém případě nelze jednoznačně tvrdit, že původní záznam

---

charissima coniunx serenissimi regis Ottogari, fundatoris nostri [...]“, poněkud překvapivě ovšem nikoli v kategorii *familiares*, nýbrž v kategorii *monachi* (to je jednoznačné teprve z rukopisu NK Praha, VII A 8, f.31r; obecně tyto přesuny zmiňuje už editor: VKČSN 1888, s. 45).

⁷⁸⁰ J. ŽEMLIČKA, *Do tří korun. Rozmach posledních Přemyslovců (1278–1301)*, Praha 2017, zde s. 115–117, L. JAN, *Václav II.*, s. 54, 57–58.

⁷⁸¹ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 126, k 9. září: „*Judita regina Bohemorum*“; s. 88, k 12. lednu: „*Elizabeth ducissa Bohemorum*“; s. 140, k 2. prosinci: „*Inclite memorie Constancia regina Bohemorum, fundatrix cenobii Porte celi in Austria (sic!)*“, v posledním případě srov. i rkp. (NK Praha, XIII D 25, f.70v).

⁷⁸² Rozlišení toho či onoho je ovšem někdy problematické.

⁷⁸³ S výjimkou moravských biskupů, srov. dále.

⁷⁸⁴ Srov. kapitolu IV.3.1.

⁷⁸⁵ Jistým limitem je však schopnost identifikace, srov. na příkladu *NP I*. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 201–202.

⁷⁸⁶ Tak důvodně již na příkladu *FNGr M*. DRAGON, *Zlomek kalendáře*, s. 81, obdobně pak na příkladu rukopisu *NM1* ze souboru *NSG R*. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 88–89.

⁷⁸⁷ Řečené lze demonstrovat na příkladu *HO*, které referuje o olomouckém biskupském kostelu, nikoli o „našem“ kostelu. Srov. *HO*, AÖG 59, 1880, s. 643, k 1. březnu; s. 646, k 28. dubnu.

nemohl vzniknout v instituci, jíž dochovaný záznam teritoriálně specifikuje, protože kromě omylu nelze vyloučit přízpusobení převzatého záznamu nové geografické perspektivě.⁷⁸⁸

Důležité je zdůraznit, že nekrologia jen těžko odrážejí bezprostřední sebe prezentaci zemřelého jedince, což je podstatné zvláště u knížat a králů. Navzdory častým zkratkám lze občas zachytit tvar takové teritoriální specifikace, jejíž výpovědní hodnota je poměrně významná. Jde o to, že přemyslovská knížata a první králové vystupují v diplomatickém materiálu primárně jako knížata Čechů, *duces Bohemorum*, tj. primárně vládcí nad lidmi, nikoli nad územím.⁷⁸⁹ To se postupem času měnilo v titulaturu vázanou úzce teritoriálně, pročež přemyslovští vládcí vystupují jako *duces*, respektive *reges Bohemiae*. K nejintenzivnějšímu posunu došlo ve 13. století, kdy se stále intenzivněji projevovala transpersonální povaha přemyslovského *regna*, ale náběhy deskriptivní proměny lze pozorovat už dříve.⁷⁹⁰

Výstižný je v tomto smyslu také nekrologický materiál. Hned v nejstarším dochovaném nekrologiu přemyslovského věku, v *HO*, vystupuje většina knížat s přídomkem geografického rozměru. Nepřekvapí, že olomoucký kníže Ota je doprovázen titulem „*dux Moravie*“;⁷⁹¹ označení kníže Moravanů se objevuje v listinách až na samém sklonku působení vedlejších moravských větví.⁷⁹² Ovšem tutéž genitivní formu mají také nekrologické zápisy vládnoucích knížat Bořivoje, Vladislava a Svatopluka,⁷⁹³ další olomoucký kníže Otík je v tomto případě bez podobné specifikace. Subjektivní charakter nekrologia, zde však spjatý s Jindřichem Zdíkem, partnerem vládnoucích knížat Soběslava I. a Vladislava II., sice varuje před jednoznačným závěrem,⁷⁹⁴ přesto zřejmě nejde o náhodu. Svou úlohu mohla sehrát tíha Kosmova odkazu, v němž svatovítský děkan jednoznačně definuje Čechy jako prostor pod kontrolou přemyslovských knížat.⁷⁹⁵ Interpretaci nekrologia – *HO*, neboť záznamy *NB* nejsou vypovídající – ve smyslu zachycení počáteční etapy cesty k transpersonálnímu státu, která je dále lemována například rozvojem kultu sv. Václava jako věčného knížete Čechů,⁷⁹⁶ nebrání ani skutečnost, že původní označení *dux Bohemorum* nevytizelo. To pregnantně dokládá např. *NDox*, které pozoruhodně propojuje obě

⁷⁸⁸ Jde zejména o *NB* a jeho záznamy týkající se jedinců spjatých například s pražskou svatovítskou kapitulou, u nichž se teritoriální specifikace objevuje i neobjevuje, srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 804, k 25. březnu; s. 808, k 21. říjnu, naproti tomu ale např. s. 809, k 14. listopadu.

⁷⁸⁹ Srov. alespoň *CDB I*, č. 79, s. 86; č. 111, s. 112; č. 208, s. 194 aj. Je v tomto ohledu příznačné, že zejména v říšských písemnostech jsou česká knížata často (byť ne výlučně) označována jako knížata Čech, srov. *CDB I*, č. 129, s. 134; s. 346, s. 311 aj., ale naproti tomu např. *CDB I*, č. 223, s. 203.

⁷⁹⁰ Srov. s dalšími odkazy J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II.*, s. 258–261, i TÝŽ, *Čechy*, s. 346.

⁷⁹¹ *HO*, AÖG 59, 1880, s. 647, k 9. červnu, srov. ale *KB Stockholm*, Ms. A 144, f.4v: „*Otto dux Moraviae ob[iit]*“.

⁷⁹² *CDB I*, č. 353, s. 318: „*Bratislaus princeps Moravorum*“ (jako svědek), č. 354, s. 318–319: „*Bratislaus princeps Moravorum*“ (jako vydavatel).

⁷⁹³ Srov. *HO*, AÖG 59, 1880, s. 642, k 1. únoru (lépe *KB Stockholm*, Ms. A 144, f.2v: „*Boriuoy dux Boemie ob[iit]*“); s. 646, k 13. dubnu (lépe *KB Stockholm*, Ms. A 144, f.3v: „*Wladizlaus dux boemie ob[iit]*“; s. 650, k 21. září (lépe *KB Stockholm*, Ms. A 144, f.6r: „*Zuatopulk dux boemie iaculo p[er]forat[us] e[st]*“).

⁷⁹⁴ Srov. kapitolu III.2.1.

⁷⁹⁵ Srov. M. WIHODA, *První česká království*, s. 55–56.

⁷⁹⁶ Srov. odkazy v pozn. 294.

formy;⁷⁹⁷ komparativně pak platí, že klíčová není převaha jedné či druhé formy, ale samotný proces změny.⁷⁹⁸

Proměnou v titulatuře a teritoriální specifikaci prošli také olomoučtí biskupové. Oproti českým knížatům a králům je ale výhodou, že proměnu lze mapovat jinak než změnou v často zkracované koncovce. Zatímco první představitelé obnoveného biskupství jsou dobově zváni biskupy moravskými, počínaje Jindřichem Zdíkem se častěji objevuje přívlastek lépe vystihující biskupské sídlo: olomoucký.⁷⁹⁹ Titulatura v nekrologiích (a ostatně také v diplomatickém materiálu a v narativních pramenech) je ovšem proměnlivá. Zatímco záznamy *NB* z doby těsně po polovině 12. století se pojí výhradně s označením moravský biskup⁸⁰⁰ a „domácí“ záznam *HO* psaný základní rukou také,⁸⁰¹ záznamy psané mladší rukou *HO* z první poloviny 13. století už zpravidla hovoří o olomouckých biskupech.⁸⁰² Mladší *N1263* olomoucké biskupy původně nespécifikovalo,⁸⁰³ až později se u některých záznamů objevilo *olom[ucensis]*.⁸⁰⁴ To je poměrně významný faktor; zatímco v případě *NB* a některých dalších, spíše nahodile olomoucké biskupy reflektujících nekrologií z doby kolem přelomu 12. a 13. století (*NBr*, *NO*, *NP*)⁸⁰⁵ se olomoučtí biskupové nazývají podle Moravy a v *NDox* opět promiscue podle Moravy i Olomouce (byť v jisté chronologické

⁷⁹⁷ Srov. např. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 126, k 8. září; s. 100, k 24. březnu. Výjimečně dokonce – byť v jistém smyslu pochopitelně – v jediném záznamu, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 92, k 1. únoru: „*Anna inclite memorie, regina Romanorum et Bohemie*“, k dennímu datu (jde o Annu Falckou, zemřelou 2. února 1353, čemuž nasvědčuje i rkp. NK Praha, XIII D 25, f.51r, srov. exkurs I) srov. J. SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1979, zde s. 233.

⁷⁹⁸ To prakticky ukázal B. SCHNEIDMÜLLER, *Herrscher über Land oder Leute? Der kapetingische Herrschertitel in der Zeit Phillips II. August und seine Nachfolger*, in: *Intitulatio III. Lateinische Herrschertitel und Herrschertitulaturen vom 7. bis zum 13. Jahrhundert*. Edd. H. Wolfram, A. Scharer, Wien – Köln – Graz 1988, s. 131–162, zde s. 134–150, 157–159, na příkladu francouzských králů. Obecněji srov. TÝŽ, *Gegenwart der Vorgänger*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel der nichthistoriographischer Quellen*. Ed. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 217–235, zde s. 221–222.

⁷⁹⁹ CDB I, č. 115, s. 117; č. 156, s. 158 aj.; srov. i M. WIHODA, *Morava*, s. 203. Nekrologia ze své jinak nápadité analýzy bohužel vynechal Z. CHAROUZ, „*Morava, moravský*“ v *písemných pramenech 9.–13. století*, SA 2/22, 1987, s. 97–113, zde s. 107–113.

⁸⁰⁰ Srov. citace v pozn. 521.

⁸⁰¹ Jediný biskupský záznam v *HO* psaný starší rukou *R* se týká biskupa Jana II. Srov. *HO*, AÖG 59, 1880, s. 643, k 21. únoru, také rkp. KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v a obrazovou přílohu č. 1.

⁸⁰² Ne všechny zápisy jsou teritoriálně vymezeny. Například biskup Jan III. není teritoriálně specifikován vůbec. Srov. *HO*, AÖG 59, 1880, s. 643, k 19. únoru. K ostatním specifikovaným záznamům srov. *HO*, AÖG 59, 1880, s. 644, k 2. březnu; s. 645, k 1. dubnu; s. 647, k 20. květnu, k 23. červnu; s. 648, k 3. červenci; s. 651, k 4. říjnu; s. 652, k 4. listopadu; s. 653, k 25. listopadu, k 17. prosinci.

⁸⁰³ Srov. kapitolu III.2.4 a tabulku 4 tamtéž. Sluší se upozornit, že *N1263* užívá adjektivum „olomoucký“ v souvislosti s jinými substantivy; nemíní se vždy pouze souvislost s biskupským kostelem a jeho správním obvodem, ale také se samotným městem, srov. po řadě *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 555, k 15. srpnu: „*Obiit Iohannes archidiaconus Olomucensis* [...]“, s. 577, k 8. listopadu: „*Obiit Gotfridus civis Olomucensis*“. K termínu *civis* v pramenech 13. století srov. důsledně J. KEJŘ, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998, zde s. 95–102.

⁸⁰⁴ Typicky jde o ty záznamy, které byly napsány základní rukou. např. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 518, k 13. lednu; s. 527, k 19. únoru a 21. únoru aj. Srov. i MK Olomouc, MCO 12, s. 50, 55, a obrazovou přílohu č. 17.

⁸⁰⁵ Srov. po řadě *NBr*, *Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění* 8, 1899, s. 452, k 23. červnu (k citaci srov. pozn. 311); *NO*, SbKBGW 1878, s. 353, k 4. listopadu: „*Ob[iit] Dethlebus episc[opus] Olomuc[ensis]*“; *NP*, in: *Forschungen*, s. 407, k 19. únoru: „*Iohannes episcopus moraviae*“ (k identifikaci tohoto zápisu srov. kapitolu III.2.5.); s. 412, k 25. červnu: „*Sdico episcopus*“.

souslednosti),⁸⁰⁶ v prameni úzce spjatým s biskupským kostelem se zřetelně projevuje změna perspektivy, již lze interpretovat také tak, že domnělé či skutečné velkomoravské tradice⁸⁰⁷ už olomouckým biskupům ideologicky nepostačovaly. Nepřekvapivě se stopy tohoto posunu táhnou právě k translační listině Jindřicha Zdíka.

IV.3. Mrtvý blízký i vzdálený⁸⁰⁸

IV.3.1. My a oni

Výše jsem podotkl, že jedním z klíčových aspektů interpretace je důvod zápisu, *causa scribendi*, v níž se zpravidla zračí blízkost vztahu jedince a vzpomínající instituce. Ta však může být docela proměnlivá: od členství v konventu přes zvláštní zásluhy o konvent⁸⁰⁹ až po zcela nahodilou osobní vazbu. Tyto důvody se mohou prolínat a leckdy není snadné je přesně specifikovat. Samotná nekrologia však v tomto směru někdy poskytují návod. V některých klášterních nekrologiích se v záznamu objevuje důležité identifikační a návodné zájmeno „*noster*“ či „*nostra*“.⁸¹⁰ Jednou z klasických otázek nekrologického bádání ovšem je, jak široký je takto označený okruh jedinců.⁸¹¹ Koncept konfraternity (bratrství) zaznamenal v našich poměrech značný rozvoj až

---

⁸⁰⁶ NDox, SbKKBGW 1884, s. 114, k 24. červnu: „*Henricus moraviensis episcopus*“; s. 95, k 18. únoru: „*Johannes moraviensis episcopus*“; s. 135, k 2. listopadu: „*Dietlebus Moraviensis episcopus*“, s. 141, k 12. prosinci: „*Bone memorie Engelbertus Moraviensis episcopus et frater noster, qui dedit huic ecclesie XXX marcas*“; s. 129, k 1. říjnu: „*Pie memorie Bawarus, Moraviensis episcopus et frater noster, qui dedit huic ecclesie X marcas et duos calices cum patena*“; s. 132, k 16. říjnu: „*Bone memorie Robertus Olomucensis episcopus*“; ale opět s. 143, k 27. prosinci: „*Bone memorie Heynmannus Moraviensis episcopus, qui contulit conventui nostro XXX marcas*“. Chronologicky je důležité, že mezi Bavorem († 1201) a Robertem († 1240) nebyl žádný jiný biskup, přesto se toponymum mění, zatímco další změna mezi Robertem a Hynkem Berkou z Dubé († 1333) je doprovázena velkým časovým odstupem. Ke ztotožnění srov. tabulku 4 v kap. III.2., subsidiárně pak Emlerovy ediční poznámky. – Je v této souvislosti otázkou, jak moc je zrovna tento výběr nahodilý, uvažuje vazbu některých biskupů k premonstrátskému řádu (explicitně u Engelberta a Bavora, z jiných pramenů zjevně u Jindřicha Zdíka a Jana III., k posledním dvěma srov. po řadě JARLOCH, MGH SS XVII, s. 698, k roku 1184; M. SÁZ., FRB II, s. 263, k roku 1150).

⁸⁰⁷ K nim zejména L. JAN, *Stará Morava mezi Východem a Západem*, in: Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa. Ed. P. Sommer, Praha 2006, s. 251–264, zde s. 257–259, nověji TÝŽ, *Moravské biskupství a arcibiskupství v 9.–11. století*, in: Tisíc a padesát let pražského biskupství. Edd. J. Kotous, P. Sommer, V. Vaníček, Praha 2023, s. 152–172, zde s. 162–163, 167–168, souhlasně M. WIHODA, *Morava*, s. 100. Sluší se však upozornit na jisté metodologické obtíže, které problematika velkomoravských tradic (nejen biskupství, ale i liturgie) přináší, srov. M. ŠENK – Z. SMETANOVÁ, *Soubor výpisků a poznámek k liturgii ve slovanském jazyce*, in: Opuscula. Neznámá dílka z rukopisů Kříže z Telče. Edd. L. Doležalová, M. Králová, Dolní Břežany 2022, s. 226–252, zde s. 234–235, zejm. pozn. 36.

⁸⁰⁸ Název této kapituly je parafrází jedné z kapitol z knih M. WIHODY, *Morava*, s. 7–51 („Morava blízká i vzdálená“), a J. KLÁPŠTĚ, *Proměna*, s. 5–16 („Středověk vzdálený i blízký“). Parafráze je však pochopitelně jen formální.

⁸⁰⁹ Nemusí jít jen o donace. Dobrým příkladem této „nedonační“ vazby jsou úmrtní zápisy olomouckých biskupů Jindřicha Zdíka a Jana IV. v *NWind*, k nimž blíže srov. kapitolu IV.3.4.

⁸¹⁰ Týká se to zejm. *NO*, *NP* a *NDox*. Srov. dále.

⁸¹¹ Na to klasicky upozornil už J. Wollasch (K. SCHMID – J. WOLLASCH, *Die Gemeinschaft*, s. 392–401) na příkladu clunyjských nekrologií.

v mladším středověku,⁸¹² byť doklady o něm jsou i z přemyslovské doby, jak zřetelně dokládá tzv. zakládací listina olomouckého kapitulního nekrologia (N1263)⁸¹³ a možná také těžko interpretovatelný soupis, který předchází kalendáři a nekrologickým záznamům NP.⁸¹⁴

V posuzování toho, koho lze řadit pod „my“, jsou v nekrologickém materiálu rozdíly. Leccos plyne z rozdílné doby vzniku: zjevně se bude odlišovat povaha takových zápisů v NO nebo NP, která lze řadit mezi nekrologia přelomu 12. a 13. století, a v NDox, které, byť vychází ze starší předlohy, je v dochované formě dílem spadajícím do posledních let vlády Karla IV.,⁸¹⁵ se všemi proměnami konceptu konfraternity z toho plynoucími. Dalším podstatným aspektem je původ rukopisu: deklaruje-li kolofon rukopisu NDox, že tento byl sepsán strahovským klerikem,⁸¹⁶ vyvstává pochopitelně otázka užití nějakých strahovských záznamů. Ty je třeba brát v úvahu také vzhledem k vazbě doksanského kláštera ke strahovskému vážící se už k době vzniku obou klášterů. Podobnou úvahu lze vést v případě NP a vztahu Podlažic a Břevnova.⁸¹⁷ Svou roli ovšem sehrává také kvantitativní rozměr (spíše absolutní než relativní počet) spolu s osazením kláštera: v NDox je uvedeno více než 400 záznamů, které jsou doprovoveny označením „*frater noster*“ (jde asi o dvě třináctiny všech záznamů),⁸¹⁸ Doksany ale byly ženským klášteřem.⁸¹⁹ Mimo to, NDox věnuje pozornost nejen strahovským představeným, ale také představitelům jiných klášterů, a to nejen premonstrátských.⁸²⁰ Bližší specifikace přemyslovského milieu v NDox je však v této oblasti vzhledem k náročnosti identifikace a problematickému způsobu vzniku nekrologia⁸²¹ velmi obtížná. Nelze ale vyloučit, že i *sorores* zmíněné v NDox náležejí mimo jiné jinému premonstrátskému ženskému klášteři, a to i mimo Čechy.⁸²²

---

⁸¹² Srov. alespoň I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 321, systematictější pro pozdější období B. WOJCIECHOWSKA, *The Development of Confraternities in Central Europe in the Middle Ages and Early Modern Period*, in: *A Companion to Medieval and Early Modern Confraternities*. Ed. Ch.M. Bellitto, Leiden – Boston 2019, s. 65–87, zde s. 69–71. Optimističtější ke konfraternitám ve 13. století je H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 254. – Na důležitost konceptu konfraternity jako péče o posmrtné modlitby v souvislosti s NP upozornil už J. PLAČEK, *Příspěvky*, s. 106–108. – Srov. ale i pozn. 323.

⁸¹³ Srov. Dudíkovu předmluvu k edici N1263 (AÖG 65, 1883–1884, s. 493–495).

⁸¹⁴ NP, in: *Forschungen*, s. 403, srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.304r.

⁸¹⁵ K rámcové dataci srov. kapitolu I.1. a exkurs II.

⁸¹⁶ Srov. exkurs II.

⁸¹⁷ K oběma vazbám srov. kapitolu III.2.5.

⁸¹⁸ Srov. rámcově M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 21, a samotnou edici (NDox, SbKBGW 1884, s. 87–144 *a contrario*).

⁸¹⁹ Srov. alespoň J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 204.

⁸²⁰ Možná benediktinské Hradisko (srov. NDox, SbKBGW 1884, s. 97, k 4. březnu: „[obiit] *Deocarus abbas*“, k jehož osobě srov. AGO, MGH SS XVII, s. 651, k roku 1138), jisté jsou dále některé svatojiřské abatyše (NDox, SbKBGW 1884, s. 87, k 1. lednu (srov. ale exkurs I); s. 106, k 1. květnu (zjevně lucemburský horizont); s. 112, k 7. červnu; s. 139, k 26. listopadu).

⁸²¹ Jinak by bylo možno opatrně uzavřít, že NDox u představených některých premonstrátských klášterů přímo přidává přídomek „*frater noster*“, zatímco u jiných představitelů téhož kláštera nikoli. Jelikož však způsob práce opisovače NDox nebyl nejpéčlivější, jak dokládám v exkursu I, jsou veškeré závěry tohoto typu pouze velmi hypotetické.

⁸²² Ale i kdyby se našla nějaká instituce, která zaznamená stejné jméno k podobnému dni, těžko se vyvrátí náhoda. – K mimočeským vazbám Doksán srov. už I. HLAVÁČEK, *Przyczynek do czesko-polskich kontaktów*

Podobně je nejednoznačné, zda v *NO* mohou všechny takové zápisy náležet jedincům spjatým se samotným ostrovským klášteřem. Podoba zápisu se liší: zatímco v *NDox* mají zápisy podobu „*frater noster*“ nebo „*soror nostra*“,⁸²³ v *NO* „*abbas/presbiter/monachus nostrae congregationis*“,⁸²⁴ což každého takového jedince lokalizuje do prostředí ostrovského klášteřa s velkou mírou pravděpodobnosti, jakkoli jistota chybí.⁸²⁵ Obrat „*congregatio nostra*“ se objevuje také v *N1263*. Zde má jednak unikátní povahu (jde o jediný záznam), jednak je z kontextu zápisu vzhledem k donační zmínce zřejmé, že jde výhradně o olomouckou kapitolu.⁸²⁶

Jistá interpretační obtíž nastane v situaci, kdy je zápis „*frater noster*“ spojen s jedincem, který zemřel dříve, než vznikla vzpomínající instituce. Tento rozdíl by bylo možné překlenout poukazem na původ záznamu v jiné, spřízněné instituci. V případě pražského biskupa Jana I. († 1139), vzpomínaného v *NDox*,⁸²⁷ však nepomůže ani tato úvaha, protože z doby vlády Soběslava I. není známo žádné premonstrátské založení.⁸²⁸ Možná řešení jsou po mém soudu tři. Buď lze předpokládat omyl ve ztotožnění: tímto směrem se ubírají úvahy o dvojím zápisu biskupa Jana II.⁸²⁹ Alternativně lze uvažovat o omylu pouze v připsu, tj. že záznam sice patří Janovi I., ale nelze s ním spojovat dodatek „*frater noster*“. Tím se sice přímo nevysvětluje *causa scribendi*,⁸³⁰ odstraňuje se ale chronologický rozpor. Konečně poslední interpretační možnost spočívá v předpokladu, že Jan I. byl premonstrátskému řádu blízký jinak. Zdíková zakládací listina strahovského klášteřa totiž potvrzuje mimo jiné Janovu zamýšlenou donaci tomuto klášteřu.⁸³¹ Vzhledem k úzkým vazbám mezi Strahovem a Doksany, které se odrážejí také na jiných místech *NDox*,⁸³² je tato poslední alternativa po mém soudu pravděpodobnější než obě předchozí.

---

księżokowych za panowania Przemysławów, in: Archiva, biblioteki i muzea kościelne 33, 1976, s. 313–328, zde s. 321–322; H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 253–255; TÁŽ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 39–40, 45–47.

⁸²³ Srov. porůznu v této kapitole.

⁸²⁴ Po řadě srov. příkladmo *NO*, SbKBGW 1878, s. 353, k 14. říjnu: „*Ob[iit] Lantbertus abbas n[ost]rae congreg[ationis] primus huius loci*“; s. 353, k 15. prosinci: „*Ob[iit] Constantinus presb[iter] et mon[achus] n[ost]rae congreg[ationis]*“.

⁸²⁵ Kupříkladu ne všichni opati v *NO* jsou takovým způsobem specifikováni (srov. *NO*, SbKBGW 1878, s. 352, k 23. září, k 17. říjnu, tento druhý zápis ovšem může být opakováním zápisu k 15. říjnu tamtéž). Je však otázkou, v čem je rozdíl mezi zápisy se specifikací a bez specifikace. Jde o to, jestli to znamená, že opati bez specifikace náleželi jinému než ostrovskému klášteřu, nebo jestli to znamená že náleželi jinému než Ostrovu blízkému klášteřu, nebo jestli to vůbec něco znamená.

⁸²⁶ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. „*Obiit Pardus Olomucensis camerarius, amicus et defensor tam iuris ecclesiastici quam secularis, donator uille Vsische, frater nostre congregationis*“.

⁸²⁷ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 120: „*[obiit] Johannes, Pragensis episcopus, frater noster*“, k 7. srpnu.

⁸²⁸ Srov. H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 251.

⁸²⁹ Jan II. je vzpomínán k 15. srpnu, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 122. Srov. ediční poznámku J. Emlera dle pozn. 827 a H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 36, 50, mírně odlišně – ve prospěch identifikace zápisu s Janem I. – vyznívá s. 47.

⁸³⁰ Jan I. ale není jediným pražským biskupem z doby před založením doksanského klášteřa, na něhož *NDox* vzpomíná. Druhým takovým biskupem je Dětmár, srov. srovnávací tabulku č. 3.

⁸³¹ *CDB I*, č. 156, s. 159–160. Srov. také J. ŽEMLIČKA, *Jindřich Zdík – biskup, diplomat a organizátor*, in: Jindřich Zdík (1126–1150). Olomoucký biskup uprostřed Evropy. Edd. J. Hrbáčová, M. Perůtka, Olomouc 2009, s. 13–27, zde, s. 23.

⁸³² Srov. exkurs I.

Záznamy *NP* jsou notoricky málomluvné; vzhledem k tomu, že záznamů obsahujících obrat „*frater noster*“ je kolem 50,⁸³³ nedá se bez dalšího určit, zda všichni tito byli členy přímo podlažického kláštera nebo například kláštera břevnovského. Situaci nadto povážlivě komplikuje asi poloviční skupina zápisů, jež se v rukopise samotném označuje přípisem „*s. n.*“. Beda Dudík a Gustav E. Klemming zkratku vyložili jako „*servus noster*,“⁸³⁴ třebaže ve valné většině případů se s nimi pojí zjevně ženská jména. Podobně editoři přepsali na mužské také jiné zjevně ženské zápisy.⁸³⁵ Už Josef Plaček proto upozornil na to, že zápisy je třeba číst jako „*soror nostra*“.⁸³⁶ Před časem však Petr Charvát tuto nepochybně správnou úvahu ještě rozvinul: podle něj jde o doklad toho, že Podlažice byly smíšeným klášteřem, mužským i ženským.⁸³⁷ Charvát zřejmě správně odmítá vysvětlení, že zápis je nutno číst „*serva nostra*“. Nad rámec Charvátova argumentu, že případnější je označení „*ancilla*,“⁸³⁸ lze ještě připojit argument komparativní jedinečnosti v přemyslovském nekrologickém materiálu; „*serva*,“ ale ani „*servus*“ se v žádném takovém relevantním prameni nekrologického charakteru nevyskytují.

Interpretaci, že jde o příslušnice jiného benediktinského kláštera, Charvát zavrhuje ze tří důvodů:⁸³⁹ osoby s odlišným působištěm se v *NP* odlišovaly kvalifikačně (např. *abbas*) nebo místně nebo jinak, dále je podle Charváta bližší specifikace choulostivou věcí a konečně u inkriminovaných zápisů chybí jakékoli bližší údaje. Domnívám se, že žádný ze tří Charvátových argumentů nijak nevyvrací širší alternativu, že šlo o příslušnice jiného kláštera benediktinského řádu. V prvním argumentu Charvát sám připouští, že písař *NP* jedince blíže nelokalizoval; dokonce platí, že takový přístup byl pro písaře typický.⁸⁴⁰ To, že specifikace je v mnohém problematická, je nesporné; myslím však, že je třeba rozlišovat nemožnost identifikace konkrétního kláštera či klášterů, odkud mohly tyto *sorores* pocházet, jíž nerozporuji,⁸⁴¹ a nemožnost samotné alternativy, že jde o příslušnice jiného benediktinského kláštera, což však z Charvátova druhého argumentu neplyne. Třetí argument se podobá prvnímu ve struktuře i v odpovědi na něj; rozhodně neplatí, že kupříkladu každý opat bez lokalizace je automaticky opatem podlažickým.⁸⁴² Ve prospěch své úvahy uvádí

⁸³³ Srov. už M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 21.

⁸³⁴ Srov. např. *NP*, in: *Forschungen*, s. 406, k 14. únoru, s. 407, k 17. únoru aj.

⁸³⁵ Např. *comitissa*, srov. pozn. 574.

⁸³⁶ J. PLAČEK, *Příspěvky*, s. 106. – Na Plačkovu citovanou stať nijak nereagoval V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 31, pozn. 1, pohybující se v paradigmatu existence otroctví ve středověkých Čechách, podle něhož byly předmětné záznamy *NP* zajímavé právě rozsahem zachycené sociální struktury. Plačka necituje ani F. GRAUS, *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské. Díl I. Dějiny venkovského lidu od 10. stol. do první poloviny 13. stol.*, Praha 1953, s. 179, pozn. 118, který upozornil na jinou, také však zjevně nesprávnou možnost, vykládaje obrat ve významu „služebník kláštera“.

⁸³⁷ P. CHARVÁT, *Podlažické sestry*, s. 102–103.

⁸³⁸ P. CHARVÁT, *Podlažické sestry*, s. 101.

⁸³⁹ P. CHARVÁT, *Podlažické sestry*, s. 101.

⁸⁴⁰ Srov. i I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 201–202.

⁸⁴¹ Třebaže potenciálně se benediktinských ženských klášterů mnoho nenabízí, snad jen pražský sv. Jiří a teplický klášter. Srov. D. FOLTÝN, a kol., *Monastikon*, in: *Benediktini a střed Evropy. Křesťanství, kultura, společnost 800–1300*. Edd. D. Foltýn, P. Mašková, P. Sommer, Praha 2016, s. 265–376, zde s. 339–342, 360.

⁸⁴² Srov. už I. HLAVÁČEK, *The Necrology*, s. 201–202, L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 120–121.

Charvát zejména komparativní argument kladrubským klášteřem, kde měly v době kolem založení klášteřa pobývat i řeholnice, a také srovnání s rakouským prostředím 11.–12. století.⁸⁴³ Tím se ale říká pouze to, že taková kohabitanice řeholníků a řeholnic na jednom místě byla myslitelná, ne že jde o nejsmysluplnější výklad předmětných záznamů v *NP*.

Samotná Charvátova úvaha je vcelku nápaditá a zajímavá, leč těžko ověřitelná.⁸⁴⁴ Lze ovšem uvést další argument na její podporu vycházející ze struktury zápisů samotného nekrologia: *NP* neobsahuje žádné jméno se specifikací ženské představené jakéhokoli klášteřa.⁸⁴⁵ Jinak řečeno, v případě, že ony „*sorores nostrae*“ skutečně náležely jinému klášteřu, v nekrologiu nejsou explicitně vzpomínány jejich představené. V některých případech je vazba „*s. n.*“ v rukopise nadepsána;⁸⁴⁶ to však není průkazné, trpí-li stejným neduhem také některé mužské záznamy. Je tudíž možné uzavřít, že podlažický původ sester tam vzpomínaných není vyloučen; jen obtížně se však stanoví, zda toto spojení mužské a ženské komunity trvalo i v době dokončování *Codexu Gigantu*, tj. na konci třetího desetiletí 13. století.⁸⁴⁷

IV.3.2. Místo úmrtí

Posuzování šíře skupin osob, na něž se v té či oné instituci vzpomínalo, má ještě několik aspektů. Klasický je gnoseologický problém, tj. jak se klášteřní či kapitulní komunita dozvídala úmrtní datum v případě, že jedinec, na něhož mělo být vzhledem k jeho postavení vzpomínáno, zemřel mimo akční rádius klášteřa či kapituly.⁸⁴⁸ Mrtvý tak vskutku byl blízkým i vzdáleným. „Vzdálenost“ zemřelého a vzpomínající instituce je jedním z faktorů, které je třeba zvažovat při posunu denních dat. Možná právě takto by mohl být interpretován zápis o úmrtí v Itálii skonavšího knížete Děpolta v *NO*, který se o několik týdnů odlišuje od jeho data úmrtí zaznamenaného mj. v pramenech italské proveniencie,⁸⁴⁹ byť tomu zrovna nenasvědčuje skutečnost, že úmrtní datum biskupa Daniela, který zemřel na témže tažení jen o několik dnů před

⁸⁴³ Srov. P. CHARVÁT, *Podlažické sestry*, s. 103.

⁸⁴⁴ Zejména kvůli tvaru zápisu; zápisy *NO* jsou v tomto směru průkaznější.

⁸⁴⁵ Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 403–425, *a contrario*.

⁸⁴⁶ Srov. KB Stockholm, Ms. A 148, f.304v, k 6. lednu, k 10. lednu, f.305r, k 26. únoru aj.

⁸⁴⁷ *NP* se klasicky datuje skrze skutečnost, že v něm není zapsán Přemysl Otakar I. († 1230), zatímco jeho syn Vladislav, moravský markrabě († 1227), ano. Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 407, k 18. únoru, s. 426–427 *a contrario*, též KB Stockholm, Ms. A 148, f.310r, v tomto spolehlivě J. PLAČEK, *Příspěvky*, s. 109.

⁸⁴⁸ Teoreticky pro západoevropské prostředí ke způsobu výměny informací mezi klášteři srov. W. MRUK, *The death-rolls and the monks – their bearers in the medieval Europe (some introductory remarks)*, in: *La vie quotidienne des moines et chanoines au Moyen Âge et temps modernes. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R. Wrocław-Ksiz*, 30. nov.–4. dec. 1994. Ed. M. Derwich, Wrocław 1995, s. 573–579, zde s. 573–577.

⁸⁴⁹ K oběma srov. kapitolu IV.1.2. Podle J. ŽEMLIČKY, „*Dvacet pánu*“, s. 300–301, jde přinejmenším o „důvod k zamýšlení“.

Děpoltem, zaznamenává *NO* přesněji.⁸⁵⁰ Při opisování rukopisu ovšem byl poměrně široký prostor pro chybu či omyl, což ostatně dokládají některé případy posunu úmrtního data, které dávají smysl jen při struktuře římského kalendáře,⁸⁵¹ nebo omyly vyplývající ze zjevného přehlédnutí přesného data, k němuž byl původní zápis zapsán.⁸⁵² To není Děpoltův případ; nelze tak *a priori* vyloučit, že *NO* v tomto případě nereflakuje úmrtní datum. Vzhledem ke geografické vzdálenosti místa úmrtí a místa vzpomínání nejde o ojedinělý fenomén, jak dokládají například úmrtní záznamy pražských biskupů Šebíře a možná také Jindřicha Břetislava v některých říšských nekrologiích.⁸⁵³

Ve výše uvedených případech Děpolta, Jindřicha Břetislava i Šebíře jde o to, že datum úmrtí, doložené z jiných pramenů, předchází onomu druhému datu, které tak lze považovat za datum pohřbu nebo za datum doslechu o úmrtí. Někdy mohou být nesrovnalosti v úmrtním datu vysvětleny i jinak, například písarskou chybou. To je zřejmě případ dvou bohemikálních záznamů v *NPeg*, které se týkají synů Vratislava II. Úmrtí Vladislava I. připomíná *NPeg* k 15. květnu namísto obvyklého 12. dubna,⁸⁵⁴ jeho bratr Boleslav je v témže prameni vzpomínán k 13. září namísto obvyklého 11. srpna.⁸⁵⁵ Atypická situace pak nastává u úmrtního záznamu *NPeg*, který zjevně náleží Přemyslu Otakarovi I. Jistá potíž je v tom, že je datovaný 6. prosincem, zatímco podle ostatních nejen nekrologických pramenů měl třetí korunovaný Přemyslovec zemřít 15. prosince.⁸⁵⁶ O datu pohřbu *NPeg* hovořit nemůže, zbývá tak vysvětlení, že jde o omyl. Ten může být zcela náhodný, lze jej ale také poněkud komplikovaně vysvětlit záměnou osmnáctých lednových kalend (tj. 15. prosince) za osmé prosincové idy (6. prosince).⁸⁵⁷ Podobně problematicky lze vysvětlit několikadenní posun v úmrtním

⁸⁵⁰ Srov. *NO*, SbKKBGW 1878, s. 352, k 9. srpnu: „[obiit] *Daniel episc[opus]*“, přičemž Danielovo úmrtní datum i podle jiných pramenů připadá přibližně na 9. srpna, srov. JARLOCH, MGH SS XVII, s. 684, k roku 1167; NP, in: *Forschungen*, s. 418, k 9. srpnu; NDox, SbKKBGW 1884, s. 120, k 8. srpnu.

⁸⁵¹ Srov. pozn. 854 a 855.

⁸⁵² Srov. exkurs I a pozn. 286.

⁸⁵³ Šebíř, který podle Kosmy i přemyslovských nekrologií zemřel 9. prosince (srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.21, s. 112 a srovnávací tabulku č. 3), je vzpomínán v nekrologiu svatojímramského kláštera v Řezně k 16. prosinci (NEmRe, MGH LM NS III, s. 201). Jindřich Břetislav, jde-li o něj (bližší specifikace místa jeho působení je zjevně pozdní), je vzpomínán v *NWind*, MGH *Necr.* III, s. 395, k 1. červenci, přičemž podle domácí tradice zemřel 15. června (srov. tabulku 6 v kapitole IV.2.2.). Srov. i kapitolu IV.3.4.

⁸⁵⁴ UB Leipzig, Ms. 848, f.101v: „[obiit] *Waldizlaus dux pat[er] fu[n]dat[ri]cis n[ost]re*“. Srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 558 a násl., pozn. 1. – Jde zde o to, že den 15. května je v kalendáři po římském způsobu zachycen jako květnové idy, přičemž dubnové idy připadají na 13. dubna. Lukáš Reitinger se ke ztotožnění zápisu s Vladislavem I. staví obojetně; opatrně připouští, že jde o omyl, na jiném místě však naznačuje opak, tj. že jde o Vladislava I. Srov. L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 383–386, 394.

⁸⁵⁵ UB Leipzig, Ms. 848, f. 108v: „[obiit] *Bolezlaus dux fr[ater] fu[n]dat[ri]cis n[ost]re*“, jinak KOSMAS, MGH SRG NS II, II.43, s. 148–149, k 11. srpnu; NB, ČsČH 15, 1967, s. 807, k 10. srpnu. – I zde jde o posun ze čtvrtých či třetích srpnových id na zářijové idy. L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 387–388, se v souvislosti s tímto omylem (nereflakuje však výše zmíněný relativně snadno vysvětlitelný posun) správně ptá, zda chyba vznikla při přepisu z předlohy, nebo už při zápisu do původního nekrologia.

⁸⁵⁶ *NPeg* (UB Leipzig, Ms. 848, f.113r: „[obiit] *Premuzil rex Boemie*“). Z dalších nekrologií NBS, ZVGS 5, 1863, s. 115; NDox, SbKKBGW 1884, s. 141, obé k 15. prosinci, dále pak N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 584; NSG, Z pomocných věd historických IX, s. 80 (rkp. G), obé k 13. prosinci. Z narativních pramenů alespoň ANN. BOH. IV. – *Annales Bohemici (1196–1278)*, FRB II. Ed. J. Emler, s. 282–303, zde s. 284, k 15. prosinci 1230.

⁸⁵⁷ Komplikovaně proto, že jde o záměnu měsíců, části měsíce, a ještě je vynechána římská číslice X.

zápisu Vratislava II. v *NWs*, který je připomínán k 10. lednu příhodně s knížecím i královským titulem.⁸⁵⁸ A pouze trojnásobnou záměnou je vysvětlitelný případ braniborské markraběnky Boženy (Beatrix), dcery Václava I., jejíž smrt zaznamenává *NSG* k 6. květnu, zatímco mladší narativní tradice k 27. květnu.⁸⁵⁹

Ohledně lokalizace místa úmrtí ovšem mohla nastat také opačná situace, kdy jedinec zemřel v zázemí instituce, která nekrologium vedla, nebo kdy byl v takové instituci pochován. O pohřbech se v přemyslovském horizontu nekrologia nezmiňují,⁸⁶⁰ ale v některých případech, jako u knížete-biskupa Jindřicha Břetislava, lze na základě jiného pramene lokalizujícího místo pochování spojit košatost nekrologického záznamu *NDox* mimo jiné se skutečností, že Jindřich byl v Doksanech pochován.⁸⁶¹ Geografické propojení místa úmrtí a místa vedení nekrologia je obtížnější, bez dalšího pramenného korektivu rozhodně nelze soudit, zda „přespolní“ jedinec opravdu zemřel v místě, kde bylo jeho úmrtní datum zapsáno.⁸⁶²

Zcela zvláštní povahu v kontextu nekrologií přemyslovského věku má úmrtní záznam Václava III. v *N1263*, tedy v nekrologiu z prostředí, v němž byl poslední přemyslovský král zavražděn.⁸⁶³ Zápis je pozoruhodný tím, že specifikuje vraždu nejen místně (*in palacio*), časově (*post meridiem*), ale i personálně. Uvádí totiž jméno vraha. Konrád Durynek řečený z Mulhova je nápadně podobný Durynkovi Konrádovi z Botenštejna, jehož měli podle Petra Žitavského zabít Václavovi strážci krátce po činu.⁸⁶⁴ Místní blízkost události a nekrologia ovšem ještě nic neříká o tom, zda mladého krále skutečně zavraždil právě tento Konrád, a už vůbec nic neříká o tom, kdo za vraždou

---

⁸⁵⁸ *NWs*, MGH Necr. III, s. 204: „[obiit] *Vratizlaus dux et rex de Boe(mia) fr[ater] n[oster]*“. Vztahy mezi weihenstephanským opatstvím a prvním českým králem sledoval L. REITINGER, *Vratislav*, s. 254–256.

⁸⁵⁹ *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 69 (rkp. G, zápis psán 8. rukou podle Z. Hledíkové), mladší narativní tradici se míní *NMSCW – Notae monialium s. Clarae Wratislaviensium*, MGH SS XIX. Ed. G. H. Pertz, Hannover 1866, s. 533–536, zde s. 534, která je ovšem spjata s místem jejího pochování; snad proto této tradici na úkor *NSG* důvěřuje R. MODRÁKOVÁ, *Přemyslovský kult*, s. 46 a násl., pozn. 39. Trojí záměna spočívá ve změně prakticky všeho kromě jména (II. non. Mai oproti VI. kal. Iunii). Přirozeně se nabízí alternativní vysvětlení, že nejde o jednu a tutéž osobu. Rkp. G *NSG* ovšem vzpomíná na oba Boženiny rodiče, na bratra Přemysla a také na sestru Anežku, vévodkyni míšeňskou, srov. po řadě *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 76, k 22. září, k 13. září; s. 75, k 26. srpnu; s. 77, k 9. říjnu. K poslednímu záznamu identifikačně srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 657.

⁸⁶⁰ Lze však zachytit pozdější přípisky k již existujícím zápisům, týkající se právě místa pochování. Takto jsou doplněny některé úmrtní záznamy olomouckých biskupů v *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, např. s. 527, k 21. únoru, přičemž místem pochování nemusel nutně být olomoucký kostel. Srov. i obrazovou přílohu č. 17.

⁸⁶¹ JARLOCH, MGH SS XVII, s. 708, k roku 1197; *NDox*, SbKGBW 1884, s. 113, k 14. červnu.

⁸⁶² Také proto považují úvahu V. NOVOTNÉHO, *České dějiny I.3.*, s. 69–70, o úmrtí postoloprtského opata Fridricha v podlažickém klášteře za příliš ambiciózní, srov. pozn. 585.

⁸⁶³ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 553, k 5. srpnu, podle rkp. MK Olomouc, MCO 12, s. 77, však k 4. srpnu: „*Wenceslaus rex Bohemie VII^{us} du[m] deambulet in palacio ad aura[m] post meridiem per Conradum Duringum crudelem et inhumanu[m] dictu[m] de Mulhow est occisus anno d[omi]ni M^oCCCVI^o*“. Kromě toho, že B. Dudík přiřadil záznam ke špatnému datu, patrně pod tíhou aniversiálního záznamu, který je k 5. srpnu (na ten upozorňuje také J. ŽEMLIČKA, *Konec Přemyslovců. Skladba a fungování jejich pozdní monarchie*, Praha 2020, zde s. 395), spletl se také v královském pořadí. To by mohlo mít závažné důsledky; Václav III. byl totiž třetím králem (podle jména, jak tvrdí Dudík), i sedmým králem (podle titulu, jak tvrdí rukopis).

⁸⁶⁴ CRON. AULE REGIE – *Cronica Aule regie*. MGH SS XL. Edd. A. Pumprova, L. Jan et al., Wiesbaden 2022, zde I.84, s. 173.

stál.⁸⁶⁵ Podstatné jsou zejména dva aspekty záznamu. Jednak to, že byl zaznamenán právě takto, tj. včetně roku vraždy a okolností; okolnosti smrti občas bývají zdůrazněny, ne však takto exponovaně.⁸⁶⁶ Jednak je důležitý subjektivní charakter zápisu. Ruka záznamu se velmi těžko blíže časově charakterizuje⁸⁶⁷ a podobně obtížně se definuje i blízkost informátora k samotné události; je zjevné, že fámy o jejím průběhu mohly vznikat bezprostředně po ní.

IV.3.3. Exkluzivita výběru aneb Nekosmovské pojetí dějin

Další důležitou rovinou při posuzování šíře osob, propisujících se do dochovaných nekrologií, je výběr v rámci jedné skupiny spolu s momentem exkluzivity, tj. proč se v nekrologiu vzpomíná právě na tyto jedince, zatímco na jiné nikoli.⁸⁶⁸ Interpretaci takových zápisů však značně limituje absence relevantní prosopografické struktury, z níž by bylo možné usuzovat, proč se v nekrologiu někteří jedinci vyskytují a jiní ne. Nezanedbatelnou náhražkou absence takové prosopografické struktury však je existence relevantního narativu, v němž vystupují vzpomínání jedinci s nějakým akcentem.

Snad právě v této rovině lze nalézt řešení námitek Jana Zelenky vůči „nekosmovskému pojetí dějin“. Ty spočívají podle Zelenky (v návaznosti na Petra Kopala)⁸⁶⁹ zejména v tom, že František Graus sice hovořil o „nekosmovském pojetí dějin“, ale prakticky si nevymezil pojetí „kosmovské“, které přitom spojil s „proknížecí“ tendencí. Argument to je závažný a v obecné rovině nezpochybnitelný (Graus to opravdu nevymezil). Přesto je myslím zjevné, co Graus mínil onou „proknížecí“ tendencí ve spojení s „kosmovským“ pojetím: obhajobu vládnoucího knížete nebo jeho příbuzných, zde typicky Soběslava I., který byl přeci favoritem Kosmy i jeho pokračovatele tzv. Kanovníka vyšehradského.⁸⁷⁰ Jako klíčová se ukazuje perspektiva protisoběslavovského akcentu některých zápisů *NB*.⁸⁷¹ Tato argumentační

---

⁸⁶⁵ Alternativy původce a vzpomínající prameny důsledně nejnověji rozebírá J. ŽEMLIČKA, *Konec Přemyslovců*, s. 390–398.

⁸⁶⁶ V případě *N1263* jde o jediný takový další záznam se specifikací „*occisus est*“ – týká se římského krále Filipa († 1208), srov. citaci v pozn. 741.

⁸⁶⁷ Srov. K. MARÁZ, *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007, zde s. 68, pozn. 248. T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 71, autora záznamu identifikuje jako písaře X₂₅.

⁸⁶⁸ To se netýká pouze nekrologií, srov. KOSMOVA, MGH SRG NS II, I.23, s. 46, předáka Voka k roku 968.

⁸⁶⁹ J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 8–11; P. KOPAL, *Kosmas a jeho svět. Obraz politického národa v nejstarší české kronice*. Disertační práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/91733/140057467.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Praha 2017, zde s. 41

⁸⁷⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.58, s. 234; III.60, s. 238; KAN. VYŠ., FRB II, s. 232, k roku 1140. *In margine* podotýkám, že Soběslav I. byl také Vincentiovým favoritem (VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 659, k roku 1140). – Soudím, a plyne to už z pojetí F. GRAUSE, *Necrologium Bohemicum*, s. 799, i J. ŽEMLIČKY, *Vyšehrad 1130*, s. 54, 63, že „nekosmovské“ a „nekosmovo“ nejsou synonyma.

⁸⁷¹ Na protisoběslavovský akcent *NB* správně upozornil J. ŽEMLIČKA, *Vyšehrad 1130*, s. 64, a poněkud šířeji pak i P. KOPAL, *Kosmas a jeho svět*, s. 137. Kopalův závěr, že šlo o jakýsi ideový střet linie potomků Vladislava I. proti Soběslavovi I., však považuji za příliš kategorický, zvláště v kontextu plurality tradic, jež se v *NB* stékal, jakkoli J. Žemlička na cit. místě podotýká, že příznivější okolnosti vzpomínat na domnělé spiklence nastaly až po nástupu

linie může být zpochybněna, lze-li ztotožnit dva záznamy NB se dvěma předáky věrnými Soběslavovi I.⁸⁷² Lze-li tyto předáky ztotožnit, nemusí to však automaticky znamenat neudržitelnost konstruktů tradice namířené proti Soběslavovi I. Svoji roli totiž může sehrávat několik faktorů, mezi prvými aktuální rozměr některých nekrologických zápisků, tj. že oni *comites* zemřeli v době velmi blízké vzniku NB, rozhodně pak po roce 1130.⁸⁷³ Do úvahy jistě vstupuje také vývoj v čase a dílčí proměna autorského záměru, který se mohl posunout tím či oním směrem.⁸⁷⁴ Stejně tak je relevantní skepse, zda lze na nekrologium v tomto směru klást zcela systematické nároky, zvláště bylo-li odrazem různých tradic.⁸⁷⁵ Podobně se nabízí i možnost zcela odlišného důvodu zápisu: zatímco konec předáků Vacka a Křivosúda a kněžice Břetislava, s nimiž lze spojit osten proti Soběslavovi I., zjevně souvisel se Soběslavovým přímým angažmá, v případě věrných předáků – lze-li je vůbec ztotožnit – nemusí důvod vzpomínání na ně vůbec souviset s knížetem.⁸⁷⁶ A konečně v kontextu následující podkapitoly se nabízí ještě jedna eventualita: že je třeba „nekosmovské“ pojetí chápat inkluzivně, tj. tak, že se vzpomíná nejen na ty, kteří byli knížeti (zde Soběslavovi I.) věrní, ale také na ty „druhé“.

„Nekosmovské pojetí dějin“ v nekrologickém kontextu tak neznámá jen to, že nekrologia minimalisticky přivádějí na scénu nové jedince nebo že v extrémním případě minulost hodnotí fundamentálně odlišně. Jde také o to, jak se staví k dílčím, s ohledem na kosmologii knížecích Čech⁸⁷⁷ „fakultativním“ narativům, které však mohou hrát zásadní roli ve výkladovém schématu samotných narativních pramenů (v tomto případě jde Kosmu a jeho pokračovatele, zejména pak o tzv. kanovníka vyšehradského). A právě v této situaci, ve střetu s příběhy Kosmy a jeho pokračovatelů, se ukazuje význam NB, který se Janu Zelenkovi nepodařilo zpochybnit.⁸⁷⁸ V tomto smyslu nejsou důležité pro- nebo protiknížecí tendence v *Kronice Čechů*, nýbrž dílčí a konkrétní příběhy. Domnělí spiklenci proti knížeti Soběslavovi I. roku 1130 Křivosúd a Břetislav,⁸⁷⁹ Vacek narozený „pod mlýnským kolem“ a skonavší ze Soběslavovy iniciativy⁸⁸⁰ a alespoň částečně také Vršovci (zvláště

Vladislava II. – NB, ČsČH 15, 1967, s. 803, pozn. 16, k 14. únoru, na samotného Soběslava I. vzpomíná také, byť poněkud atypicky, na vnitřní straně folia (srov. ÖNB Wien, Cod. 395, f.9v), srov. i obrazovou přílohu č. 6.

⁸⁷² Srov. NB, ČsČH 15, 1967, s. 805, k 21. květnu: „*Obiit Dionysius frater Iurate*“, a k 1. červnu: „*Obiit Sdislaus comes*“, a Grausovy ediční poznámky, který toto ztotožnění navrhuje, aniž se pozastavuje nad dopadem takového ztotožnění na „nekosmovské“ pojetí dějin, a také M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 17. – K předákům srov. KAN. VYŠ., FRB II, s. 208.

⁸⁷³ K této rovině NB srov. pozn. 511.

⁸⁷⁴ K tomu srov. už M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 17.

⁸⁷⁵ K tomu srov. kapitoly III.2.4 a III.2.5.

⁸⁷⁶ Této eventualitě může nasvědčovat podoba záznamu k 1. červnu, v níž je Diviš (*Dionysius*) navázán na svého bratra Juratu; srov. pozn. 315.

⁸⁷⁷ K ní přesvědčivě M. WIHODA, *První česká království*, s. 53–102.

⁸⁷⁸ J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 10, mj. argumentuje, že nekrologium obecně (nejen NB) lze těžko chápat jako pramen s historickou hodnotou. Doufám, že se mi v celé této práci podařilo prokázat opak.

⁸⁷⁹ V hodnocení reálnosti „spiknutí“ přijímám perspektivu J. ŽEMLIČKY, *Vyšehrad 1130*, s. 49, 52–59, 65–67 (s dalšími odkazy stran jeho průběhu) oproti poněkud naivní konstrukci V. VANÍČKA, *Soběslav I.*, s. 219–225.

⁸⁸⁰ Srov. po řadě KOSMAS, MGH SRG NS II, I.35, s. 63; III.39, s. 211.

s ohledem na Jaromírovu řeč při nastolení Břetislava I.)⁸⁸¹ totiž patří k těm, o nichž se Kosmas a jeho tzv. vyšehradský pokračovatel sice zmiňují, ale v protikladu ke svým hrdinům (spiklenci proti bohulibému Soběslavovi I.)⁸⁸² nebo jako o vyložené negativních představitelích své doby. Rozhodně tak nelze tvrdit, že *NB* respektuje Kosmův příběh, vzpomíná-li na předáka Vacka.⁸⁸³

Podstatné je propojení s liturgickým kontextem, totiž proč se opatovičtí mniši⁸⁸⁴ měli přimlouvat za spásu duše zrovna těchto lidí. Lze se totiž ptát, proč ze všech *ducum* a *comitum* zmíněných i nezmněných v „kosmovských“ pramenech *NB* vzpomíná zrovna na tyto jedince, navíc v případě domnělého spiklence Křivosúda s příznakovým vysvětlením, že byl zabit,⁸⁸⁵ namísto prostého konstatování, že zemřel, a v případě dalšího spiklence Břetislava s konstatováním, že byl slepý.⁸⁸⁶ Právě příznakovost slepoty (nebo jakéhokoli jiného handicapu) je nejen v *NB* unikátní, navíc je třeba ji dát do souvislosti s vyprávěním tzv. Kanovníka vyšehradského, kde se – zaprvé – hovoří o Břetislavově oslepení, aniž je – zadruhé – specifikován jeho konec.⁸⁸⁷ Tato dvojí souvztažnost je důvodem toho, proč lze i v Břetislavově případě hovořit o příznakovosti nekrologického zápisu s ideovým akcentem.⁸⁸⁸ Ve Vackově případě může být vysvětlení toho, proč se v *NB* vzpomíná právě na něj, poněkud prostší. Bez ohledu na to, kde jeho úmrtní záznam původně vznikl,⁸⁸⁹ totiž dochovaná redakce *NB* vznikla přinejmenším pod tíhou hradištské (nebo v širším pojetí moravské) tradice.⁸⁹⁰ A předák Vacek byl jak známo jedním z blízkých lidí knížete Svatopluka, syna zakladatelů hradištského kláštera a původně moravského knížete, nakonec však řádně nastoleného knížete Čechů.⁸⁹¹ Snad i tímto byl Vacek blízký písaři *NB*.

---

⁸⁸¹ K Jaromírově řeči KOSMAS, MGH SRG NS II, I.41, s. 78–79. J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 10, však případně upozorňuje na postřehy P. KOPALA, *Kosmovi ďáblové. Vršovsko-přemyslovský antagonismus ve světle biblických a legendárních citátů, motivů a symbolů*, MHB 8, 2001, s. 7–41, zde s. 37–39, že Kosmův vztah k Vršovcům nebyl ani zdaleka tak jednoznačný. V této souvislosti zaujme skutečnost, že Vacek, který spadá do kategorie jedinců, které KOSMAS, MGH SRG NS II, I.35, s. 63; III.22, s. 189–190; III.39, s. 211, k 18. červnu 1113 aj., vykresluje ve velmi negativním světle, stál na počátku vyvraždění Vršovců roku 1108; mohl být však motivován bytostně osobními důvody proti Mutinovi, svému „spoluzástupci“ za tehdy nepřítomného knížete Svatopluka.

⁸⁸² K Soběslavově sebe prezentaci v kontextu líčení tzv. Kanovníka vyšehradského (FRB II, s. 207–212, k roku 1130) srov. A. PLESZCZYŃSKI, *Sobeslaus – ut Salomon, ut rex Ninivitarum. Gesta, rituály a inscenace – propagandistické nástroje boje českého knížete v konfliktu s opozicí*, ČČH 101, 2003, s. 237–260, zde s. 240–249.

⁸⁸³ Tak J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 11, který zahání celou věc do absolutní krajnosti, když tvrdí, že v opačném případě by bylo nutné předpokládat, že Vackův úmrtní záznam (*NB*, ČsČH 15, 1967, s. 806, k 20. červnu) znamená jakousi „obhajobu lidových vrstev“ a „vyjádření protifeudálních nálad“. Takové předpoklady však nejsou nutné, uvažuje perspektivu naznačenou níže v textu.

⁸⁸⁴ Resp. členové té instituce, odkud písař *NB* svůj zápis převzal.

⁸⁸⁵ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 806, k 23. červnu. To zdůraznili už F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 799; Z. DRAGON, *Konflikt knížete Soběslava s biskupem Menhartem a jeho líčení tzv. kanovníkem vyšehradským*, MHB 4, 1995, s. 69–79, zde s. 70.

⁸⁸⁶ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 804, k 8. březnu.

⁸⁸⁷ KAN. VYŠ., FRB II, s. 212.

⁸⁸⁸ Tuto souvztažnost ve své kritice bohužel pomíjí J. ZELENKA, *Několik poznámek*, s. 11, pozn. 10.

⁸⁸⁹ K tomu V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 23–24, pozn. 64.

⁸⁹⁰ To jsem objasnil na závěr kapitoly III.2.5.

⁸⁹¹ K tomu KOSMAS, MGH SRG NS II, III.17, s. 181.

IV.3.4. Za hranicemi přemyslovského panství

Zcela zvlášť stojící kategorií nekrologických záznamů spjatých s přemyslovským *niveau* jsou ty, které byly vedeny v institucích mimo hranice přemyslovského panství. Povaha, důvod vnesení, původnost, stáří a struktura bohemikálních záznamů se pochopitelně v jednotlivých nekrologiích liší. V následujících řádcích se pokusím vystihnout stěžejní okruhy takových pramenů a jejich záznamů; vzhledem k podružné povaze tématu rozhodně nejde o jeho komplexní postihnutí.

Podle vztahu k přemyslovskému prostředí lze vytyčit několik hlavních kategorií „přespolních“ nekrologií, v nichž se věnuje přemyslovskému prostředí větší pozornost.⁸⁹² V první řadě jde o prameny, které byly vedeny v instituci přímo spjaté s fundátorskou činností provdané Přemyslovny, případně jejího manžela. Pouze marginálně do této kategorie spadá *NSael*, spjaté s fundací Ludmily († 1240), dcery knížete Bedřicha a manželky Albrechta III. z Bogenu († 1198) a Ludvíka I. Wittelsbašského († 1231). Nekrologium totiž z přemyslovského prostředí nereflektuje nikoho kromě samotné zakladatelky.⁸⁹³

Daleko zásadnější je *NPeg*, spjaté s fundací Judity (mladší, † 1108), dcery Vratislava II. a manželky Wiprechta II. z Grojče († 1124).⁸⁹⁴ Navázání na přemyslovský horizont probíhá v *NPeg* v zásadě trojím způsobem. Typičtější je explicitní zdůraznění vazby na fundátorku Juditu. Takto jsou zaznamenáni Juditini královští rodiče Svatava († 1126) a Vratislav († 1092), její plnorodí bratři Boleslav († 1091), Vladislav († 1125) a Soběslav († 1140), ale také bratranec Oldřich, snad brněnský kníže († 1113).⁸⁹⁵ Výjimečně je jedinec specifikován teritoriálně – sem spadá zatím těžko určitelný *Wurzlaus, dux Boemie*⁸⁹⁶ – nebo vůbec, přičemž identifikačně klíčová je kombinace titulu, jména a přibližné blízkosti odjinud známého úmrtního data. Do této poslední skupiny spadají další Juditin bratr Břetislav II. († 1100) a také Přemysl Otakar I. († 1230).⁸⁹⁷ Případ

---

⁸⁹² Kategorie jsem rámcově vytyčil v kapitole I.1. Zde se důsledněji věnuji prvním dvěma z nich, a to na základě nějak příznačných příkladů (*NPeg*, *NZwif*, *NWind*, *NC*).

⁸⁹³ *NSael*, MGH Necr. IV, s. 496, k 5. srpnu, cit. podle rukopisu Bibliothek der Abtei Seligenthal, Landshut, Hs. N, nefoliováno (scan č. 249): „Anno Do[mini] MCCXL o[biit] d[omi]na Ludemia ducissa fundat[ri]x n[ost]ra“ (uvození je rubrikálně zvýrazněno), a s. 513. Členové Ludmiliny sekundární rodiny – přinejmenším druhý manžel Ludvík a syn Ota (II.) – ovšem vzpomínání jsou, srov. po řadě *NSael*, MGH Necr. IV, s. 500, k 14. září; s. 508, k 29. listopadu. – Kontextuálně o založení cisterciáckého kláštera Seligenthal u Landshutu pojednává J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 212.

⁸⁹⁴ Založení kláštera popisují ANN. PEG. – *Annales Pegavienses et Bosovienses*, MGH SS XVI. Ed. G.H. Pertz, Hannover 1859, s. 232–270, zde s. 244–245, k letům 1091, 1095 a 1096. K prameni v této souvislosti srov. alespoň L. REITINGER, *Král Vratislav v paměti kláštera Pegau*, in: Memoria et damnatio memoriae ve středověku. Ed. M. Nodl. P. Węcowski, Praha 2014, s. 29–69, s. zde s. 56–60, obdobně TYŽ, *Vratislav*, s. 316–318.

⁸⁹⁵ Srov. po řadě rkp. *NPeg* (UB Leipzig, Ms. 848, f.108r, k 1. září; f.95r, k 13. lednu; f.108v, k 13. září; f.101v, k 15. květnu; f.96v, k 14. únoru) a také L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 379–386.

⁸⁹⁶ Srov. rkp. *NPeg* (UB Leipzig, Ms. 848, f.94v, k 7. lednu), k identifikaci srov. níže.

⁸⁹⁷ Srov. rkp. *NPeg* (UB Leipzig, Ms. 848, f.114r, k 22. prosinci; f.113r, k 6. prosinci), k identifikaci prvního z nich důvodně L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 389–390, s výhradou, že nejde o jediný dochovaný nekrologický záznam Břetislava II., který je zaznamenán také v NP, in: Forschungen, s. 427, k 22. prosinci; srov. i pozn. 564.

Břetislava II. ukazuje, že ne všechny bohemikální záznamy z okruhu zakladatelky Judity na ni musely být také přímo navázány, jakkoli vzhledem k chybovosti, jíž jsou stíženy některé zápisy *NPeg* včetně těch bohemikálních,⁸⁹⁸ nelze vyloučit ani vynechání vazby k fundátorce omylem. Povaha kontaktů mezi pegavským klášteřem a primární rodinou jeho zakladatelky přitom nasvědčuje tomu, že předmětné úmrtní záznamy byly do předlohy dochovaného nekrologia vsuktu vneseny v době velmi blízké úmrtí těchto jedinců.⁸⁹⁹ Vcelku bezpečně identifikovatelný úmrtní záznam Přemysla Otakara I. ukazuje, že zájem pegavských benediktinů o rodovou državu své zakladatelky neopadl ani o víc než století po její smrti.⁹⁰⁰

Pro interpretaci záznamu *Wurzlaus, dux Bohemie*, je důležité, že *NPeg* nereflektuje jiná světská knížata (*duces*) než ta přemyslovská.⁹⁰¹ Z odjinud doložených Vratislavů v přemyslovském rodě – bez ohledu na jejich pravděpodobné úmrtní datum – přichází do úvahy sedm jedinců: Vratislav I., v *NPeg* už jednou zmíněný Vratislav II., dále pak předčasně zesnulý syn Vratislava II., brněnský kníže a syn v *NPeg* snad zmíněného knížete Oldřicha, předčasně zemřelý syn knížete Bedřicha a konečně dva synové Přemysla Otakara I. toho jména.⁹⁰² To, o kterého z Vratislavů se jedná, a co to znamená pro dynamiku vztahů pegavského kláštera s přemyslovskou doménou, může pomoci určit kombinace tří faktorů: titulu, data úmrtí (*Wurzlaus* je vzpomínán k 7. lednu) a sociální sítě nekrologia. Proto je nepravděpodobný Vratislav I., jelikož neodpovídá datum úmrtí ani není zřejmá jeho vazba k pegavskému klášteru. Vzhledem k titulu jsou spíše nepravděpodobní také všichni předčasně zemřelí Vratislavové: syn Vratislava II. (a bratr fundátorky), syn Bedřicha i mladší syn Přemysla Otakara I.;⁹⁰³ sice nelze vyloučit, že titul *dux Bohemie* má povahu aspirace⁹⁰⁴ nebo zjevného omylu, zbylá řešení jsou však přímočařejší. Kvůli dennímu datu úmrtí i titulu je spíše problematické ztotožnění se synem brněnského knížete Oldřicha, na něhož *NPeg* snad vzpomíná o dva dny dříve.⁹⁰⁵ Jde o to, že tento Vratislav bývá ztotožňován s jedincem zapsaným v *NP* k 21. září, třebaže preference podlažického zápisu spočívá

⁸⁹⁸ K posunu některých denních dat srov. pozn. 854 a 855.

⁸⁹⁹ Tak soudí mj. na základě fragmentárně dochované předlohy *NPeg* už L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 398–405, faksimile předlohy na s. 412–415. Předloha se bohužel nedochovala v měsících a ve dnech, které by byly určující pro bohemikální záznamy.

⁹⁰⁰ Ke specifikům záznamu týkajícího se Přemysla Otakara I. srov. kapitolu IV.3.2.

⁹⁰¹ *NPeg* vzpomíná na několik relevantních skupin elit. V první řadě na římské císaře a krále Jindřicha V., Lothara III., Fridricha Barbarossu a Adolfa Nasavského (UB Leipzig, Ms. 848, f.102r, k 22. květnu; f.113r, k 3. prosinci; f.104r, k 21. červnu – sic!; f.104v, ke 2. červenci; na tyto záznamy upozorňuje už L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 408, s mylnou datací Adolfova úmrtního záznamu). Dále vzpomíná na míšeňského markraběte Otu Bohatého (UB Leipzig, Ms. 848, f.97r, k 18. únoru: „[obiit] *Otto marchio misine*[n][s][is] [qui dedit] *X tal[enta]*“; k pádnému ztotožnění srov. alespoň L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 393) a na další *comites*, přičemž někteří z nich jsou dynasticky spojeni s rodinou zakladatele (srov. např. UB Leipzig, Ms. 848, f.95v, k 27. lednu; f.101r, k 28. dubnu; f.110r, k 15. říjnu). Žádný další zaznamenaný jedinec ovšem nenese titul *dux*.

⁹⁰² Většinu z uvedených Vratislavů reflektuje také L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 391–392, přehled uvádějí D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 548–573, a příloha.

⁹⁰³ Synové Vratislava II. a snad také Přemysla Otakara I. jsou nepravděpodobní také kvůli dennímu datu (srov. srovnávací tabulku č. 5), jakkoli tento argument nemusí být, s ohledem na chybovost *NPeg*, zcela rozhodující.

⁹⁰⁴ K vyjádření aspirace v nekrologické titulatuře srov. kapitolu IV.2.4.

⁹⁰⁵ K limitům interpretace srov. ale také exkurs II.

v systematice tam uvedených nevládnoucích knížat, která brněnskému knížeti v zásadě vyhovuje,⁹⁰⁶ a v kontextu vzniku nekrologia na samém konci vlády Přemysla Otakara I.⁹⁰⁷ Zbývají tak dva Vratislavové: vyhnaný syn Přemysla Otakara I., který spadá do oné mladší přemyslovské roviny v *NPeg* (byl zároveň vnukem taktéž vzpomínaného míšeňského markraběte Oty Bohatého),⁹⁰⁸ a vyloučit nelze ani dvojí zápis Vratislava II., který v zásadě odpovídá co do denního data a nejlépe vyhovuje z pohledu systematiky ostatních zápisů nekrologia.⁹⁰⁹ Pokud by *Wurzlaus* z *NPeg* opravdu byl vyhnaným synem Přemysla Otakara I., znamenalo by to dvě skutečnosti. Ačkoli povaha vztahů mezi Vratislavem a pegavským klášterem a přesná *causa scribendi* není zřejmá, pohledem tamějších benediktinů by byl zapuzený princ zjevně legitimním příslušníkem přemyslovské dynastie.⁹¹⁰ Druhá skutečnost je patrně ještě závažnější: vzhledem k tomu, že v *NPeg* se dochovaly pouze záznamy týkající se Přemysla Otakara I. a – plausibilně – také jeho syna z rozloučeného manželství s Adlétou Míšeňskou, je otázkou, proč se v prameni nevzpomíná také na mladší potomstvo třetího českého krále. Jelikož nejsou náznaky, že dochovaná verze *NPeg* co do personálního výběru neodpovídá své předloze,⁹¹¹ je důvodné uvažovat pouze dva zmíněné Přemyslovce. V tom případě, vzhledem k postavení, jemuž se ve své rodině Vratislav (ne)těšil, byv nahrazen svým polorodým bratrem Václavem, nedává příliš smysl, aby Přemysl Otakar I. spojoval svou vzpomínku se svým zapuzeným synem.⁹¹² Jinak řečeno, tím, kdo by v takovém případě byl primárně provázán s pegavským klášterem, kupříkladu hledaje v jeho skriptoriu útěchu pro svůj neuznaný nárok na vládu, by byl právě Vratislav.⁹¹³ V kontextu ostatních záznamů *NPeg* takové ztotožnění nelze vyloučit.

---

⁹⁰⁶ Srov. NP, in: Forschungen, s. 421, a srovnávací tabulku č. 5. NP jedince nijak neupřesňuje nad rámec knížecího titulu.

⁹⁰⁷ Jde o to, že Přemyslův vyhnaný prvorozenec zemřel po roce 1225, přičemž NP podle konvenčního výkladu získalo svou podobu před rokem 1230 (v nekrologiu chybí Přemysl Otakar I.); k tomu srov. pozn. 590. Bylo by poněkud odvážné, pokud by v takové době podlažičtí benediktini vzpomínali na dávno zapuzeného syna stárnoucího krále, který mezitím zajistil uznání (1216) a korunovaci (1228) svého syna Václava. Jistou nevýhodou ztotožnění zápisu NP s brněnským knížetem mohou být okolnosti jeho úmrtí, které nedávno M. WIHODA, *Morava*, s. 212, předatoval k roku 1146, a s tím související okolnosti vzniku podlažického kláštera. Opět ale platí, že ne všechny záznamy NP musely mít nutně podlažický původ.

⁹⁰⁸ Srov. pozn. 901.

⁹⁰⁹ Srov. pozn. 895.

⁹¹⁰ Kontextu legitimacy potomstva ve starším středověku se na tomto místě nemohu věnovat téměř ani náznakem; ve zde sledované věci je důležité, že až 13. století bylo epochou, kdy začala převažovat důležitost legitimacy manželství nad sociálním statusem matky; je proto mírně zavádějící, když D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 546, 564, označují první manželství Přemysla Otakara I. jako nelegitimní. K tomu srov. S. McDOUGALL, *Royal Bastards. The Birth of Illegitimacy, 800–1230*, Oxford 2017, zde s. 7–10; v českém prostředí pak J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 48–49, 237–247.

⁹¹¹ Možná ale *NPeg* neodpovídá své předloze co do přesnosti denních dat, srov. pozn. 854 a 855.

⁹¹² S výhradou, že zápisy reflektují dobu, kdy byl Vratislav ještě v otcově přízni. K peripetiím vztahu krále a jeho syna z prvního manželství srov. výběrově J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar I.*, s. 90–104 a podle rejstříku; M. WIHODA, *Zlatá bula*, s. 143–148.

⁹¹³ Na užitečnost pegavského skriptoria v tomto smyslu upozorňuje už Lukáš Reitingger, který se zároveň opatrně přiklání k variantě, že *Wurzlaus* je vskutku syn Přemysla Otakara I., dokládaje to listinnými podobami princova jména (na jiném místě ale preferuje spíše krále Vratislava, srov. L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 393 a 408, pozn.

V dalších kategoriích přespolních nekrologií se vztah těchto pramenů s přemyslovským rodem obrací v tom smyslu, že jde o nekrologia vznikuvší v institucích spjatých s primárními rodinami přemyslovských manželek. Zde je však třeba jednotlivá nekrologia rozlišovat podle toho, jak široce vzpomínají na jedince svázané s přemyslovským prostředím. Vymezit lze v zásadě tři typy vztahu, přičemž každý typ je reprezentován jedním co do relevantních záznamů bohatým nekrologiem.

Prvním typem je *NZwif*: nekrologium, které vzpomíná nejen na „domácí“ princeznu provdanou k Přemyslovcům, ale také na další členy její sekundární rodiny, ba dokonce na některé jedince ze širší vlivové sítě. Klášter ve Zwiefalten byl úzce spjat s rodem hrabat z Bergu, třebaže nebyl jejich rodovou fundací.⁹¹⁴ Dvě dcery hraběte Jindřicha, Richenza a Sofie, se nejpozději ve druhém desetiletí 12. století provdaly za přemyslovské bratrance Vladislava I. a Otíka.⁹¹⁵ *NZwif* vskutku vzpomíná na obě sestry⁹¹⁶ a jejich manžele,⁹¹⁷ ale nejen to. Mladší rukopis *NZwif*, pocházející z první poloviny 13. století, připisuje k některým záznamům bližší poznámky částečně donačního charakteru, což svědčí o zvlášť úzkém vztahu této dynastické skupiny ke zwiefaltenskému klášteru.⁹¹⁸ Vladislav a Otík ovšem nejsou jedinými vzpomínanými Přemyslovci: *NZwif* pamatuje také na Vladislavova nástupce a Otíkovu nemesis

---

174). Ohledně vztahu obou plausibilně zaznamenaných jedinců (Přemysla a jeho syna) ke klášteru však, po mém soudu ne zcela případně, klade důraz na krále, nikoli na jeho syna.

⁹¹⁴ Srov. alespoň S. WIECZOREK, *Die Schenkungen Boleslavs III. und Salomeas von Berg an die Benediktinerabtei Zwiefalten in der 1130–40er Jahren*, in: *Monarchische und adlige Sakralstiftungen im mittelalterlichen Polen*. Ed. E. Mühle, Berlin 2013, s. 131–170, zde s. 132–134.

⁹¹⁵ K dynastickému spojení srov. alespoň J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 113–114, příp. V. VANÍČEK, *Soběslav I.*, s. 134, 139, klasicky o kontextu zakládání kladrubského kláštera jako dceřiného kláštera Zwiefaltenu a o vlivu zejména Richenzy z Bergu na tento proces pojednal V. NOVOTNÝ, *Začátky kláštera*, s. 19, nověji pak G. PAC, *Kobiety*, s. 277, nebo K. NOVÁČEK, *Otto Bamberský, Zwiefalten a počátky kladrubského kláštera*, in: *Devět století kláštera v Kladrubech 1115–2015*. Ed. K. Nováček, Praha 2017, s. 25–33, zde s. 30–31, s nikoli nesporným důrazem na roli bamberského biskupa Oty v této věci.

⁹¹⁶ *NZwif*, MGH Necr. I, s. 253, k 31. květnu, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.188r: „[obiit] *Sophia c[on]v[ersa] et ductrix*“), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.17r: „[obiit] *Sophia c[on]v[ersa] et ductrix Moravie, soror Salome ducisse, ista et sorores ei[us] multa bona fecerunt nobis*“); s. 261, k 27. září, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.201: [obiit] *Richinza ductrix*“), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f. 28r: „[obiit] *Richinza ductrix, filia Hainrici comitis senioris, officium cu[m] t[ri]b[us] l[uminibus]*). – Tyto i všechny další citované zápisy v obou rukopisech *NZwif* mají podobnou povahu. Titul je nadepsán, jakýkoli další přípisek je pomocí marginální značky připsán na okraji folia. – Z podoby zápisu v obou rukopisech je zjevné, že Sofie z Bergu se po pádu svého manžela Otíka v bitvě u Chlumce v únoru 1126 uchýlila do Zwiefalten. Obdobně soudí už V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 596.

⁹¹⁷ *NZwif*, MGH Necr. I, s. 245, k 19. únoru, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.177r: „[obiit] *Otto dux [de] Maravia*“), mladší rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.6r: „[obiit] *Otto dux [de] Maravia, vir ducisse Sophie*“); s. 249, k 12. dubnu, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.183r: „[obiit] *Lauzlant dux Boemie*“), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.12r: „[obiit] *Lauzlant dux Boemie, iste et uxor ei[us] Richinza multa bona fecer[un]t, officium*“).

⁹¹⁸ Srov. záznamy rukopisu B *NZwif* v poznámkách výše. – Obdobně jako na Richenzu a Sofii a na jejich manžele vzpomíná *NZwif* také na třetí ze sester, Salomeu, provdanou za Boleslava III. Křivoústého, srov. alespoň – se širším kontextem piastovských memoriálních záznamů v *NZwif* – S. WIECZOREK, *Die Schenkungen*, s. 144–146. S dalšími odkazy srov. také T. VELIČKA, *Markrabata*, s. 48 a násl., pozn. 94.

Soběslava I., tentokrát však bez donačního přípisu.⁹¹⁹ Přemyslovský horizont zápisů *NZwif* se ovšem ani tímto nevyčerpává: nekrologium vzpomíná ještě na pražského biskupa Menharta, vysvěceného za vlády Vladislava I. a zvoleného zjevně z popudu kněžny Richenzy.⁹²⁰ Úzké vazby ke kladrubskému klášteru dokládají vzpomínky na pět kladrubských opatů,⁹²¹ přičemž tři z nich (nikoli bezdůvodně ti chronologicky nejstarší) jsou vzpomínáni v prvním sloupci na levé straně diptycha věnovaném členům zwiefaltenské kongregace,⁹²² výjimečně také s topografickým či chronologickým komentářem.⁹²³ Kromě kladrubských opatů vzpomíná *NZwif* také na několik tamějších mnichů;⁹²⁴ v této souvislosti je však příznačné, že jen jediný z kladrubských mnichů je zároveň označen za zwiefaltenského mnicha.⁹²⁵ Přísně vzato se přemyslovského milieua dotýká ještě úmrtní záznam rakouského markraběte a bavorského vévody Leopolda IV. († 1141), který byl skrze svou manželku Marii zetěm Soběslava I.;⁹²⁶ jelikož však *NZwif* na Marii nevzpomíná, Leopoldova *causa scribendi* zjevně s touto dynastickou vazbou nesouvisí.

Sluší se upozornit ještě na tři skutečnosti. Přemyslovská relace v *NZwif* není výjimečná v tom smyslu, že *NZwif* takto vzpomíná ještě na některé další provdané dcery z rodu

⁹¹⁹ NZwif, MGH Nocr. I, s. 245, k 14. únoru, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.176r, [obiit] *Zobezlaus dux*“, téměř nečitelné), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.6r, [obiit] *Zobezlaus dux Boemie, frat[er] Lauzlandi ducis*“).

⁹²⁰ NZwif, MGH Nocr. I, s. 255, k 3. červenci, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.192: „[obiit] *Meginhardus ep[is]c[opus]*“), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.20r: „[obiit] *Meinhart ep[is]c[opus] de Brage offi[ci]um. Iste dedit nobis reliq[ui]as valde bonas et crucicula[m] bona[m] cu[m] argentea catena et optimam cappa[m] auro sup[er]i[us] et i[n]feri[us] redimitam*“). K Menhartově volbě s odkazy klasicky V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 540–542.

⁹²¹ Jde o opaty Silvestra, Eberharda, Bertholda, Alberta (Vojtěcha) a Wicimana. Srov. po řadě NZwif, MGH Nocr. I, s. 244, k 8. únoru, 11. únoru; s. 249, k 4. dubnu; s. 255, k 11. červenci; s. 264, k 3. listopadu.

⁹²² Grafické zobrazení ještě doprovází přípisek, srov. úmrtní záznamy opatů Eberharda a Bertholda v rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.175v, k 11. únoru: „[obiit] *Eb[er]hardus abb[as] [de] Claderun, m[onachus] n[ostre] c[ongregationis]*“; f.181v: „[obiit] *Bertholdus abb[as] de Claderun, n[ostre] c[ongregationis]*“) a v rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.6v,10v, v prvním případě toponymum prakticky nečitelné kvůli vyřiznutí, ve druhém navíc rkp. specifikuje „*m[onachus]*“ a „*fili[us] abb[at]is Heinrici*“). K působení obou srov. V. NOVOTNÝ, *Začátky*, s. 26–28, s výhradou přílišné důvěry k pozdní tradici stran konkrétních roků smrti.

⁹²³ Srov. rkp. A NZwif (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.204v, k 3. listopadu: „[obiit] *Wicimann[us] abb[as] [de] [C]laderun in boemia et m[onachus] n[ostre] c[ongregationis]*), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.31v: „[obiit] *Wiziman ab[bas] d[e] Cladeburc (sic!). Iste [fuit] p[ri]m[us] abbas in eodem cenobio*“). Interpretačně k jeho kladrubskému působení pak V. NOVOTNÝ, *Začátky*, s. 23–25, ke smrti pak s. 25, pozn. 1. Všichni tři opati, na něž *NZwif* vzpomíná také jako na členy zwiefaltenské kongregace, spravovali klášter v prvních desetiletích jeho existence.

⁹²⁴ Srov. NZwif, MGH Nocr. I, s. 255, k 29. červnu, ke 2. červenci; s. 257, k 29. červenci.

⁹²⁵ V kategorii členů zwiefaltenského konventu je uvedený jen poslední z nich, srov. rkp. A NZwif (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.194v: „[obiit] *Waltherus m[onachus] [de] Cladrub*“, k ostatním zápisům srov. tamtéž ff.191r, 192r, k výše uvedeným dnům), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.19r, 20r, 21v) obdobně. Je tak otázkou, zda platí tvrzení V. NOVOTNÉHO, *Začátky*, s. 27, že všichni v nekrologiu vzpomínání mniši přišli ze Zwiefaltenu. – K relevanci vazeb mezi kláštery v Kladrubech a ve Zwiefalten srov. nověji D. KALHOUS, *Creating bonds, creating memories. Monasteries Kladruba and Opatovice in twelfth century and their forgeries*, SMB 1/65, 2018, s. 38–50, zde s. 40 a násl., pozn. 13

⁹²⁶ NZwif, MGH Nocr. I, s. 263, k 21. říjnu, rkp. A (WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, f.203r: „[obiit] *Liupoldus marchio*“, zápis je třeba datovat pomocí nedělních písmen), rkp. B (WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, f.31r totožně). K manželství Marie a Leopolda KAN. VYŠ., FRB II, s. 229, k roku 1138.

hrabat z Bergu.⁹²⁷ Zadruhé, nekrologické záznamy jsou alespoň částečně provázány s klášterní narací;⁹²⁸ to ale není příliš překvapivý fakt v situaci, kdy se dochovalo nekrologium i narativní pramen. A konečně dochované rukopisy *NZwif* zřejmě nejsou jediným nekrologickým pramenem tak či onak spojeným se zwiefaltenským klášteřem. Minimálně v části svých záznamů je na zwiefaltenskou paměť navázán také proslulý *Codex Gertrudianus*, nesoucí jméno po Gertrudě († 1108), dceři polského krále Měška II. († 1034). Sanktorální systém v kalendáriu indikuje vazbu k pražskému či spíše ke krakovskému prostředí,⁹²⁹ jeho nekrologické zápisy ale vykazují značnou souvztažnost s hrabaty z Bergu.⁹³⁰ Z nekrologických záznamů spadajících do přemyslovského *niveau* se ale v *NCG* vyskytuje jediný, týkající se Richenzy, manželky Vladislava I.⁹³¹

Druhý typ nekrologií spojených s dynastickým původem manželů a manželek Přemyslovců představuje nekrologická paměť spojená s klosterneuburským klášteřem augustiniánů kanovníků, s fundací rakouských Babenberků.⁹³² Odlišnost oproti předchozímu typu spočívá zejména v tom, že *NC* reflektuje vesměs pouze samotné Babenberky a pouze výjimečně vzpomíná na jejich manžele nebo další členy sekundární rodiny. Z Babenberků majících za choť či chotě Přemyslovce nekrologium vzpomíná na již zmíněného Leopolda IV., na jeho sestru Gertrudu, první manželku Vladislava II., na Markétu († 1266), první manželku Přemysla Otakara II. a na Gertrudu († 1288), manželku moravského markraběte a presumovaného dědice českého trůnu Vladislava († 1247).⁹³³ Sporné jsou zápisy potenciálně ztotožnitelné s Jindřichem Starším, vévodou z Mödlingu († 1223), jehož manželkou byla Richenza, dcera Vladislava II.⁹³⁴ Richenza je spolu s Přemyslem Otakarem II., zároveň

⁹²⁷ Srov. pozn. 918.

⁹²⁸ S nekrologickou tradicí *NZwif* jsou alespoň částečně provázány záznamy zwiefaltenského opata BERTHOLDA – *Bertholdi Liber de constructione monasterii Zwivildensis*, MGH SS X. Ed. O. Abel, Hannover 1852, s. 93–124, zde c. 13, s. 103: „Vlatizlaus igitur, qui et Lauzlan, dux Boemiae, cum uxore sua Richinza, filia Heinrici comitis a Monte, viginti pallia ex serico facta dedit, diversis temporibus diversa dona in pretio triginta et eo amplius marcas habentia huic loco transmisit; insuper scutellam argenteam septem marcas appendentem abbati Oudalrico dono dedit.“ V obdobném duchu referuje Berthold na témže místě o Sofii, manželce olomouckého knížete Otíka. K přemyslovské stopě ve Zwiefalten srov. už V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 682–684, nověji pak v kontextu donací K. HORNÍČKOVÁ, *Pražský biskup Meinhard a umělecký patronát ve 12. století*, in: *Čechy jsou plné kostelů*. Kniha k počtě PhDr. Anežky Merhautové, DrSc. Ed. M. Studničková, Praha 2010, s. 245–249, zde s. 245–248.

⁹²⁹ Srov. G. PAC, *Kalendarz z Kodeksu Gertrudy*, s. 34–47.

⁹³⁰ Srov. S. WIECZOREK, *Die Schenkungen*, s. 145–147.

⁹³¹ *NCG*, in: *Der Psalter*, s. 41, k 27. září, srov. i rkp. (MANAB Cividale del Friuli, codice CXXXVI, f.4r: „o[biit] Richinza“). V tomto kontextu je zajímavé, že z trojice sester jsou vzpomínány pouze dvě, Richenza a Salomea, manželka Boleslava III. Křivoústého (*NCG*, in: *Der Psalter*, s. 40, k 27. červenci).

⁹³² Ke klosterneuburské nekrologické tradici srov. důkladně P. MOLECZ, *Die Babenberger*, s. 117–123.

⁹³³ Po řadě *NC*, MGH *Necr.* V, s. 65, k 18. říjnu; s. 48, k 5. srpnu; s. 67, k 29. říjnu; s. 28, k 24. dubnu. Všichni zde citovaní jedinci jsou vzpomínáni jako *familiares* (druhou, zde nepřípadnou kategorií, jsou *fratres*), pouze poslední vzpomínaná Gertruda, vnučka Leopolda VI., je zapsána rukou mladší než ruka základní.

⁹³⁴ K nejasnostem ohledně zápisů typu *Henricus dux*, případně *Henricus dux Medlicensis*, které lze – po vyloučení záznamů bezpečně náležejících markraběti Jindřichovi I. († 1018) a Jindřichu II. Jasomirgottovi († 1177) – v *NC* nalézt přinejmenším ke 22. květnu, 20. srpnu a 19. září (*NC*, MGH *Necr.* V, po řadě s. 34, 52, 58), srov. P. MOLECZ, *Die Babenberger*. s. 128, 133, 253–255, 576–579, 586–588. Problém spočívá mj. v tom, že Jindřicha Staršího z Mödlingu lze těžko odlišit od jeho stejnojmenného syna († 1236), nehledě na další

rakouským vévodou, a s Vojtěchem (Adalbertem), toho jména třetím salzburským arcibiskupem, jedinou příslušnicí přemyslovské dynastie, na níž NC vzpomíná.⁹³⁵ Pokud dochovaná verze NC vskutku věrně reflektuje svoji předlohu, lze konstatovat, že zájem o jednotlivé členy přemyslovské dynastie je poměrně dobře objasnitelný: u obou mužských příslušníků zjevně hrál roli úřad, který zastávali, u Richenzy pak skutečnost, že patrně zemřela v rakouských državách svého manžela. Kromě dynastických záznamů ovšem NC vzpomíná na některé církevní hodnostáře: na olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka a na pražské biskupy Ondřeje a – poněkud překvapivě – Budivoje.⁹³⁶ Svou roli mohla sehrát blízkost jedinců, ale i souslednost úmrtí: Jindřich Zdík, který sám během svého pobytu ve Svaté zemi přijal augustiniánské řeholní roucho,⁹³⁷ zemřel roku 1150, nadto jen o šest týdnů dříve než kněžna Gertruda.⁹³⁸ V Římě zvolený a vysvěcený Budivoj byl bezprostředně následujícím skonavším biskupem po Ondřejovi,⁹³⁹ přičemž vztahy představených klosterneuburského kláštera s pražským biskupstvím na sklonku Ondřejova pontifikátu jsou listinně doloženy.⁹⁴⁰

Třetí typ představuje nekrologická tradice windberských premonstrátů, dynastického kláštera hrabat z Bogenu.⁹⁴¹ Oproti předchozím dvěma typům se liší zejména ve dvou bodech: v *cause scribendi* a v relativní časové sevřenosti. Podstatnou roli v *cause scribendi* všech záznamů zjevně hrají olomoučtí biskupové Jindřich Zdík a Jan IV., oba úzce spjatí s premonstrátským řádem.⁹⁴² Samotné *NWind* totiž v obou dochovaných rukopisech v přípisku specifikuje, že první ze jmenovaných vysvětil několik

---

významná říšská knížata téhož jména. Peter Molecz s Jindřichem Starším s opatrností spojuje onen záznam k 19. září. – Babenberským vévodům z Mödlingu věnoval čerstvou studii T. EKRT, *Dukes of Mödling: Cadet Branch of the Babenbergs*, *West Bohemian Historical Review* 14, 2024, s. 1–22, v kontextu sňatkové politiky srov. také T. WELLER, *Die Heiratspolitik des deutschen Hochadels im 12. Jahrhundert*, Köln – Weimar – Wien 2004, zde s. 388–390.

⁹³⁵ NC, MGH *Necr.* V, s. 27, k 19. dubnu: [obiit] *Reihtza I[aica], filia regis Boemie, hec tradidit Roreinwissen cum omnibus aprendiciis suis*“; s. 24, k 8. dubnu: [obiit] *Adelbertus Saltzburgensis archiep[is]s[copus]*. (v kategorii *fratres*); s. 53, k 26. srpnu: „[obiit] *Otakarus rex Bohemie*“.

⁹³⁶ NC, MGH *Necr.* V, s. 47, k 30. červenci: „[obiit] *Andreas Pragensis ep[is]s[copus], fr[ater] n[oster]*“; s. 43, k 12. červenci: „[obiit] *Pudilo, Pragensis ep[is]s[copus], fr[ater] n[oster]*“ . Oba jsou zařazeni v kategorii *fratres*.

⁹³⁷ Srov. M. WIHODA, *Morava*, s. 181.

⁹³⁸ Srov. pozn. 1038.

⁹³⁹ K okolnostem Budivojovy volby srov. zešíroka V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 532–541, nověji pak R. ANTONÍN – D. JANIŠ, *Česká a moravská církev*, s. 72–73, a též pozn. 1122.

⁹⁴⁰ Srov. CDB II, č. 217, s. 205. Vztahům pražského biskupa a klášterů, tj. i Klosterneuburgu, ve 13. století se důkladně věnuje ve své připravované disertační práci David Trojan.

⁹⁴¹ Ke klášternímu založení v kontextu některých pramenů spjatých s klášterem srov. alespoň stručně H. PATZE, *Klostergründung und Klosterchronik*, *Blätter für deutsche Landesgeschichte* 113, 1977, s. 89–121, zde s. 103–104, k rodokmenu hrabat z Bogenu se zachycením přemyslovských vazeb pak F. TYROLLER, *Genealogie des altbayerischen Adels im Hochmittelalter in 51 genealogischen Tafeln mit Quellennachweisen, einem Anhang und einer Karte*, in: *Genealogische Tafeln zur mitteleuropäischen Geschichte*. Ed. W. Wegener, Göttingen 1962–1969, s. 45–524, zde s. 234–245.

⁹⁴² Jindřich Zdík byl premiantem usazování premonstrátů v přemyslovských Čechách (srov. přiměřeně WIHODA, *Morava*, s. 181), Jan IV. byl původně opatem litomyšlského kláštera, jednoho ze Zdíkových založení (srov. VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 667, k roku 1157).

klášterních oltářů,⁹⁴³ druhý ze vzpomínaných biskupů pak kromě dalších oltářů vysvětil samotný klášterní kostel.⁹⁴⁴ Obdobné zprávy traktují také klášterní letopisy, zároveň je datují: aktivitu Jindřicha Zdíka do roku 1142, vysvěcení kostela Panny Marie do roku 1167, přičemž nelze vyloučit, že právě tato tradice byla pramenem pro přinejmenším mladší nekrologium.⁹⁴⁵ Obě vnošení spadají do působení obou biskupů, denní datum uváděné *NWind* nadto odpovídá domácí tradici.⁹⁴⁶

Důležitou roli v řetězci bohemikálních záznamů *NWind* hraje Vladislav II. Jak totiž připomíná jeho úmrtní záznam, měl to být právě on, kdo na vlastní náklady vyslal olomouckého biskupa Jana vysvětit klášterní kostel. O blízkém vztahu druhého českého krále k windberským premonstrátům nelze pochybovat, třebaže tito na něj vzpomínají pouze s knížecím titulem.⁹⁴⁷ Z dalších záznamů lze s Přemyslovci spojit Gertrudu, první manželku Vladislava II., jejich syna knížete Bedřicha, Bedřichovu dceru Ludmilu a její oba manžely: Albrechta z Bogenu i Ludvíka Wittelsbašského; sporný je záznam, který je možné spojit s Jindřichem Břetislavem.⁹⁴⁸ Je zjevné, že úmrtní záznam Přemyslovny Ludmily, který je psán pozdější rukou než ostatní primárně přemyslovské záznamy (chronologicky konče knížetem Bedřichem), je navázán na některého z jejich manželů, nikoli na její přemyslovské příbuzné; sama je titulována jako *ducissa Bavarie*.⁹⁴⁹

⁹⁴³ *NWind*, MGH Necr. III, s. 395, k 25. červnu, rkp. A (BSB München, Clm 1031, f.48v: „*Stico ep[is]c[opus] o[biit]*“, výrazně mladší rukou nadepsáno „*Olmucensis*“, dovětek připsaný vlevo vedle marginálního zápisu k martyrologiu – jde o versální folium – je pro mne zcela nečitelný), pozdní rkp. B (BSB München, Clm 1030, f.23v: „*[obiit] D[omi]n[us] Stico episcopus. Iste dedicavit su[m]mu[m] altare s[anc]t[orum] Petri et Pauli et Joh[ann]is Evan[gelis]te altaria*“). Ediční zápis je podivnou kombinací obou rukopisů.

⁹⁴⁴ *NWind*, MGH Necr. III, s. 390, k 1. dubnu, rkp. A (BSB München, Clm 1031, f.29r: „*Ioh[anne]s ep[is]c[opus] Olomucensis o[biit]*. Iste dedicavit eccl[esi]am n[ost]ram et altare s[an]cte Crucis et altare s[an]c[t]i Egidii [con]f[essoris]“), pozdní rkp. B (BSB München, Clm 1030, f.12v.: „*[obiit] D[omi]n[us] Johannes ep[is]c[opus] Olomoucens[is]. Iste ex p[re]cepto et in expens[is] illustr[is] p[ri]ncipis d[omi]ni Bladislai Bohemie dedicavit n[ost]rum Mo[na]steriu[m] et duo altaria vetustiora [videlicet] S. Crucis et s. Egidij*“). K angažmá Vladislava II. srov. následující výklad.

⁹⁴⁵ HIST. WIND. – *Historiae et annales Windbergenses*, MGH SS XVII. Ed. P. Jaffé, Hannover 1861, s. 559–566, zde s. 563, k roku 1142 a 1167.

⁹⁴⁶ K denním datům srov. srovnávací tabulku č. 4.

⁹⁴⁷ *NWind*, MGH Necr. III, s. 385, k 18. lednu, rkp. A (BSB München, Clm 1031, f.13v: „*Wlatizlaus dux boemie o[biit]*. Iste p[ro]p[ria] expensa destinavit ad nos ep[is]c[opus] morauie qui dedicavit monast[er]ium n[ost]r[u]m“), rkp. B (BSB München, Clm 1030, f.3r, oproti A pouze přidává jméno biskupa Jana, zjevně vycházející ze staršího rukopisu). – Přemyslovského *niveau* se týká ještě přinejmenším úmrtní záznam doksanského probošta Vintíře (*Gunthera*), na něhož vzpomíná *NWind*, MGH Necr. III, s. 388, k 8. březnu (srov. i BSB München, Clm 1031, f.24v), srov. i *NDox*, SbKBGW 1884, k 7. březnu.

⁹⁴⁸ Srov. po řadě – počínaje Gertrudou – *NWind*, MGH Necr. III, s. 397, k 5. srpnu; s. 390, k 25. březnu; s. 397, k 4. srpnu; s. 404, k 20. prosinci; s. 399, k 14. září; s. 395, k 1. červenci. U úmrtních záznamů knížete Bedřicha a hraběte Albrechta přichází do úvahy také den dřívější (24. březen, resp. 19. prosinec), jelikož marginální nekrologický záznam je přísně vzato přiřazen k poslednímu řádku martyrologického zápisu, který náleží onomu předchozímu dni (srov. BSB München, Clm 1031, f.27v, 92r). Ne všichni zde citovaní jedinci se „propsali“ také do mladšího nekrologia (rkp. B): chybí tam Gertruda, Ludmila, Ludvík i Jindřich Břetislav (BSB München, Clm 1030, ff.29r, 28v, 34r, 20v). – K Jindřichu Břetislavovi srov. pozn. 853.

⁹⁴⁹ Srov. úmrtní zápisy Ludmily, Bedřicha, Albrechta a Ludvíka v rkp. A (po řadě BSB Clm 1031, ff.59r, 27v, 92r, 69v).

Kromě výše řečeného lze v nekrologických pramenech pocházejících z prostředí mimo přemyslovskou doménu nalézt řadu relativně izolovaných záznamů, leckdy ovšem snadno objasnitelných. Sem spadá například úmrtní záznam olomouckého biskupa Jana I. v dolnoaltašském nekrologiu s dovětkem, že šlo o člena tamější komunity.⁹⁵⁰ Bez takového dovětku se týž biskup objevuje v dalším nekrologiu částečně navázaném na dolnoaltašský klášter.⁹⁵¹ Skrze své působení v místě spadajícím do akčního rádiu nekrologia jsou pro změnu snadno objasnitelné nejen úmrtní záznamy salzburského arcibiskupa Vojtěcha, syna druhého českého krále Vladislava,⁹⁵² a Přemysla Otakara II., který se do svého vídeňského ponížení roku 1276 mohl honosit titulem rakouského vévody (ten mu však nekrologia nepřiznávají).⁹⁵³ Zvláštní kategorií jsou italská úmrtí: montecasinské nekrologium takto vzpomíná na Děpolda I. a Konráda II. Otu.⁹⁵⁴ Tyto „teritoriální nahodilosti“ lze spatřovat také ve vztahu k polským nekrologiím přemyslovské doby: bohemikální záznamy *NWV* vsutku lze – s jedinou výjimkou – objasnit právě polským druhým domovem takto vzpomínaných jedinců.⁹⁵⁵ Onou výjimkou, která je poněkud překvapivá také v kontextu ostatních dobových záznamů v *NWV*, z nichž lze těžko vyvodit jakoukoli *causu scribendi*, je vzpomínka na knížete Vladislava I. († 1125).⁹⁵⁶ Naproti tomu jednoznačný je úmrtní zápis Helichy z Wittelsbachu, manželky Konráda II. Oty, která je zaznamenána v rodovém *NUnd*.⁹⁵⁷

U některých nekrologií zarazí, že s ohledem na blízkost instituce k přemyslovské doméně není nekrologických záznamů více: jde zejména o *NEmRe*. Z prostředí řezenského kláštera sv. Jimrama pravděpodobně vzešly dvě klíčové latinské legendy

⁹⁵⁰ NAIInf, MGH Necr. IV, s. 67, k 25. listopadu: „[obiit] *Iohannes ep[is]copus et m[onachus] n[ostre] c[ongregationis]*“.

⁹⁵¹ NTeg, MGH Necr. III, s. 155, k 25. listopadu: „[obiit] *Iohannes ep[is]copus de Sancto Mauricio*“; onen svatý Mořic velmi pravděpodobně odkazuje právě k zasvěcení nideraltašského kláštera (srov. alespoň rejstřík v cit. edici), přičemž Janův úmrtní záznam není v *NTeg* rozhodně jediným s takovým teritoriálním vymezením. – J. ŠRÁMEK, *K výročí roku 1063*, s. 236, pozn. 80, se domnívá, že s Janem I. je třeba spojit ještě úmrtní zápis *NASup*, MGH Necr. III, s. 225, k 1. dubnu: „*Iohannes ep[is]copus Moraviensis obiit*.“ Denní den úmrtí však jednoznačně odpovídá jednomu z jeho stejnojmenných nástupců, Janovi IV. Druhé polovině 12. století také odpovídá druhý přemyslovský záznam *NASup*, který se týká knížete Bedřicha (*NASup*, MGH Necr. III, s. 225, k 25. březnu: „[obiit] *Fridericus I[aicus] dux Bohemie*“). Srov. srovnávací tabulky č. 1 a 4.

⁹⁵² Z nekrologií v salzburské diecézi (vydaných ve druhém díle původní nekrologické řady MGH) na Vojtěcha vzpomínají *NAdm*, MGH Necr. II, s. 294, k 8. dubnu (rkp. B podle edice); *NS*, MGH Necr. II, s. 223, k 8. dubnu; *MNSRS*, MGH Necr. II, s. 123, k 8. dubnu (rkp. B), analistický záznam na s. 172, k 28. září (rkp. A); *MNS*, MGH Necr. II, s. 357 (liber confraternitatum), s. 410, k 9. dubnu. Z jiných diecézí pak alespoň *NC*, MGH Necr. V, s. 24, k 8. dubnu. Pozoruhodný je onen analistický záznam v *MNSRS*. Ten je totiž spojen s úmrtním záznamem Vojtěchova předchůdce (a strýce) Konráda II. (k němu srov. P. MOLECZ, *Die Babenberger*, s. 466–474). Zápis však k témuž dni pokračuje výkladem o Vojtěchově volbě roku 1168 a o jeho vysvěcení, které datuje k 16. březnu 1169.

⁹⁵³ *NAdm*, MGH Necr. II, s. 301, k 22. srpnu (rkp. D); *MNSRS*, MGH Necr. II, s. 163, k 30. srpnu (rkp. E); *NAInf*, MGH IV, s. 56, k 26. srpnu 1278 (sic!); *NC*, MGH Necr. V, s. 53, k 26. srpnu.

⁹⁵⁴ *NMC*, in: *I Necrologi Cassinensi*. Bd. I., s. 32, k 14. srpnu; s. 52, k 10. září.

⁹⁵⁵ *NVW*, *MPH SN IX/1*, s. 31, k 29. březnu; s. 32, k 2. dubnu; s. 55, k 26. červnu.

⁹⁵⁶ *NVW*, *MPH SN IX/1*, s. 36, k 12. dubnu. Ztotožnění není zcela bezproblémové, jak ostatně upozorňuje pozn. 319 v edici. Ze všech Piastovců toho jména lze pomýšlet nanejvýš na Vladislava I. Opolského († 1281), přičemž by šlo o posun ze druhých listopadových id na druhé dubnové idy.

⁹⁵⁷ *NUnd*, MGH Necr. III, k 13. srpnu.

přemyslovského 10. století *Crescente a Fuit*,⁹⁵⁸ tamější nekrologium však vzpomíná všeho všudy na knížete Břetislava I., na pražského biskupa Šebíře (k jinému dni), na břevnovského opata Menharta a na poustevníka Vintíře.⁹⁵⁹ Kromě toho vzpomíná *NEmRe* svým způsobem také na bitvu mezi Břetislavem I. a králem Jindřichem III., která proběhla 23. srpna 1040; nekrologium zachycuje povšechnou vzpomínku na zemřel v bitvě.⁹⁶⁰ Pouze výjimečné jsou nekrologické záznamy laiků, jejichž původ je specifikován *de Bohemia*, případně jménem či lokalizací spojen s přemyslovskými državami.⁹⁶¹

U řady zaznamenaných jedinců majících vztah k přemyslovské doméně je zřejmé, že jejich *causa scribendi* s přemyslovským prostředím zjevně nesouvisí a toto prostředí nekrologický záznam nijak nepřipomíná. Jde o ty jedince, kteří byli pro vzpomínající instituci významní jinak, typicky příslušností k domácímu rodu nebo provdáním se do něj. Extrémním příkladem je Emma, manželka Boleslava II. Byla-li Emma vskutku vdovou po západofranckém králi Lotharovi († 986) a dcerou císařovny Adléty († 999),⁹⁶² zaznamenává její smrt nejen nekrologium v Saint-Germain-des-Prés

⁹⁵⁸ Srov. důkladně D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 138–175, se závěrem na s. 175.

⁹⁵⁹ Srov. po řadě *NEmRe*, MGH LM NS III, s. 205, resp. 212, k 10. lednu; s. 201, resp. 249, k 16. prosinci; s. 180, resp. 245, k 2. listopadu (poslední zápis dochován pouze v mladším rukopise); s. 249, k 9. říjnu. K Menhartovi (předposlední cit. datum) srov. NB, ČsČH 15, 1967, s. 809, k témuž dni, k Vintířovi a jeho vztahu k Břevnovu a Řeznu srov. P. SOMMER, *Řezno*, s. 25–30. – Podle editorů *NEmRe* lze k břevnovskému klášteru přiřadit ještě další úmrtní záznamy, srov. *NEmRe*, MGH LM NS III, s. 180, resp. s. 221, k 30. březnu; s. 231, k 28. červnu; s. 250, k 19. prosinci.

⁹⁶⁰ MGH LM NS III, s. 209, resp. 236, k 23. srpnu: „*Occisio Baiouariorum in Poemia*“. Nekrologium zřejmě odkazuje na porážku oddílů vedených Otou ze Schweinfurtu, Břetislavovým švagrem, srov. alespoň B. KRZEMIENSKA, *Boj knížete Břetislava o upevnění českého státu (1039–1041)*, Rozpravy ČSAV – řada společenských věd 89, 5/1979, zde s. 33–36. Podobně také MNSRS, MGH Nocr. II, s. 161, k 23. srpnu (rkp. A): „*Gebehard et Wolfram et alii multi Teutonum in Boemia occisi sunt.*“

⁹⁶¹ MNSRS, MGH Nocr. II, s. 83 (liber vitae, řádek 27): „*Pohut com[es] de Bohemia*; s. 140, k 3. červenci: „*Beatrix m[onialis] s. Georgii Brage obiit*“ s. 153, k 25. červenci (rkp. E): „*Boema l[aica] obiit*“; MNS, MGH Nocr. II, s. 364 (liber confraternitatum, sloupec 47, řádek 20): „*Boemus obiit*“; NWind, MGH Nocr. III, s. 395, k 26. červnu a 29. červnu, rukopisně (rkp. A) alespoň BSB München, Clm 1031, f.49r: „*Hainric[us] boem[us] sa[cer]dos et can[onicus] n[oste]r obiit*“; f.50r: „*Hermannus boemus fr[ater] n[oste]r; obiit*“; NC, MGH Nocr. V, s. 62, k 5. říjnu: „*Ingramus l[aicus] de Bohemia occisus est*“.

⁹⁶² Sporem o původ kněžny Emmy se zde nemohu zabývat důsledně; široce jej pokrývají L. POLANSKÝ, *Spory o původ české kněžny Emmy, manželky Boleslava II.*, in: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 7. února 999). Edd. L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík, Praha 2000, s. 27–48, a J. A. SOBIESIAK, *Boleslav II. († 999)*, Praha 2014, zde s. 106–137, kteří zároveň reprezentují obě strany sporu. Joanna Sobiesiak hájí spíše konzervativní postoj, že Emma sice pocházela z prostředí blízkého císařovně Adelheidě, nebyla ale totožná s její dcerou, provdanou v prvním manželství na západofrancký dvůr. Luboš Polanský naopak tvrdí – tento názor v současném bádání převažuje a kloním se k němu i já –, že je třeba obě královny Emmy, „mělnickou“ a západofranckou, ztotožnit. Spor má několik rovin: kulturně-historickou (presumpce mimořádně urozeného původu objednavatelky tzv. Wolfenbüttelského rukopisy Gumpoldovy legendy o sv. Václavovi, srov. i D. TŘEŠTÍK, *Ještě ke královně Emmě. Wolfenbüttelský rukopis Gumpoldovy legendy a druhý život královny Matyldy*, in: Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky. Edd. E. Doležalová, R. Šimůnek D. Dvořáčková-Malá, Praha 2006, s. 23–37, zde s. 27–33) genealogicko-chronologickou (není nutné předpokládat, že Emma byla matkou knížete Oldřicha, jak se snaží Joanna Sobiesiak vyvodit z kombinace DĚTMARA – *Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon*, MGH SRG NS IX. Ed. R. Holtzmann, Berlin 1935, zde V.23 (15), s. 247; V.29 (18), s. 253; VI.56, s. 345, a legendy o sv. Oldřichovi – GMSOE – *Gerhardi Miracula sancti Oudalrici episcopi*, MGH SS IV. Ed. G. Waitz, Hannover 1841, s. 419–425, zde c. 21, s. 422–423) a konečně obecně metodologickou (problém spojování známého: Kosmovy kněžny Emmy (KOSMAS, MGH NSRG NS II, I.32,

v horizontu pozdních Karlovců, ale také v této souvislosti dosud nepřipomínané nekrologium v Merseburku jako jedno z klíčových míst otonské paměti.⁹⁶³ V obou případech je Emma titulována jako královna; po jejím plausibilním druhém domově v Čechách zde není ani stopy.

Konečně mezi všemi vazbami přemyslovské domény s okolními církevními institucemi a reflexí těchto vazeb v nekrologických pramenech se zcela vymykají záznamy AGC. V tomto cisterciáckém kalendáriu vzniknuvším snad v Hradišti nad Jizerou⁹⁶⁴ jsou připsány záznamy, které však nemají povahu klasických obituárních záznamů typických pro nekrologia, nýbrž jde o anniversaria. O stanovení konkrétního denního data, kdy se mělo na toho či onoho jedince vzpomínat, rozhodovala řádová generální kapitula.⁹⁶⁵ Z jejích statut vyplývá, že o svou budoucí posmrtnou vzpomínku takto už za svého života žádali dva pražští biskupové, Mikuláš († 1258) a Jan III. († 1278),⁹⁶⁶ kteří jsou vskutku v AGC zaznamenáni spolu s dalšími členy západoevropských panovnických dynastií.⁹⁶⁷ Den, pod nímž je zaznamenán biskup Mikuláš, se neshoduje se dnem, pod nímž na něj vzpomínají domácí nekrologia.⁹⁶⁸ Důvody jsou zřejmě dva. Prvním je skutečnost, že nemusí jít o úmrtní den, ač měl být zpravidla připomínán až po smrti.⁹⁶⁹ Druhým pak je fenomén sdružených anniversarií (někdy i druhotně sdružených),⁹⁷⁰ který lze výjimečně detekovat i v přemyslovských nekrologiích (N1263).⁹⁷¹ Den spojený se vzpomínkou může odpovídat pouze jednomu ze vzpomínaných, pokud vůbec. Oproti běžným nekrologickým záznamům se však

---

s. 57; I.39, s. 72), královny Emmy z mělnických a frankých mincí a ostatně také níže citovaných nekrologických záznamů týkajících se královny Emmy). Jakkoli se mi zejména argument imitací mince francké královny v přemyslovském prostředí zdá působivý, opatrně se přikláním k variantě, že česká kněžna Emma vskutku byla italskou princeznou a západofranckou královnou, jelikož Dětmar – a striktně vzato ani citovaná legenda o sv. Oldřichovi – na citovaných místech netvrdí, že Emma byla biologickou matkou Jaromíra, Oldřicha či případně neznámého kněze z legendy (ať už šlo o Oldřicha či nik).

⁹⁶³ NSGdP dle rukopisu (BNF Paris, Latin 13745, f.181, k 2. listopadu: „[...] *Adq[ue] [obiit] domna Emma regina*“); NMML, MGH LM NS II, s. 40, k 1. listopadu, k identifikaci a kontextu zápisu srov. G. ALTHOFF, *Adels- und Königsfamilien*, s. 158, 163–164, katalogově s. 371.

⁹⁶⁴ Srov. odkazy v kapitole I.1.

⁹⁶⁵ K mechanismu žádosti a k vývoji cisterciáckých anniversarií srov. K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa*, s. 48–53.

⁹⁶⁶ SCGOC II – *Statuta capitulorum generalium Ordinis Cistercensis ab anno 1116 ad annum 1786. Tomus II. (1221–1261)*. Ed J.-M. Canivez, Leuven 1934, zde s. 401, art. 8, k roku 1254: „*Item [petitio] Pragensis episcopi de anniversario suo faciendo post eius obitum per Ordinem universum, exauditur secundum quod abbas Morimundi petivit, videlicet quod post eius obitum pro quo fit anniversarium associetur*“; s. 465, art. 16, k roku 1260: „*Domino Ioanni episcopo Priensi (sic) concedit Capitulum generale ut post eius obitum anniversarium suum anniversario praedecessoris sui societur*.“

⁹⁶⁷ AGC, in: *Fiant festa*, s. 115, k 21. říjnu: „*Iohannes [...] pater monach<orum> [...] atque de [...] mul[...]*“; s. 119, k 8. prosinci: „*Anniversarium Innocentii pape, Nicolai episcopi Pragensis et Stephani Cardinalis*“.

⁹⁶⁸ Srov. NO, SbKBGW 1878, s. 349, k 18. lednu; NDox, SbKBGW 1884, s. 89, k 16. lednu (k posunu denního data srov. exkurs I).

⁹⁶⁹ Srov. pozn. 966. Jak plyne z citovaného záznamu, Mikuláš si přál být připomínán k určitému dni už za svého života.

⁹⁷⁰ Srov. obě žádosti výše a také K. CHARVÁTOVÁ – Z. SILAGIOVÁ, *Fiant festa*, s. 50–57. Ono sdružení mohlo být na žádost, jak vidno z uvedených příkladů, nebo z rozhodnutí kapituly.

⁹⁷¹ Srov. k tomu pozn. 391.

díky dochovaným statutům jednoznačně stanovuje bezprostřední *causa scribendi*: je jí samotná žádost, nehledě na další vazby mezi oběma biskupy a cisterciáky.⁹⁷²

IV.4. Argument *ex silentio* a jeho limity aneb Seznamy

Úvahy o tom, kdo je v tom či onom nekrologiu vynechán a proč, patří u nekrologií k typickým. Oproti indiferentním skupinám, jejichž vymezení nemusí být zcela ostré (typicky elity a napětí mezi označeními *comes* a *miles*), zvláštní pozornost zasluhují nositelé monokratických úřadů. U těch je myslitelná konkurence dvou jedinců (např. formou boje o trůn), v takovém případě je ale nanejvýš zajímavé, jak takovou konkurenci reflektuje pozdější tradice. Výhoda oproti ostatním skupinám osob pak spočívá v tom, že jde o exponované jedince, které nezřídka lze sledovat v řadě. Navíc leckdy se tato řada odráží také v dochovaném pramenném materiálu: Soběslav I. se roku 1130 označil za devatenáctého knížete Čechů,⁹⁷³ o málo pozdější výzdoba v rotundě Panny Marie a sv. Kateřiny ve Znojmě podle nejnovějších a relevantních závěrů Lukáše Reitingera vsutku obsahuje obrazový katalog mytických i historických knížat,⁹⁷⁴ který se později odrazil také v proslulém Dražickém rukopise,⁹⁷⁵ pražští i olomoučtí biskupové bývali označováni podle pořadí.⁹⁷⁶ Z toho vyvstává zvláštní význam vynechání z takových ucelených řad. I když nekrologia zachycují takové řady nebo seznamy spíše implicitně (tj. bez zaznamenání pořadí) a mimochodem, má smysl sledovat, proč je zrovna ten či onen mezi jinými vynechán.

Interpretace takových vynechávek je však křehká; nelze totiž předběžně vyloučit, že jde o vynechání omylem při přepisu nekrologia, nebo naopak, že jde o vynechání mezi dvěma vrstvami: základní rukou vepisující záznamy *en bloc* a rukou pozdější. Hranice mezi důvodným a omylným vynecháním je velmi tenká, v zásadě jde jen o to, jak

---

⁹⁷² Vazby mezi biskupem, kapitulou a jednotlivými církevními řády vyčerpávajícím způsobem postihuje ve své připravované disertační práci David Trojan.

⁹⁷³ CDB I, č. 111, s. 114–115, k její pravosti srov. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 163–166.

⁹⁷⁴ L. REITINGER, *Znojemský cyklus Přemyslovců a oficiální katalog českých knížat*, *Umění* 67, 2019, s. 498–513, zde s. 501–507. Proti této představě vystoupili L.J. KONEČNÝ, *Sakrálně-politická legitimize Přemyslovců v malbách znojemské rotundy*, *VVM* 74, 2022, s. 227–232, zde s. 231–232, a D. VRÁNA, *Znojemská rotunda v současných polemikách*, *VVM* 74, 2022, s. 232–259, zejm. s. 241–243. Zejména Konečného výpad proti Reitingerovi postrádá pro svou sprostotu *ad hominem* elementární znaky etiky vědecké práce, oba oponenti pak přicházejí s řadou zcela vybájených a nekoherentních tvrzení. S nimi se ve své replice důsledně vypořádal L. REITINGER, „*Obraz všech vládců*“ aneb *bludný kruh znojemské rotundy*, *ČMM* 142, 2023, s. 127–157, ke katalogu zejm. s. 140–148.

⁹⁷⁵ DDRB, FRB II, s. 368–370.

⁹⁷⁶ Např. KOSMAS, MGH SRG NS II, I.39, s. 72, k roku 1017; AGO, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1126, ale i HO, AÖG 59, 1880, např. s. 643, k 19. únoru a k 21. únoru, a N1263, srov. např. s. 518, k 13. lednu; s. 527, k 19. únoru a k 21. únoru.

uspokojivě se podaří takové vynechání racionalizovat s ohledem na kontext ostatních záznamů, kontext vzniku pramene apod.⁹⁷⁷

IV.4.1. *Causa scribendi* aneb Vynechání omylem

Že jsou oba výše zmíněné kontexty důležité, názorně ukazuje vynechání Břetislava II. v *NB* a Václava I. v *N1263*. Břetislav II. je jediným knížetem, jehož *NB* vynechává mezi Oldřichem († 1034) a Soběslavem I. († 1140).⁹⁷⁸ V nekrologiu jsou zároveň vzpomínáni jeho manželka i syn, přičemž pro oba jde o jedinou nekrologickou noticku v rámci dochovaných nekrologií.⁹⁷⁹ V případě, že by Břetislavova absence měla nějaký specifický důvod, šlo by vskutku o silnou antitezi vůči Kosmově příběhu, neboť Břetislav II. je jedním z jeho hrdinů, a to navzdory svému rozhodnutí zajistit knížecí stolec nikoli nejstaršímu z rodu, které bylo v Kosmových očích zjevně nesprávné.⁹⁸⁰ Ve snaze přizpůsobit si výběr svého nástupce se Břetislav nevymykal svým ostatním vládnoucím příbuzným, byť zrovna s jeho nástupcem spojil Kosmas lamentaci o odklonu od tradic.⁹⁸¹ Kníže byl navíc tím, za jehož vlády byla vysvěcena bazilika sv. Víta;⁹⁸² pocházela-li jedna z předloh *NB* právě odsud, je nanejvýš pravděpodobné, že v ní Břetislav II. uveden byl. To přirozeně neznamená, že v dochovaném *NB* musel být bezpodmínečně vynechán omylem; mimo to nelze jednoznačně rozhodnout, odkud pocházely úmrtní zápisy ostatních knížat dochovaných v *NB*. Naopak je zřejmé, že *NB* podléhalo moravikální redakci,⁹⁸³ uspokojivého objasnění Břetislavova vynechání se však po mém soudu nelze dobrat ani zde. Břetislavovy zásahy vůči moravským knížatům – v nichž nebyl první ani poslední – totiž primárně mířily vůči synům Konráda I., nikoli Oty I.⁹⁸⁴ Klášter Hradisko, odkud tamější benediktini přinesli do Opatovic přímou předlohu *AGO* a patrně ještě přinejmenším nějaké nekrologické záznamy,⁹⁸⁵ však bylo rodovou fundací právě Oty I. Důležitým argumentem ve prospěch teorie omylu je však fakt, že *NB* vzpomíná na Břetislavovu ženu i stejnojmenného syna, který byl jistě dědicem svého otce skrze své jméno, ale mohl jím

⁹⁷⁷ Sluší se podotknout, že argumentu *ex silentio* jsem výjimečně užil i v hořejším výkladu, například v kapitole IV.3.1. v pasáži věnující se ženským monastickým záznamům v *NP*.

⁹⁷⁸ Srov. i srovnávací tabulku č. 1. Byť zrovna Soběslavův záznam je marginálně zapsán nikoli na vnější okraj folia, ale na vnitřní, srov. pozn. 871 a obrazovou přílohu č. 6.

⁹⁷⁹ Srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 804, k 8. březnu, a s. 810, k 31. prosinci.

⁹⁸⁰ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.8, s. 168–169, k lamentaci nad důsledky tohoto rozhodnutí III.13, s. 175–176, k této ambivalenci v přístupu Kosmy k Břetislavovi II. srov. už B. KRZEMIENSKA, *Břetislav II. Pokus o charakteristiku panovníka*, ČsČH 35, 1987, s. 722–731, zde s. 730. Podotýkám, že vůbec nejde o to, zda byl seniorát relevantním principem, nebo pouze jedním z možných schémat, jehož se ale zrovna přidržoval Kosmas. Klíčové je, že jde o principiální Kosmovo výkladové prisma.

⁹⁸¹ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.13, s. 175–176. Není možné ani účelné snášet zde doklady v úplnosti: pro příklad možno uvést alespoň Soběslava I., o jehož snaze prosadit svého vlastního syna mluví KAN. VYŠ., FRB II, s. 229, k roku 1138, explicitně.

⁹⁸² KOSMAS, MGH SRG NS II, III.4, s. 164, k roku 1096.

⁹⁸³ Srov. kapitolu III.2.5.

⁹⁸⁴ Srov. B. KRZEMIENSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 11–12, explicitně pak KOSMAS, MGH SRG NS II, III.5, s. 165–166; III.9, s. 169–170.

⁹⁸⁵ K tomu srov. kapitolu III.2.4 a III.2.5.

být také jinak.⁹⁸⁶ V této souvislosti se nabízí také záměna: nejmladší z Břetislavů je totiž připomínán s knížecím titulem, což je pro nevládnoucího Přemyslovce nespravujícího Moravu v NB atypické. Nejmladší Břetislav se navíc vzpomíná bez jakékoli specifikace, přesně ve stylu, v jakém NB vzpomíná na vládnoucí knížata.⁹⁸⁷ Zdá se tedy, že Břetislav II. byl vskutku vynechán omylem.

Poněkud odlišný je případ Václava I. v olomouckém N1263. První rozdíl je formální a svědčí spíše pro vynechání omylem nebo pro to, že záznam se nenacházel v předloze: čtvrtý český král je posledním panovníkem, který zemřel před sepsáním první vrstvy nekrologia,⁹⁸⁸ nekrologium přitom vzpomíná na jeho manželku, nikoli však na staršího syna, který zemřel před rokem 1263.⁹⁸⁹ Přesto soudím, že lze nalézt relativně spolehlivý důvod, který olomoucké kanovníky vedl k tomu, že Václava I. vynechali. Nejsou jimi „běžné“ rozdíly v politické afiliaci kapituly k některému z králových bratrů nebo k mladšímu vzpurnému synovi,⁹⁹⁰ nýbrž fundamentální otázka svrchovanosti olomoucké církve. Václav I. totiž zjevně prohluboval schisma na olomouckém biskupském stolci po konci biskupa Roberta tím, že proti vůli kapituly, která si ze svého středu zvolila kanovníka Viléma, podporoval Konráda z Friedberka, možného příbuzného svého straníka Ojře a exponenta mohučského arcibiskupa Sigfrieda III. Tímto postupem popřel privilegium svého otce, podle něhož právo volby náleželo kapitule.⁹⁹¹ Spor o „svobodu církve“, tj. odpor proti ingerenci mohučského metropolity, byl pro olomouckou kapitolu 60. let 13. století jedním z formativních momentů, jak dokládají zápisy v N1263, v nichž se s úctou explicitně vzpomínají v tehdejší sporu zainteresovaní jedinci.⁹⁹² V takto konstruovaném narativu neměl jednooký král své místo.

---

⁹⁸⁶ NB, ČsČH 15, 1967, s. 810, k 31. prosinci; s. 804, k 8. březnu. – K dědictví Břetislava II. srov. mírně provokativní úvahu P. CHARVÁTA, „Dejte mému synáčkovi loveckou trubku mou a kopí“: co vlastně odkázal umírající Břetislav II. svému dědici?, AMHUSO, řada C, 5, 2000, s. 167–169, o interpretaci dění na Břetislavově úmrtním loži. Obdobně – a nezávisle na Petru Charvátovi – A. PLESZCZYŃSKI, *Vyšehrad*, s. 238–239.

⁹⁸⁷ Z nevládnoucích Přemyslovců jsou jako *duces* označeni olomoucký kníže Václav, Břetislav, olomoucký kníže Ota a brněnský kníže Oldřich. Srov. po řadě NB, ČsČH 15, 1967, s. 804, k 1. březnu; s. 804, 8. březnu; s. 805, k 9. červnu; s. 809, k 11. listopadu. K typickým úmrtním záznamům vládnoucích knížat srov. např. NB, ČsČH 15, 1967, s. 802, k 10. lednu, 14. lednu, 28. lednu aj. Za upozornění na možnost záměny děkuji svému školiteli. – V textu nerozlišuji mezi „správou Moravy“ a „dědičnou vládou“, jak naproti tomu činí B. KRZEMIEŃSKA, *Moravští Přemyslovci*, s. 11–13.

⁹⁸⁸ Václav I. zemřel roku 1253, nekrologium bylo sepsáno brzy po roce 1263. Přemysl Otakar II. je sepsán mladší rukou, srov. i T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 71, díl II, s. 42.

⁹⁸⁹ N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 563, k 12. září; s. 516, ale i srovnávací tabulky č. 2 a 5.

⁹⁹⁰ Tak L. KŘIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia*, s. 49.

⁹⁹¹ K angažmá Václava I. v této věci srov. T. SOMER, *Nástup Bruna ze Schauenburka*, s. 136–137, 143; T. SOMER – E. SVOBODOVÁ, *Konrád z Friedberka*, s. 8–10, klasicky pak J. ŽEMLIČKA, *Počátky*, s. 186. – Příbuzenský vztah Ojře a Konráda rozporuje nověji T. VELÍMSKÝ, *Ojří z Friedberka. Rytíř, který hájil čest krále*, in: *Jimi země česká stála. Soubor studií k českým elitám raného a vrcholného středověku*. Ed. T. Velímský, Praha 2023, s. 221–232, 328–331, zde s. 227–228, opačný postoj zastávají T. SOMER – E. SVOBODOVÁ, *Konrád z Friedberka*, s. 4–5, 19. – *In margine* se sluší dodat, že Ojří z Friedberka je velmi pravděpodobně připomínán v nejstarším horizontu NA spolu se svou manželkou (NA, SbKBGW 1878, s. 72, k 7. únoru: „Obiit dominus Hogerius de Friderberch“; k 10. únoru: „Obiit somina Sophia, vxor domini Hogerii“). – Srov. i pozn. 78.

⁹⁹² K jejich citaci srov. pozn. 385 a 386.

Svou roli zde nepochybně hrají okolnosti smrti vládnoucího knížete (králů se tento aspekt příliš netýká). Zemřel-li kníže sesazen mimo přemyslovské *regnum*, stává se daleko méně pravděpodobným, že na něj pamatovala domácí nekrologia. Úkazem v tomto smyslu je vyhnáný a v cizině skonavší kníže Soběslav II., jehož ostatky byly ovšem přeneseny do Prahy a na něhož vzpomínají mj. v *NDox*, tj. ve fundaci vladislavovské větve; snad jde o odezvu na Soběslavův vlídný přístup k pochování Vladislava II., který taktéž zemřel mimo přemyslovské panství.⁹⁹³ Nekrologické paměti však zcela unikl Soběslavův mladší bratr Václav, o němž se stopy ztrácejí po jeho sesazení a vyhnání; o přenesení ostatků v tomto případě Jarloch mlčí. Sporný ovšem může být celkový charakter jeho vlády, neboť jej – spolu s Boleslavem Chrabrým, u něhož je však takové *damnatio* snáze vysvětlitelné – vynechává také mladší soupis českých panovníků.⁹⁹⁴ Tak či tak, Václav je spolu se Spytihněvem I., Boleslavem I., Boleslavem III. a Vladivojem jediným knížetem, na něhož žádné dochované nekrologium nevzpomíná;⁹⁹⁵ Bořivoj I. se v *NSG* zjevně stal objektem dotváření tradice skrze dochované záznamy, i když při srovnání je víc než zjevné, že předloha pamatovala na jeho jmenovce Bořivoje II.⁹⁹⁶ V některých případech lze vynechání připisovat charakteru nekrologia: kupříkladu *NBS* poměrně systematicky vzpomíná mj. na blízké příbuzné Vladislava II.,⁹⁹⁷ *NDox* o něco méně systematicky.⁹⁹⁸ V tomto světle se nejvíce příliš překvapivým, že zrovna *NBS* je jedním z nekrologií, které vynechávají Soběslava II.

IV.4.2. Chlumecký vítěz a poražený

Ošidnost argumentu *ex silentio* lze dobře demonstrovat na příkladu prvé vrstvy *HO*, psané písařem R.⁹⁹⁹ Řada knížat Čechů začíná Svatoplukem († 1109), původně olomouckým knížetem, který byl zároveň iniciátorem výstavby svatováclavského kostela.¹⁰⁰⁰ Zmíněni jsou také jeho bratřenci a nástupci Bořivoj II. († 1124) a Vladislav

⁹⁹³ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 91, k 29. lednu (srov. ale exkurs I). K oběma pochováním srov. JARLOCH, *MGH SS XVII*, s. 686, k roku 1174, s. 691, k roku 1180.

⁹⁹⁴ Na Václavovu absenci v seznamu důvodně upozornila už L. KŘIVÁNKOVÁ, *Nejstarší nekrologia*, s. 47–48, jinak srov. DDRB, FRB II, s. 370. U Chrabrého jde zjednodušeně řečeno o to, že byl Přemyslovcem pouze po matce (GALLUS, *MPH SN II*, I.5, s. 15; I.6, s. 16), což se nemuselo hodit do pozdějšího oficiálního výkladu; k proměnám toho, kdo do oficiálního pořadí patřil nebo nepatřil, srov. i (s dalšími odkazy) M. BLÁHOVÁ, *Středověké katalogy českých knížat a králů a jejich pramenná hodnota*, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999, s. 33–63, zde s. 48, pozn. 60.

⁹⁹⁵ Srov. srovnávací tabulku č. 1, k Boleslavovi I. důsledně kapitolu III.1.3.

⁹⁹⁶ Srov. pozn. 302 a 313.

⁹⁹⁷ Zejména jde o všechny (?) jeho děti z prvního manželství s babenberskou princeznou Gertrudou, srov. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 111, k 25. březnu: „*Fridericus dux Boemie obiit*“, k 8. dubnu: „*[obiit] Albertus Salcburgensis episcopus*“; s. 112, k 8. červnu: „*[obiit] Agnes abbatissa Pragensis*“; s. 114, k 15. říjnu: „*[obiit] Zuatopluc prefectus et filius regis*“, a D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 560–561.

⁹⁹⁸ Ve srovnání s výše citovanými záznamy *NDox*, SbKBGW 1884, s. 100, k 24. březnu; s. 102, k 7. dubnu; s. 132, k 15. říjnu; srov. i srovnávací tabulku, č. 5.

⁹⁹⁹ Na tom lze dobře demonstrovat provázanost užšího a širšího pojetí historiografické interpretace.

¹⁰⁰⁰ Srov. pozn. 482.

I. († 1125), ne však „chlumecký vítěz“ Soběslav I. († 1140). Pražský a olomoucký biskupský stolec mají v *HO* po jednom zástupci, když nekrologium vzpomíná na Heřmana († 1122) a Jana II. († 1126).¹⁰⁰¹ Bohužel nelze vrocit všechna v *HO* zaznamenaná úmrtí (u některých lze pouze stanovit datum *post quem*); záznamy, které přesně analisticky zařadit lze, však vykazují zvláštní společné znaky. Ve všech uvedených případech jde o jedince, jejichž úmrtí spadá do doby výstavby svatováclavského kostela (cca 1107–1131),¹⁰⁰² jemuž bylo horologium určeno. Není jasné, zda důvodem zaznamenání právě těchto jedinců byla jejich bližší vazba k novému kostelu, nebo prostý fakt, že zemřeli v době jeho výstavby. Struktura zapsaných a nezapsaných jedinců však připouští také jiné výklady.

Rukopis *HO* (včetně první vrstvy záznamů) totiž zřejmě vznikl krátce po roce 1140, tj. po smrti Soběslava I.,¹⁰⁰³ jehož vláda zásadně ohrozila budoucnost olomouckých Přemyslovců Václava a Oty III. Dětleba, na jejichž rodiče a prarodiče právě *HO* vzpomíná;¹⁰⁰⁴ zvlášť důležitý je v této souvislosti úmrtní záznam Otíka (Oty II.), otce Oty III. a Soběslavova hlavního protivníka ve střetu o knížecí stolec.¹⁰⁰⁵ Nástup Vladislava II. roku 1140 byl ve znamení restituce postavení Otíkova potomstva,¹⁰⁰⁶ a v takovém ovzduší se vynechání nedávno zesnulého Soběslava I. jeví jako pochopitelné. Jenže v *HO* se nevzpomíná na pražského biskupa Menharta († 1134) ani na jeho nástupce Jana I. († 1139), kteří zemřeli ještě před Soběslavem.¹⁰⁰⁷ Znamená to, že argument *ex silentio* je v tomto případě relevantní pouze u českých knížat, nikoli pak u pražských biskupů? Nebo je nutné předatovat vznik *HO* do doby před rokem 1140, tj. do doby vlády Soběslava I.? V posléze uvedeném případě by bylo vzpomínání na Otíka a vynechání Soběslava ještě odvážnější. Nebo je skutečně nutné přimknout se k úvaze, že *HO* reflektuje jedince zemřelé pouze do určité doby, tj. do roku 1131? V takovém případě by ze Soběslavovy absence v nekrologiu nebylo co vyvozovat; to ovšem nebrání úvahám o úzkých vazbách kapituly sv. Václava k v *HO* vzpomínaných jedinců, tedy mj. k olomouckým Přemyslovcům. Relevance argumentu *ex silentio* je tak úzce spojena s autorským záměrem. Pokud vskutku platí, že *HO* vzpomíná pouze na ty, kteří zemřeli během výstavby nového biskupského kostela, je třeba zaměřit se na

---

¹⁰⁰¹ K tomu srov. po řadě *HO*, AÖG 59, 1880, s. 650, k 21. září; s. 642, k 1. únoru; s. 646, k 13. dubnu; s. 650, k 17. září; s. 643, k 21. únoru. Úmrtní záznamy pak shrnuje J. BISTRŮČKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 78, resp. J. BISTRŮČKÝ, *Dedikační obraz*, s. 412.

¹⁰⁰² Přesněji řečeno do doby mezi položením základního kamene (před 1107, za předpokladu, že Svatopluk založil nový kostel před svou pražskou intronizací v květnu 1107, k níž KOSMAS, *MGH SRG NS II, III.19*, s. 185) a vysvěcením kostela (1131, srov. výše). Během výstavby zároveň nezemřel žádný z předchůdců nebo nástupců obou vzpomínaných biskupů.

¹⁰⁰³ Tak na základě velikonoční tabulky soudí J. Bistrůčský, srov. odkazy v pozn. 333.

¹⁰⁰⁴ Uvedené lze tvrdit navzdory tomu, že Soběslav po svém chlumeckém vítězství svěřil Olomoucko nakonec bezdětnému Václavovi, synovi Svatopluka a vnukovi Oty I. K tomu srov. M. WIHODA, *Morava*, s. 186–188. – K rozsahu vzpomínání *HO* na nevládnoucí (zde moravské) Přemyslovce srov. i srovnávací tabulku č. 5.

¹⁰⁰⁵ Srov. KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v: „*Otto iunior dux morauie in bello p[er]e[m]pt[us] e[st]*“. Na příznačnost zápisu upozornil také D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 124, resp. TÝŽ, *Sdílení paměti*, s. 35.

¹⁰⁰⁶ K tomu srov. Srov. AGO, *MGH SS XVII*, s. 651, k roku 1140; VINCENTIUS, *MGH SS XVII*, s. 659, k roku 1141, také B. KRZEMIEŃSKA, *Olomoučtí Přemyslovci a Rurikovci*, ČMM 106, 1987, s. 259–268, zde s. 262.

¹⁰⁰⁷ Srov. *HO*, AÖG 59, 1880, s. 648–649, *a contrario*.

chronologicky mezní případy, tj. proč je zaznamenán olomoucký kníže Ota I. († 1087), který zemřel dávno před zahájením stavby nového kostela, a naopak proč chybí Otův vnuk Václav († 1130), který, jak poznamenává ve své listině sám Jindřich Zdík, byl jedním ze stavitelů svatováclavského kostela.¹⁰⁰⁸

Chronologicky nejstarším záznamem (a jediným, který do takto vymezené doby nezapadá), je úmrtní den olomouckého knížete Oty I., otce knížat Svatopluka a Otíka,¹⁰⁰⁹ jeho věčná přítomnost v paměti nového olomouckého katedrálního kostela je poměrně snadno vysvětlitelná jeho fundátorskou aktivitou v Hradisku u Olomouce, ale také blízkým vztahem k prvému i druhému zakladateli svatováclavského kostela, Svatoplukovi a jeho synovi Václavovi, který zřejmě nikoli náhodou nesl jméno věčného knížete Čechů.¹⁰¹⁰ Václav ve starší vrstvě psané písařem R zanesen není, třebaže zemřel roku 1130, tj. bezpečně před vysvěcením nového biskupského kostela; v kontextu známosti jeho denního data úmrtí se sluší podotknout, že je nezaznamenávají AGO ani pozdní hradištská tradice, znají je však NB, tzv. Kanovník vyšehradský a ostatně také mladší ruka samotného HO (písař B).¹⁰¹¹ Mladší nekrologická olomoucká tradice (nejen mladší ruka HO, ale také základní ruka N1263) navíc Václava spojuje s fundátorstvím tamějšího kostela.¹⁰¹² Je však zřejmě vynechán také v tzv. dedikačním obrazu horologia.¹⁰¹³ Václavova absence v HO zarazí v kontextu jeho nezanedbatelného podílu na dokončení kostela. To je rozdíl oproti také nezaznamenanému pražskému biskupu Menhartovi a jeho nástupci Janovi I., skonavšímu po vysvěcení kostela, avšak pravděpodobně před sepsáním horologia, a také oproti chybějícímu knížeti Soběslavovi I.¹⁰¹⁴

Bez ohledu na to, zda byl Václav v první vrstvě HO prostě omylem opomenut, nebo zda je jeho vynechání důsledkem politické úvahy Zdíka nebo někoho z jeho okolí, je z dochovaných zápisů zjevné, že písař R sledoval cíl stran zásluh zemřelých o nově vysvěcený kostel, případně reflektoval časovou souslednost výstavby kostela a úmrtí zaznamenaných jedinců; několik vynechaných jedinců nemůže na úmyslu, vpravdě autorském záměru, nic změnit.

---

¹⁰⁰⁸ Václavovo angažmá v této věci zachycuje CDB I, č. 115, s. 117–118.

¹⁰⁰⁹ K jeho úmrtnímu roku viz pozn. 285.

¹⁰¹⁰ Svatopluk byl první kníže po Boleslavovi II. (s respektem k neúplnosti přemyslovské genealogie), který se ke sv. Václavovi takto přihlásil (srov. alespoň D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 552–560).

¹⁰¹¹ Srov. AGO, MGH SS XVII, s. 649, k roku 1130; KAN. VYŠ., FRB II, s. 207; NB, ČsČH 15, 1967, s. 804.

¹⁰¹² Srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 643, k 1. březnu, lépe KB Stockholm, Ms. A 144, f.3r: „O[biit] Wencezlaus dux fu[n]dator ol[omucensis] ecc[lesie]“, a N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 529, k 1. březnu: „Obiit Wencezlaus dux, fundator huius ecclesie“, k ruce srov. T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s.

¹⁰¹³ J. BISTRICKÝ – S. ČERVENKA, *Olomoucké horologium*, s. 137.

¹⁰¹⁴ Soběslava však Zdíkova translační listina zmiňuje (CDB I, č. 115, s. 118). Menharta, Jana ani Soběslava, na rozdíl od Václava, nezná mladší ruka HO (srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 641–654 a *contrario*).

IV.4.3. Vrstvy zápisu

Při posuzování úplnosti řad je ovšem třeba pamatovat na nutnost odlišovat jednotlivé vrstvy zápisu. Dobrým příkladem takových mezer, které jsou smysluplně objasnitelné zjevně nesouvislou péčí písařů nekrologia, jsou zápisy *NO*; je důležité, že tato nesouvislá péče nemá povahu pouhé spekulace (např. že podobně nesystematicky se postupovalo v nedochované předloze), nýbrž je jednoznačně paleograficky objasnitelná. Posledním knížetem zapsaným základní rukou byl Jindřich Břetislav.¹⁰¹⁵ Následně však jedna z mladších rukou, již Josef Emler označuje zkratkou (VI), zapsala úmrtí Přemysla Otakara II.,¹⁰¹⁶ aniž ovšem kterákoli z jiných rukou jí předcházejících nebo po ní následujících doplnila ostatní krále.¹⁰¹⁷ V takovém případě má argument vynecháním poněkud slabší výpovědní hodnotu, která spočívá spíše v nezájmu než v důvodném vynechání; o to výraznější je ovšem *causa scribendi* u zaznamenaného jedince nebo dokonce u později vepsaného jedince. Jedna z mladších rukou *NO* (IV) takto do už existujícího nekrologia vepsala úmrtní záznam Boleslava II., který doprovodila přípisem, že šlo o zakladatele kláštera;¹⁰¹⁸ tato perspektiva ale neodpovídá dnešnímu náhledu na chronologii zakládání ostrovského kláštera.¹⁰¹⁹ Klíčové však jsou oba faktory: jak to, že úmrtní záznam Boleslava II. nebyl v původní vrstvě, tak to, že časem vyvstala potřeba jej do nekrologia vepsat. Takový postup může být dokladem toho, že ne vždy, zejména ne v raných dobách, se zachovávala takto systematická paměť na zakladatele stran jeho úmrtního data, která mohla být blíže specifikována skrze jiné prameny.¹⁰²⁰ Stejně dobře však může jít o to, že na Boleslava II. takto pamatovalo nějaké starší, nedochované nekrologium, které třeba mohlo ztratit svou funkci, a v takovém momentu se jevilo důležitým vepsat jej do nového nekrologia.¹⁰²¹

Úmrtní záznam Boleslava II. ovšem není jediným fundátorským záznamem¹⁰²² vepsaným některou z mladších rukou do *NO*. Podobně tatáž ruka zaznamenala k 27. září úmrtí knížete Vladislava, zakladatele kladrubského kláštera.¹⁰²³ Takový záznam nepřekvapí v kontextu řádové příbuznosti obou klášterů, poněkud však zarazí

¹⁰¹⁵ *NO*, SbKBGW 1878, s. 351, k 14. červnu, srov. srov. KMK Praha, A 57/1, f.3v. Josef Emler v edici tuto ruku označuje jako (II), leč mám za to, že oproti zápisům (I) se liší pouze barvou inkoustu a částečně také rozložením v měsících. Srov. i pozn. 4.

¹⁰¹⁶ *NO*, SbKBGW 1878, s. 352, k 27. srpnu, srov. KMK Praha, A 57/1, f.4v.

¹⁰¹⁷ Srov. srovnávací tabulku č. 1.

¹⁰¹⁸ *NO*, SbKBGW 1878, s. 350, k 7. únoru srov. KMK Praha, A 57/1, f.1v.

¹⁰¹⁹ Jde o to, že věcně lze stavbu spojovat spíše až s Boleslavem III., srov. přesvědčivě P. SOMMER, *Sázava a české kláštery 11. století*, in: Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa. Ed. P. Sommer, Praha 2006, s. 145–159, zde s. 147–151.

¹⁰²⁰ Boleslavovo denní datum úmrtí zná KOSMAS, MGH SRG NS II, I.33, s. 60, srov. i kapitolu III.1.3.

¹⁰²¹ Samotná paměť na zakladatele (k té srov. M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 291–296), objevující se ve výrazně mladším prameni, není nijak atypická, o čemž svědčí například zápisy NSC, VKČSN 1888, s. 65, k 26. srpnu, nebo NChot, VKČSN 2/1930, s. 23, k 17. červenci, resp. s. 27, k 22. listopadu (k *NChot* srov. i rkp NK Praha, XIII G 20, ff.69v a 124v–125r). Poslední citovaný zápis týkající se Hroznatovy sestry Vojslavy, zakladatelky chotěšovského kláštera, je navíc – podobně jako v případě Boleslava a *NO* – psán rozhodně mladší než základní rukou. Srov. i H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 257.

¹⁰²² K fundátorským záznamům důkladně M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 291–296.

¹⁰²³ *NO*, SbKBGW 1878, s. 353.

s ohledem na to, že Vladislava I. do *NO* vepsala už starší ruka (II) spolu s dalšími přebíranými záznamy zapsanými *en bloc*, nadto k mnohem relevantnějšímu datu, ke 12. dubnu, kdy na něj vzpomínají také další nekrologia a kdy jej nechává zemřít také Kosmas.¹⁰²⁴ Tento dvojí zápis má zřejmě poměrně přímočaré vysvětlení: právě ke 27. září totiž vzpomíná *NZwif* na Vladislavovu manželku Richenzu, přičemž klášter, v němž bylo toto nekrologium vedeno, byl úzce spjat s Richenzinou primární rodinou, s hrabaty z Bergu.¹⁰²⁵ Relevanci výše nastíněné úvahy o povaze zářijového záznamu *NO* zvyšuje fakt, že Richenza není jedinou osobou spjatou s českým prostředím, na niž *NZwif* vzpomíná, přičemž tyto nekrologické záznamy přibližně odpovídají domácí tradici.¹⁰²⁶ S ohledem na vazby kladrubského a zwiefaltenského kláštera nelze zcela vyloučit ani to, že v nedochovaném prameni *NO* bylo na Vladislavovu manželku vzpomínáno právě v souvislosti se založením kladrubského kláštera.¹⁰²⁷

IV.4.4. Kněžny Čechů, královny Čech

Richenza z Bergu je jednou z mála kněžen a královen počínaje Juditou ze Schweinfurtu, na níž explicitně nevzpomíná žádné dochované domácí nekrologium. To ovšem příliš nepřekvapí, vezme-li se v potaz skutečnost, že po nástupu Soběslava I. panovala vůči ní v okruhu předních Čechů nikoli přátelská nálada, tj. lze mít za to, že nezemřela v Čechách.¹⁰²⁸ Obdobně totiž domácí nekrologia přemyslovského věku nevzpomínají ani na Elišku, manželku Soběslava II., která se po smrti svého manžela znovu provdala do rodu Wettinů,¹⁰²⁹ na Helichu z rodu Wittelsbachů, manželku Konráda II. Oty, jejíž jméno ovšem – spolu s titulem – připomíná její rodové nekrologium,¹⁰³⁰ na Adlétu, nešťastnou první manželku Přemysla Otakara I., na jejíž dceru ovšem vzpomíná *NBS* a *NDox*,¹⁰³¹ ani na Markétu, první manželku Přemysla Otakara II.¹⁰³² Je případné, že ve třech případech jistě zemřely tyto zapomenuté kněžny a královny mimo přemyslovské *regnum* (ve čtvrtém případě, u Helichy z Wittelsbachu, to je pravděpodobné),¹⁰³³ a ve dvou případech (Adléta, Markéta) šlo dokonce o

¹⁰²⁴ *NO*, SbKBGW 1878, s. 351. Srov. srovnávací tabulku č. 1 a KOSMAS, MGH SRG NS II, III.58, s. 236.

¹⁰²⁵ Srov. *NZwif*, MGH Necr. I, s. 261, k rukopisné citaci srov. pozn. 916. Kromě *NZwif* na Richenzu k témuž dni vzpomíná také *NCG*, in: *Der Psalter*, s. 40. K záznamům *NZwif* šířeji srov. odkaz v pozn. 918.

¹⁰²⁶ K rozboru bohemikálních záznamů *NZwif* srov. kapitolu IV.3.4, k datům srov. i srovnávací tabulky č. 1, 2 a 3.

¹⁰²⁷ K angažmá Richenzy z Bergu při zakládání kladrubského kláštera srov. už V. NOVOTNÝ, *Začátky*, s. 19.

¹⁰²⁸ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III.58, s. 234, interpretačně už V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 560.

¹⁰²⁹ Wettinskou vazbu zachycuje např. GEN. WETT. – *Genealogia Wettinensis*, MGH SS XXIII. Ed. E.

Ehrenfeuchter, Hannover 1874, s. 226–230, zde s. 230.

¹⁰³⁰ *NUnd*, MGH Necr. III, s. 190, k 13. srpnu: „[obiit] *Haelica ducissa Poemie*“.

¹⁰³¹ Srov. pozn. 659.

¹⁰³² K její nekrologické paměti srov. P. MOLE CZ, *Die Babenberger*, s. 613–619, vzpomíná na ni např. *NC*, MGH Necr. V, s. 67, k 29. říjnu.

¹⁰³³ K poslednímu případu srov. *CDB II*, č. 111, s. 106, kde „bývalá kněžna Čech“ Helicha vystupuje jako přímluvkyně na listině svého příbuzného, bavorského vévody Ludvíka I. Již jen z toho se podává, že svého muže přežila (tak již V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 1124, pozn. 2), a že pobývala u svých příbuzných. K manželství Konráda Oty srov. i *CDB I*, č. 322, s. 295.

zapuzené manželky.¹⁰³⁴ Podobně nekrologia nevzpomínají na manželku knížete Svatopluka, již jménem nezná ani Kosmas.¹⁰³⁵

Relativně komplexní pokrytí manželek přemyslovských vládců v kontextu všech nekrologií ještě rozhodně neznamená, že na ně systematicky vzpomínají jednotlivá nekrologia; dokonce lze říci, že kromě *NDox*, které věnuje péči nástupkyním své fundátorky Gertrudy,¹⁰³⁶ a *NB*, které vzpomíná na většinu kněžen od Juidity, manželky Břetislava I., po Gerbergu, manželku Bořivoje II.,¹⁰³⁷ nelze hovořit o systematické péči o paměť přemyslovských manželek. V případě *NB* překvapí dvě absence: jednak kněžna Gertruda, první manželka Vladislava II., která zemřela téhož roku jako Jindřich Zdík,¹⁰³⁸ na něhož ovšem *NB* vzpomíná, jednak královna Svatava. Gertrudinu absenci lze objasnit buď záměnou jména s manželkou Bořivoje II.,¹⁰³⁹ nebo skrze přílišnou blízkost úmrtí a doby sepsání nekrologia, kdy nelze vyloučit absence podobného rázu. Poněkud pozoruhodnější je vynechání královny Svatavy, na níž ze všech přemyslovských nekrologií vzpomíná jen *HO*.¹⁰⁴⁰ V extrémní interpretaci se i zde může projevit protikosmovský osten, jelikož právě Svatava, třebaže připomínající padlé království Vratislava II., byla hrdinkou závěrečných pasáží Kosmova vyprávění. Ani tady však nelze vyloučit vynechání omylem, o čemž může svědčit skutečnost, že *NB* vzpomíná na všechny její jinak doložené syny včetně předčasně zemřelého Boleslava.¹⁰⁴¹

Zajímavé jsou záznamy *N1263*, které mimo jiné reflektují kněžnu Gertrudu, manželku Vladislava II., s královským titulem. Dále jsou v nekrologiu vzpomínány hned tři královny Kunhuty namísto dvou.¹⁰⁴² Pozoruhodné je *NSG*, které reflektuje manželky

¹⁰³⁴ M. NODL, *Rituál rozvodu*, in: Stát, státnost a rituály přemyslovského věku. Edd. M. Wihoda, D. Malaťák, Brno 2006, s. 113–134, zde s. 123–124, 126.

¹⁰³⁵ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.22, s. 188.

¹⁰³⁶ Nevzpomíná tak na manželky Vladislava I. a Soběslava I., ač vzpomíná na obě knížata. Srov. i srovnávací tabulku č. 1 a 2.

¹⁰³⁷ Srov. *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 807, k 2. srpnu; s. 802, k 27. lednu; s. 810, k 31. prosinci; s. 807, k 17. září; s. 806, k 13. červenci. Vynechává však přinejmenším kněžnu Wirpírku (dožila-li se tato nástupu svého manžela na knížecí stolec), bezejmennou manželku knížete Svatopluka, kněžnu Richenzu z Bergu a královnu Svatavu.

¹⁰³⁸ Alespoň VINCENTIUS, MGH SS XVII, s. 664, k roku 1151; M. SÁZ., FRB II, s. 263, k roku 1150, interpretačně z hlediska vročení srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 837 a násl., pozn. 2; s. 841, pozn. 1, argumentuje mj. JARLOCHEM, MGH SS XVII, s. 698, a M. SÁZ., FRB II, s. 263, k roku 1150. – Pokud by ale byl Jindřich Zdík posledním datovatelným záznamem *NB* (k této eventualitě srov. pozn. 583), dostává Gertrudina absence v nekrologiu ještě jiný rozměr; vzhledem k neúplnosti řady *NB* by ale bylo nekorektní z této absence rovnou vyvozovat vznik nekrologia *ante quem*.

¹⁰³⁹ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 806, k 13. červenci: „*Obiit Gertrud Boriuoy u[xor]*“. V jiných pramenech se manželka Bořivoje II. zve jinak, srov. i P. MOLECZ, *Die Babenberger*, s. 370–379.

¹⁰⁴⁰ *HO*, AÖG 59, 1880, s. 649. Dále také *NPeg* (UB Leipzig, Ms. 848, f.108r).

¹⁰⁴¹ KOSMAS, MGH SRG NS II, II.38, s. 140–141; III.58, s. 234–236. Ke kultu královny srov. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 240–243, kritičtější pohled na Svatavino jednání nabízí v širším kontextu počátku 12. století J. ŽEMLIČKA, *Poslední lov*, s. 245. Ke Svataviným potomkům srov. po řadě *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 807, k 10. srpnu; s. 803, k 2. únoru; s. 804, k 12. dubnu; s. 803, k 14. únoru.

¹⁰⁴² Ke Gertrudě srov. kapitolu IV.2.4. Ke Kunhutiným záznamům srov. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 562, k 8. září (srov. ale Dudíkovu ediční poznámku): „*Obiit Cunegundis regina bohemie*“; s. 563, k 9. září: „*Obiit Gunegundis regina*“, a k 13. září: „*Obiit Cvnegundis regina*“. V prvních dvou případech jde o choť Přemysla Otakara II., v posledním případě o choť Václava I. Opakovaný zápis znějící na jméno Kunhuta lze objasnit

přemyslovských vládařů nahodile napříč rukopisy: v korpusu NSG tak lze nalézt kněžny a královny počínaje Alžbětou, manželkou knížete Bedřicha, až po Gutu, první manželku Václava II., v rozsahu, v jakém na ně vzpomíná *NDox*.¹⁰⁴³ Z ostatních nekrologií zaujme ještě *NP*, které vzpomíná pouze na dvě kněžny, na Adlétu († 1140), choť Soběslava I., a na Gerbergu († 1142), choť Bořivoje II. Příznačné je, že obě kněžny zemřely v rozmezí dvou let, přičemž jde o dobu, kdy se existence podlažického kláštera ještě nepředpokládá.¹⁰⁴⁴

V přemyslovských nekrologiích není vzpomínána žádná z předchůdkyň Judity ze Schweinfurtu; poněkud stranou je třeba ponechat sv. Ludmilu, jejíž úmrtní a translační datum je známo z legend 10. století a která se objevuje v kalendářiích.¹⁰⁴⁵ Judita zemřela roku 1058, otázkou však je, kdy zemřela její nejbližší předchůdkyně. Kosmas sice datuje k roku 1052 úmrtí Boženy, matky knížete Břetislava I., její status jako kněžny ovšem není ani zdaleka jednoznačný, stejně jako místo jejího úmrtí.¹⁰⁴⁶ Oldřichovo předchozí (?) manželství je zahaleno závojem tajemství,¹⁰⁴⁷ podobně není známa manželka Boleslava III., byla-li jaká,¹⁰⁴⁸ totéž platí o Vladivojovi.¹⁰⁴⁹ Efemérní vláda neumožňuje učinit jednoznačný závěr o Emnildě, třetí manželce Boleslava Chrabrého, jako o české kněžně.¹⁰⁵⁰ V případě knížete Jaromíra se o manželství vzhledem k jeho zmrzačení obvykle neuvažuje, jakkoli je ze společensko-reprezentačních důvodů nelze vyloučit.¹⁰⁵¹ Nejbližší nespornou kněžnou tak je Emma († 1006), manželka Boleslava II., ať už šlo o bývalou západofranckou královnu, nebo ne. Pokud ano, bylo denní datum jejího úmrtí zaznamenáno v několika zahraničních nekrologiích, nikoli však v Čechách.¹⁰⁵² Zcela nejasná jsou další manželství Boleslava

---

pozdějším, z konce 14. století pocházejícím připisem k 8. září, srov. T. ŠIMEK, *Česká nekrologia*, díl I, s. 66, 77 a 80, díl II, s. 46, 133–134, a rkp. (MK Olomouc, MCO 12, s. 82). Šimek však za relativně pozdní (konec 60. let 14. století) považuje také druhý zápis (k 9. září) znějící na druhou manželku Přemysla Otakara II.; osobně se kloním k tomu, že zápis je starší.

¹⁰⁴³ NSG, Z pomocných věd historických, s. 80, k 4. prosinci (rkp. G): „*obiit Constancia regina Boemie*“; s. 76, k 13. září (rkp. G): „*obiit Cunegundis regina Boemie*“; s. 75, k 9. září (shodně oba rkp., rubrika): „*obiit Gunegundis regina Boemie*“; s. 71, k 18. červnu (rkp. G, ruka 3): „*obiit Gutha regina Boemie*“. Na Alžbětu, manželku knížete Bedřicha, vzpomíná rkp. D, srov. NSGc, in: Svatojiřský klášter, s. 179 (nečíslováno): „*[obiit] Elyzabeth ducissa benefactor*“.

¹⁰⁴⁴ Srov. *NP*, in: *Forschungen*, s. 416, k 13. červenci; s. 420, k 15. září. K založení podlažického kláštera srov. pozn. 585. – K ostatním přemyslovským nekrologiím srov. srovnávací tabulku č. 2.

¹⁰⁴⁵ Srov. alespoň L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 41, 393–394; D. TŘEŠTÍK, *Počátky*, s. 178–181.

¹⁰⁴⁶ KOSMAS, MGH SRG NS II, II.13, s. 101. K Boženě srov. alespoň J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 107–108, 152–163.

¹⁰⁴⁷ KOSMOVO, MGH SRG NS II, I.36, s. 65, líčení, které je v klíčové pasáži zatížené výpůjčkou z Reginona z Prümü, může být chápáno jako literární nadsázka. I kdyby byl Oldřich ženat, není zřejmé, zda se tato žena dožila jeho nástupu na knížecí stolec roku 1012.

¹⁰⁴⁸ Třebaže se obvykle předpokládá, že Boleslav III. měl roku 1003 již provdanou dceru, zaprvé není jisté, zda ji vůbec měl (jinak řečeno, zda nebyla spíše jeho sestrou, srov. V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 57, pozn. 203), zadruhé není vůbec zřejmé, jaký byl status dceřiny matky a zda se dožila nástupu Boleslava III. na knížecí stolec.

¹⁰⁴⁹ K Vladivojovi souhrnně J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 37, 42–43.

¹⁰⁵⁰ K Emnildě, třetí manželce Boleslava Chrabrého srov. K. JASIŃSKI, *Rodowód pierwszych Piastów*, s. 87–89.

¹⁰⁵¹ Srov. alespoň D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 553. Za připomínku toho, že manželství by nemělo být chápáno pouze technicistně, děkuji svému školiteli.

¹⁰⁵² Srov. důsledně kapitulu IV.3.4. Sluší se upozornit, že KOSMAS, MGH SRG NS II, I.39, s. 72, přísně vzato netvrdí, že Emmin hrob spatřil v Čechách.

I. i II.,¹⁰⁵³ pravděpodobné, byť jinak naprosto neurčité je manželství sv. Václava.¹⁰⁵⁴ Manželka Spytihněva I. je doložena pouze archeologicky, kromě Ludmily a Emmy tak jedinou jménem bezpečně doloženou kněžnou v době před Juditou zůstává Drahomíra.¹⁰⁵⁵ Z pohledu dochovaných přemyslovských nekrologií je podstatné, že se v něm neobjevuje žádná kněžna, která by byla hypoteticky ztotožnitelná s některou jménem neznámou kněžnou.¹⁰⁵⁶ Mimo to, dochovaná nekrologia opomíjejí také většinu z přemyslovských knížat 10. století.¹⁰⁵⁷ Konečně takový objev nové kněžny není pravděpodobný proto, že nekrologium jako fenomén se v přemyslovském prostředí stabilizovalo teprve během 11. století;¹⁰⁵⁸ je proto škoda, že situace kolem manželek vládnoucích Přemyslovců je v první polovině 11. století nejasná.

IV.4.5. Dynastické záznamy aneb Kdo je král?

Zatímco u přemyslovských panovníků a jejich manželek lze jednoznačně hovořit o tom, že tito jedinci patřili do typických sfér zájmu pisarů nekrologia, u nevládnoucích Přemyslovců může být situace odlišná. Často tak jde o napětí mezi úmrtím mimo akční rádius instituce a prostým nezájmem. Žádné z dochovaných nekrologií totiž nezaznamenávalo dynastické příslušníky systematicky, ale vesměs buď nahodile, nebo ve vazbě ke své instituci nebo k lidem blízkým své instituci. Tento jev se netýká pouze dynastických příslušníků, jak dokládá např. pražské *Svatoanenské nekrologium* (NA) vzpomínající na některé rodiny urozených z poloviny 13. století.¹⁰⁵⁹ Zřetelně lze tuto stopu v dynastické rovině pozorovat také v *NB*, *NBS*, *NDox* a *NSG*, méně systematicky, ale možná o to zajímavěji pak v *N1263*.¹⁰⁶⁰

NB poměrně hojně vzpomíná na zejména mužské potomky vládnoucích Přemyslovců, a to hned ve třech generacích: vzpomíná na všechny syny Břetislava I. (z nichž ale všichni byli buď knížaty či králi Čechů, pražským biskupem nebo alespoň na Moravě vládnoucím knížetem),¹⁰⁶¹ na některé z jeho nevládnoucích vnuků (aquilejský

---

¹⁰⁵³ Jen jedno z mnoha řešení nabízejí D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 549–551, srov. i J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy*, s. 249–250.

¹⁰⁵⁴ Srov. D. TŘEŠTÍK, *Manželství knížete Václava podle II. staroslověnské legendy*, in: Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Fr. Šmahela. Díl I. Edd. J. Pánek, M. Polívka, N. Rejchrtová, Praha 1994, s. 39–46.

¹⁰⁵⁵ K manželce Spytihněva I. srov. alespoň J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy*, s. 120–121. Ostatní hypotetické kněžny jsou jmenovitě doloženy pouze numismaticky. Srov. J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 105–107.

¹⁰⁵⁶ Záznam *NDox*, SbKBGW 1884, s. 139, k 24. listopadu: „[obiit] *Martha ducissa*“, je třeba odmítnout vzhledem k ostatním podobným záznamům *NDox*, jakož i vzhledem k pravděpodobné proměně významu označení *ducissa* a k poměrně pravděpodobnému polskému původu záznamu. Na tuto proměnu po mém soudu správně upozornila H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 34, k polonikům srov. i exkurs I.

¹⁰⁵⁷ Srov. srovnávací tabulku č. 1.

¹⁰⁵⁸ Stopám nekrologií v 11. století jsem se důkladně věnoval v kapitole III.1, zejm. pak v III.1.3 s důrazem na úmrtí záznamy datovatelné do doby kolem roku 1060.

¹⁰⁵⁹ Srov. přinejmenším NA, SbKBGW 1878, s. 72, k 7. únoru, k 10. únoru, k 24. únoru; s. 74, k 8. květnu; s. 75, k 1. červnu, k 25. červenci, k 2. srpnu; s. 76, k 29. srpnu; s. 78, k 13. prosinci.

¹⁰⁶⁰ Viz následující řádky. Pro úplnost lze odkázat na srovnávací tabulku č. 5, na níž v dalším textu neodkazuji.

¹⁰⁶¹ Srov. po řadě NB, ČSČH 15, 1967, s. 802, k 28. lednu; s. 802, k 14. lednu; s. 807, k 6. září; s. 806, k 26. červnu; s. 805, k 9. červnu.

patriarcha Svatobor, syn Spytihněva II., Vratislav a Boleslav, synové Vratislava II.)¹⁰⁶² a konečně také na některé z jeho pravníků (Břetislav, syn Břetislava II., Richenza, Albert a Jaromír, synové Bořivoje II.).¹⁰⁶³ Některé ze záznamů jsou, jak jsem opakovaně poznamenal, identifikovatelné skrze vazbu k otci. Na tom základě se lze domnívat, že takto zaznamenaní jedinci zemřeli během vlády svého otce; u těch jedinců, u nichž je znám úmrtní rok, se tato domněnka potvrzuje.¹⁰⁶⁴ Podobně lze argumentovat také u některých záznamů N1263.¹⁰⁶⁵ V NB je dále patrná značná převaha mužských příslušníků vládnoucí dynastie.¹⁰⁶⁶ To nepřekvapí v kontextu toho, že provdané přemyslovské princezny se mohly vytrácet z horizontu institucí vedoucích nekrologium, přesto však jsou některé absence poněkud zarážející. Kupříkladu ohledně působení Ludmily, dcery Vratislava II., se sice lze domnívat, že zemřela v dosahu Pražského hradu,¹⁰⁶⁷ ale NB na ni nevzpomíná.

NBS se sice nevěnuje přemyslovským dynastickým záznamům tak intenzivně jako slezským Piastovcům, zejména pak dětem knížete Boleslava I. Vysokého,¹⁰⁶⁸ přesto i zde lze identifikovat některé blíže provázané skupiny jedinců obojího pohlaví, které je možné považovat za syny a dcery Vladislava II. (Svatopluk, Richenza, Vojtěch, Anežka) nebo Přemysla Otakara I. (Markéta-Dagmar, Judita, Přemysl),¹⁰⁶⁹ eventuálně i Bedřicha (Žofie) a Václava I. (prvorozenec Vladislav).¹⁰⁷⁰ Je příznačné, že v NBS (ale také v NDox) se reflektuje spíše potomstvo Vladislava I. než Soběslava I.¹⁰⁷¹ Zájem NBS o dynastické příslušníky nepřekvapí zvláště v kontextu toho, že nekrologium nebo jeho předlohy zjevně byly úzce spojeny s oběma vládnoucími dynastiemi.¹⁰⁷² Okruh

¹⁰⁶² Srov. po řadě NB, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 23. únoru; s. 809, k 19. listopadu; s. 807, k 10. srpnu.

¹⁰⁶³ Srov. po řadě NB, ČsČH 15, 1967, s. 804, k 8. březnu; s. 803, k 27. únoru; s. 804, k 7. dubnu; s. 808, k 20. září.

¹⁰⁶⁴ Srov. pozn. 741 zde a také v případě Vratislava kapitulu III.1.3.

¹⁰⁶⁵ Jde o dcery knížete Bedřicha Olgu a Markétu, srov. pozn. 491.

¹⁰⁶⁶ Z přemyslovských princezen NB, ČsČH 15, 1967, s. 803, k 27. únoru, vzpomíná jen na Richenzu, dceru Bořivoje II.

¹⁰⁶⁷ Srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, II.20, s. 112, k roku 1062; III.13, s. 175, k roku 1100.

¹⁰⁶⁸ NBS, ZVGS 5, 1863, s. 111, k 18. březnu, k 22. březnu; s. 112, k 3. květnu, k 7. květnu, k 4. červnu, k 27. červnu; s. 113, k 5. červenci, též srov. K. JASIŇSKI, *Rodowód Piastów śląskich I*, s. 63–81.

¹⁰⁶⁹ K potomkům Vladislava II. srov. pozn. 880. K potomkům Přemysla Otakara I. po řadě NBS, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 25. květnu, k 2. červnu; s. 114, k 16. říjnu, k Juditě ale srov. dále.

¹⁰⁷⁰ Srov. po řadě NBS, ZVGS 5, 1863, s. 111, k 25. březnu; s. 110, k 2. lednu. Datum, pod nímž je vzpomínána Žofie, vyvolává pozornost tím, že se shoduje úmrtním dnem jejího otce, knížete Bedřicha. Totožnou shodu, tentokrát ovšem k 24. březnu, lze pozorovat také u NDox, SbKBGW 1884, s. 100.

¹⁰⁷¹ NDox, SbKBGW 1884, s. 133, 20. říjnu, vzpomíná nanejvýš na Oldřicha, syna Soběslava I., a na knížete Soběslava II. Další Soběslavův syn Vladislav bývá spatřován v zápisu NP, in: *Forschungen*, s. 410, k 4. dubnu. Srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 573, a také L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 90, byť gramaticky není její podání zcela zřetelné.

¹⁰⁷² Dynastický záběr NBS se nezastavuje u Přemyslovců a Piastovců. Ve větší míře vzpomíná ještě na hrabata z Andechs-Meranu (srov. NBS, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 30. květnu; s. 113, k 13. srpnu; s. 114, k 27. září, k 13., resp. 14. říjnu) a na Wittelsbache (NBS, ZVGS 5, 1863, s. 111, k 7. březnu; s. 113, k 11. červenci, k 17. srpnu; s. 114, k 14. září). Rozdíl mezi těmito dvěma rody ve vztahu k NBS však spočívá v *cause scribendi*. Oba měly dynastické vazby na Piastovce (Andechs-Meranové), resp. na Přemyslovce (Wittelsbachové). Zatímco vazba mezi Piastovci a hrabaty z Andechs-Meranu je v nekrologiu jasně patrná díky tamtéž vzpomínané sv. Hedvice, dceři hraběte Bertolda IV., žádné z dynastických spojení mezi Přemyslovci a Wittelsbache (Konrád II. Ota a Helicha, Ludmila a Ludvík I.) v NBS reflektováno není. To znamená, že zatímco v prvním jmenovaném případě se záznamy do nekrologia dostaly zjevně zásluhou vazeb ke sv. Hedvice, ze druhé situace nic takového patrné

zaznamenaných jedinců je zároveň úzce vázán na datum sepsání rukopisu *post quem*. O komplexní zachycení potomků zejména Přemysla Otakara I. a Václava I. nemůže jít mimo jiné proto, že v době sepsání nekrologia ještě žili,¹⁰⁷³ anebo proto, že se proměnil autorský záměr nekrologia, případně jeho předloh. Totožné skupiny je možné identifikovat také v záznamech *NDox*, tentokrát však s důrazem na přemyslovskou dynastii. Ty se s *NBS* v leccem překrývají,¹⁰⁷⁴ což vedlo Metu Harrsen a Kazimierze Jasińského k nikoli nedůvodné úvaze o vazbě mezi oběma nekrologii.¹⁰⁷⁵

Zřejmě ale neplatí, že každý záznam *NDox*, který připomíná dynastický záznam *NBS*, s ním lze automaticky ztotožnit, což lze ukázat na příkladu princezny Judity: v *NBS* je ke 2. červnu vzpomínána „*Judita, filia regis*“. Ač toto jméno nesly dvě dcery prvního českého krále Vratislava, jediná doložená královská dcera toho jména, která zároveň odpovídá chronologickému rámci *NBS*, je výše vzpomínaná dcera Přemysla Otakara I. a manželka korutanského vévody Bernarda,¹⁰⁷⁶ nelze-li prokázat opak, je vhodné dát přednost nejsnazšímu ztotožnění známého před spekulací. Zároveň ale Hana Pátková upozornila, že v *NDox* se nachází ke 3. červnu zápis „*Jutta soror nostra*“ a že v *NVW* se totožný zápis nachází dokonce ke 2. červnu.¹⁰⁷⁷ Pokud by vskutku bylo možné všechny zápisy ztotožnit, znamenalo by to, že nekrologium vedené v klášteře, který byl dynastickým založením, připomíná legitimní dynastické příslušníky také skrytě, což

---

není. Mimo to se sluší připomenout, že struktura kalendária (nosiče *NBS*) má patrně bavorský původ. Zároveň je však pravděpodobné, že *NBS* putovalo mezi Bavorskem, Čechami a Slezskem právě prostřednictvím dynastických vazeb. Srov. už K. JASIŇSKI, *Rękopis*, s. 62–69.

¹⁰⁷³ Datum vzniku *NBS post quem* je poněkud sporné, zejm. v kontextu atypického záznamu k 11. březnu (*NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 111); neuvažuje tento záznam, nejpozději datovatelný je ten, který náleží velkopolskému knížeti Přemyslovi I. († 1257), k němuž *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 4. červnu: „[obiit] *Prem[isl] dux Polonie gloriosissimus*“. Srov. přesvědčivě K. JASIŇSKI, *Rękopis*, s. 55–62.

¹⁰⁷⁴ Ale leckdy taky ne, což lze dobře pozorovat na tom, že každé z nich vzpomíná jen na jednoho z markraběcích synů Přemysla Otakara I.: *NDox*, SbKBGW 1884, s. 94, k 16. únoru, na Vladislava, *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 114, k 16. říjnu, na Přemysla. V případě *NBS* je ovšem třeba upozornit na záznam k 18. ledna (*NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 110: „[obiit] *Wladislaus*“), který zjevně náleží druhému českému králi Vladislavovi, leč je bez titulatury. Vladislav, syn Přemysla Otakara I., měl zemřít 18. února (potenciální záměna XV. únorových kalend za XII. březnové kalendy), úmrtní záznam *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 113, k 28. červenci: „*Obiit Wladislaus rex*“ je vzhledem k datu úmrtí identifikovatelný bezpečně s uherským králem Ladislavem I., byť je otázkou, zda písař zamýšlel zapsat právě uherského krále.

¹⁰⁷⁵ Srov. exkurs I.

¹⁰⁷⁶ *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 112, k 2. červnu, k dcerám Vratislava II. srov. pozn. 279. To, že se dcera Přemysla Otakara I. a královny Konstancie provdala za korutanského vévodu, zmiňují PULKAVA, FRB V, s. 120–121, k roku 1205, a JAN Z VIKTRINGU – *Iohannis abbatis Victoriensis certarum historiarum*, MGH SRG 35/1, 35/2. Ed F. Schneider, Hannover – Leipzig 1909–1910, zde díl 1., s. 198–199, k roku 1256. Oba přidávají důležité detaily: první jmenovaný doplňuje, že Judita byla starší než Václav I., narozený roku 1205, druhý pramen zmiňuje její pochování spolu se synem Bernardem, z čehož lze usoudit, že zemřela při porodu nebo krátce po něm. Zároveň z kombinace řečených pramenů (spolu s faktem, že Bernard zemřel roku 1256) lze dovodit, že Judita svého manžela nepřežila; nevím však, odkud se bere její obvykle udávaný úmrtní rok 1230, srov. i J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 475 (rejstřík), který její úmrtní rok přesvědčivěji klade před rok 1236 (klášter, v němž byla pohřbena, byl založen roku 1234). K obvykle udávanému úmrtnímu roku srov. například D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 564–565.

¹⁰⁷⁷ H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 45–46, pozn. 69. Srov. *NVW*, MPH SN IX/1, s. 50–51; *NDox*, SbKBGW 1884, s. 111. Na potenciální vazbu mezi *NVW* a *NBS* (nikoli ovšem *NDox*) upozornili v ediční poznámce už editoři *NVW* Brygida Kürbis a Ryszard Walczak. Dospěli však k nesprávnému závěru (viz pozn. předcházející), že Judita byla Bernardovou vdovou.

by kromě jiného ještě více zatemňovalo už tak problematickou přemyslovskou prosopografii. Ztotožnění všech tří záznamů však není příliš pravděpodobné. O správnosti záznamu nelze příliš uvažovat, protože Judita během svého života nebyla vdovou a byla pohřbena v cisterciáckém, nikoli premonstrátském klášteře.¹⁰⁷⁸ Nikdy – a už vůbec ne v případě *NDox*¹⁰⁷⁹ – sice nelze vyloučit omyl, jméno Jutta ovšem není v *NDox* výjimečné¹⁰⁸⁰ a zároveň *NDox* zná obrat „*filia regis*“.¹⁰⁸¹ Už proto je třeba tento skrytý dynastický záznam vyloučit; výrazně pravděpodobnější je shoda záznamu *NVW* a *NDox*, tentokrát však bez přemyslovského rozměru.¹⁰⁸²

Jinak je *NDox* je poněkud důslednější v zájmu o některé jedince úzce spojené s doksanským klášteřem (rodina Jindřicha, bratra Vladislava II.) a vzhledem ke svému datu sepsání reflektuje – byť velmi výběrově – také pozdně přemyslovský horizont (sv. Anežka, Kunhuta a Eliška).¹⁰⁸³ Ve srovnání se zájmem o rodinu zakladatele je vzpomínání na mladší nevládnoucí Přemyslovce v *NDox* méně důsledné. To je jeden z klíčových aspektů výběru, podobně jako geografická blízkost, která se pro změnu odráží v některých záznamech *N1263* (zejm. mladší olomoučtí Přemyslovci).¹⁰⁸⁴

Pozoruhodnost *NSG* spočívá primárně v tom, že reflektuje přemyslovskou tradici na počátku lucemburské epochy,¹⁰⁸⁵ ale druhotně také v momentální šíři této tradice. Ta se totiž neváže pouze na příslušníky posledních generací Přemyslovců (a to včetně

---

¹⁰⁷⁸ To plyne z výše citované relace Jana z Viktringu (srov. pozn. 1076). – Výhrada týkající se řádu ovšem může být relativizována poukazem na to, že třebnický klášter, pravděpodobné místo vnesení polonik do *NBS*, byl také cisterciácký. Srov. odkazy v pozn. 6, a k třebnické fundaci Jindřicha I. Bradatého a sv. Hedviky B. ZIENTARA, *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 2005³, zde s. 145–148. Řečené však stále dopadá na *NVW* a *NDox*. Teoreticky lze ještě uvažovat o konfraternitě; v takovém případě by se však záznam vymykal ostatním dynastickým záznamům *NDox* a neodpovídal by příbuznému záznamu v *NBS*, srov. alespoň pozn. 812, 1076 a 1081.

¹⁰⁷⁹ Srov. exkurs I.

¹⁰⁸⁰ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, 93, k 7. únoru; s. 95, k 23. únoru; s. 99, k 17. březnu; s. 108, k 11. květnu; s. 109, k 17. květnu; s. 111, k 30. květnu; s. 125, k 1. září (srov. ale exkurs I) a k 7. září; s. 129, k 28. září, k 30. září a k 1. říjnu; s. 132, 17. říjnu; s. 133, k 18. říjnu. Část právě citovaných záznamů zní „*Jutta soror nostra*“; u některých záznamů ale nelze vyloučit, že jde o opakování z předešlého dne.

¹⁰⁸¹ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 97, k 6. březnu; s. 99, k 20. březnu; s. 117, k 13. červenci; s. 139, k 26. listopadu.

¹⁰⁸² Závěr H. PÁTKOVÉ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 46, o shodách mezi *NDox* a *NVW* považují v obecné rovině za nepochybný včetně tam uvedené výhrady v tom smyslu, že oba prameny jsou poměrně rozsáhlé a obsahují řadu relativně konvenčních jmen, takže v konkrétním případě opravdu může jít o dva jedince téhož jména, případně též postavení.

¹⁰⁸³ Srov. po řadě *NDox*, SbKBGW 1884, s. 119, k 1. srpnu; s. 121, k 14. srpnu; s. 113, k 14. červnu; s. 101, k 31. březnu; s. 117, k 13. červenci; s. 97, k 6. březnu; s. 139, k 16. listopadu; s. 128, k 27. září. – Jen těžko objasnitelnou záhadou je záznam *NDox*, SbKBGW 1884, s. 114, k 21. červnu: „[obiit] [v]enerabilis memorie *Ida*, regis cognata et soror nostra, que dedit ecclesie nostre quinquaginta marcas et villam Weltrus“. Odlišnost oproti konvenčním dynastickým záznamům (nikoli *filia regis*, ale *cognata regis*) by mohl naznačovat její nemanželský původ. Je otázkou, jak moc může být pro dataci *Idiny* donace v této věci nápomocna skutečnost, že jí darovaná vesnice (Veltrusy) se možná objevuje v doksanské listině Přemysla Otakara I. jako darovaná právě králem, srov. *CDB* II, č. 286, s. 284. Čtení v listině však není jednoznačné, protože není jasné, zda jde o případ, kdy se listina odchyluje od nekrologia; k tomu blíže srov. pozn. 1157.

¹⁰⁸⁴ Srov. *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 584, k 10. prosinci; s. 524, k 5. únoru.

¹⁰⁸⁵ Tomu věnoval svou zatím pokud vím nepublikovanou seminární práci můj spolužák ze semináře dr. IZDNÉHO Josef Rais. Srov. také R. MODRÁKOVÁ, *Přemyslovský kult*, s. 40–49.

levobočků, jak dokládá úmrtní záznam Jana, syna Přemysla Otakara II.),¹⁰⁸⁶ ale také na jejich jiné příbuzné. Klíčovou roli zde zjevně hrála abatyše Kunhuta, sama dcera Přemysla Otakara II. a haličské princezny Kunhuty, vnučky uherského krále Bély IV.¹⁰⁸⁷ Právě arpádovský horizont se vedle horizontu piastovského¹⁰⁸⁸ v některých rukopisech NSG odráží velmi výrazně: rukopis G NSG zaznamenává úmrtí několika Kunhutiných příbuzných po matce.¹⁰⁸⁹ Také na tomto arpádovském horizontu se v kontextu ostatních záznamů NSG¹⁰⁹⁰ dobře charakterizuje základní rys tohoto typu dynastických záznamů: spíše než o argumenty v tom smyslu, proč je daný jedinec vynechán, jde o to, proč je zrovna tento zmíněn. A v případě arpádovských stop v NSG je tato vazba mezi jedincem a nekrologiem víc než zřejmá.

V podobném duchu je možné interpretovat také nekrologické přípisky tzv. Rejččina breviáře a jemu příbuzných rukopisů (NPER). Na rozdíl od NSG se jejich základní vrstvy¹⁰⁹¹ omezují na jediný okruh jedinců: na Rejččiny bývalé snoubence a manžele. Zatímco nejmladší z nich, snoubenec Ota, syn braniborského markraběte Albrechta III., je v nekrologiu vzpomínán spolu s některými svými askánskými příbuznými,¹⁰⁹² Přemyslovské a habsburské dynastické záznamy se omezují pouze na královské manžele Václava II. a Rudolfa I.; zároveň se však právě tyto dva objevují ve všech třech rukopisech NPER.¹⁰⁹³ Vysvětlení toho, proč nekrologické zápisky nereflektují další

¹⁰⁸⁶ Srov. NSG, *Z pomocných věd historických IX*, s. 75, k 27. srpnu, k dennímu datu pak L. JAN, *Václav II.*, s. 211, pozn. 248. Na záznam NSG upozorňují D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 571; R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 62. K ostatním dynastickým záznamům srov. NSG, *Z pomocných věd historických IX*, s. 66, k 1., resp. 2. březnu (rkp. E, G); s. 67, k 21. březnu (rkp. G); s. 69, k 6. květnu (rkp. G); s. 70, k 17. květnu (rkp. G); s. 71, k 9. červnu (rkp. E, G aj.); s. 76, k 20. září (rkp. G); s. 77, k 9. říjnu (rkp. G); s. 79, k 22. listopadu (rkp. G), k 26. listopadu (rkp. E, G aj.).

¹⁰⁸⁷ Genealogické vazby Přemyslovců a Arpádovců přehledně zachycuje J. ŽEMLIČKA, *Do tří korun*, s. 356.

¹⁰⁸⁸ Piastovskému horizontu v NSG se věnoval I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 329.

¹⁰⁸⁹ Srov. po řadě NSG, *Z pomocných věd historických IX*, s. 69, k 2. květnu: „*obiit rex Belantizlaus*“ (zapsáno pozdější rukou, 7. dle Hledíkové); s. 73: „*obiit Maria regina*“, k 23. červenci; s. 74, k 5. srpnu: „*[obiit] Stephanus [rex] Ungarorum*“; s. 71, k 11. červnu: „*obiit dux Bela*“ (zapsáno pozdější rukou, 8. dle Hledíkové); s. 78, k 6. listopadu: „*dux Bela occisus*“ (zapsáno pozdější rukou, 6. dle Hledíkové); s. 74, k 5. srpnu: „*[obiit] Anna ducissa*“. Takto po řadě by mělo jít o Kunhutina pradědu, prababičku, dva prastrýce, strýce a babičku. K většině těchto ztotožnění (s výjimkou prababičky, královny Marie) srov. už R. MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, *Svatojiřský klášter*, s. 56–58, 60.

¹⁰⁹⁰ K nim viz srovnávací tabulky č. 1, 2, 5 a 6, povšechně pak NSGc, in: *Svatojiřský klášter*, s. 179–190 (nečíslováno).

¹⁰⁹¹ Rkp. C (ÖNB Wien, Cod. 1835, ff.1r–9v) je doplněn blíže neidentifikovatelnými mladšími přípisy a doplňky anniversiárního charakteru (postihuje je M. DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 114), jeden z těchto doplňků se týká samotné Elišky Rejčky (ÖNB Wien, Cod. 1835, f.8r, k 19. říjnu).

¹⁰⁹² Knihovna benediktinů Rajhrad, R 355 (rkp. A), f.2v, k 11. březnu: „*Obiit Otto marchio fili[us] Alb[er]ti marchionis de brande[n]b[ur]g*“; f.1v, k 31. lednu: „*Obiit marchio H[er]mann[us] de bra[n]denb[ur]g*“; f.4v, k 24. červenci: „*Obiit Otto Long[us] march[io]*“; f.7r, k 3. prosinci: „*O[biit] Alb[er]tus marchio de brandenb[ur]g*“. Rkp. B (ÖNB Wien, Cod. 1813, ff.3r, 2r, 5r, 7v) k týmž dnům, rkp. C (ÖNB Wien, Cod. 1835, ff.1r–9v) nemá. K identifikaci vzpomínaných jedinců srov. už K. JASIŇSKI, *Rękopis*, s. 57–58. – CRON. AULE REGIE, MGH SS XL, I.69, s. 138, považuje za otce mladého snoubence Oty některého z mnoha dalších braniborských Otů, nejspíše Otu V. Dlouhého, Albrechtova bratra; že jde o omyl, soudí na základě argumentu, že Ota V. už jednoho oženěného syna toho jména měl, K. JASIŇSKI, *Uzupełnia do genealogii Piastów*, StZr 3, 1958, s. 199–212, StZr 5, 1960, s. 89–111, zde díl 5., s. 109–110.

¹⁰⁹³ Knihovna benediktinů Rajhrad, R 355 (rkp. A), f.4r, k 21. červnu: „*O[biit] Inclitus Wenczela[us] rex Boem[ie]*“; f.4v: „*O[biit] gen[er]osus Rudolfus rex Bohemie*“. Rkp. B (ÖNB Wien, Cod. 1813, ff.

Přemyslovce nebo Habsburky, lze snad spatřovat v Rejččině formativní výchově právě v Braniborsku.¹⁰⁹⁴

Mlčení nekrologií a problémy z něho plynoucí mají v souvislosti s dynastickými záznamy ještě jeden pozoruhodný rozměr. Tam, kde jsou zapsaní jedinci navázáni na svého příbuzného, přičemž tento není specifikován jménem, nýbrž pouze svým titulem či postavením,¹⁰⁹⁵ a zároveň záznam nelze prvoplánově ztotožnit jako v případě výše zmíněné Judity, je důvodné se ptát, zda lze tohoto jedince identifikovat kontextuálně. Dobře se to ilustruje na příkladu jakési Hedviky, dcery krále (aniž je tento král zván jménem), jíž zaznamenává s různými obměnami *NBS*, *NSG* i *NDox*.¹⁰⁹⁶ Pokud by totiž oním „králem bez dalšího“ byl také v ostatních obdobných případech uvedených v konkrétním nekrologiu vždy jeden konkrétní král, bylo by důvodné se domnívat, že jde o téhož krále jako v Hedvičině případě. Jakási Hedvika, dcera krále, se navíc ozývá v jedné ze svatojiřských listin z doby kolem roku 1200.¹⁰⁹⁷ To zužuje okruh bezejmenných králů na dva: Vladislava a Přemysla Otakara I.¹⁰⁹⁸ V *NSG* samotném je totožný obrat „*filia regis*“ užit ještě v souvislosti s dcerou Přemysla Otakara II.; naopak sv. Anežka, dcera Přemysla Otakara I., je navázána na svého otce jmenovitě.¹⁰⁹⁹ *NBS* takto bez dalšího označuje jak potomky tak Vladislava II., tak Přemysla Otakara I., proto není toto nekrologium vůbec průkazné.¹¹⁰⁰ Z *NDox* by se mohlo na první pohled zdát, že bezejmenným králem bez dalšího by měl být zakladatel, tj. Vladislav II., čemuž nasvědčuje také nemalý počet dalších záznamů s tímž nebo podobným obratem (*filius regis*, *frater regis*), které jsou přičitatelné právě Vladislavovi II.,¹¹⁰¹ za „syna krále“ je označen dokonce i samotný Přemysl Otakar I.¹¹⁰² Podobně bez dalšího je ale zaznamenán syn Václava I., takže o výlučnost v případě Vladislava II. nejde.¹¹⁰³ Nepomůže ani koncept dynastických jmen: jméno Hedvika totiž nesla jak jedna z tchýní Přemysla Otakara I., tak Vladislava II.¹¹⁰⁴ Přesto však

---

¹⁰⁹⁴ K této výchově srov. alespoň L. JAN, *Václav II.*, s. 198.

¹⁰⁹⁵ Srov. pasáže výše v této kapitole.

¹⁰⁹⁶ Po řadě srov. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 111, k 21. březnu: „[obiit] *Hedwigis regis filia*“; *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 67, k 21. březnu (rukopis G): „[obiit] *Hedwigis filia regis*“; *NDox*, SbKBGW 1884, s. 99, k 20. březnu: „[obiit] *bone memorie Hedwigis filia regis*“

¹⁰⁹⁷ CDB II, č. 15, s. 11.

¹⁰⁹⁸ Výše uvedené platí přirozeně za předpokladu, že nejde o dvě Hedviky (k tomu srov. už K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, s. 143); tuto tezi však mírně oslabuje skutečnost, že Hedvičino jméno se zachovalo mj. v *NSG*.

¹⁰⁹⁹ Srov. po řadě *NSG*, Z pomocných věd historických IX, s. 79, k 27. listopadu (zde rukopis G); s. 66, k 1., resp. 2. březnu (rukopisy E a G).

¹¹⁰⁰ Srov. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 114, k 15. říjnu, k 16. říjnu; srov. i s. 110, k 2. lednu: „*Obiit Wlodislaus filius regis Boemie*“.

¹¹⁰¹ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 100, k 24. března; s. 102, k 7. dubnu; s. 132, k 15. říjnu; s. 119 k 1. srpnu.

¹¹⁰² *NDox*, SbKBGW 1884, s. 141, k 15. prosinci.

¹¹⁰³ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87, k 1. lednu (srov. ale NK Praha, XIII D 25, f.49r a exkurs I): „[obiit] *Wladyslaus filius regis*“.

¹¹⁰⁴ Srov. K. PACOVSKÝ, *Život v pražském klášteře*, s. 143, též HIST. BREVIS – *Historia brevis principum Thuringie*, MGH SS XXIV. Ed. G. Waitz, Hannover 1879, s. 819–822, zde c. 10, s. 822. Možnost nalezení odpovědi skrze zděděné jméno zde navíc komplikuje fakt, že matka Judity Durynské (tj. tchýně Vladislava II.) byla přirozeně zároveň prabábou všech dětí Juditina syna Přemysla Otakara I.

mám ve světle výše uvedeného za to, že *NDox* nasvědčuje spíše tomu, že oním králem beze jména se v Hedvičině případě míní Vladislav II.

IV.4.6. Třetí biskup a *libertas ecclesiae*

Limity argumentu *ex silentio* lze sledovat také v případě olomouckých biskupů. Olomoucká nekrologická tradice (*HO*, N1263), resp. její bohemikální stopy (*NB*) totiž zachycují vesměs ucelené řady olomouckých biskupů, leckdy doprovobené explicitním vyjádřením pořadí.¹¹⁰⁵ Tuto praxi lze pozorovat už na úmrtním záznamu biskupa Jana II. († 1126) zapsaném starší rukou *HO* z doby před polovinou 12. století,¹¹⁰⁶ spornější je vysvěcení Jana I. v martyrologické části *NB*.¹¹⁰⁷ S vyjadřováním pořadí hodnostářů se pojí několik interpretačních výzev a limitů. Předně jde o to, že samotný fakt, že kupříkladu mladší vrstva *HO* vzpomíná na třetího olomouckého biskupa,¹¹⁰⁸ ještě neříká nic o prvních dvou; nelze tedy bez dalšího tvrdit, že nekrologická tradice je záměrně vynechala. Věc má spíše gnoseologické nebo dějnotvorné vysvětlení. Prvé v tom smyslu, že byl-li Jan I. († 1085) biskupem obnoveného biskupství, mohla existovat lokální paměť, že biskupství již dříve existovalo a kdo stál v jeho čele (toto se odráží v pozdějším *Granu*), ale tato paměť mohla být nekrologicky nerelevantní, tj. úmrtní data prvních dvou biskupů podle tradice nebyla známa.¹¹⁰⁹ Druhé pojetí je konstruktivistické: bylo-li výhodné opřít se o velkomoravskou nebo mladší tradici kvůli legitimitě biskupství, bylo zároveň vhodné dát najevo, že biskup Jan není prvním biskupem v řadě, i když nemuselo být momentálně jasné, kdo přesně by měl být za prvního a druhého biskupa považován. Mladší tradice, která tyto dva biskupy zná, na nejasnosti v době vzniku konstruktů Jana I. jako třetího biskupa, případně Jana II. jako šestého biskupa, nic nemění.¹¹¹⁰

¹¹⁰⁵ Srov. srovnávací tabulku č. 4 a tabulku 4 v kapitole III.2.4. a pro příklad *HO*, AÖG 59, 1880, s. 643, k 19. únoru, k 21. únoru apod.; N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 580, k 25. listopadu; s. 542, k 22. květnu apod. *NB* je bez pořadí, srov. kapitolu III.2.4., zvláště pozn. 521.

¹¹⁰⁶ *HO*, AÖG 59, 1880, s. 643, k 21. únoru, srov. i KB Stockholm, Ms. A 144, f.2v. Jak upozornil D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 181, resp. TÝŽ, *Granum*, s. 30, do podobné doby spadá také Zdíková listina (CDB I, č. 116, s. 124) s týměž označením.

¹¹⁰⁷ V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2*, s. 840 a násl., pozn. 5, tvrdí, že *NB* k 21. červenci (ÖNB Wien, Cod. 395, f.19r) zachycuje Jana, třetího biskupa toho jména († 1157), ordinovaného roku 1150. F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 793, pozn. 30, se přiklání spíše k Janovi, třetímu moravskému biskupovi (tj. Janovi I., † 1085), obdobně také D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 180–181, resp. TÝŽ, 29–30. Grausův argument, že *NB* nezná pořadí podle jmen, a proto nejde o Jana III., nemá takovou váhu, jelikož *NB* neuvádí ani pořadí podle biskupů, zná je však AGO, MGH SS XVII, s. 647, k roku 1078 (přímo v souvislosti s Janem I.), i olomoucká tradice, z níž *NB* částečně vychází, jak podrobně ukazují v kapitole III.2.4. Podobně však lze argumentovat ve prospěch Novotného cit. postoje, jelikož zápis by v takovém případě odpovídal době vzniku nekrologia; k autoptickému zájmu o věci kontemporální srov. i pozn. 511.

¹¹⁰⁸ AÖG 59, 1880, s. 653, k 25. listopadu, k rukám srov. tabulku 4 v kap. III.2.3.

¹¹⁰⁹ V tomto smyslu např. L. JAN, *Moravské biskupství*, s. 162–163.

¹¹¹⁰ Srov. typicky GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 65–66. Na to, že pořadí biskupů se dotýká explicitně nejdříve doby Jindřicha Zdíka, správně upozornil už D. KALHOUS, *Bohemi*, s. 181, 184–185, resp. TÝŽ, *Granum*, s. 30, 34–35.

Další výzvou spojenou s olomouckými biskupy je samotná tvorba takové řady. To, že nekrologická tradice zná pořadí biskupů vesměs od Jana I. až po Roberta,¹¹¹¹ ještě neznamená, že zachycuje opravdu všechny. Nejde jen o Kosmova Vracena, který měl Janovi I. předcházet a který není na prvý pohled příliš kompatibilní s konstrukcí biskupů Jana a Silvestra nebo dokonce s existencí nejmenovaného moravského biskupa roku 976.¹¹¹² Kosmas podobně zmiňuje ještě Vezela, kaplana Vratislava II.,¹¹¹³ *NB* vzpomíná na zcela neidentifikovatelné biskupy Tehana a Pervarta, aniž je jakkoli teritoriálně vymezuje.¹¹¹⁴ V této souvislosti vyvstává důležitost odlišnosti pořadí v *AGO* a v nekrologické tradici (ať už implicitně, nebo explicitně), neboť posléze jmenovaná Vezela nevzpomíná a *AGO* sice také ne, ale mezi třetím a sedmým biskupem zjevně uvažovaly ještě o jednom, který nekrologické paměti unikl.¹¹¹⁵ Právě tato nekrologická paměť, která Vezela nereflktuje, se prosadila; za předpokladu, že jej nelze ztotožnit se čtvrtým biskupem Ondřejem,¹¹¹⁶ se lze jen domnívat, co vedlo kapitulní nekrologia k tomu, aby na něj nevzpomínala. Kromě často připomínané absence nekrologicky relevantního údaje nebo nevědomí o jeho smrti může jít také o odpor kapituly vůči královi kaplanovi nebo o stále ještě zcela nevyřešené poměry nastolené tzv. sjednocovací listinou pražského biskupství.¹¹¹⁷

¹¹¹¹ Srov. srovnávací tabulku č. 4.

¹¹¹² KOSMAS, MGH SRG NS II, II.21, s. 113. K němu naposledy neortodoxně (v kontextu vztahu k Salcburku a Mohuči) J. IZDŇÝ, *Dějiny střední Evropy*, s. 164, z klasičtějších interpretací alespoň L. JAN, *Stará Morava*, s. 258, který jej opatrně ztotožňuje s Vracenem, podobně M. WIHODA, *Morava*, s. 100. – Na moravského biskupa Jana, jehož úmrtní datum se neshoduje s žádným doloženým olomouckým biskupem toho jména, vzpomíná *NBr*, *Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění* 8, 1899, s. 452, k 23. červnu. Vzhledem k tomu, že úmrtní datum víceméně odpovídá dni, k němuž bývá připomínán Jindřich Zdík, jde pravděpodobně o záměnu jmen (srov. pozn. 311). O tu ovšem nejde v případě druhého vzpomínaného biskupa v *NBr*. Na témže místě totiž ke 30. červnu vzpomíná na blíže nespecifikovaného biskupa Otu (srov. i rkp. NK Praha, VI G 11, f.3r: „[obiit] Otto ep[iscopu]“, a obrazovou přílohu č. 11). V tomto případě bezpochyby jde o svatého Otu I., bamberského biskupa († 1139), na něhož právě k tomuto dni vzpomíná např. nekrologium v klášteře Michelsberg, fundaci bamberských biskupů (NKMB – *Das Necrolog des Klosters Michelsberg in Bamberg*, MGH LM NS VI. Edd. J. Nospickel et al., Hannover 2004, zde s. 244).

¹¹¹³ KOSMAS, MGH SRG NS II, II.41, s. 146, k roku 1090.

¹¹¹⁴ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 804, k 18. dubnu; s. 807, k 23. srpnu. – Mezi olomoucké biskupy nelze počítat ani Jindřicha, na něhož N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 545, vzpomíná k 13. červnu; jde bezpochyby o Jindřicha Břetislava. Srov. kapitolu IV.1.3. K biskupu Otovi v *NBr* srov. pozn. 1112.

¹¹¹⁵ Srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 641–654 *a contrario*; *AGO*, MGH SS XVII, s. 648, k roku 1078, s. 649, k roku 1126. Počítání v souladu s nekrologickou tradicí má také M. SÁZ., *FRB II*, s. 257, k roku 1126, a JARLOCH, *MGH SS XVII*, s. 698, k roku 1184, který označuje Jindřicha Zdíka za sedmého biskupa. – Přirozeně nelze vyloučit, že se *AGO* spletly a Jana II. považovaly za šestého biskupa a pouze připsaly dřík. Eventuálně lze uvažovat také o tom, že *AGO* (resp. jejich předloha) za sedmého biskupa považovaly Jindřicha Zdíka, o jehož volbě mluví vzápětí. V této souvislosti je mírně matoucí, že v edici *AGO* na cit. místě je číslovka sedm rozepsána slovy, zatímco v rukopise nikoli (srov. ÖNB Wien, Cod. 395, f.146r: „Ann[o] Mill[esimo] C^oXX^oVI^o. [...] Eode[m] anno VIII k[alendas] Mar[tii] obiit loh[anne]s VII^{us} ep[iscopu]s. Ite[m] eode[m] anno elect[us] est XI k[alendas] Apr[ilis] presul Heinric[us] uere pietatis amic[us]. [...]“). Za upozornění na pravděpodobný omyl děkuji svému školiteli.

¹¹¹⁶ Ztotožněním obou jmen, Vezela a Ondřeje, problém řeší např. L. REITINGER, *Vratislav*, s. 60, ale i B. Bretholz v edici (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.49, s. 156, pozn. 2).

¹¹¹⁷ V posléze zmíněné alternativě narážím na to, že tzv. sjednocovací listina je jednou z fresek déletrvajících sporu o povahu olomouckého biskupství a je otázkou, zda odklonem od perspektivy sjednocení namísto Vecelova povolání moravským biskupem nebyla až smrt biskupa Jaromíra cestou do Říma během řešení celé věci, která podle Kosmova vyprávění nastala až po Vezelově povolání (KOSMAS, MGH SRG NS II, II.41, s. 146–147). K listině srov. pozn. 278.

V olomoucké tradici by nešlo o jediný případ vytěsnění. N1263 zaznamenává úplnou řadu olomouckých biskupů přemyslovského období od třetího až po devatenáctého biskupa s jednou výjimkou: v nekrologiu zcela schází šestnáctý biskup. V dobovém kontextu to nepřekvapí: po pádu a následné smrti patnáctého biskupa Roberta¹¹¹⁸ si sice kapitula zvolila ze svého středu novým biskupem Viléma, do věci se ovšem vložil mohučský arcibiskup, který, s odvoláním se na nekanonickou volbou kvůli průtahům, vyvolil novým biskupem svého straníka Konráda z Friedberka. Součástí Konrádova prosazování bylo sesazení odbojných kanovníků. Schisma skončilo až po zásahu papeže Inocence IV., který na biskupský stolec prosadil Bruna ze Schauenburka, označovaného za sedmnáctého biskupa.¹¹¹⁹ Otázka je ovšem velmi komplikována skutečností, že N1263 vznikalo právě v době, kdy oba sváření biskupové, Vilém i Konrád, mizí z diplomatických pramenů.¹¹²⁰

Vzhledem k tomu, že Bruno se nestal šestnáctým, ale sedmnáctým biskupem, je zjevné, že jím musel být některý z nevzpomínaných biskupů. Kontextuálně je jasné, že kapitula považovala za legitimně zvoleného biskupa právě Viléma, ale je otázkou, zda bylo korektní na něj vzpomínat (ať už s biskupským titulem, nebo bez něj) v době Brunova episkopátu a zejména v situaci, kdy zjevně nebyl vysvěcen.¹¹²¹ Nabízí se i pragmatické vysvětlení, že Vilém zemřel v zapomnění, nebo to, že zkrátka zemřel nějaký čas po odchodu z „úřadu“, byť byl pouze elektem; podobně lze snad objasnit také obdobnou vynechávku pražského biskupa Pelhřima v NDox,¹¹²² nikoli však absenci některých pražských biskupů v NP¹¹²³ nebo vynechání biskupa Jaromíra

---

¹¹¹⁸ K Robertově nejasnému konci už V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 751–752.

¹¹¹⁹ Bruna tak označuje N1263, AÖG 65, 1883–1884, s. 526, k 17. únoru: „*Obiit venerabilis pater Bruno XVII. episcopus huius ecclesie*“. – K olomouckému biskupskému schismatu srov. přehledně J. ŽEMLIČKA, *Počátky Čech*, s. 186.

¹¹²⁰ Srov. kapitolu III.2.1.

¹¹²¹ Za pouhého elekta Viléma označuje CDB IV/1, č. 24, s. 99, shodně č. 58, s. 144. M. POJSL, *Olomoučtí biskupové*, s. 61–62, jej ovšem poněkud pozoruhodně zařazuje do svého seznamu biskupů, na rozdíl od Konráda.

¹¹²² NDox, SbKBGW 1884, s. 87–144 *a contrario*. K Pelhřimovu odstoupení srov. už V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 535–540, k úmrtí po více než deseti letech pak nikoli nesporně s. 748 a násl., pozn. 2. – V domácí nekrologické paměti chybí také Pelhřimův bezprostřední nástupce Budivoj (Budilov), který zřejmě zemřel velmi krátce po svém vysvěcení, navíc velmi pravděpodobně v Římě, jak vyvodil V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.3.*, s. 540, pozn. 5, který tamtéž reflektuje zahraniční nekrologia zaznamenávající jeho úmrtí (k nimž srov. též kapitolu IV.3.4 a srovnávací tabulku č. 7) a zprostředkovaně také domácí tradici.

¹¹²³ L. MOURALOVÁ, *Benediktinský klášter*, s. 62, tvrdí, že ti biskupové, kteří jsou v NP vynecháni, zemřeli předčasně, odstoupili nebo nedosáhli plného uznání (?) či svěcení. Toto tvrzení se opírá o omyl M. WOJCIECHOWSKÉ, *O najwiękšym kodeksie*, zde s. 17, podle níž NP mj. zachycuje všechny legálně zvolené biskupy od Thiddaga po Ondřeje, a je velmi problematické přinejmenším ve třech ohledech. Jednak je sporné, zda v případě, kdy nedosáhli plného svěcení, je lze nazývat biskupy (to se týká Gotpolda, jehož úmrtí zaznamenává s patřičným přípisem NDox, SbKBGW 1884, s. 98, k 10. březnu: „*Godeboldus Pragensis electus*“, srov. k tomu JARLOCH, MGH SS XVII, s. 685, k roku 1169). Jednak spíše než o plném uznání by bylo nutno mluvit o subjektivním uznání autorem či iniciátorem nekrologia, resp. institucí nekrologium vedoucí. A konečně závěr, že jiná možnost (tj. prosté vynechání) neexistuje, je zcela absurdní. Biskupové Ekkard a Hizzo měli podle Muralové odstoupit ve dnech, ke kterým KOSMAS, MGH SRG NS II, I.40, s. 75–76, i NB, ČsČH 15, 1967, s. 807, k 8. srpnu; s. 802, k 30. lednu, kladou jejich úmrtí. Nadnesená interpretace je typickým dokladem přecenění výpovědní hodnoty nekrologia.

v *NO*.¹¹²⁴ Na rozdíl od svého oponenta Konrád z Friedberka vysvěcen byl, a jelikož není třeba pochybovat o souhlasu krále Václava I. s jeho volbou, z hlediska kontinuity obsazení olomouckého stolce zjevně byl právě Konrád oním šestnáctým biskupem. Ani on však v nekrologiu vzpomínán není.¹¹²⁵ Absence Konráda z Friedberka, s nímž byl na roveň dáván také jeho královský podporovatel,¹¹²⁶ v *N1263* každopádně nepřekvapí v kontextu boje za „svobodu církve“, absence Vilémova pak nepřekvapí v kontextu nového pontifikátu biskupa Bruna. Je příznačné, že mladší tradice, která se ozývá v pramenech z počátku 15. století, se s mezerou v pořadí olomouckých biskupů vypořádala tak, že si přimyslela šestnáctého biskupa Fridricha;¹¹²⁷ Vilém i Konrád upadli v zapomnění možná také kvůli tomu, že na ně nevzpomínalo *N1263*, které bylo doplňované (tj. živé) ještě na konci 14. století. Tím lze pregnančně demonstrovat dějnotvornou sílu nekrologické tradice.

---

¹¹²⁴ Podle edice je v *NO*, SbKBGW 1878, s. 351–352 *a contrario*, vynechán také biskup Heřman. Ten však v nekrologiu uveden je, srov. pozn. 428. Vzhledem k systematické pozornosti, jíž se pražští biskupové v *NO* těší (srov. srovnávací tabulku č. 3), a vzhledem k absenci jiných signálů lze Jaromírovo vynechání považovat za omyl při přepisování.

¹¹²⁵ Konrádovo vysvěcení reflektuje CDB IV/1, č. 24, s. 99, interpretačně shodně T. SOMER – E. SVOBODOVÁ, *Konrád z Friedberka*, s. 4, 11 (kteří na s. 4 v pozn. 5 citují předmětné pasáže odkazované listiny). – T. VELÍMSKÝ, *Ojář z Friedberka*, s. 229, 330, odkazuje na *N1263*, které má Konráda označovat „*de Vrideberch*“. Žádný takový záznam se však přímo v nekrologiu nenachází; Konrád je takto zmíněn v zakládací „listině“ nekrologia (AÖG 65, 1883–1884, s. 494), a to s velmi negativní konotací.

¹¹²⁶ Srov. kapitolu IV.4.1.

¹¹²⁷ Srov. GRANUM, AÖG 78, 1892, s. 79–80, pozn. 2 (editorské Loserthovy poznámky s ne zcela odpovídající chronologií). Týž Fridrich je též uveden v pozdněstředověkém soupise olomouckých biskupů dochovaném v témže rukopise jako *N1263* (MK Olomouc, MCO 12, s. 1). Na Fridricha upozorňují také T. SOMER – E. SVOBODOVÁ, *Konrád z Friedberka*, s. 22.

Exkurs I: Prameny Doksanského nekrologia

Doksanskému nekrologiu náleží v korpusu zde reflektovaných nekrologií zcela jedinečné místo. Množstvím záznamů – základní ruka jich zachytila přes 2500¹¹²⁸ – i dobou, jíž zachycuje – od úmrtí prvního pražského biskupa Dětmara († 982)¹¹²⁹ do roku 1373, kdy byl rukopis na Strahově z rozkazu tehdejší doksanské představené Hedviky sepsán¹¹³⁰ – nemá v kontextu nekrologií přemyslovského věku obdoby. První vrstva záznamů byla do dochovaného rukopisu vnesena *en bloc*, což otevírá otázku ohledně pramene či pramenů nekrologia. Už Josef Emler konstatoval, že dochované nekrologium se musí opírat o nějaké nekrologium starší,¹¹³¹ s čímž souhlasí také mladší historikové.¹¹³² Vzhledem k tématu této práce nabývá tato otázka obzvláštní důležitosti: nejde jen o to, že *NDox* obsahuje úmrtní záznamy jedinců žijících v časech, kdy Čechám vládli mužští potomci mytického Přemysla Oráče, ale také o to, že není vyloučeno, že pramen dochovaného *NDox* vznikl v týchž časech.

V kontextu pramenů *NDox* je ovšem nutno rozlišovat několik rovin. Charakter některých obsáhlých zápisů, které vcelku standardně vykazují znaky přípisů osobnějšího charakteru¹¹³³ a v kontextu ostatních relevantních nekrologií poměrně netradičně též zachycují donace zemřelých doksanským premonstrátkám, totiž prozrazuje, že kompilátor dochované verze *NDox* měl k dispozici také jiné písemné prameny než v doksanském klášteře vedené nekrologium, zejména pak prameny listinného charakteru, o jejichž vztahu k nekrologiu znamenitě pojednal Jiří Pražák.¹¹³⁴ V této souvislosti je třeba uvažovat také o jiných nekrologiích než „domácím“, a to hned z několika důvodů. Někteří ze zapsaných pražských a olomouckých biskupů a přemyslovských knížat zemřeli před založením doksanského kláštera ve čtyřicátých letech 12. století.¹¹³⁵ Mimo to, některé zápisy *NDox* vykazují jiný než doksanský původ;

---

¹¹²⁸ Přesné číslo je obtížně zjištělné, zejména ze dvou důvodů. Jak bude rozvedeno dále, základní ruka je velmi podobná ruce druhé nejstarší, což činí tyto dvě vrstvy zápisu prakticky nerozeznatelnými. Druhým důvodem jsou některé zjevně zdvojené zápisy, kdy je ke dvěma dnům za sebou jdoucím zapsán jedinec s tímž jménem i přípisem o sociálním postavení. Sluší se dodat, že poměr mužů a žen je přibližně 2:1. – M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 21, má za to, že v *NDox* se nachází 2491 jedinců s jakýmkoli blíže specifikujícím přípisem.

¹¹²⁹ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87.

¹¹³⁰ Tak praví kolofon na konci martyrologické části rukopisu (NK Praha, XIII D 25, f.48v), text přepisuje též J. Emler v úvodu k edici (SbKBGW 1884, s. 84). Míjí se ovšem sepsání martyrologia a alespoň kalendáře, jež tvoří základ samotného nekrologia.

¹¹³¹ Srov. úvod k edici (SbKBGW 1884, s. 84).

¹¹³² Srov. alespoň J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 171; M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 23, M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 293; H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 253; TÁŽ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 44, 49–50.

¹¹³³ K nim M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 293 a násl.

¹¹³⁴ J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 171–193.

¹¹³⁵ Z pražských biskupů jde v zásadě pouze o Dětmara (původně ke 2. lednu, byť rukopis a edice uvádějí 1. leden, srov. níže) a Jana I. (srov. kapitolu IV.2.1.), z olomouckých možná o Jana II. (v *NDox* k 18. únoru, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 95), byť toto ztotožnění není příliš pravděpodobné, uvážíme-li, že Jan III. zemřel podle olomoucké tradice 19. února, zatímco Jan II. 21. února (k oběma srov. HO, AÖG 59, 188, s. 643; N1263, AÖG 65, 1884, s. 527). Jan IV., o něhož má jít dle vydavatele J. Emlera (srov. cit. edici), zemřel dle nekrologií olomoucké provenience 1. dubna (srov. HO, AÖG 59, 1880, s. 645, N1263, AÖG 65, 1884, s. 535). K problému shody jmen a blízkosti úmrtních dat srov. též kapitolu IV.1.1. Z přemyslovských knížat a králů, předchůdců doksanského

zvláště jde o ty zápisy, jež zdůrazňují vazbu zemřelého ke strahovskému klášteru.¹¹³⁶ Konečně „dynastické“ zápisy *NDox* vykazují pozoruhodnou shodu s jiným dochovaným nekrologiem přemyslovské doby, totiž s *NBS*.¹¹³⁷ Smyslem následujících řádků tak je přibližné podchycení pramenů *NDox* přemyslovského věku.

Úvodem je třeba zaměřit se na způsob práce kompilátora dochovaného nekrologia; ten totiž může poukázat na některá specifika předloh, s nimiž kompilátor pracoval. Už Josef Emler si povšiml, že kompilátor upravoval pořadí záznamů, které přebíral, a tyto záznamy dále systematizoval a koncentroval.¹¹³⁸ Záznamy ke konkrétnímu datu jsou tak zpravidla seřazeny podle společenského významu zaznamenaných,¹¹³⁹ byť zároveň je třeba pamatovat na to, že takový postup není výlučný. To vyvolává otázku, zda lze na základě nedodržení jinak zjevně uplatňovaného pravidla tvrdit, že zaznamenání jedinci „mimo pořadí“ jsou příznakem jinak, typicky datem úmrtí. To není bez významu, zvážíme-li, že řadu zaznamenaných jedinců nelze vzhledem k nedostatku srovnávacích pramenů bezpečně časově rozřadit alespoň mezi 13. a 14. století. Obdobně taková skutečnost může naznačovat, že záznam o jejich denním datu smrti pochází původně z nekrologia mimo doksanský klášter. Ani toto není bez významu, bohužel však relativně malý vzorek identifikovatelných případů znemožňuje učinit bezpečný závěr.¹¹⁴⁰ V případě, že by se bezpečně prokázalo, že sám kompilátor užíval několik nekrologií různého původu, bylo by pravděpodobnější, že kompilátorova předpokládaná doksanská předloha nebyla nejstarším doksanským nekrologiem; jinak řečeno, že „editorskou“ činnost provedl kompilátorův předchůdce.

Existence starších záznamů spjatých s doksanským klášterem ještě neznámá, že muselo nutně jít o tam vedené nekrologium. Jde totiž o to, že některé nekrologické záznamy jsou sice doplněny o donační přípisky historiografické povahy, jak ale upozornila Marie Bláhová, právě tyto zápisy specifikující užší vazbu umrlého jedince ke klášteru nebyly zpravidla zaznamenávány spolu se samotným úmrtím.¹¹⁴¹ Jinak řečeno, prozatím nelze vyloučit, že detailní informace o některých donátorech pocházely z pramene nikoli nekrologické povahy, třebaže doksanského původu, přičemž byly posléze kompilátorem naroubovány na záznamy přinesené odjinud,

---

zakladatele Vladislava II., jde o jeho otce Vladislava I. (k 11. dubnu, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 103) a pravděpodobně (bez identifikace tohoto jedince ponechává např. J. ŽEMLIČKA, „*Dvacet pánů*“, s. 301–302) také o jeho strýce Soběslava I. (v *NDox* jako *Vdalricus dux* k 12. únoru, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 94).

¹¹³⁶ *Pars pro toto* *NDox*, SbKBGW 1884, s. 112, k 4. červnu: „[obiit] *Gothsalcus sacerdos et frater ecclesie Montis Syon* [tj. Strahova, pozn. V.S.]“.

¹¹³⁷ Srov. K. JASIŇSKI, *Związki rękopisu*, s. 482–485.

¹¹³⁸ Srov. úvod k edici (SbKBGW 1884, s. 84–85).

¹¹³⁹ Opačný postup je spíše výjimkou. Srov. např. poslední zápis *NDox*, SbKBGW 1884, s. 137, k 12. listopadu: „[obiit] *Agnes bone memorie subpriorissa et soror nostra*“, který J. Emler v edici sice odsazuje od ostatních záznamů, nemám však za to, že by se tento zápis rušil od základní ruky, viz NK Praha, XIII D 25, f. 69r. Nelze samozřejmě vyloučit, že tato Anežka zemřela během přípravy nekrologia nebo krátce poté, přičemž byla zapsána touž rukou jako základní vrstva nekrologia. K dalším interpretačním možnostem takových zápisů srov. níže v tomto exkursu.

¹¹⁴⁰ Identifikovatelným případem se míní známost roku úmrtí (nebo alespoň relativní chronologie, tj. kdo zemřel dříve) u více jedinců zaznamenaných k témuž dni.

¹¹⁴¹ M. BLÁHOVÁ, *Zakladatelé*, s. 295.

například z prostředí strahovského klášteřa. Klíčové metodologické kodikologické pravidlo totiž praví, že podstatná je souvztažnost obsahu a účelu vzniku dochovaného rukopisu,¹¹⁴² která je zde dána; není pochyb, že nekrologium bylo ve vlastnictví doksanských premonstrátek, že za tímto účelem vzniklo a že bylo v klášteři také doplňováno.

Přesto však lze snést přesvědčivé argumenty, že v doksanském klášteři se udržovaly alespoň nějaké nekrologické záznamy, že kompilátor *NDox* se mohl spolehnout na místní nekrologickou tradici.¹¹⁴³ Už Jiří Pražák zdůraznil, že existuje nezanedbatelná souvztažnost mezi doksanskou listinou Přemysla Otakara I. (1197–1230) z roku 1226 a donačními přípisy v nekrologiu.¹¹⁴⁴ Není nutné předpokládat, že donace byly zaznamenány souběžně s úmrtním datem; je možné, že tyto zprávy jsou výsledkem interpretace listiny případně její o padesát let mladší konfirmace nebo synkrezí těchto a jiných, kupříkladu analistických záznamů, které každopádně nemusely mít nutně nekrologickou povahu. K tomu, aby bylo možné přijmout předpoklad existence starších záznamů, stačí přiměřeně doložit, že nekrologium obsahuje úmrtní záznamy takových jedinců, kteří jsou zařaditelní do doby před vznikem *NDox* a zároveň tyto záznamy mají výhradně doksanský charakter; nelze je tedy spojit se strahovským klášteřem a přísne vzato ani s jiným premonstrátským ústavem.¹¹⁴⁵

Záznamů splňujících výše stanovená kritéria lze nalézt hned několik. Předně mezi ně patří zápisy týkající se pětice Vršovců¹¹⁴⁶ Nemoje (*Nemoy*; II.),¹¹⁴⁷ jeho bratra Jarohněva (*Jarohniew*),¹¹⁴⁸ Jarohněvova syna Vlastislava (*Wlastislaus*)¹¹⁴⁹ a Nemojových synů Matěje (*Matheus*)¹¹⁵⁰ a Velislava (*Welislaus*),¹¹⁵¹ jichž si v této souvislosti povšimli již editoři Josef Emler a Gustav Friedrich.¹¹⁵² V kontextu příbuzenství všech pěti jedinců

¹¹⁴² Tento postup správně zdůraznila A. KERNBACH, *Vincenciova a Jarlochova kronika*, s. 71–82.

¹¹⁴³ Následně odstavce nepovažuji za zbytečné už proto, že výše v pozn. 5 a 6 citovaná literatura sice odkazuje povšechně na lokální nekrologickou tradici *NDox*, nestanoví však žádné limity takové tradici. Mám za to, že je vhodné je alespoň minimalisticky stanovit.

¹¹⁴⁴ J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 171–172, listina je standardně vydána v CDB II, č. 286, s. 280–286.

Vztah mezi *NDox* a listinou z roku 1226 po mém soudu správně vyhodnotila H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 50–51, uzavírajíc, že kompilátor *NDox* nemohl vycházet pouze z listiny.

¹¹⁴⁵ Tuto „výhodu“ nemají záznamy o představených doksanského klášteřa, jakož i záznamy (a také argumenty *ex silentio*) o přemyslovských knížatech a kráľích.

¹¹⁴⁶ K rodové příslušnosti srov. alespoň P. KOPAL, *Neznámý známý rod*, s. 35–43 T. VELÍMSKÝ, *Vršovci a ti druzí*, in: *Jimi země česká stála. Soubor studií k českým elitám raného a vrcholného středověku*. Ed. T. Velímský, Praha 2023, s. 43–55, 288–291, zde s. 52–54. – K příbuzenství zmíněných jedinců srov. i CDB II, č. 286, s. 284–285:

„[...] *Jheroneus, frater Nemoy, dedit tres hospites in Mnetis. Wlastislaus, filius Jheronei, concambium fecit, Martinowez partem predii, quod sui iuris erat ibidem, dicte domui dans et Nyemsic super Wiltawam situm recipiens ab eadem domo consensu tocius congregationis. Nemoy et uxor eius dederunt partem ville in Wrascov. Weleslaus et Matheus, filii Nemoy, dederunt Crabsic. Idem Matheus comes, filius Nemoy, omnia predia sua moriens domui sepe nominante disposuit preter villam Protiwisch, quam uxori legvit. [...]*“

¹¹⁴⁷ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 91, k 24. lednu: „[obiit] *Nemoy comes, qui dedit huic ecclesie villam cum vinea*“.

¹¹⁴⁸ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 138, k 21. listopadu: „[obiit] *Jarohniew comes, qui dedit villam*“.

¹¹⁴⁹ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 141, k 16. prosinci: „[obiit] *Wlastislaus comes, qui dedit calicem cum patena*“.

¹¹⁵⁰ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 114, k 23. červnu: „[obiit] *Matheus comes*“.

¹¹⁵¹ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 115, k 1. červenci: „[obiit] *Welislaus comes, qui dedit huic ecclesie villam*“.

¹¹⁵² Srov. poznámky v cit. edicích.

je příznačné, že *NDox* doprovází každého přípiskem *comes*.¹¹⁵³ V kontextu klíčové otázky, tj. existence nekrologických záznamů inherentně spjatých s Doksany, nezáleží příliš na tom, že údaje *NDox* s listinou Přemysla Otakara I. pouze korelují. Podstatné je, že jedince z nekrologia lze ztotožnit s jedinci z listiny.¹¹⁵⁴ Dalším podobně využitelným jedincem je Markéta (*Margareta*), kdysi představená doksanského kláštera, která měla podle *NDox* darovat klášteru dvě vesnice; jednu z nich však podle listiny Přemysla Otakara I. daroval její otec,¹¹⁵⁵ v nekrologiu také evidentně zmíněný.¹¹⁵⁶ Hypoteticky lze do totožné kategorie jedinců zařadit další příbuzenskou trojici, již reflektuje listina, ovšem ztotožnění se třemi adekvátními jedinci z *NDox* není tak přímočaré jako v předchozích případech.¹¹⁵⁷

I vůči naposledy sneseným argumentům lze však namítnout, že tyto úmrtní záznamy mohly být doksanským kompilátorem zpětně „domyšleny“, přičemž jména odpovídají memoriálnímu prameni jiné povahy, např. konfraternitnímu soupisu. Takové námitky jsou však bezpředmětné v situaci, kdy chybí legitimní důvod se

---

¹¹⁵³ S Vršovci je tak spjata pět z osmnácti označení *comites* zaznamenaných v *NDox*. M. DRAGON, *Necrologium bohemicum*, s. 21, má za to, že v *NDox* se nachází 25 *comites*; sám jsem napočítal 18 *comites* a 8 relevantních *comitissae* (v Emlerově edici jich je *sensu stricto* 11: jeden ze zápisů považuji za zjevně pozdější – *NDox*, SbKBGW 1884, s. 124, k 29. srpnu: „*obiit Hedwigis comitissa*“, srov. NK Praha, XIII D 25, f.64r, další za potenciální opakování: *Heilca (Heylca) comitissa*, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 131, k 8. října a s. 133, k 18. října, obdobně *Sophia comitissa (de Bernek)*, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 137, k 17. listopadu, a s. 139, k 25. listopadu). Rozdíl jednoho záznamu může spočívat v tom, že Dragoun vyňal skutečné či domnělé Přemyslovce, který je v *NDox* skutečně alespoň jeden: *Brzezislaus comes* (*NDox*, SbKBGW 1884, s. 93, k 8. února), jehož lze považovat za olomouckého Přemyslovce (srov. NP, in: *Forschungen*, s. 406, k 7. února, a D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 563). K Přemyslovcům v nekrologickém materiálu a k tituluře v nekrologiích dále srov. kapitulu IV.2.

¹¹⁵⁴ To lze učinit už v kontextu sociálního statutu, který reflektuje *NDox*, spolu s donační listinou, která pro změnu reflektuje nesporné příbuzenské vazby mezi všemi pěti jedinci.

¹¹⁵⁵ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 90, k 19. lednu: „*[obiit] pie memorie Margareta, quondam prelata, que contulit huic ecclesie villas Brnan et Rogow*“, CDB II, č. 286, s. 285: „*[...] Ulricus comes de Scicenov dedit villam Bernan cum filia sua Margareta, que postmodum Rochov villam pro centum marcis comparavit, quas ei frater suus Ulricus decedens in testamento legavit. [...]*“ Ke ztotožnění srov. i J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 176–177, 180–181.

¹¹⁵⁶ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 97, k 6. březnu: „*[obiit] Vdalricus comes, qui dedit huic ecclesie duas cappas purpureas et decem marcas*“, srov. i J. ŽEMLIČKA, *Počátky Čech*, s. 530.

¹¹⁵⁷ Jde o Stanislavu (*NDox*, SbKBGW 1884, s. 102, k 7. dubnu: „*[obiit] Stanislava que dedit huic ecclesie villam Hlussin*“, srov. CDB II, č. 286, s. 285: „*[...] Uxor Cháztonis contulit Gluscin [...]*“), jejího tchána Smila (*NDox*, SbKBGW 1884, s. 105, k 21. dubnu: „*[obiit] Smyl miles qui dedit huic ecclesie Crabczicz villam cum vinea*“, srov. CDB II, č. 286, s. 285: „*[...] Zmil dedit mediam partem ville Hvoynic cum filia sua Scholastica; reliquam partem Wolframus et Bertoldus prepositi pro quinquaginta marcis emerunt a Zmilone et a Cháztofov filio eius. Item Wolframus prepositus Doczanensis emit ab uxore Cháztonis quicquid ipsa possidebat in Lubochán pro XX marcis [...]*“) a jeho dceru Scholastiku (listinně viz přechozí citaci, *NDox* zná tři Scholastiky, srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 107, ke 4. květnu, s. 118, ke 23. červenci, a s. 141, k 11. prosinci). Ves Krabčice ovšem podle listiny z roku 1226 darovali Nemojovi synové a nikoli Smil, jak tvrdí *NDox*, srov. pozn. 1146. Ztotožnění obou Smilů není ovšem jednoznačné. K pochybnostem o ztotožnění a ke sporu mezi *NDox* a listinou srov. J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 180, který shrnuje, že je třeba dát přednost listině. Nevyčerpává však všechny možnosti. Přísně vzato totiž nelze vyloučit, že se oba prameny nevyklučují: po prvním darování byla vesnice zcizena a následně znovu nabyta, obdobně pak nelze vyloučit, že se míní vždy část vsi, přičemž zájmem doksanského kláštera bylo nabýt ves celou. Sluší se též upozornit, že V. NOVOTNÝ, *České dějiny I. 3.*, s. 79 a násl., pozn. 3, datuje proboštvství Wolframovo a Bertoldovo do doby pozdější než třetí čtvrtina 12. století, jak tvrdí na uvedeném místě Pražák. K přibližnému časovému vytyčení působení Nemoje a jeho rodiny srov. P. KOPAL, *Neznámý známý rod*, s. 35–43.

domnívat, že je *NDox* takto flagrantním způsobem netransparentní;¹¹⁵⁸ ostatně přemyslovské prostředí patrně zná koncept konfraternitního soupisu bez explicitního úmrtního data.¹¹⁵⁹ Konečně lze ve prospěch existence doksanské nekrologické předlohy *NDox* argumentovat také rozsahem samotného *NDox* spolu s jeho nezpochybnitelným doksanským určením rukopisu, kterýžto argument považuji za zcela nesporný. Vzhledem k tomu, že *NDox* obsahuje řadu záznamů o blíže neurčitých jedincích sociálně napojených na klášter,¹¹⁶⁰ považuji za vyloučené, že by všechny tyto záznamy mohly povstat v době tvorby rukopisu nebo krátce poté. Na základě koherence účelu a obsahu rukopisu tak lze považovat za jisté, že v Doksanech bylo nekrologium vedeno, nadto – vzhledem k jeho rozsahu – pravděpodobně kontinuálně. Neplatí samozřejmě, že by každý záznam *NDox* musel mít primárně doksanský původ, ale to nijak neoslabeje důležitost samotného dokladu existence takového nekrologia.

Už jsem výše naznačil, že u části záznamů lze předpokládat strahovský původ. To nepřekvapí v situaci, kdy ženský premonstrátský klášter v Doksanech byl zakládán jako instituce podřízená strahovským premonstrátům.¹¹⁶¹ Vzhledem k intenzivním kontaktům mezi oběma kláštery – Strahov vykonával institucionální dozor nad Doksany¹¹⁶² – nelze bezpečně říci, zda strahovské záznamy byly do předpokládané doksanské předlohy *NDox* zaznamenávány postupně, naráz, nebo vůbec, tj. zda je do doksanského prostředí uvedl až kompilátor *NDox*.¹¹⁶³ Propíraný rukopis sice velmi pravděpodobně pochází ze strahovského kláštera 70. let 14. století,¹¹⁶⁴ to ale ještě neznamená, že do téže doby je datovatelný také přesun oněch záznamů do Doksan, jakož i samotné časové zařazení úmrtí jinak obtížně identifikovatelných jedinců.

To se však patrně týká zejména strahovské *confraternitatis*. Poněkud odlišná situace nastává u nekrologických záznamů strahovských opatů a snad i proboštů,¹¹⁶⁵ které mají poněkud univerzálnější charakter, tj. jde o záznamy, které lze běžně očekávat v nekrologiu spřízněného kláštera téhož řádu. sluší se upozornit, že sociální síť

---

¹¹⁵⁸ V tomto kontextu dokazování věrolomnosti autora pramene srov. klasický závěr D. TŘEŠTÍKA, *Deset tezí o Kristiánově legendě*, FHB 2, 1980, s. 7–38, zde s. 24.

¹¹⁵⁹ NP, *Forschungen in Schweden*, s. 403, srov. i KB Stockholm, MS A 148, f.304r.

¹¹⁶⁰ Mj. k tomu lakonicky H. PÁTKOVÁ, *Chotěšov a Doksany*, s. 253–254.

¹¹⁶¹ V tomto smyslu interpretuje strahovskou listinu CDB I, č. 156, s. 160–161, J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 161.

¹¹⁶² To dokládá např. CDB II, č. 286, s. 285, srov. i V. NOVOTNÝ, *ČD I.3.*, s. 76, 79 a násl. Ke souvztažnosti zakládání obou klášterů srov. J. KREMER, *Zakladatelská činnost řádu premonstrátů ve střední Evropě do počátku 13. století. Dceřinná založení klášterů Steinfeld a Dünnwald*. Diplomová práce FF UK, dostupné online na https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/26316/DPTX_2008_1_11210_ASZK10001_122649_0_6_5150.pdf?sequence=1&isAllowed=y (poslední přístup 1. srpna 2024), Praha 2009, zde s. 58–59.

¹¹⁶³ Situace je poněkud komplikována tou skutečností, že Doksany byly ženským klášterem; k ženskému písemnictví srov. I. HLAVÁČEK, *Vzdělání žen ve středověku*, in: *Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej*. Edd. W. Iwańczak, A. Januszek-Sieradzka, J. Smołucha, Kraków 2018, s. 455–480, zde s. 470–471, včetně paralel s lucemburským nekrologiem duchcovských dominikánek.

¹¹⁶⁴ Pro ospravedlnění toho, proč *NDox* považuji za nekrologium přemyslovského věku, srov. kapitolu I.1.

¹¹⁶⁵ *Pars pro toto* *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87, k 5. lednu. – Sluší se podotknout, že *NDox* pouze střídavě determinuje místo působení toho či onoho preláta; situace je ještě ztížena vztahy Strahova a Doksan.

doksanského kláštera byla poměrně široká,¹¹⁶⁶ byť množství jednotlivých lokalit nesvědčí o příliš kontinuální pozornosti; v tomto kontextu se lze domnívat, že tyto geograficky diferenciované záznamy mohou odpovídat jedné časové vrstvě, jednomu písaři původního nekrologia apod. Kromě toho, někteří jedinci vykazují v textu *NDox* afiliaci jak k Doksanům, tak ke Strahovu.¹¹⁶⁷ U posléze jmenovaných kategorií záznamů lze, na rozdíl od záznamů strahovské *confraternitatis*, předpokládat, že se nacházely už v doksanské předloze dochovaného nekrologia.

Nelze opomíjet ani vztah mezi dochovaným *NBS* a *NDox*. Charakter *NBS* je mezi ostatními nekrologii přemyslovského věku výjimečný; je otázkou, zda putovaly informace obsažené v kodexu, nebo kodex samotný.¹¹⁶⁸ Nadto, jak upozornil již jeho první editor Wilhelm Wattenbach a po něm někteří další badatelé, v kontextu dochovaných nekrologií vybočuje množstvím dynastických záznamů, které se navíc neváží jen k jedinému dvoru.¹¹⁶⁹ Jelikož přemyslovské záznamy v obou pramenech sledují též koncept, zejména pokud jde o komplexnost zachycení rodiny Vladislava II. a Přemysla Otakara I., lze se důvodně domnívat, že obě nekrologia jsou na sobě závislá.

Vztah mezi *NDox* a *NBS* jen zdánlivě komplikuje skutečnost, že kalendář *NBS*, tj. nosič nekrologických záznamů, má zjevně bavorský původ,¹¹⁷⁰ jakož i skutečnost, že kromě hlubšího zájmu o rodinu druhého a třetího českého krále je zvláště důsledně vzpomínáno také na rodinu slezského knížete Boleslava I. Vysokého.¹¹⁷¹ To, že tyto dynastické záznamy scházejí v *NDox*,¹¹⁷² je poměrně podstatný fakt, který ukazuje na to, že závislost obou pramenů je jednostranná. Proto nelze *NBS* považovat za pramen *NDox*, spíše lze uvažovat o společném prameni, přičemž nelze vyloučit ani to, že tímto společným pramenem byla doksanská předloha dochovaného *NDox*.¹¹⁷³ Putoval-li kodex a nikoli jeho záznamy, dává smysl předpokládat, že než se rukopis dostal do třebnického kláštera spjatého s rodinou slezských Piastovců,¹¹⁷⁴ byly do něj promítnuty relevantní záznamy zrcadlící se dnes v *NDox* (bez ohledu na to, odkud tyto záznamy původně pocházejí). Podstatné je v této souvislosti, že samotné *NDox*

---

¹¹⁶⁶ Popisuje ji nejnověji H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 37–43.

¹¹⁶⁷ *Pars pro toto* *NDox*, SbKGBW 1884, s. 91, k 25. lednu: „[obiit] Giselbertus sacerdos frater noster, canonicus Montis Sion“.

¹¹⁶⁸ Srov. již M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 5–9; na tomto místě se nelze zabývat otázkou přesného místa původu; Meta Harrsen na cit. místě soudí, že šlo o klášter Louka u Znojma.

¹¹⁶⁹ Srov. edici *NBS* (ZVGS 5, 1863, s. 107–110), dále např. I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 327–328.

¹¹⁷⁰ Srov. K. JASIŃSKI, *Związki rękopisu*, s. 486–487. To doplňují některé wittelsbašské dynastické záznamy, srov. např. *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 113, k 11. červenci.

¹¹⁷¹ Srov. již *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 110–115, též M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 16–23.

¹¹⁷² S výjimkou Jaroslava, syna Jindřicha Bradatého, který byl zároveň vřatslavským biskupem a na něhož vzpomíná mj. *NVW*, další z piastovských nekrologií tak či onak svázané s *NDox*. Srov. *NDox*, SbKGBW 1884, s. 99; *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 111; *NVW*, MPH SN IX/1, s. 29, vše k 22. březnu. Na vztahy dalšího vzpomínaného vřatslavského biskupa Cipriána (*NDox*, SbKGBW 1884, s. 133, k 23. říjnu; *NBS*, ZVGS 5, 1863, s. 114; *NVW*, MPH SN IX/1, s. 80, obě k 25. říjnu) k přemyslovskému prostředí upozorňuje ediční pozn. v *NVW* a G. T. BIŇOVEC, *Manuskrypt*, s. 162.

¹¹⁷³ Obdobně, byť s větší jistotou, soudí také H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 34, pozn. 17.

¹¹⁷⁴ Srov. K. JASIŃSKI, *Związki rękopisu*, s. 486–492, též I. HLAVÁČEK, *Piastové*, s. 327.

vykazuje širší zájem o záznamy polského původu, z nichž ne všechny byly polskému prostředí připisovány, přičemž klíčový je vztah jedinců k doksanskému klášteři.¹¹⁷⁵

V souvislosti se způsobem práce kompilátora *NDox* a v souvislosti s charakterem jeho předloh je třeba upozornit ještě na jeden jev, který se sice může jevit jako marginální, sehrává však nikoli zanedbatelnou roli v otázce historiografického ocenění nekrologia jako pramene.¹¹⁷⁶ Zároveň doposud unikl komplexnímu zhodnocení. V měsíci lednu nezačínají nekrologické záznamy 1. lednem, nýbrž jsou připojeny již pod označení měsíce.¹¹⁷⁷ Editor Josef Emler vsutku odsadil od záznamů takto připsaných pod měsíc leden záznamy patřící přímo k 1. lednu, podřadil je však všechny k 1. lednu.¹¹⁷⁸ Nabízejí se dvě interpretační možnosti. Buď jde o unikátní bohemikální případ memoriálního soupisu jedinců vázaných ovšem jen k měsíci, nikoli ke konkrétnímu dni,¹¹⁷⁹ nebo jde o omyl v tom smyslu, že kompilátor začal opisovat předlohu do volného místa pod údaj o tom, kolik má leden dnů. Pokud by byla druhá alternativa správná, znamenalo by to, že určitá část záznamů je posunuta o den zpět (jedinci v předloze náležející k 1. lednu by byli v dochovaném *NDox* zapsáni pod měsíc leden jako takový, ti v předloze zapsaní 2. lednu by byli v dochovaném nekrologiu zapsaní k 1. lednu atd.). Správnou odpověď prozradí poslední lednové folium; jak ostatně prozrazuje i edice *NDox*, ke 31. lednu není připojen žádný záznam, aniž tomu ovšem editor věnoval bližší pozornost.¹¹⁸⁰ Lze tedy mít za to, že v předloze – a je v zásadě nerozhodné, zda šlo o předlohu bezprostřední – byly zápisy přiřazeny správně, tj. posunuty o den dopředu vůči dochovanému stavu. To mimochodem znamená, že některá z denních dat, která se jevila jako posunutá, byla v předloze přiřazena k dennímu datu v souladu s ostatními prameny.¹¹⁸¹

---

¹¹⁷⁵ Typický je zápis *NDox*, SbKBGW 1884, s. 96, k 26. únoru, „[obiit] Jaxo dux et frater noster, qui dedit huic ecclesie XII marcas“, který má svůj pandán v nekrologiu kláštera sv. Vincentia ve Vratislavi (NVW, MPH SN IX/1, s. 20, k 24. únoru. Domnívám se, že do podobné kategorie spadá také jinak neidentifikovatelný *Hostislaus dux* (*NDox*, SbKBGW 1884, 105, k 22. dubnu, který bývá obvykle označován za Přemyslovce, srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 573. – K česko-polským vztahům (a zejm. k výše zmíněnému Jaxovi) srov. též J. RAJMAN, *K dějinám česko-polských vztahů ve středověku (Šlechta a premonstráti ve 12. století)*, MHB 2, 1991, s. 15–28, zde s. 22–25, a správné závěry H. PÁTKOVÉ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 34.

¹¹⁷⁶ Na slabou „prestíž“ nekrologií ve srovnání s jinými prameny, leckdy nezaslouženou, žehrá již J. PRAŽÁK, *Privilegium Přemysla I.*, s. 172.

¹¹⁷⁷ NK Praha, XIII D 25, f.49r, srov. obrazovou přílohu č. 26.

¹¹⁷⁸ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87.

¹¹⁷⁹ K tomuto typu memoriálních záznamů srov. kapitolu I.2.

¹¹⁸⁰ *NDox*, SbKBGW 1884, s. 98, NK Praha, XIII D 25, f.50v, srov. obrazovou přílohu č. 27. *NDox* obsahuje jen k měsíci lednu 225 zápisů, tj. v průměru téměř 7,5 jedince na den. Není příliš pravděpodobné, že by v tomto kontextu zůstal v předloze kterýkoli den neobsazen.

¹¹⁸¹ Typický jde o Dětmara, prvního pražského biskupa, který dle edice *NDox*, SbKBGW 1884, s. 87, zemřel 1. ledna, přičemž ostatní nekrologické (NB, ČsČH 15, 1967, s. 801) i narativní prameny (KOSMAS, MGH SRG NS II, I.24, s. 46, k roku 969 sic!) kladou jeho smrt na 2. ledna, a o Vladislava II., který dle edice *NDox*, SbKBGW 1884, s. 89, zemřel 17. ledna, přičemž JARLOCH, MGH SS XVII, s. 686, k roku 1174, a ostatní nekrologia (*pars pro toto* NBS, ZVGS 5, 1863, s. 110, srov. i M. HARRSEN, *Cursus sancte Marie*, s. 17, a srovnávací tabulku č. 1), mají 18. leden. Oba zápisy jsou příznačné: Dětmaraův záznam pochopitelně nemohl být v doksanském klášteři znám z autopsie a jediným jinak doloženým úmrtním datem je 2. leden. Vladislav II. byl pro změnu zakladatelem

Ve světle předřečeného vyvstává legitimní otázka, kolik podobných posunů se v dochovaném *NDox* objevuje. V zásadě existují dvě přiměřeně spolehlivé indikace: jednak zjevná absence zápisu k tomu konkrétnímu dni, jednak narušení obvyklého *cursu honorum* v tom smyslu, že uprostřed souboru záznamů k tomu konkrétnímu dni se vyskytuje jedinec, jehož by vzhledem k jeho zmíněnému společenskému postavení bylo důvodné očekávat na počátku seznamu, přičemž na tohoto jedince navazuje další skupina jedinců seřazená podle očekávatelného normativního schématu.¹¹⁸² Tato druhá cesta, která není zanedbatelná, jen obtížněji interpretovatelná, zároveň nasvědčuje tomu, že to byl už kompilátorův předchůdce, který uspořádal nekrologické záznamy podle společenského postavení,¹¹⁸³ tj. že lze opatrně hovořit o nejméně dvou na sebe navazujících nekrologických předlohách, snad spjatých s doksanským klášteřem.

Kromě 31. ledna patří k podobně základní rukou neobsazeným denním datům 5. duben, 15. červen, 1. srpen, 31. srpen, 7. říjen a 31. prosinec.¹¹⁸⁴ Vyvstává jistá obtíž, jak masivní posun záznamů předpokládat. V případě vynechaného 5. dubna přichází do úvahy jak to, že sem patří pouze poslední tři zápisy z předchozího dne, tak to, že je třeba o den zpět posunout všechny zápisy mezi 6. a 14. dubnem včetně prvních pěti zápisů k 15. dubnu, neboť právě tam lze identifikovat nesoulad v pořadí zápisů.¹¹⁸⁵ Klasický je problém neobsazeného 15. června, který je třeba patrně vyřešit posunem posledních čtyř zápisů ze 10. června a zápisů k následujícím dnům, včetně úmrtního data jednoho z dobrodinců kláštera, knížete-biskupa Jindřicha Břetislava.¹¹⁸⁶ V případě 31. srpna nelze vyloučit posun všech dat až od 31. července,¹¹⁸⁷ byť pravděpodobněji je ke 31. srpnu třeba přesunout záznamy edičně přiřazené k 1. září, které jsou v rukopise připsány pod uvození měsíce září bez dalšího.¹¹⁸⁸ Naopak u 7. října bych se přikláněl k přesunu pouze posledních tří záznamů z předchozího dne.¹¹⁸⁹ V případě 31. prosince je snad nutno předpokládat, že kompilátor posunul všechna

---

doksanského kláštera, přičemž si zrovna v tomto případě lze jen těžko představit nepečlivost při zaznamenávání vzpomínky na něj.

¹¹⁸² Třetí cesta, tj. odchýlné datum úmrtí oproti ostatním pramenům, může mít i jiné příčiny, k nimž alespoň stručně L. LUŇÁKOVÁ, *Sváteční dny*, s. 167–168.

¹¹⁸³ K obdobnému závěru dospěla nově také H. PÁTKOVÁ, *Nekrologium premonstrátek*, s. 50.

¹¹⁸⁴ Srov. po řadě (počínaje 5. dubnem) *NDox*, SbKBGW 1884, s. 102, 113, 124, 131, 144, taktéž NK Praha, XIII D 25, ff.55r, 59r, 64r, 66v, 72r.

¹¹⁸⁵ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 102, ke 4. dubnu (jde o souslednost *Nicolaus adolescens* a po něm bezprostředně následující *Tyrsus diaconus et frater noster*); s. 104 k 15. dubnu (zde jde o souslednost *Drahon* a po něm bezprostředně *Przibislaw*, *fundatrix ecclesie Zwerensis*). V posléze jmenovaném případě mohl ale sehrát roli odlišný původ obou sousledných zápisů.

¹¹⁸⁶ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 112–113, k 10. červnu (jde o souslednost *Burkardus*, *Henricus fratres nostri* a po nich bezprostředně *Erkenbertus*, *abbas in Waltsachsen*). Srov. i obrazovou přílohu č. 29 a 30.

¹¹⁸⁷ Srov. *NDox*, SbKBGW, 1884, s. 119–124, ke 31. červenci (jde o souslednost *Adlheydis soror nostra* a po ní bezprostředně *bone memorie Agnes priorissa huius loci*).

¹¹⁸⁸ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 124–125, k 1. září. Srov. i NK Praha, XIII D 25, ff.64r, 64v, a obrazovou přílohu č. 32 a 33.

¹¹⁸⁹ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 131, k 6. říjnu (jde o souslednost *Dluhomil*, *Stybor milites* a po nich bezprostředně *Gotfridus abbas*).

data počínaje 17. prosincem včetně pěti posledních zápisů z předchozího dne.¹¹⁹⁰ Specifická situace nastává u zápisů psaných základní rukou k 1. srpnu. Uvození měsíce počínaje březnem a konče červencem totiž splývají s 1. dnem toho měsíce. U srpna se situace opět mění a až do prosince jsou uvození měsíce od jeho prvního dne odděleny.¹¹⁹¹ Také v případě srpna, podobně jako v případě 1. ledna a 1. února, jsou ale úmrtní záznamy připsány pouze pod uvození měsíce. Na rozdíl od předešlých případů však základní ruka vynechala právě 1. srpen.¹¹⁹² A konečně posledním problematickým momentem je, že prvé únorové zápisy jsou připsány pod údaj o počtu dnů v měsíci, analogicky s lednem a srpnem.¹¹⁹³ Nabízejí se v zásadě dvě vysvětlení: podle prvního kalendáriu zcela chybí 29. únorový den,¹¹⁹⁴ ale zároveň k měsíci únoru je vedeno celkem 29 skupin zápisů. Absence 29. únorového dne je u kalendárií staršího středověku typická,¹¹⁹⁵ proto tato varianta není pravděpodobná. Podle druhého vysvětlení jsou záznamy ke dni 17. února oproti předloze rozpojeny. Zápisy k 17. únoru totiž začínají laickým záznamem, tj. přesně tak, jak končí zápisy předchozího dne.¹¹⁹⁶ Proto mám za to, že pro rekonstrukci předlohy je třeba posunout únorové záznamy počínaje řádným 1. únorem až k 16. únoru o jeden den dopředu.

Jistou slabinou naznačeného přístupu je skutečnost, že není zřejmé, z kolika předloh se dochované *NDox* vlastně skládá. Jinak řečeno, za předpokladu, že dochovaná verze nevychází přímo pouze z jednoho pramene, mohou se mezi „přesunutými“ záznamy vyskytovat také ty, jejichž datace je v *NDox* zachycena přesně podle jiné předlohy, ať už tato byla písemná nebo autoptická. Srovnání těch záznamů, které mají svou paralelu v jiných pramenech, však ukazuje,¹¹⁹⁷ že *NDox* je v konkrétních denních datech nepřesné i na běžné poměry drobných denních posunů v nekrologiích.

---

¹¹⁹⁰ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 141–144, k 16. prosinci (jde o souslednost *Jurzata miles* a po něm bezprostředně následující *Martinus Zaczensis prepositus*).

¹¹⁹¹ Srov. všechny začátky měsíců: NK Praha, XIII D 25, ff.49r, 51r, 52v, 54r, 56v, 58v, 60v, 62v, 64v, 66v, 68v, 70v. K některým z nich srov. obrazovou přílohu.

¹¹⁹² NK Praha, XIII D 25, f.62v, srov. i obrazovou přílohu č. 31.

¹¹⁹³ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 92, NK Praha, XIII D 25, f.51r.

¹¹⁹⁴ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 95–96, NK Praha, XIII D 25, f.52r–52v, obecně též M. BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 345, 502.

¹¹⁹⁵ Srov. *pars pro toto* obrazovou přílohu č. 1.

¹¹⁹⁶ Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 94. Posledním záznamem k 16. únoru je *Margareta laica*, prvním záznamem k 17. únoru je *Johannes laicus*. Obdobná situace nastává u 20. a 21. února se zápisy *Cristianus laicus*, resp. *Bohuslaus laicus*. Srov. *NDox*, SbKBGW 1884, s. 95; dávám přednost prvé dvojici dat, jelikož je bližší k 1. únoru a jelikož na 17. února podle edice připadají jen dva záznamy, zatímco na 21. února čtyři.

¹¹⁹⁷ Srov. srovnávací tabulky č. 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Exkurs II: Kontextualita Kosmova příběhu a nekrologické tradice

Mezi skupinou jedinců, které Kosmas zmiňuje bez souvztažnosti s odjinud známým datem úmrtí, vyniká jedno jméno: brněnský kníže Oldřich, syn Konráda I. a neúspěšný pretendent pražského stolce z roku 1101. Oldřichova unikátnost v kontextu Kosmovy kroniky spočívá v tom, že – je-li níže podané vysvětlení správné – Kosmas sice nereflektuje datum Oldřichovy smrti, vytváří však uspokojivou narativní konstrukci pro potenciální datum úmrtí, které je dovoditelné z jiných pramenů.

Základním východiskem je Kosmova již jednou zmíněná relace o Oldřichově a Litoldově smrti před rokem 1115. Svatovítský děkan ji uvozuje příslovcem *interea*, z čehož nelze vyvodit žádný bližší závěr.¹¹⁹⁸ Roční datum smrti – 1113 – však zaznamenávají AGO¹¹⁹⁹ a vzhledem k tomu, že jednak chybí obdobně přesný pramenný pendant a jednak ve skupině dat AGO nelze nalézt žádný jednoznačný systém, z něhož by bylo možno usuzovat pravděpodobnost omylu při přepisování Oldřichova roku úmrtí,¹²⁰⁰ je důvodné zpráve důvěřovat, jak ostatně činí i dosavadní literatura.¹²⁰¹

Snahu hledat Oldřichův úmrtní den v barokní tradici utnul až Lukáš Reitinger,¹²⁰² který upozornil na údaj NPeg k 5. lednu, kdy měl být připomínán „*Vlricus dux, fr[ater] fu[n]dat[ri]cis n[ost]re*“. Jelikož klášter v Pegau byl rodovou fundací Judity mladší, dcery Vratislava II., a jelikož termín *frater* lze bez pochyby vpravdě „kosmovsky“ vyložit též ve významu „bratranec“, usoudil Reitinger, že jde o Oldřicha, syna Vratislavova mladšího bratra Konráda.¹²⁰³ Dochovaná verze NPeg, jejíž základní vrstva záznamů pochází přibližně z přelomu 13. a 14. století, velmi pravděpodobně reflektuje starší předlohy,¹²⁰⁴ ovšem není v reflexi úmrtních dat ostatních příbuzných fundátorky svého mateřského kláštera příliš přesná, což lze kromě běžných nesrovnalostí v rozsahu dnů demonstrovat také na zaznamenaných úmrtních datech Juditinych bratrů Boleslava a Vladislava I., která se od domácí tradice odchylují

---

¹¹⁹⁸ KOSMAS, MGH SRG NS II, III.41, s. 214, k roku 1115: „... *Interea Odalrico, ducis Cunradi filio, inevitabili fato e medio sublato, fratre vero eius iuniore Lutoldo olim antea similiter ab hac luce subtracto...*“

¹¹⁹⁹ AGO, MGH SS XVII, s. 649.

¹²⁰⁰ Jakýsi náznak by bylo lze spatřovat v tom, že k roku 1112 zaznamenávají AGO, MGH SS XVII, s. 649, propuštění knížete Oty, které KOSMAS, MGH SRG NS II, III.39, s. 212, klade k roku 1113; tím pádem by v této souvislosti bylo nutno klást Oldřichovu smrt k roku 1114. Vzhledem k tomu, že i jiné zprávy mající svou paralelu v Kosmovi nejsou vročené ve shodě se svou předlohou, postrádá takto izolovaný postřeh vypovídající hodnotu.

¹²⁰¹ Srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 513 a násl., pozn. 1; Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy. Český stát a společnost v letech 995–1310*, Praha 1975², příloha; M. BLÁHOVÁ – J. FROLÍK – N. PROFANTOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české. Svazek I. Do roku 1197*, Praha – Litomyšl 1999, zde s. 752; D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556; L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 394–395, 398.

¹²⁰² Srov. pozn. 623.

¹²⁰³ L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 394–398, srov. i UB Leipzig, Ms. 848, f. 94v. Třebaže v následujícím rozporují Reiterovo ztotožnění zápisu NPeg s brněnským knížetem Oldřichem, zcela souhlasím s jeho tamtéž provedenou kritickou reflexí barokní analistiky.

¹²⁰⁴ L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 376, tuto zásadní vrstvu v kontextu rukopisu nazývá Nekrologium III.

přibližně o měsíc.¹²⁰⁵ Proto je po mém soudu důvodné poohlédnout se po jiných potenciálně relevantních nekrologických záznamech.

Do úvahy zjevně nelze vzít Oldřicha, jehož připomíná *N1263* a *NDox* k 18., resp. 20. říjnu, protože oba (!) záznamy jsou spjaty s Oldřichovými donacemi, přičemž obě instituce byly založeny až po roce 1113.¹²⁰⁶ Zůstává však poněkud nejednoznačné *NB*. K 8., 9. a 11. listopadu zaznamenává dokonce třikrát úmrtí knížete Oldřicha; každý ze záznamů má poněkud jinou textaci a sémiotickou orientaci.¹²⁰⁷ Zatímco první záznam je připsán na konec martyrologického záznamu, čímž se v kontextu ostatních nekrologických záznamů v *NB* zcela vymyká,¹²⁰⁸ druhý a třetí jsou připsány marginálně – na versálním foliu vlevo – po vzoru ostatních nekrologických záznamů *NB*. Liší se ovšem také v obsahu, zejména v tom, že záznam k 11. listopadu rozvíjí Oldřichův knížecí titul jednoznačným vztahem k Moravě.¹²⁰⁹ Jednotlivé zápisy se však neliší ve tvaru jména. To vede k úvaze, že opisovač zapsal totéž jméno, ač v předloze stálo jméno jiné. *N1263* vskutku zaznamenává k 11. listopadu úmrtí knížete Konráda, jehož lze ztotožnit mj. se znojemským knížetem Konrádem II., synovcem brněnského knížete Oldřicha,¹²¹⁰ který podle jedné z možných interpretací zemřel v době vzniku kompilace *NB*.¹²¹¹

Situace je interpretačně komplikovaná tím, že 9. listopadu podle Kosmy náhle zemřel kníže Oldřich († 1034).¹²¹² Nade vši pochybnost je tedy třeba alespoň jednoho z Oldřichů ztotožnit právě s otcem Břetislava I. Není ale nutné tvrdit, že se k tomuto Oldřichovi vážou všechny tři zápisy; jak ukazuje případ knížat Konráda I. († 6. září 1092) a Konráda II. Oty († 8./9. září 1191), denní data jedinců téhož jména se nemusejí příliš vzdalovat.¹²¹³ Ukazatele, že jedním ze tří Oldřichů v *NB* se míní syn výše zmíněného Konráda I., jsou v zásadě dva. Prvý spočívá v titulu jedince

---

¹²⁰⁵ Srov. citace v pozn. 854 a 855.

¹²⁰⁶ *N1263*, AÖG 65, 1883, s. 572, k 18. říjnu; *NDox*, SbKBGW 1884, s. 133, k 20. říjnu; proti ztotožnění onoho „říjnového“ Oldřicha s brněnským knížetem Oldřichem svědčí i jiné systematické argumenty (např. fakt, že nejstarším knížetem zaznamenaným v *NDox*, SbKBGW 1884, s. 103, k 11. dubnu, je až Vladislav I. († 1125); v textu uvedený však myslím postačuje. V „říjnovém“ Oldřichovi bývá nikoli nedůvodně spatřován syn Soběslava I. a mj. i olomoucký kníže, k jeho osudům srov. M. WIHODA, *Morava*, s. 222–223. – Posléze uvedený argument (jedinec zemřel dříve, než byla založena instituce, v níž se na něj vzpomíná) ale neplatí absolutně, srov. pozn. 172, 241 a exkurs I.

¹²⁰⁷ Na to upozornil v komentáři k *NB* už F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 795, pozn. 42.

¹²⁰⁸ Obdobně jsou, pokud vím, zachycena jen vysvěcení biskupů Šebíře a Jana I. nebo III. a úmrtí Vintířovo. K tomu srov. pozn. 190, 237 a 1107.

¹²⁰⁹ F. Graus v edici *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809, rozvíjí Oldřichův titul do podoby „*dux Mor[aviensis]*“. Vyloučit se patrně nedá ani genitivní varianta *dux Moravie*. Vztah k Moravě či k některému z moravských přemyslovských (t.ř. údělných) knížectví je však bez jakékoli pochybnosti.

¹²¹⁰ *N1263*, AÖG 65, 1883–1884, s. 578: „*Obiit Conradus dux*“. Ke ztotožnění tohoto záznamu srov. kapitolu IV.1.1.

¹²¹¹ Srov. kapitolu III.2.5.

¹²¹² KOSMAS, MGH SRG NS II, I.42, s. 77. Ke vročení klasicky V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.1. Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912, zde s. 737, pozn. 3.

¹²¹³ Srov. kapitolu IV.1.1.

zaznamenaného k 11. listopadu;¹²¹⁴ teritoriální označení ve vztahu k Moravě se v *NB* vyskytuje výjimečně, jen na třech místech. Druhým takto označeným jedincem je olomoucký kníže Václav († 1130), třetím pak taktéž olomoucký kníže Ota I. († 1087).¹²¹⁵ Ve všech třech případech se jedná o moravské Přemyslovce, což je kategorie, již Oldřich, otec Břetislava I., nevyhovuje, třebaže také on patrně Moravu alespoň krátce spravoval.¹²¹⁶ Snoubí-li se v *NB* pražská i olomoucká nekrologická tradice, lze dobře připustit, že Oldřich († 1034) je v *NB* vskutku zaznamenán dvakrát.¹²¹⁷ Tento předpoklad ovšem saturují záznamy k 8. a 9. listopadu. Záznam k 11. listopadu tak může patřit brněnskému Oldřichovi.¹²¹⁸

Druhý ukazatel se konečně dotýká Kosmova líčení událostí roku 1113, které doposud zůstávalo v této souvislosti stranou. Knížetem Čechů byl tehdy Vladislav I., olomoucký kníže Ota (II., řečený Otík) dlel v zajetí ve zdech hradu Křivoklát (*castrum Krivoplat*)¹²¹⁹ a situace v Konrádově moravském dílu je chronologicky nepřehledná; Kosmas pouze tvrdí, že znojenský kníže Litold přešel v cestě z tohoto světa svého bratra, brněnského knížete Oldřicha. Litoldova smrt bývá obvykle kladena do roku 1112;¹²²⁰ pohřbu však nelze datum zpřesnit ani na základě nekrologických pramenů.¹²²¹ Vladislavův mladší bratr Soběslav, věčný vyhnanec, se s matčinou pomocí usmířil roku 1111 s vládnoucím bratrem a dostal k výživě hrad Žatec s okolím. Smír však netrval dlouho, jelikož v červnu roku 1113 uprchl Soběslav do Polska poté,

---

¹²¹⁴ Následující argument blíže upřesňuje a precizuje jednu z poznámek mé bakalářské práce, na níž pro její přílišnou stručnost pohřbu nelze pouze odkázat: V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 21, pozn. 53.

¹²¹⁵ *NB*, ČsČH 15, 1967, s. 809, 804, 805.

¹²¹⁶ V zásadě nezáleží, které z dat přemyslovského dobytí Moravy (1019/1029) připustíme (k diskusi nově J. IZDNÝ, *Dějiny střední Evropy*, s. 204, pozn. 1026); Oldřich Moravu patrně spravoval v době vyhnaní svého syna roku 1034 (srov. B. KRZEMIEŃSKA, *Politický vzestup*, s. 268–269, na základě ANN. HILD. – *Annales Hildesheimenses*. MGH SRG 8. Ed. G. Waitz, Hannover 1878, zde s. 38, k roku 1034), což vyhovuje oběma alternativám. – Teoreticky nelze vyloučit zkrácení obratu „kníže, který dobyl Moravu“, na „kníže moravský“. Taková interpretace ovšem naráží na dva problémy: jednak Oldřich není, pokud vím, s dobytím Moravy v pramenech explicitně spojovaný (toto spojení vychází z časové souslednosti), jednak je takové řešení nesnadné i pramenně. Takový typ obratu se totiž v nekrologiích obvykle nevyskytuje, pročež je správnější předpokládat přímou analistickou předlohu. V dochované verzi AGO, MGH SS XVII, s. 647, k roku 1029, je však s Moravou nepřímě spojován pouze Břetislav.

¹²¹⁷ Srov. i F. GRAUS, *Necrologium Bohemicum*, s. 790, pozn. 9.

¹²¹⁸ Za možné to považují už B. DUDÍK, *Dějiny Moravy. Díl II. Od roku 906 až do roku 1125*, Praha 1875, zde s. 436, pozn. 2, a také D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556, přednost však dávají jinému z relevantních dat. F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dílu I částka 2. Od roku 1125 do 1253*, Praha 1854, zde s. 341, se k takové variantě dokonce přiklání, byť k roku 1115.

¹²¹⁹ K Otíkově zajetí na Vyšehradě a následně na Křivoklátě KOSMAS, MGH SRG NS II, III.34, s. 205.

¹²²⁰ Srov. blíže M. WIHODA, *Morava*, s. 157.

¹²²¹ Platí-li, že Litold zemřel před Oldřichem, bylo by datem Litoldova úmrtí *ante quem* denní datum nekrologicky zaznamenané, a to takového roku, kdy Oldřich bezpečně žil (za předpokladu, že tento zemřel roku 1113). S Litoldem se někdy (D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556–557) spojuje záznam NDox, SbKBGW 1884, s. 132, k 16. říjnu; „[obiit] Lupoldus marchio“; jak ovšem upozornil L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 395 a násled., pozn. 119, záznam včetně titulu vesměs koresponduje s úmrtím Leopolda IV., markrabího východní marky († 18. října 1141, srov. P. MOLECZ, *Die Babenberger*, s. 423–430), manžela dcery Soběslava I. v NDox taktéž uvedeného, srov. NDox, SbKBGW 1884, s. 94, k 12. únoru. Bohužel tak k Litoldově skonu nelze říci nic bližšího, to však v kontextu předestřené úvahy nevádí.

co rukou jeho lidí padl předák Vacek.¹²²² Kosmas dále stručně zpravuje svého čtenáře, že Vladislav v prosinci 1113 propustil z vězení svého olomouckého bratrance Otíka a vrátil mu jeho polovinu Moravy.¹²²³ Kontextuálně jde o stěžejní moment: je zásadní, že kromě vládnoucího Vladislava (a potažmo sotva zletilého Břetislava, stejnojmenného syna ve Zbečně roku 1100 zavražděného knížete)¹²²⁴ patrně nebyl k dispozici žádný Přemyslovec způsobilý ujmout se správy alespoň části Moravy.¹²²⁵

Podle konvenční interpretace zemřel Oldřich na počátku roku 1113 (nezáleží, zda větší důvěru požívá březnové datum barokního Pešiny z Čechorodu nebo lednové datum *NPeg*).¹²²⁶ Otíkovo propuštění v takovém případě postrádá přímý důvod. To se ovšem mění za předpokladu, že brněnský kníže Oldřich, který pravděpodobně zároveň spravoval Znojensko po svém dříve zemřelém bratru Litoldovi, zemřel nikoli na počátku roku 1113, ale až 11. listopadu téhož roku. V Otíkově prosincovém propuštění lze v takovém případě spatřovat zjevný a bezprostřední úmysl knížete Vladislava I. rozložit správu panství mezi více knížat.

Zbývá argument písarskou chybou, který má dvě polohy. Jednak lze argumentovat tím, že písař *NB* jen zopakoval předchozí záznamy znějící na jméno Oldřich, jednak lze – s ohledem na moravskou předlohu *NB* – argumentovat záměnou Konráda za Oldřicha, čemuž může nasvědčovat zápis v olomouckém *N1263*, kde se k těmto dni vzpomíná právě kníže Konrád.

Připouštím, že úvaha je pouhou konstrukcí a lze ji rozporovat také pomocí systematických argumentů.¹²²⁷ Soudím však, že jde o vhodnou ukázkou potenciálního řešení interpretačně komplikované skupiny nekrologických záznamů s využitím kontextuálního líčení ústředního vyprávěcího pramene přemyslovského věku, *Kosmovy Kroniky Čechů*.

---

¹²²² KOSMAS, MGH SRG NS II, III.39, s. 211–212.

¹²²³ Platí však, že Kosmovy znalosti moravských dějů této doby jsou notoricky chabé, tj. není nutno přikládat specifikaci Otíkova nového působení (zejm. v kontextu výše citované kapitoly III.41) zvláštní význam. Klíčová je základní zpráva o Otíkově propuštění.

¹²²⁴ K němu srov. KOSMAS, MGH SRG NS II, III.38, s. 210 a k jeho věku V. SLOUKA, *Přemyslovci*, s. 113–114.

¹²²⁵ Poslední (a mimochodem nejstarší) žijící Přemyslovec, doposud dvakrát sesazený Bořivoj II., přebýval ve vězení v porýnském Hammersteinu, srov. V. NOVOTNÝ, *České dějiny I.2.*, s. 482.

¹²²⁶ Srov. D. KALHOUS – P. KOPAL – I. MORAVCOVÁ – L. POLANSKÝ, *Přemyslovská dynastie*, s. 556, L. REITINGER, *Nekrologia*, s. 395.

¹²²⁷ Např. s ohledem na chronologii *AGO*, které klade Otíkovo propuštění před Oldřichovu smrt, srov. *AGO*, MGH SS XVII, s. 649. Ani Reitingerova výše citovaná konstrukce ovšem v tomto *AGO* nenásleduje: Oldřich by v takovém případě – za předpokladu, že Kosmova kontextuální chronologie vzbuzuje důvěru – musel zemřít na počátku roku 1114.

Závěr

Při analýze nekrologií nejen přemyslovského věku je především na místě všudypřítomná opatrnost. V první zkoumané rovině – v rovině vztahů mezi nekrologií navzájem i mezi nekrologií a jinými prameny – tomu tak je zejména proto, že je třeba předpokládat prostupnost mezi jednotlivými typy pramenů. Ne každý denní záznam v nekrologiu, u kterého lze předpokládat, že je opsaný z jiného pramene, totiž musel pocházet z jiného nekrologia. Tato skutečnost se projevuje tím palčivěji, čím společensky významnější je jedinec, na něhož dochované nekrologium vzpomíná. Uvedené platí ale také obráceně: je smysluplné zabývat se denními daty, které se objevují v jiných, například v narativních pramenech, u nichž lze tušit nekrologické stopy. Lze tak jistě hovořit o narativních stopách v nekrologiích pramenech, jakož i o nekrologických stopách v narativních pramenech. Obdobně lze hovořit o souvztažnosti diplomatických pramenů a nekrologií: jednak nekrologické zápisy občas obsahují donační přípisek, který lze ve šťastných případech srovnat s listinou, jednak listiny občas reflektují samotnou vzpomínku, která se následně může odrazit v nekrologiu.

Fenomén stop je sám o sobě velmi důležitý, primárně snad proto, že vcelku výstižně popisuje to, s čím, se musí badatel věnující se přemyslovským nekrologiím vypořádat: fragmentárnost dochovaného souboru nekrologií. Neúplnost a s trochou nadsázky všudypřítomná hrozba deperdit se objevuje i tam, kde lze sledovat nekrologickou tradici víceméně kontinuálně, jako například v prostředí olomoucké biskupské kapituly sv. Václava. Zvláště pak ale je vhodné o stopách nekrologií hovořit v souvislosti s dobou před polovinou 12. století, z níž se žádná nekrologia nedochovala; v předložené diplomové práci se mi snad podařilo prokázat, že některé úmrtní záznamy v Kronice Čechů (zejména ty, které děkan pražského kostela vročil do doby kolem roku 1060) vsutku mají nekrologický původ.

O stopách lze hovořit také ve věci limitů historiografické interpretace nekrologií v užším smyslu, tedy ve druhé zkoumané rovině, již jsem sledoval především ve trojím hledisku (titulatura, blízkost vzpomínaného a vzpomínajícího, systematickosti záznamů). Jde zejména o úplnost závěrů: málokde se totiž lze dostat dále než k dílčím konstatováním. Interpretační možnosti badatele výrazně ovlivňuje mnohdy těžko detekovatelná *causa scribendi* rukopisu (lze ji vystopovat snad u první vrstvy *HO*, u *N1263*, možná u *NDox* a u některých rukopisů *NSG*). Podobně strohost samotných nekrologických záznamů jen málokdy umožňuje sledovat důvod zápisu jedince do nekrologia – a také povahu vztahu vzpomínající instituce a vzpomínaného jedince za jeho života – dále než za obzor hypotetického možná nebo snad.

Za důležitý aspekt nekrologického bádání považuji zdánlivě banální provázanost mezi identifikací záznamů a jejich interpretací. Formální rozbor záznamů bez přesné identifikace vzpomínaného jedince nemusí – například kvůli proměně významu jednotlivých titulů – postačovat ani pro jejich kvantitativní zhodnocení, natožpak pro detailnější charakteristiku autorského záměru písaře nebo iniciátora. Také proto je

třeba hodnotit jednotlivé záznamy v kontextu celého pramene, protože jedna problematická identifikace může zásadně ovlivnit představy o sociální i časové struktuře záznamů.

Interpretaci zároveň výrazně komplikuje skutečnost, že rukopisné prameny jsou zpravidla vzájemně nesrovnatelné, protože mezi nekrologii přemyslovského věku neexistuje více rukopisů jednoho nekrologia, snad s výjimkou *NSG* a *NPER*. Kvůli častému opisování jsou rukopisy nadto zatíženy poměrně velkou chybovostí, což pro badatele předznamenává nejednu komplikaci. Zejména jde o to, že i když se náhodou podaří identifikovat nějaké schéma, jak písař rukopisu postupoval, koho zaznamenával nebo dokonce kde pravidelně chyboval, jen obtížně lze předpokládat stoprocentní systematičnost. A ne vše lze odbýt floskulí, že výjimka potvrzuje pravidlo.

Titul této práce lze chápat mnohým způsobem: jako příběh fenoménu nekrologií, jako příběh jednotlivých rukopisů, jeho dílčích záznamů nebo jedinců, kteří se za těmito záznamy skrývají. Ve své práci jsem se snažil o postižení všech nastíněných rovin. Příběh nekrologií lze také vyprávět v intencích napětí mezi kontinuitou a diskontinuitou: rozhodně vykazují kontinuitu, jak ukazuje svatojiřská nebo doksanská tradice, zároveň na různých místech lze tušit přervání tradice. *Damnatio memoriae* je neúprosné, snad nejtrýznivější v této souvislosti však je to, že téměř nelze zachytit rozsah toho, co všechno propadalo děravým sítím dějinné paměti

Z dálky se čtenář možná neubrání dojmu rozpačitého výsledku, vždyť předloženou práci neuzavírá jeden úderný titulek, jeden nosný závěr, jeden návod, jak lze přemyslovská nekrologia číst a interpretovat. Daleko spíše jde o mozaiku analýz a dílčích postřehů, které ale splnily cíl, který jsem si předsevzal: ukazují totiž plasticitu a snad i smysluplnost stále ještě nedostatečně prozkoumaného tématu v kontextu obecných dějin českého staršího středověku, a to myslím není málo.

Seznam v textu užitých tabulek

Tab. 1: Kosmova denní data

Tab. 2: Vybraní jedinci, které zná Kosmas a jejichž denní data úmrtí reflektuje jen relevantní nekrologium

Tab. 3: Záznamy písaře R v *Olomouckém horologiu*

Tab. 4: Společné záznamy *Olomouckého horologia* a *Olomouckého kapitulního nekrologia* (N1263)

Tab. 5: Knížata Konrádové

Tab. 6: Nekrologické záznamy Jindřicha Břetislava a Vladislava Jindřicha

Seznam zkratek

(v seznamu nejsou zvlášť zahrnuty zkratky pramenů užívaných v textu a citovaných včetně zkratky v seznamu pramenů níže)

AMHUSO – Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis

AÖG – Archiv für österreichische Geschichte

AUC Phil. et hist. – Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica

AUPO Historica – Acta Universitatis Palackianae Olomouensis. Historica

AUW Historia – Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia

BNF – Bibliothèque nationale de France, Paris

BSB – Bayerische Staatsbibliothek München

ČsČH – Československý časopis historický

ČČH – Český časopis historický

ČMM – Časopis Matice moravské

ČSAV – Československá akademie věd

DA – Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters

DP – Documenta Pragensia

FS – Frühmittelalterliche Studien

HČ – Historický časopis

HO – Historica Olomouensia

HSO – Historia Slavorum Occidentis

KB – Kungliga biblioteket Stockholm

KMK – Knihovna Metropolitní kapituly Praha

KKP – Královská kanonie premonstrátů Strahov

MK – Metropolitní kapitula Olomouc

MANAB – Museo Archeologico Nazionale. Archivi e Biblioteca, Cividale del Friuli

MZA – Moravský zemský archiv Brno

MGH LM – Monumenta Germaniae Historica. Libri memoriales

MGH LM NS – Monumenta Germaniae Historica. Libri memoriales et necrologia.
Nova series

MGH Necr. – Monumenta Germaniae Historica. Necrologia

MGH SRG – Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi

MGH SRG NS – Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series

MGH SS – Monumenta Germaniae Historica. Scriptores

MHB – Mediaevalia historica Bohemica

MIÖG – Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung

MPH – Monumenta Poloniae Historica

MPH SN – Monumenta Poloniae historica. Series Nova

NK – Národní knihovna Praha

ÖNB – Österreichische Nationalbibliothek Wien

PH – Przegląd historyczny

RH – Roczniki historyczne

SA – Slavia Antiqua

SAP (nezaměňovat se *Starými anály pražskými*) – Sborník archivních prací

SHB – Studia historica Brunensia

SHK – Sborník historického kroužku

SbKKBGW – Sitzungsberichte der Königlichen Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften (event. také Vorträge in der Sitzungen der Classe für Philosophie, Geschichte und Philologie)

SKHS – Śląski kwartalnik historyczny Sobótka

StR – Studie o rukopisech

StŽr – Studia Źródłoznawcze

UB – Universitätsbibliothek Leipzig

VK – Vědecká knihovna Olomouc

VKČSN – Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická

VVM – Vlastivědný věstník moravský

WLB – Württembergische Landesbibliothek Stuttgart

Soupis citovaných rukopisů, vydaných pramenů a literatury

(citované rukopisy jsou seřazeny abecedně primárně podle toponyma, sekundárně podle názvu instituce; zkratky archivů a knihoven jsou zahrnuty v seznamu zkratk)

MZA Brno, fond G10, sign. 92/1, 92/2.

MANAB Cividale del Friuli, codice CXXXVI, ff.2r-4v, dostupné online na <https://www.librideipatriarchi.it/en/books/egberts-psalter-codex-gertrudianus/> (poslední přístup 13. července 2024).

Bibliothek der Abtei Seligenthal, Landshut, Hs. N, nefoliováno, dostupné online na <https://daten.digitale-sammlungen.de/0007/bsb00073352/images/index.html?fip=193.174.98.30&seite=9&pdfseite=> (poslední přístup 13. července 2024).

UB Leipzig, Ms. 848, ff.94r-114v, dostupné online na https://dfg-viewer.de/show?tx_dlf%5Bdouble%5D=0&tx_dlf%5Bid%5D=https%3A%2F%2Fiiif.ub.uni-leipzig.de%2F0000004132%2Fpresentation.xml&tx_dlf%5Bpage%5D=190&cHash=66009f0a062c336af8666ea5d77520e6 (poslední přístup 13. května 2024).

BSB München, Clm 1030, ff.1r-48r, dostupné online na <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb00140919?page=8>, (poslední přístup 13. července 2024).

BSB München, Clm 1031, ff.9r-95r), dostupné online na <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb00140920?page=32> (poslední přístup 13. července 2024).

MK Olomouc, MCO 12, s. 49-96.

MK Olomouc, CO 258, ff. 2r-7v.

VK Olomouc, M II 100, ff.1r-91v.

BNF Paris, Latin 13745, ff.157r-183v, dostupné online na <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84267850/f321.item> (poslední přístup 13. července 2024).

KMK Praha, A 57/1, ff.1r-6v.

KNM Praha, 1 E c 79, f.1r-1v, dostupné online na <https://stt.opac.nm.cz/records/aaf7957a-0852-40b5-8b84-6a6950dd9f7c> (poslední přístup 13. května 2024).

KNM Praha, XIV D 13, ff.FS, 2r–6v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/detail?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNMP_%2F5%2FAIPDIG-NMP_XIV_D_13_30QOEW5-cs%2F&imageId=https:%2F%2Fimagines.manuscriptorium.com%2Floris%2FAIPDIG-NMP_XIV_D_13_30QOEW5-cs%2FIDFS&lang=en (poslední přístup 29. července 2024)

NK Praha, VI G 11, ff.1v–6r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2F3%2FAIPDIG-NKCR_VI_G_11_4F6G3C3-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024).

NK Praha, VI G 16b, ff.1v–6v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2F3%2FAIPDIG-NKCR_VI_G_16B_1Z35SZ3-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024).

NK Praha, VII A 8, ff.2r–31r.

NK Praha, XII D 9, ff.1v–7r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2F6%2FAIPDIG-NKCR_XII_D_9_0UNV746-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024).

NK Praha, XIII D 25, ff.49r–72r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2FB%2FAIPDIG-NKCR_XIII_D_25_4BHFxEb-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024).

NK Praha, XIII G 20, ff.1r–140v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/detail?url=https%3A%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FNKCR_%2FA%2FAIPDIG-NKCR_XIII_G_20_2P9X04A-cs%2F&imageId=https%3A%2F%2Fimagines.manuscriptorium.com%2Floris%2FAIPDIG-NKCR_XIII_G_20_2P9X04A-cs%2FID0001r&lang=en (poslední přístup 29. července 2024).

NK Praha, XIV C 10, ff.1r–6v.

Knihovna benediktinů Rajhrad, R 355, ff.1v–7r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FBOPPRB%2F5%2FAIPDIG-BOPPRBR_355_1JD2Y25-xx%2F (poslední přístup 13. května 2024).

KB Stockholm, Ms. A 144, ff.2r–7v, dostupné online na https://www.loc.gov/resource/gdcwdl.wdl_11629/?st=gallery (poslední přístup 13. května 2024).

KB Stockholm, Ms. A 148, ff.304r-310r, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/gallery?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FKBSN_%2F9%2FAIPDIG-KBSN_A_148_0H1WW09-cs%2F (poslední přístup 13. května 2024).

KKP Strahov, DF III 1, ff.87v-93v, 108v, 111r-112v, dostupné online na https://new.manuscriptorium.com/hub/browser/default/detail?url=https:%2F%2Fcollectiones.manuscriptorium.com%2Fassorted%2FAIPDIG%2FKKPS_%2FF%2FAIPDIG-KKPS_DF_III_1_1UALAWF-cs%2F&imageId=https:%2F%2Fimages.manuscriptorium.com%2Floris%2FAIPDIG-KKPS_DF_III_1_1UALAWF-cs%2Fid180&lang=en (poslední přístup 29. července 2024).

WLB Stuttgart, Cod.theol.et.phil.qt.141, ff.171v-208v, dostupné online na https://digital.wlb-stuttgart.de/index.php?id=6&tx_dlf%5Bid%5D=11647&tx_dlf%5Bpage%5D=342 (poslední přístup 13. července 2024).

WLB Stuttgart, Cod.hist.fol.420, ff.1v-37v, dostupné online na https://digital.wlb-stuttgart.de/index.php?id=6&tx_dlf%5Bid%5D=883&tx_dlf%5Bpage%5D=6 (poslední přístup 13. července 2024)

ÖNB Wien, Cod. 395, ff.7r-34v, 111r-148v.

ÖNB Wien, Cod. 1813, ff.2r-7v, dostupné online na https://digital.onb.ac.at/RepViewer/viewer.faces?doc=DTL_7663794&order=1&view=SINGLE (poslední přístup 12. srpna 2024)

ÖNB Wien, Cod. 1835, ff.1r-9v, dostupné online na https://digital.onb.ac.at/RepViewer/viewer.faces?doc=DTL_7649402&order=1&view=SINGLE (poslední přístup 12. srpna 2024)

***

ACC – *Annales capitulae Cracoviensis*, MPH SN V. Ed. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1978, s. 19–105.

AGC – *Anniversarium Gradicense ordinis Cisterciensis*, in: *Fiant festa per ordinem universum*. Cisterský kalendář bohemikálního původu z první poloviny 13. století. Ed. K. Charvátová, Z. Silagiová, Praha 2003, s. 93–136, 142–153.

AGO – *Annales Gradicenses et Opatowicenses*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 643–652.

ANN. BOH. IV. – *Annales Bohemici IV. (1196–1278)*, FRB II. Ed. J. Emler, s. 282–303.

ANN. HILD. – *Annales Hildesheimenses*. MGH SRG 8. Ed. G. Waitz, Hannover 1878.

ANN. PEG. – *Annales Pegavienses et Bosovienses*, MGH SS XVI. Ed. G.H. Pertz, Hannover 1859, s. 232–270.

- ANN. PRAG. – *Annales Pragenses*, FRB II. Ed. J. Emler, s. 376–380.
- ANN. SAXO – *Die Reichschronik des Annalista Saxo*, MGH SS XXXVII. Ed. K Nass, Hannover 2006.
- ANSBERT – *Historia de expeditione Friderici imperatoris*, MGH SRG NS V. Ed. A. Chroust, Berlin 1928, s. 1–115.
- AVP – *S. Adalberti Pragensis episcopi et martyris Vita prior*, MPH SN IV/1. Ed. J. Karwasińska, Warszawa 1962.
- BERTHOLD – *Bertholdi Liber de constructione monasterii Zwivildensis*, MGH SS X. Ed. O. Abel, Hannover 1852, s. 93–124.
- CAT. EPIS. ARG. – *Catalogi episcoporum Argentinensium*, MGH SS XIII. Ed. O. Holder-Egger, Hannover 1881, s. 321–324.
- CCC – *Calendarium capitulae Cracoviensis*, MPH NS V. Ed. Z. Kozłowska-Budkowa, Warszawa 1978, s. 107–195.
- CDB I – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I (805–1197)*. Ed. G. Friedrich, Praha 1904–1907.
- CDB II – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, II (1198–1230)*. Ed. G. Friedrich, Praha 1912.
- CDB IV/1 – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi IV. fasciculus primus. Inde ab a. MCCXLI usque ad a. MCCLIII*. Ed. J. Šebánek, S. Dušková, Praha 1962.
- CDB V/1 – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi V. fasciculus primus. Inde ab a. MCCLIII usque ad a. MCCLXVI*. Edd. J. Šebánek, S. Dušková, Praha 1974.
- CHRON. POL. – *Chronica Polonorum*, MPH III. Ed. L. Ćwikliński, Lwów 1878, s. 578–656.
- CRON. AULE REGIE – *Cronica Aule regie*. MGH SS XL. Edd. A. Pumprová, L. Jan et al., Wiesbaden 2022.
- DDRБ – *Závěrek sběratele*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 368–370.
- DĚTMAR – *Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon*, MGH SRG NS IX. Ed. R. Holtzmann, Berlin 1935.
- FNGr – *Fragmentum Necrologii Gradicensis*, Średniowiecze polskie i powszechne 1, 1999. Ed. M. Dragoun, s. 84–85.
- FRAG. CHRON. – *Fragmentum chronici ecclesiae cathedralis Olomucensis*, StR 12, 1973. Ed. M. Švábenský, s. 196–205.
- GALLUS – *Galli Anonymi Chronica et gesta ducum sive principum Polonorum*, MPH SN II. Ed. K. Maleczyński, Kraków 1952.

- GMSOE – *Gerhardi Miracula sancti Oudalrici episcopi*, MGH SS IV. Ed. G. Waitz, Hannover 1841, s. 419–425.
- GRANUM – *Granum catalogi praesulum Moraviae*, AÖG 78, 1892. Ed. J. Loserth, s. 45–97.
- HIST. BREVIS – *Historia brevis principum Thuringie*, MGH SS XXIV. Ed. G. Waitz, Hannover 1879, s. 819–822.
- HIST. WIND. – *Historiae et annales Windbergenses*, MGH SS XVII. Ed. P. Jaffé, Hannover 1861, s. 559–566.
- HO – *Necrologium Olomoucense*, AÖG 59, 1880. Ed. B. Dudík, s. 639–657.
- JAN Z VIKTRINGU – *Iohannis abbatis Victoriensis certarum historiarum*, MGH SRG 35/1, 35/2. Ed. F. Schneider, Hannover – Leipzig 1909–1910.
- JARLOCH – *Continuatio Gerlaci abbatis Milovicensis*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 683–710.
- KADŁUBEK – *Magistri Vincentii dicti Kadłubek Chronica Polonorum*, MPH SN XI. Ed. M. Plezia, Warsława 1994.
- KAN. VYŠ. – *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 201–237.
- KOSMAS – *Cosmae Pragensis chronica Boemorum*, MGH SRG NS II. Edd. B. Bretholz, W. Weinberger, Berlin 1923.
- LAMPERT – *Lamperti Hersfeldensis Annales*, MGH SRG 38. Ed. O. Holder-Egger, Hannover – Lipsia 1894, s. 1–304.
- LMR – *Liber memorialis von Remiremont*. MGH LM I.1,2. Edd. E. Hlawitschka, K. Schmid, G. Tellenbach, Dublin – Zürich 1970.
- M. SÁZ. – *Monachi Sazawiensis continuatio Cosmae*, FRB II. Ed. J. Emler, Praha 1874, s. 238–269.
- MNS – *Monumenta necrologia Seccoviensia*. MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkcl, Berlin 1904, s. 356–435.
- MNSRS – *Monumenta necrologia sancti Rudberti Salisburgensis*, MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkcl, Berlin 1904, s. 77–199.
- N1263 – *Necrologium vom Jahre 1263*, AÖG 65, 1883–1884. Ed. B. Dudík, s. 487–589.
- NA – *O nekrologiu kláštera sv. Anny v Praze*, SbKKBGW 1878. Ed. J. Emler, s. 69–79.
- NAdm – *Necrologium Admuntense*, MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkcl, Berlin 1904, s. 287–309.

NAInf – *Necrologium monasterii Altae Inferioris*, MGH Necr. IV. Edd. M. Fastlinger, J. Sturm, Berlin 1920, s. 29–72.

NASup – *Necrologium Altae Superioris*, MGH Necr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 223–240.

NB – *Necrologium Bohemicum*, ČsČH 15, 1967. Ed. F. Graus, s. 801–810.

NBr – *Paběrky z rukopisů Klementinských. XXXI. Nekrologické zápisky Břevnovské z konce XII. a počátku XIII. století*, Věstník české akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění 8, 1899. Ed. J. Truhlář, s. 451–453.

NBS – *Necrologium Bohemico-Silesiense*, ZVGS 5, 1863. Ed. W. Wattenbach, s. 107–115.

NC – *Monumenta necrologica Claustro-neuburgensia*, MGH Necr. V. Ed. A. F. Fuchs, Berlin 1913, s. 3–105.

NCG – *Codex Gertrudianus. Kalendarium und Nekrologium*, in: *Der Psalter Erzbischof Ekberts von Trier. Codex Gertrudianus*, in Cividale. Edd. H. V. Sauerland, A. Haselhoff, Trier 1901, s. 37–42.

NCr – *Nekrologium kroměřížské kolegiální kapituly z XIII. století*, in: *Nový pramen k období olomouckého biskupa Bruna*, in: *Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka*. Ed. M. Kouřil, Olomouc 1968, s. 37.

NDox – *Necrologium Doxanense*, SbKKBGW 1884. Ed. J. Emler, s. 83–144.

NEmRe – *Das Martyrolog – Necrolog von S. Emmeram zu Regensburg*, MGH LM NS III. Edd. E. Freise, D. Geuenich, J. Wollasch, Hannover 1986.

NGr – *Necrologium Gradicense*, in: *Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (až do r. 1300)*, VKČSN 12/1893. Ed. J. Teige, s. 16–17.

NChot – *Das älteste Totenbuch des Praemonstratenser-Chorfrauenstiftes Chotieschau (1200–1640)*, VKČSN 2/1930. Ed. B. F. Grassl, Praha 1931.

NKMB – *Das Necrolog des Klosters Michelsberg in Bamberg*, MGH LM NS VI. Edd. J. Nospickel et al., Hannover 2004.

NMC – *I Necrologi Cassinensi. Bd. I. Il necrologio del Cod. Cassinense 47*. Ed. M. Inguanez, Roma 1941.

NMML – *Die Totenbücher von Merseburg, Magdeburg und Lüneburg*, MGH Necr. NS II. Edd. G. Althoff, J. Wollasch, Hannover 1983.

NMSCW – *Notae monialium s. Clarae Wratislaviensium*, MGH SS XIX. Ed. G. H. Pertz, Hannover 1866, s. 533–536

NNM – *Notae necrologicae Magdeburgenses*, MGH SS XXX/2. Ed. O. Holder-Egger, Lipsia 1934, s. 749–750.

- NO – *Ein Necrologium des ehemaligen Klosters Ostrow*, SbKKBGW 1878. Ed. J. Emler, s. 346–354.
- NOIMin – *Das Nekrolog des Minoritenklosters in Olmütz*, AÖG 65, 1883–1884. Ed. J. Loserth, s. 231–255.
- NP – *Necrologium Podlažicense*, in: *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*. Edd. B. Dudík, G. E. Klemming, Brno 1852, s. 403–428.
- NPeg – *Calendarium Pegaviense, Scriptorum rerum Germanicarum praecipue Saxoniarum II*. Ed. I.B. Mencke, Lipsia 1728, s. 117–156.
- NS – *Necrologium Seonense*, MGH Nocr. II. Ed. S. Herzberg-Fränkcl, Berlin 1904, s. 217–235.
- NSael – *Necrologium Saeldentalense*, MGH Nocr. IV. Edd. M. Fastlinger, J. Sturm, Berlin 1920, s. 473–524.
- NSC – *Nekrologium Zlatokorunské*, VKČSN 1888. Ed. J. Emler, Praha 1889, s. 42–83.
- NSF – *Necrologia monasterii s. Floriani*, MGH Nocr. IV. Edd. M. Fastlinger, J. Sturm, Berlin 1920, s. 259–325.
- NSG – *Svatojiřské kalendáře doby abatyše Kunhuty*, AUC Phil et hist. 2, Z pomocných věd historických IX. Ed. Z. Hledíková, Praha 1991, s. 61–81.
- NSGc – *Sloučené nekrologium svatojiřského kláštera (Tabulka č.2)*, in: *Svatojiřský klášter ve světle jeho nekrologických přípisků. Jeden z méně užívaných pramenů ke klášterním dějinám. Diplomová a rigorózní práce FF UK*. Ed. R. Modráková, Praha 2004, s. 179–190 (nečíslováno).
- NTeg – *Necrologium Tegernseense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 136–157.
- NUnd – *Necrologium Undensdorfense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 172–198.
- NVW – *Liber mortuorum abbatiae S. Vincentii Wratislaviensis*, MPH SN IX/1. Edd. B. Kürbis, R. Walczak, Warszawa 1971.
- NWind – *Necrologium Windbergense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 383–405.
- NWs – *Necrologium Weihestephanense*, MGH Nocr. III. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1905, s. 203–218.
- NZwif – *Necrologium Zwifaltense*, MGH Nocr. I. Ed. F. L. Baumann, Berlin 1888, s. 240–268.
- PULKAVA – *Cronica Przibiconis dicti Pulkava*, FRB V. Ed. J. Emler, Praha 1893, s. 1–326.

SCGOC II – *Statuta capitulorum generalium Ordinis Cistercensis ab anno 1116 ad annum 1786. Tomus II. (1221–1261)*. Ed J.-M. Canivez, Leuven 1934.

SUB I – *Schlesisches Urkundenbuch Bd. 1: 971–1230*. Ed. H. Appelt, Köln 1963.

SUB II – *Schlesisches Urkundenbuch Bd. 2: 1230–1251*. Ed. W. Irgang, Köln 1977.

VINCENTIUS – *Vincentii Pragensis annales*, MGH SS XVII. Ed. W. Wattenbach, Hannover 1861, s. 658–683.

***

ALTHOFF, Gerd: *Adels- und Königsfamilien im Spiegel ihrer Memorialüberlieferung. Studien zum Totengedenken der Billunger und Ottonen*, München 1984.

ALTHOFF, Gerd: *Amicitiae und Pacta. Bündnis, Einung, Politik und Gebetsgedenken im beginnenden 10. Jahrhundert*, Hannover 1992.

ALTHOFF, Gerd: *Geschichtsbewußtsein durch Memorialüberlieferung*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel der nichthistoriographischer Quellen*. Ed. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 85–100.

ALTHOFF, Gerd: *Verwandte, Freunde, Getreue. Zum politischen Stellenwert der Gruppenbindungen im frühen Mittelalter*, Darmstadt 1990.

ALTHOFF, Gerd – WOLLASCH, Joachim: *Bleiben die Libri Memoriales stumm? Eine Erwiderung auf H. Hoffmann*, DA 56, 2000, s. 33–53.

ANTONÍN, Robert: *Ideální panovník českého středověku. Kulturně-historická skica z dějin středověkého myšlení*, Praha 2013.

ANTONÍN, Robert – JANIŠ, Dalibor: *Česká a moravská církev v mocenských osách středověké společnosti*, in: *Čtvrtý lateránský koncil a české země ve 13. a 14. století*. Ed. R. Antonín, Praha 2020, s. 24–82.

BÁLING, Péter: *Andrew, Béla and Euphemia: Some Remarks on 11-Century Dynastic Relations in the Light of Central European Narrative Sources*, in: *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources*. Edd. D. Bagi, G. Barabás, M. Font, E. Sashalmi, Pécs 2019, s. 9–19.

BALZER, Oswald: *Genealogia Piastów*, Kraków 1895.

BERNARDI, Wilhelm: *Konrad III. Bd. 2 (1146–1152)*, Leipzig 1883, s. 465–968.

BISTRICKÝ, Jan: *Dedikační obraz olomouckého kolektáře*, Umění 24, 1976, s. 407–416.

BISTRICKÝ, Jan: *Dvě poznámky k dedikačnímu obrazu olomouckého kolektáře*, Umění 36, 1988, s. 289–296.

BISTRICKÝ, Jan: *Zdíkovy listiny*, ČČH 96, 1998, s. 292–306.

BISTRICKÝ, Jan – ČERVENKA, Stanislav: *Olomoucké horologium. Kolektář biskupa Jindřicha Zdíka*, Olomouc 2009.

BISTRICKÝ, Jan – POJSL, Miloslav: *Jindřich Zdík a jeho doba*, in: Sborník k 850. výročí posvěcení katedrály sv. Václava v Olomouci. Edd. J. Bistrický, M. Pojzl, Olomouc 1982, s. 5–20.

BLÁHOVÁ, Marie: *Dějepisectví v českých zemích přemyslovského období*, in: Przemysłidi i Piastowie – twórcy i gospodarze średniowiecznych monarchii. Ed. J. Dobosz, Poznań 2006, s. 107–139.

BLÁHOVÁ, Marie: *Funkce a pramenná hodnota pamětních zápisů středověkých církevních institucí. Tak zvaná zakládací listina kláštera Třebíčského*, in: Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči. Edd. L. Jan, P. Obšusta, Brno 2002, s. 97–111.

BLÁHOVÁ, Marie: *Historia foundationis monasterii Brewnoviensis*, in: Milénium břevnovského kláštera (993–1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách. Edd. I. Hlaváček, M. Bláhová, Praha 1993, s. 147–161.

BLÁHOVÁ, Marie: *Historická paměť v pramenech raně přemyslovských Čech*, in: Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka. Edd. J. Klápště, E. Plešková, J. Žemlička, Praha 2003, s. 53–69.

BLÁHOVÁ, Marie: *Sázavské dějepisectví*, in: Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa. Ed. P. Sommer, Praha 2006, s. 171–188.

BLÁHOVÁ, Marie: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota. Historický komentář. Rejstřík*, Praha 1995.

BLÁHOVÁ, Marie: *Středověké katalogy českých knížat a králů a jejich pramenná hodnota*, Średniowiecze polskie i powszechnie 1, 1999, s. 33–63.

BLÁHOVÁ, Marie: *Die virtuelle Bibliothek des Cosmas von Prag*, in: Die Bibliothek – The Library – La Bibliothèque. Edd. A. Speer, L. Reuke, Berlin – Boston 2020, s. 746–758.

BLÁHOVÁ, Marie: *Zakladatelé klášterní „paměti“ v přemyslovských Čechách*, in: Kościół w monarchiach Przemysłidów i Piastów. Materiały z konferencji naukowej Gniezdno 21–24 września 2006 roku. Ed. J. Dobosz, Poznań 2009, s. 285–304.

BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Do roku 1197*, Praha – Litomyšl 1999.

BIŇOVEC, Gedeon T.: *Manuskrypt Cursus sanctae Mariae w świetle stosunków polsko-czeskich*, in: Cysterki w dziejach i kulturze ziem polskich, dawnej Rzeczypospolitej i Europy Środkowej. Edd. A. M. Wyrwa, A. Kielbasa, J. Swastek, Poznań 2004, s. 155–163.

BOLDAN, Kamil – DRAGOUN, Michal – FOLTÝN, Dušan – MAREK, Jindřich – UHLÍŘ, Zdeněk: *Codex Gigas – Ďáblova bible: tajemství největší knihy světa*, Praha 2007.

BORGOLTE, Michael: *Stiftung und Memoria. Ein mediävistisches Forschungskonzept als universalhistorischer Perspektive*, in: *Memoria – Erinnerungskultur – Historismus. Zum Gedenken an Otto Gerhard Oexle (28. August 1939 – 16. Mai 2016)*. Edd. T. Schilp, C. Horch, Turnhout 2019, s. 75–92.

DEJMEK, Jindřich: *Děpoltici (K mocenskému postavení a osudům jedné vedlejší větve Přemyslovců)*, MHB 1, 1991, s. 89–144.

DENDORFER, Jürgen: *Grafen, Markgrafen, Herzöge – Der Rang der principes und der Hof der Könige im ostfränkisch-deutschen Reich (11./12. Jahrhundert)*, in: *Rank and Order: The Formation of Aristocratic Elites in Western and Central Europe, 500–1500*. Ed. J. H. Peltzer, Ostfildern 2015, s. 99–116.

DRAGOUN, Michal: *Česká středověká kalendária*. Diplomová práce FF UK, Praha 2000.

DRAGOUN, Michal: *Den všední, den sváteční a politika přemyslovských Čech*, MHB 4, 1995, s. 47–67.

DRAGOUN, Michal: *Necrologium bohemicum – příspěvek k otázce místa jeho vzniku*, DP 20, 2002, s. 13–23.

DRAGOUN, Michal: *Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku*, MHB 6, 1999, s. 65–75.

DRAGOUN, Michal: *Zlomek kalendáře premonstrátského kláštera v Hradišti u Olomouce z 3. čtvrtiny 12. století*, *Średniowiecze polskie i powszechnie* 1, 1999, s. 75–85.

DRAGOUN, Zdeněk: *Konflikt knížete Soběslava s biskupem Menhartem a jeho líčení tzv. kanovníkem vyšehradským*, MHB 4, 1995, s. 69–79.

DUDÍK, Beda: *Dějiny Moravy. Díl II. Od roku 906 až do roku 1125*, Praha 1875.

DUDÍK, Beda: *Dějiny Moravy. Díl III. Od roku 1125–1173*, Praha 1877.

EKRT, Tomáš: *Dukes of Mödling: Cadet Branch of the Babenbergs*, *West Bohemian Historical Review* 14, 2024, s. 1–22

EKRT, Tomáš: *K otázce genealogie Děpolticů*, in: *Genealogické a heraldické listy* 3/42, 2022, s. 24–32.

FIALA, Zdeněk: *Jindřich Zdík a Kosmas (O původu Jindřicha Zdíka)*, *Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia* 7, 1963, s. 7–19.

FIALA, Zdeněk: *Přemyslovské Čechy. Český stát a společnost v letech 995–1310*, Praha 1975².

FLODR, Miroslav: *Skriptorium olomoucké: k počátkům písařské tvorby v českých zemích*, Praha 1960.

- FOLTÝN, Dušan, a kol.: *Monastikon*, in: Benediktini a střed Evropy. Křesťanství, kultura, společnost 800–1300. Edd. D. Foltýn, P. Mašková, P. Sommer, Praha 2016, s. 265–376.
- FREISE, Eckhard: *Kalendarische und annalistische Grundformen der Memoria*, in: *Memoria: der geschichtliche Zeugniswert des liturgischen Gedenkens im Mittelalter*. Edd. K. Schmid, J. Wollasch, München 1984, s. 441–577.
- FRIEDL, Antonín: *Hildebert a Everwin. Románští malíři*, Praha 1927.
- FRIEDL, Antonín: *Kodex Gigas. Český iluminovaný rukopis románský v Královské knihovně ve Stockholmu*, Praha 1929.
- FRIEDL, Antonín: *Moravská knižní malba XI. až XVI. století*, Brno 1955.
- GAŠPAR, Cristian: *(Re)claiming Adalbert. Patristic Quotations and Their Function in Canaparius' Vita S. Adalberti*, in: *Promoting the Saints. Cults and Their Contexts from Late Antiquity until the Early Modern Period. Essays in Honor of Gábor Klaniczay for His 60th Birthday*. Edd. O. Gester, J. Laszlovszky, B. Nagy, M. Sebök, K. Szende, Budapest 2011, s. 31–40.
- GOETZ, Hans-Werner: *The Concept of Time in the Historiography of Eleventh and Twelfth Centuries*, in: *Medieval Concepts of the Past: Ritual, Memory, Historiography*. Edd. G. Althoff, J. Fried, P.J. Geary, Cambridge 2002, s. 139–165.
- GRAUS, František: *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské. Díl I. Dějiny venkovského lidu od 10. stol. do první poloviny 13. stol.*, Praha 1953.
- GRAUS, František: *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, ČsČH 15, 1967, s. 789–810.
- GUREVIČ, Aron J.: *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978.
- HARRSEN, Meta: *Cursus sancte Marie. A thirteenth-century manuscript, now M.739 in The Pierpont Morgan Library*, New York 1937.
- HASIL ml., Jan: *Kosmas: literát, ideolog a historikograf raného přemyslovského státu*, in: *Přednášky z 56. běhu Letní školy slovanských studií*. Edd. J. Hasil st., M. Hrdlička, Praha 2013, s. 138–146.
- HASIL ml., Jan – VAN RENSVOUDE, Irene: *Introduction*, in: *Cosmas of Prague: The Chronicle of the Czechs*. Edd. J. Bak, P. Rychterová, Budapest 2020, s. XV–LIX.
- HAVEL, Dalibor: *Glosy a jejich role při odhalování nejstarších vrstvy břevnovského skriptoria*, SHB 60, s. 25–39.
- HAVEL, Dalibor: *K benediktinskému skriptoriu v Klášterním Hradisku u Olomouce ve 12. století. Metodická sonda*, in: *Campana codex civitas. Mirosłao Flodr octogenario*. Ed. F. Novák, Brno 2009, s. 136–176.

- HAVEL, Dalibor: *Počátky latinské písemné kultury v českých zemích: nejstarší latinské rukopisy a zlomky v Čechách a na Moravě*, Brno 2018.
- HEHL, Ernst-Dieter – JÜRGENSMEIER, Friedhelm: *Die Mainzer Kirche in ottonisch-salischer Zeit (911–1122)*, in: *Handbuch der Mainzer Kirchengeschichte I. Christliche Antike und Mittelalter. Teil 1.* Ed. F. Jürgensmeier, Würzburg 2000, s. 195–289.
- HEINIG, Paul-Joachim – PILVOUSEK, Josef: *Die Mainzer Kirche im Spätmittelalter (1305–1484)*, in: *Handbuch der Mainzer Kirchengeschichte I. Christliche Antike und Mittelalter. Teil 1.* Ed. F. Jürgensmeier, Würzburg 2000, s. 416–568.
- HILSCH, Peter: *Herzog, Bischof und Kaiser bei Cosmas von Prag*, in: *Geschichtsschreibung und geistiges Leben im Mittelalter. Festschrift für Heinz Löwe zum 65. Geburtstag.* Edd. K Hauck, H. Mordek, Köln – Wien 1978, s. 356–372.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Knihy a knihovny v českém středověku (Studie k jejich dějinám do husitství)*, Praha 2005.
- HLAVÁČEK, Ivan: *The Necrology of the Codex Gigas of Bohemia*, in: *The Durham Liber vitae and its context.* Ed. D. Rollason, Suffolk 2004, s. 191–205.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Neznámý klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrologia)*, SAP 22, 1972, s. 163–182.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Piastové v českých nekrologiích přemyslovské doby*, in: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach.* Ed. A. Barciak, Katowice 2007, s. 319–333.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Przyczynek do czesko-polskich kontaktów książkowych za panowania Przemysławów*, in: *Archiva, biblioteki i muzea kościelne* 33, 1976, s. 313–328.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Reflexe minulosti v diplomatickém materiálu českého státu v době přemyslovské*, in: *Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości.* Edd. H. Krzyżostaniak, J. Kujawiński, M. Matla, Poznań 2012, s. 13–30.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Stručný přehled české knižní kultury 12. století*, in: *Kościół w monarchiích Przemysławów i Piastów. Materiały z konferencji naukowej Gniezdno 21–24 września 2006 roku*, Poznań 2009, s. 333–343.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Vzdělání žen ve středověku*, in: *Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej.* Edd. W. Iwańczak, A. Januszek-Sieradzka, J. Smołucha, Kraków 2018, s. 455–480.
- HLAWITSCHKA, Eduard: *Die Ahnen der hochmittelalterlichen deutschen Könige, Kaiser und ihrer Gemahlinnen. Ein kommentiertes Tafelwerk. Band I. (911–1137), Teil 2*, Hannover 2006.
- HLAWITSCHKA, Eduard: *Die Ahnen der hochmittelalterlichen deutschen Könige, Kaiser und ihrer Gemahlinnen. Ein kommentiertes Tafelwerk. Band III. (1198–1250)*, Hannover 2013.

- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: *Kalendáře rukopisů kláštera sv. Jiří*, AUC Phil. et hist. 2, Z pomocných věd historických VIII, Praha 1988, s. 35–78.
- HOFFMANN, Hartmut: *Anmerkungen zu den Libri Memoriales*, DA 53, 1997, s. 415–459.
- HORNÍČKOVÁ, Kateřina: *Pražský biskup Meinhard a umělecký patronát ve 12. století*, in: Čechy jsou plné kostelů. Kniha k počtě PhDr. Anežky Merhautové, DrSc. Ed. M. Studničková, Praha 2010, s. 245–249.
- HRUBÝ, Václav: *Na okraj nového vydání Kosmovy kroniky*, ČMM 49, 1925, s. 371–384.
- CHAROUZ, Zdeněk: „*Morava, moravský*“ v písemných pramenech 9.–13. století, SA 2/22, 1987, s. 97–113.
- CHARVÁT, Petr: *Břevnov, Codex Gigas a jeho martyrologium*, in: Břevnov v českých dějinách. Sborník z konference pořádané ve dnech 14. a 15. září 1993 Filozofickou fakultou u příležitosti milénia břevnovského kláštera. Edd. M. Bláhová, I. Hlaváček, Praha 1997, s. 46–48.
- CHARVÁT, Petr: „*Dejte mému synáčkovi loveckou trubku mou a kopí*“: co vlastně odkázal umírající Břetislav II. svému dědici?, AMHUSO, řada C, 5, 2000, s. 167–169.
- CHARVÁT, Petr: *Laičtí bratři v českých, především cisterských kláštorech do roku 1300*, in: Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky. Edd. E. Doležalová, R. Šimůnek D. Dvořáčková-Malá, Praha 2006, s. 219–229.
- CHARVÁT, *Podlažické sestry dvanáctého století v zápisech Codexu Gigas*, in: Archeologie východních Čech 10, 2015, s. 99–105.
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina – SILAGIOVÁ, Zuzana: *Fiant festa per ordinem universum. Cisterský kalendář bohemikálního původu z první poloviny 13. století*, Praha 2003.
- IZDNÝ, Jakub: *Dějiny střední Evropy jako jednotného prostoru v dlouhém 10. století*. Disertační práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/111344/140074719.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Praha 2019.
- JAN, Libor: *Budování monarchie českých Přemyslovců. Postřehy a úvahy*, in: Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010, s. 117–136.
- JAN, Libor: *Moravské biskupství a arcibiskupství v 9.–11. století*, in: Tisíc a padesát let pražského biskupství. Edd. J. Kotous, P. Sommer, V. Vaníček, Praha 2023, s. 152–172.
- JAN, Libor: *Stará Morava mezi Východem a Západem*, in: Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa. Ed. P. Sommer, Praha 2006, s. 251–264.
- JAN, Libor: *Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283–1305*, Praha 2015.

JAGOŠOVÁ, Anna: *Consors, soror, filia, mater et ducissa: k vládní praxi žen po boku přemyslovských knížat (do roku 1197)*, SHB 1/62, 2015, s. 73–103.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII w.*, in: *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów. Tom IV.* Ed. S.K. Kuczyński, Warszawa 1990, s. 171–203.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Kalendarz opactwa św. Wincentego we Wrocławiu*, AUW 1362 (Historia 98), 1993, s. 45–58.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Rękopis zwany Nekrologiem czesko-śląskim*, AUW 1162 (Historia 81), 1994, s. 39–71.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Rodowód Piastów śląskich. Tom I, Piastowie wrocławscy i legnicko-brzescy*, Wrocław 1973.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Rodowód pierwszych Piastów*, Kraków 2004².

JASIŃSKI, Kazimierz: *Studia nad genealogią czeskich Dypoldowiców*, SKHS 36, 1981, s. 59–68.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Uzupełnia do genealogii Piastów*, StZr 3, 1958, s. 199–212, StZr 5, 1960, s. 89–111.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Związki rękopisu zawierającego tzv. nekrolog czesko-śląski s Czechami*, in: *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Práce ofiarowane Profesorowi Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestopięciolecie pracy naukowej.* Edd. A. Radziwiński, A. Supruniuk, J. Wroniszewski, Toruń 1997, s. 477–492.

JUREK, Tomasz: *Zagadka biskupa wrocławskiego Roberta*, SKHS 45, 1990, s. 1–11.

KADLEC, Jaroslav: *Svatovojtěšská úcta v českých zemích*, in: *Svatý Vojtěch. Sborník k miléniu.* Ed. J.V. Polc, Praha 1997, s. 42–75.

KALHOUS, David: *Anatomy of a Duchy. Political and Ecclesiastical Structures of Early Přemyslid Bohemia*, Leiden – Boston 2012.

KALHOUS, David: *Bohemi. Prozesse der Identitätsbildung in frühpřemyslidischen Ländern (bis 1200)*, Wien 2018.

KALHOUS, David: *Boleslav III.: kníže na konci časů?*, in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám.* Edd. T. Borovský, L. Jan, M. Wihoda, Brno 2003, s. 221–229.

KALHOUS, David: *Creating bonds, creating memories. Monasteries Kladruba and Opatovice in twelfth century and their forgeries*, SMB 1/65, 2018, s. 38–50.

KALHOUS, David: *Granum catalogi praesulum Moraviae jako pramen k dějinám Moravy v 10. století?*, MHB 11, 2007, s. 23–38.

- KALHOUS, David: *Legenda Christiani and Modern Historiography*, Leiden – Boston 2015.
- KALHOUS, David: *Sdílení paměti? K otázce významu a rozšíření historického povědomí v době přemyslovské*, SHB 1/62, 2015, s. 33–59.
- KALHOUS, David: *Úvahy nad možnostmi poznání sociální struktury raně středověkého přemyslovského knížectví*, Praehistorica 2/34, 2018, s. 29–82.
- KALHOUS, David – KOPAL, Petr – MORAVCOVÁ, Irena – POLANSKÝ, Luboš: *Přemyslovská dynastie: Soupis členů původního českého panovnického rodu*, in: *Přemyslovci. Budování českého státu*. Edd. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 2009, s. 541–573.
- KEJŘ, Jiří: *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998.
- KERNBACH, Anna: *Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku. K dějepisectví přemyslovského období*, Brno 2010.
- KLÁPŠTĚ, Jan: *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2012².
- KOLÁR, Jaroslav: *Codex Gigas a otázka jeho sémiotické interpretace*, ČČH 89, 1991, s. 662–675.
- KONEČNÝ, Lubomír J.: *Sakrálně-politická legitimace Přemyslovců v malbách znojenské rotundy*, VVM 74, 2022, s. 227–232.
- KOPAL, Petr: *Kosmas a jeho svět. Obraz politického národa v nejstarší české kronice*. Disertační práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/91733/140057467.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Praha 2017.
- KOPAL, Petr: *Kosmovi ďáblové. Vršovsko-přemyslovský antagonismus ve světle biblických a legendárních citátů, motivů a symbolů*, MHB 8, 2001, s. 7–41.
- KOPAL, Petr: *Neznámý známý rod. Pokus o genealogii Vršovců*, SAP 51, 2001, s. 3–84.
- KOUŘIL, Miloš: *Nový pramen k období olomouckého biskupa Bruna*, in: *Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka*, Olomouc 1968, s. 31–38.
- KOZŁOWSKA-BUDKOWA, Zofia: *Który Bolesław?*, in: *Prace z dziejów Polski feudalnej. Ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70 rocznicę urodzin*. Edd. Z. Budkowa, J. Dąbrowski, K. Lepszy, H. Łowmiański, T. Manteuffel, K. Piwarski, Warszawa 1960, s. 81–89.

- KREMER, Jan: *Zakladatelská činnost řádu premonstrátů ve střední Evropě do počátku 13. století. Dceřinná založení klášterů Steinfeld a Dünnwald*. Diplomová práce FF UK, dostupné online na https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/26316/DPTX_2008_1_11210_ASZK10001_122649_0_65150.pdf?sequence=1&isAllowed=y (poslední přístup 1. srpna 2024), Praha 2009.
- KRISTEN, Zdeněk: *Pamětní záznamy kostela olomouckého a kláštera louckého*, AUPO Historica 3, 1962, s. 183–195.
- KRÜGER, Karl H.: *Die Corveyer Gründungsberichte des 12. Jahrhunderts*, in: *Der Liber Vitae der Abtei Corvey. Studien zur Corveyer Gedenküberlieferung und zur Erschliessung des Liber Vitae*. Edd. K. Schmid, J. Wollasch, Wiesbaden 1989, s. 8–28.
- KRZEMIENSKA, Barbara: *Boj knížete Břetislava o upevnění českého státu (1039–1041)*, Rozpravy ČSAV – řada společenských věd 89, 5/1979.
- KRZEMIENSKA, Barbara: *Břetislav II. Pokus o charakteristiku panovníka*, ČsČH 35, 1987, s. 722–731.
- KRZEMIENSKA, Barbara: *Moravští Přemyslovci ve znojenské rotundě*, Ostrava 1985.
- KRZEMIENSKA, Barbara: *Olomoučtí Přemyslovci a Rurikovci*, ČMM 106, 1987, s. 259–268.
- KRZEMIENSKA, Barbara: *Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012–1034)*, ČsČH 25, 1977, s. 246–272.
- KRZEMIENSKA, Barbara: *Wann erfolgte der Anschluß Mährens an den böhmischen Staat?*, Historica 19, 1980, s. 195–243.
- KŘIVÁNKOVÁ, Lucie: *Nejstarší nekrologia českých zemích jako odraz uchování paměti elit přemyslovské monarchie*. Bakalářská práce FF MU, dostupné online na https://is.muni.cz/th/19ly3/Nejstarsi_nekrologia_ceskych_zemich_jako_odraz_uchovavani_pameti_elit_premyslovske_monarchie.pdf (poslední přístup 14. května 2024), Brno 2023.
- KUBÍN, Petr: *Kult svaté Ludmily v době přemyslovské*, in: *Svatá Ludmila. Kněžna a světice*. Ed. J. Izdný, Praha 2020, s. 295–319.
- KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů*, Praha 2011.
- KUBÍN, Petr: *Svatý Vintíř: poustevník, kolonizátor, diplomat*, Praha 2016.
- KÜSS, Tobias: *Die älteren Diepoldingen als Markgrafen in Bayern (1077–1204). Adlige Herrschaftsbildung im Hochmittelalter*, München 2013.
- KVĚT, Jan: *Iluminované rukopisy královny Rejčky. Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XIV.*, Praha 1931.

- LUŇÁKOVÁ, Ludmila: *Násilí mezi přemyslovskými knížaty*, ČMM 136, 2017, s. 209–234.
- LUŇÁKOVÁ, Ludmila: *Práce s časem v díle prvního Kosmova pokračovatele*, ČČH 114, 2016, s. 899–918.
- LUŇÁKOVÁ, Ludmila: *Sváteční dny v přemyslovských Čechách aneb k úloze církevních svátků při veřejných událostech*. Disertační práce FF MU, dostupné online na <https://is.muni.cz/th/frbll/Disertace-LL-final-is-tisk.pdf> (poslední přístup 14. května 2024), Brno 2021.
- LUTOVSKÝ, Michal, – PETRÁŇ, Zdeněk: *Slavníkovci. Mýtus českého dějepisce*, Praha 2004.
- LYSÝ, Miroslav: *Politika českého knížete Břetislava I. (1035–1055) voči Uhorsku*, HČ 52, 2004, s. 451–468.
- MACEK, Josef: *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.
- MACHÁČEK, Fridolín: *Zprávy: B.F. Grassl, Das älteste Totenbuch des Praemonstratenserchorfrauenstiftes Chotieschau (1200–1640)*, ČČH 37, 1931, s. 424–426.
- MARÁZ, Karel: *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007.
- MAŘÍKOVÁ, Martina: *Aniversária jako součást liturgického provozu pražské metropolitní kapituly a hmotného zajištění jejích členů v době předhusitské*, in: *Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości*. Edd. H. Krzyżostaniak, J. Kujawiński, M. Matla, Poznań 2012, s. 151–163.
- MATLA, Marzena: *The power and influence of the Přemyslid wives and daughters*, *Journal of the Australian Early Medieval Association* 17, 2021, s. 135–163.
- McDOUGALL, Sara: *Royal Bastards. The Birth of Illegitimacy, 800–1230*, Oxford 2017.
- MEZNÍK, Jaroslav: *Lucemburská Morava (1310–1423)*, Praha 1999.
- MODRÁKOVÁ, Renáta: *Knížní kultura kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě*, Praha 2022.
- MODRÁKOVÁ, Renáta: *Přemyslovský kult v rukopisech Kunhuty, abatyše svatojiřského kláštera*, in: *Panovnická reprezentace v písemné kultuře ve středověku. Sborník prací k životnímu jubileu profesora Ivana Hlaváčka*. Edd. M. Bláhová, M. Holá, K. Woitschová, Praha 2021, s. 40–50.
- MODRÁKOVÁ-SÁDLOVÁ, Renáta: *Svatojiřský klášter ve světle jeho nekrologických přípisků. Jeden z méně užívaných pramenů ke klášterním dějinám*. Diplomová a rigorózní práce FF UK, Praha 2004.

MOLECZ, Peter: *Die Babenberger im Spiegel des liturgischen Totengedenkens. Versuch einer Analyse der Babenbergereinträge in Memorialquellen unter Berücksichtigung aller Familienmitglieder*. Disertační práce, GF Universität Wien, Wien 2000.

MOURALOVÁ, Ludmila: *Benediktinský klášter v Podlažicích – Podlažické nekrologium*. Diplomová práce PedF UK, dostupné online na https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/3320/DPTX_2005_1_11410_OSZD001_66455_0_20431.pdf?sequence=1&isAllowed=y (poslední přístup 14. května 2024), Praha 2006.

MRUK, Wojciech: *The death-rolls and the monks – their bearers in the medieval Europe (some introductory remarks)*, in: *La vie quotidienne des moines et chanoines au Moyen Âge et temps modernes. Actes du Premier Colloque International du L.A.R.H.C.O.R.* Wroclaw-Ksiaz, 30. nov.–4. dec. 1994. Ed. M. Derwich, Wroclaw 1995, s. 573–579.

NASS, Klaus: *Die Reichschronik des Annalista Saxo und die sächsische Geschichtsschreibung im 12. Jahrhundert*, Hannover 1996.

NECHUTOVÁ, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, Praha 2000.

NECHUTOVÁ, Jana: *Vitae Brunonis*, ČMM 71, 1986, s. 175–182.

NEISKE, Franz: *Die Ordnung der Memoria. Formen nekrologischer Tradition im mittelalterlichen Klosterverband*, in: *Institution und Charisma. Festschrift für Gert Melville zum 65. Geburtstag*. Edd. F. J. Felten, A. Kehnel, S. Weinfurter, Köln – Weimar – Wien 2009, s. 127–137.

NEUMANN, Augustin: *Ztracené středověké kroniky moravské*, SHK 23, 1923, s. 20–48, 106–114.

NODL, Martin: *Rituál rozvodu*, in: *Stát, státnost a rituály přemyslovského věku*. Edd. M. Wihoda, D. Malaťák, Brno 2006, s. 113–134.

NOVÁČEK, Karel: *Otto Bamberský, Zwiefalten a počátky kladrubského kláštera*, in: *Devět století kláštera v Kladrubech 1115–2015*. Ed. K. Nováček, Praha 2017, s. 25–33.

NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.1. Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912.

NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034–1197)*, Praha 1913.

NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*, Praha 1928.

NOVOTNÝ, Václav: *Studien zur Quellenkunde Böhmens*, MIÖG 24, 1903, s. 529–615.

NOVOTNÝ, Václav: *Uvedení Premonstrátů do kláštera Hradištského na Moravě*, ČMM 50, 1926, s. 155–170.

NOVOTNÝ, Václav: *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Praha 1932.

- NOVÝ, Rostislav: *Dvojí redakce Kosmovy Kroniky Čechů*, AUC Phil. et hist. 2/1981, s. 93–123.
- OEXLE, Otto G.: *Die Gegenwart der Toten*, in: *Death in the Middle Ages*. Ed. H. Braet, Leuven 1983, s. 19–77.
- OEXLE, Otto G.: *Memoria als Kultur*, in: *Memoria als Kultur*. Ed. O.G. Oexle, Göttingen 1995, s. 9–78.
- OEXLE, Otto G.: *Memoria und Memorialüberlieferung im frühen Mittelalter*, FS 10, 1975, s. 70–95.
- PAC, Grzegorz: *Kalendarz z Kodeksu Gertrudy jako świadectwo dewocji monarszej. Wokół kultu świętych na styku chrześcijaństwa łacińskiego i wschodniego w XI wieku*, RH 84, 2018, s. 31–68.
- PAC, Grzegorz: *Kobiety w dynastii Piastów. Rola społeczna piastowskich żon i córek do połowy XII wieku – studium porównawcze*, Toruń 2013.
- PACOVSKÝ, Karel: *Život v pražském klášteře sv. Jiří ve středověku*. Disertační práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/180283/140107694.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Praha 2022.
- PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dílu I částka 2. Od roku 1125 do 1253*, Praha 1854.
- PÁTKOVÁ, Hana: *Chotěšov a Doksany ve 13. století. Dva kláštery premonstrátek v době posledních Přemyslovců*, in: *Kościół w monarchiach Przemysławidów i Piastów. Materiały z konferencji naukowej Gniezdno 21–24 września 2006 roku*. Ed. J. Dobosz, Poznań 2009, s. 251–258.
- PÁTKOVÁ, Hana: *Nekrologium premonstrátek v Doksanech. Poznámky k jeho základnímu textu*, MHB 2/2022, s. 29–53.
- PÁTKOVÁ, Hana: *Stopy středověkého tepelského nekrologia v novověkých rukopisech?*, in: *Libri boni semper amici fidi erunt...* Kolektivní monografie k životnímu jubileu PhDr. Milady Svobodové, Praha 2023, s. 60–68.
- PÁTKOVÁ, Hana: *Středověká bratrstva v katedrále sv. Víta v Praze*, SAP 47, 1997, s. 3–73.
- PÁTKOVÁ, Hana: *Středověké nekrologium z Hořovic aneb „memoria“ venkovské farnosti*, MHB 11, 2007, s. 229–238.
- PATZE, Hans: *Klostergründung und Klosterchronik*, Blätter für deutsche Landesgeschichte 113, 1977, s. 89–121.
- PEROUTKA, Alois: *Vznik kolegiální kapituly sv. Mořice ve 13. století (Historicko-právní studie)*, in: *Muzeum. Sborník Muzea Kroměřížska*, Kroměříž 2002, s. 91–100.

- PETRÁČEK, Tomáš: *Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek. Fenomén darovaných lidí přemyslovských zemí 10.–12. století*, Praha 2012.
- PLAČEK, Josef: *Ke zprávě mnicha Sázauského o cestě českého svatebního poselství do Uher roku 1157*, ČČH 13, 1907, s. 183–185.
- PLAČEK, Josef: *Příspěvky k otázce Nekrologu Podlažického*, LF 34, 1907, s. 101–115.
- PLESZCZYŃSKI, Andrzej: *Sobeslaus – ut Salomon, ut rex Ninivitarum. Gesta, rituály a inscenace – propagandistické nástroje boje českého knížete v konfliktu s opozicí*, ČČH 101, 2003, s. 237–260.
- PLESZCZYŃSKI, Andrzej: *Vyšehrad: rezidence českých panovníků. Studie o rezidenci panovníka raného středověku na příkladu českého Vyšehradu*, Praha 2002.
- POJSL, Miloslav: *Olomoučtí biskupové a arcibiskupové a jejich pohřební místa*, Uherské Hradiště 2013.
- POLANSKÝ, Luboš: *Spory o původ české kněžny Emmy, manželky Boleslava II.*, in: *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 7. února 999)*. Edd. L. Polanský, J. Sláma, D. Třeštík, Praha 2000, s. 27–48.
- PRAŽÁK, Jiří: *Ke vzniku pražského Hildebertova kodexu*, StR 3, 1964, s. 47–72.
- PRAŽÁK, Jiří: *Privilegium Přemysla I. pro Doksany a jeho confirmace z r. 1276 (Poznámky k dějinám doksanského klášterství ve XII. a XIII. století)*, SAP 5, 1955, s. 159–203.
- PRINZ, Friedrich: *Klerus und Krieg im frühen Mittelalter. Untersuchungen zur Rolle der Kirche beim Aufbau der Königsherrschaft*, Stuttgart 1971.
- QUÉRET-PODESTA, Adrien: *Annales Magdeburgenses Brevisissimi. The Short Annals of Magdeburg and their significance on Czech and Polish annalistic productions*, Olomouc 2016.
- RAJMAN, Jerzy: *K dějinám česko-polských vztahů ve středověku (Šlechta a premonstráti ve 12. století)*, MHB 2, 1991, s. 15–28.
- Regesta imperii II.4. Die Regesten des Kaiserreiches unter Heinrich II. (1002–1024)*. Edd. J. F. Böhmer, T. Graff, Wien – Köln – Graz 1971.
- REITINGER, Lukáš: *Král Vratislav v paměti kláštera Pegau*, in: *Memoria et damnatio memoriae ve středověku*. Ed. M. Nodl. P. Węcowski, Praha 2014, s. 29–69.
- REITINGER, Lukáš: *Nekrologia kláštera Pegau. Pozapomenuté svědectví o Přemyslovcích (nejen) Kosmova věku*, in: *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*. Edd. L. Reitinger, M. Wihoda, Brno 2010, s. 371–415.
- REITINGER, Lukáš: *„Obraz všech vládců“ aneb bludný kruh znojenské rotundy*, ČMM 142, 2023, s. 127–157.

REITINGER, Lukáš: *Psal tzv. Kanovník vyšehradský opravdu na Vyšehradě? První Kosmův pokračovatel v kontextu dějepisectví přemyslovského věku*, ČČH 113, 2015, s. 635–668.

REITINGER, Lukáš: *Vratislav. První král Čechů*, Praha 2017.

REITINGER, Lukáš: *Znojemský cyklus Přemyslovců a oficiální katalog českých knížat*, Umění 67, 2019, s. 498–513.

RICHTER, Václav: *Rodiče Jindřicha Zdíka*, ČMM 69, 1950, s. 101–104.

SCHIEFFER, Rudolf: *Memorialquellen in den Monumenta Germaniae Historica*, in: *Libri vitae. Gebetsgedenken in der Gesellschaft des frühen Mittelalters*. Edd. D. Geuenich und U. Ludwig, Köln – Weimar – Wien 2015, s. 17–32

SCHMID, Karl: *Gedenk- und Totenbücher als Quellen*, in: *Mittelalterliche Textüberlieferungen und ihre kritische Aufarbeitung*. Ed. H. Fuhrmann, München 1976, s. 76–85.

SCHMID, Karl: *Personenforschung und Namenforschung am Beispiel der Klostersgemeinschaft von Fulda*, FS 5, 1971, s. 235–267.

SCHMID, Karl – WOLLASCH, Joachim: *Die Gemeinschaft der Lebenden und Verstorbenen im Zeugnissen des Mittelalters*, FS 1, 1967, s. 365–405.

SCHMID, Karl – WOLLASCH, Joachim: *Societas et fraternitas. Begründung eines kommentierten Quellenwerks zur Erforschung der Personen und Personengruppen im Mittelalter*, FS 9, 1975, s. 1–48.

SCHNEIDMÜLLER, Bernd: *Gegenwart der Vorgänger*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel der nichthistoriographischer Quellen*. Ed. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 217–235.

SCHNEIDMÜLLER, Bernd: *Herrscher über Land oder Leute? Der kapetingische Herrschertitel in der Zeit Phillips II. August und seine Nachfolger*, in: *Intitulatio III. Lateinische Herrschertitel und Herrschertitulaturen vom 7. bis zum 13. Jahrhundert*. Edd. H. Wolfram, A. Scharer, Wien – Köln – Graz 1988, s. 131–162.

SIGNORI, Gabriela: *The Necrology of Günterstal, the Notebook of the Priorisses and Abtesses, and Thoughts on the History of the Necrologia Germaniae*, *Mediaeval Studies* 81, 2019, s. 273–307.

SLÁMA, Jiří: *Slavníkovci – významná či okrajová záležitost českých dějin 10. století?*, AR 47, 1995, s. 182–224.

SLÁMA, Jiří: *Výkladový heslář vybraných historických osob, míst a reálií*, in: *Slavníkovci ve středověkém písemnictví*. Edd. R. Nový, J. Sláma, Praha 1987, s. 383–456.

- SLOUKA, Vojtěch: *Přemyslovci na přelomu 11. a 12. století. Některé chronologické a prosopografické otázky*. Bakalářská práce FF UK, dostupné online na <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/124947/130300301.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (poslední přístup 13. května 2024), Třebíč 2021.
- SLOUKA, Vojtěch – ŠENK, Martin: *Zakon sudnyj ljudem a otázka právního postavení žen*, *Revue církevního práva* 1/24, 2024, s. 53–73.
- SOMER, Tomáš: *Nástup Bruna ze Schauenburka na biskupský stolec v Olomouci*, in: *Jedinec a evropská společnost od středověku do 19. století*. Edd. A. Kalous, J. Stejskal, J. Šrámek, Olomouc 2014, s. 129–144.
- SOMER, Tomáš – SVOBODOVÁ, Eva: *Konrád z Friedberka. Biskup, na kterého se mělo zapomenout*, *ČMM* 132, 2013, s. 3–24.
- SOMMER, Petr: *Benediktini v raném českém státě*, in: *Benediktini a střed Evropy. Kultura – křesťanství – společnost*. Edd. D. Foltýn, P. Mašková, P. Sommer, Praha 2016, s. 127–137.
- SOMMER, Petr: *Dítě v ve středověkých pramenech*, *DP* 31, Praha 2012, s. 73–79.
- SOMMER, Petr: *Řezno a raně středověký Břevnov*, *ČČH* 93, 1995, s. 25–36.
- SOMMER, Petr: *Sázava a české kláštery 11. století*, in: *Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa*. Ed. P. Sommer, Praha 2006, s. 145–159.
- SPĚVÁČEK, Jiří: *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1979.
- STEINHÜBEL, Ján: *The Nitrian Principality. The Beginnings of Medieval Slovakia*, Leiden – Boston 2021.
- ŠENK, Martin: *Datace narození Karla Velikého: Historické prameny a limity jejich výkladu*, *Genealogické a heraldické listy*, 3/44, 2024, s. 21–27.
- ŠENK, Martin – SMETANOVÁ, Zuzana: *Soubor výpisků a poznámek k liturgii ve slovanském jazyce*, in: *Opuscula. Neznámá dílka z rukopisů Kříže z Telče*. Edd. L. Doležalová, M. Králová, Dolní Břežany 2022, s. 226–252.
- ŠIMŮNEK, Robert: *„Comes“ aneb (dis)kontinuita v pojetí pozdního středověku*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Edd. E. Doležalová, R. Šimůnek D. Dvořáčková-Malá, Praha 2006, s. 404–422.
- ŠRÁMEK, Josef: *K výročí roku 1063: Moravský biskup Jan aneb O jednom obraze Kosmovy kroniky*, *VVM* 65, 2013, s. 228–244.
- ŠRÁMEK, Josef: *Kníže zakladatel? Otázka paměti o vládě Břetislava I. na Moravě v moderním historiografickém paradigmatu i v pramenech domácí provenience 12. až 14. století*, *HO* 44, 2013, s. 11–41.
- ŠRÁMEK, Josef: *Lesk a bída benediktinského mnišství v raně středověkých Čechách: Břevnovský klášter v klíčových letech 993–1200*, *HO* 35, 2009, s. 21–39.

ŠRÁMEK, Josef: *Otazníky nad nejstaršími dějinami břevnovského konventu: Kosmův vztah k českým klášterům aneb na okraj jeho Kroniky Čechů*, in: *Mladá historie. Sborník studentských prací z oboru historie*. Ed. J. Stejskal, Olomouc 2008, s. 117–138.

ŠRÁMEK, Josef: *Vzestup a pád rodové fundace olomouckých Přemyslovců. Několik slov ke konci benediktinského konventu v klášteře Hradiště u Olomouce*, *Střední Morava* 32/17, 2011.

ŠRÁMEK, Josef: *Zamyšlení nad stránkami análů hradištsko-opatovických. Poznámka na okraj jedné středověké památky ve světle současného bádání*, *VVM* 63, 2011, s. 305–314.

ŠVÁBENSKÝ, Mojmír: *Tzv. Moravská kronika*, *StR* 12, 1973, s. 191–205.

TEIGE, Josef: *Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (až do r. 1300)*, *VKČSN* 12/1893, s. 1–80.

TRAWKOWSKI, Stanisław: *Die Eremiten in Polen am Anfang des 11. Jahrhunderts*, in: *Svatý Vojtěch, Čechové a Evropa. Mezinárodní symposium uspořádané Českou křesťanskou akademií a Historickým ústavem Akademie věd ČR 19.–20. listopadu 1997 v Praze*. Edd. D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 1998, s. 167–179.

TROJAN, David: *Tobiáš z Benešova. Biskup – hospodář – politik*, Praha 2023.

TRUHLÁŘ, Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur*, díl I–II, Praha 1905–1906.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Anfänge der böhmischen Geschichtsschreibung. Die ältesten Prager Annalen*, *StŽr* 23, 1978, s. 1–37.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Češi a dějiny v postmoderním očistci*, Praha 2005.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Deset tezí o Kristiánově legendě*, *FHB* 2, 1980, s. 7–38.

TŘEŠTÍK, Dušan: „*Gloria regni*“ *Vratislava II. Hymnus „Versus post missam“ a kronikář Kosmas*, in: *Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám*. Edd. E. Doležalová, M. Nodl, P. Sommer, Praha 2004, s. 285–298.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Ještě ke královně Emmě. Wolfenbüttelský rukopis Gumpoldovy legendy a druhý život královny Matyldy*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Edd. E. Doležalová, R. Šimůnek D. Dvořáčková-Malá, Praha 2006, s. 23–37.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*, Praha 1968.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Manželství knížete Václava podle II. staroslověnské legendy*, in: *Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Fr. Šmahela. Díl I*. Edd. J. Pánek, M. Polívka, N. Rejchrtová, Praha 1994, s. 39–46.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 1997.

- TŘEŠTÍK, Radim, Kristián, *vojtěšské legendy a textologie*, ČsČH 15, 1967, s. 691–704.
- TYROLLER, Franz: *Genealogie des altbayerischen Adels im Hochmittelalter in 51 genealogischen Tafeln mit Quellennachweisen, einem Anhang und einer Karte*, in: *Genealogische Tafeln zur mitteleuropäischen Geschichte*. Ed. W. Wegener, Göttingen 1962–1969, s. 45–524.
- VANÍČEK, Vratislav: *Pobyty a emigrace české elity v Polsku v 10.–12. století*, HSO 2(3), 2012, s. 119–154.
- VANÍČEK, Vratislav: *Soběslav I. Přemyslovci v kontextu evropských dějin v letech 1092–1140*, Praha – Litomyšl 2007.
- VELIČKA, Tomáš: *Kamenecké nekrologium a jeho využití pro dějiny Kladska na konci 13. století*, in: *Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości*. Edd. H. Krzyżostaniak, J. Kujawiński, M. Matla, Poznań 2012, s. 271–287.
- VELIČKA, Tomáš: *Markrabata z Vohburgu, české země a Chebsko ve 12. století*, SMB 7, 2015, s. 37–54.
- VELÍMSKÝ, Tomáš: *Ojír z Friedberka. Rytíř, který hájil čest krále*, in: *Jimi země česká stála. Soubor studií k českým elitám raného a vrcholného středověku*. Ed. T. Velímský, Praha 2023, s. 221–232, 328–331.
- VELÍMSKÝ, Tomáš: *Vršovci a ti druzí*, in: *Jimi země česká stála. Soubor studií k českým elitám raného a vrcholného středověku*. Ed. T. Velímský, Praha 2023, s. 43–55, 288–291.
- VINTR, Josef: *Ostrovské rukopisy*, Olomouc 2014.
- VRÁNA, David: *Znojemská rotunda v současných polemikách*, VVM 74, 2022, s. 232–259.
- WASILEWSKI, Tadeusz: *Helena księżniczka znojemska, żona Kazimierza II. Sprawiedliwego. Przyczynek do dziejów stosunków polsko-czeskich w XII–XIII w.*, PH 69, 1978, s. 115–120.
- WELLER, Tobias, *Die Heiratspolitik des deutschen Hochadels im 12. Jahrhundert*, Köln – Weimar – Wien 2004.
- WIECZOREK, Szymon: *Die Schenkungen Bolesławs III. und Salomeas von Berg an die Benediktinerabtei Zwiefalten in der 1130–40er Jahren*, in: *Monarchische und adlige Sakralstiftungen im mittelalterlichen Polen*. Ed. E. Mühle, Berlin 2013, s. 131–170.
- WIHODA, Martin: *Anály hradištsko-opatovické nebo první moravská kronika? Po stopách nekosmovského pojetí českých dějin*, in: *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek. Sborník příspěvků z konference „Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě“*, konané dne 28. 2. 2001 v Brně. Edd. J. Malír, R. Vlček, Brno 2001, s. 25–32.

WIHODA, Martin: *Benediktinská kapitola v dějinách kláštera Hradisko u Olomouce*, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči*. Edd. L. Jan, P. Obšusta, Brno 2002, s. 29–38.

WIHODA, Martin: *České 12. století mezi zbožnými ideály a zkušeností všedního dne*, in: *Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*. Ed. J. Hanuš, Brno 2011, s. 116–140.

WIHODA, Martin: *Kosmas a Vratislav*, in: *Querite primum regnum dei. Sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové*. Edd. H. Krmíčková, A. Pumprová, D. Růžičková, L. Švanda, Brno 2006, s. 367–381.

WIHODA, Martin: *Kosmova kronika a počátky českého historického myšlení*, in: *Kosmas, Kronika Čechů*. Ed. M. Moravová, Praha 2011, s. 5–20.

WIHODA, Martin: *Morava v době knížecí*, Praha 2010.

WIHODA, Martin: *Moravští Přemyslovci v paměti klášterních skriptorií*, in: *Campana codex civitas. Mirosław Flodr octogenario*. Ed. F. Novák, Brno 2009, s. 121–135.

WIHODA, Martin: *Patnáct minut slávy olomouckého kanovníka Sifrida*, in: *Pater familias. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Prof. Dr. Ivana Hlaváčka*. Edd. J. Hrdina, E. Doležalová, J. Kahuda, Praha 2002, s. 193–203.

WIHODA, Martin: *První česká království*, Praha 2015.

WIHODA, Martin: *Vladislav Jindřich*, Praha 2019².

WIHODA, Martin: *Zlatá bula sicilská. Podivuhodný příběh ve vrstevách paměti*, Praha 2005.

WISZEWSKI, Przemysław: *Domus Boleslai. Values and social identity in dynastic traditions of medieval Poland (c. 966–1138)*, Leiden – Boston 2010.

WOJCIECHOWSKA, Beata: *The Development of Confraternities in Central Europe in the Middle Ages and Early Modern Period*, in: *A Companion to Medieval and Early Modern Confraternities*. Ed. Ch.M. Bellitto, Leiden – Boston 2019, s. 65–87.

WOJCIECHOWSKA, Maria: *O największym kodeksie czeskim*, StR 3, 1964, s. 1–45.

WOLLASCH, Joachim: *Ein cluniacensisches Totenbuch aus der Zeit Abt Hugos von Cluny*, FS 1, 1967, s. 405–443.

WOLLASCH, Joachim: *Formen und Inhalte mittelalterlicher memoria*, in: *Libri vitae. Gebetsgedenken in der Gesellschaft des frühen Mittelalters*. Edd. D. Geuenich und U. Ludwig, Köln – Weimar – Wien 2015, s. 33–58.

WOLLASCH, Joachim: *O wartości źródłowej nekrologów średniowiecznych*, StZr 32–33, 1990, s. 7–15

- ZELENKA, Jan: *Několik poznámek k (ne)kosmovskému pojetí českých dějin*, ČČH 122, 2004, s. 7–28.
- ZEMEK, Metoděj: *Posloupnost kanovníků metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci*, VVM 4 1949, s. 121–136, 167–182, VVM 5, 1950, s. 53–64, 101–106, 141–146.
- ZEZULČÍK, Jaroslav: *Anály hradišfsko-opatovické*. Diplomová práce FF UPOL, Olomouc 1984.
- ZIENTARA, Benedykt: *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 2005³.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Čechy v době knížecí (1034–1198)*, Praha 2007².
- ŽEMLIČKA, Josef: *Do tří korun. Rozmach posledních Přemyslovců (1278–1301)*, Praha 2017.
- ŽEMLIČKA, Josef: „*Dvacet pánů*“ české země (K vymezení panujícího rodu v 11. a 12. století), ČMM 117, 1998, s. 293–309.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Jindřich Zdík – biskup, diplomat a organizátor*, in: Jindřich Zdík (1126–1150). Olomoucký biskup uprostřed Evropy. Edd. J. Hrbáčová, M. Perůtka, Olomouc 2009, s. 13–27.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Konec Přemyslovců. Skladba a fungování jejich pozdní monarchie*, Praha 2020.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Počátky Čech královských (1198–1253)*, Praha 2002.
- ŽEMLIČKA, Josef: „*Politický kalendář*“ přemyslovských Čech, ČČH 89, 1991, s. 31–47.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Poslední lov knížete Břetislava. (K událostem ve Zbečně před Vánocemi roku 1100)*, in: Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám. Edd. T. Borovský, L. Jan, M. Wihoda, Brno 2003, s. 231–246.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků*, Praha 2011.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Vyšehrad 1130: Soud, nebo inscenace? (K „nekosmovskému“ pojetí českých dějin)*, in: Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Fr. Šmahela. Díl I. Edd. J. Pánek, M. Polívka, N. Rejchrtová, Praha 1994, s. 47–68.